Zamanın altın dilimi

Çağ ve Nesil

M. Fethullah Gülen

4

ZAMANIN ALTIN DİLİMİ

ÇAĞ VE NESİL - 4

M. Fethullah Gülen

NİL YAYINLARI

ISBN
978-975-315-024-8

Yayın Numarası
131

Çağlayan A. Ş.
TS EN ISO 9001:2000
Ser No: 300-01
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR
Tel: (0232) 274 22 15
Mayıs 2011

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Nil Yayınları
Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No:1
Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78
www.nil.com.tr

“Zamanın Altın Dilimi” Üzerine

Hayat prizması. Olması arzu edilenden çok mümkün ve vâki olanın hesabının yapıldığı realite atlası. Henüz adı konulmamış “Lider”in kafa kâğıdı. Hep tarih yapmış, yazmaya fırsat bulamamış destan bir milletin ışıldayan gölgesini yere düşmekten koruyan ve onu “söz”ün sinesinde saklayan billur mahfaza. Mâbedden taşan mânâ ile şekillenmiş ideal cemiyetin ses hevengi! Evimiz, köyümüz, şehirlerimiz ve milletimizle öze dönüp kendimize nisbet edilebilmenin yollarının gösterildiği ve beklenen gençliğin cedleriyle yüz yüze getirildiği, müfredat ve programı Kur’ân ve Sünnet perspektifinde tayin ve tesbit edilmiş, inancın sihirli ikliminde kurulu okul veya mektepte yetişecek yeni insanın yetişmesini gaye edinen düsturlar müfehresi veya prensipler indeksi. Mağdur ülkelerin mesaj yüklü feryadı. Cihanı sarsma ve yeniden kurma vazife ve mesuliyeti daha “elest” canibindeyken kendilerine tevdi ve emanet edilmiş olan necip milletin cihanı sarsmaya namzet gibi görünen millî öfke narasının içinde bulunduğumuz asır kubbesine vuran yankısı. Aydınlarımızın gaflet yıllarının kurbanı koskoca bir ömr-i hederin ibret ağıtı. Zulme doymayan Batı dünyası karşısında çarpık bir anlayışla içimizde beslediğimiz tutkunun psiko-sosyolojik analizi. Tarihî dinamiklere dayalı dün ve bugün sentezi. Kâbe aşkı, Ravza hasreti.. Mescid-i Aksâ ve Ayasofya onda inkisar ve ümit dolu bir inilti: Hâl adına melâl. Ama dua ve yakarışta mucizevî bir güç var. Gönülden yükselen âvaz idbarı ikbal yapar.. Kamplarda yaşanan zaman, bahara uyananlar için hayattaki Cennet esintileri. *“Zamanın Altın Dilimi”* bunun da şehrayini. Yeni insan bir beklenti: Gaye gibi, ideal gibi, gelmesi muhakkak ve mukadder her yakin gibi...

“Zamanın Altın Dilimi”, zarf ve mazruf münasebetini kavrayıp zamanı itibarilikten kurtarmanın adıdır. İnsan öyle bereketli bir ömür sürmelidir ki, “an” denen her kare ışıl ışıl yanmalıdır. Kudsîlerin hayat şeridinde bulanık kare ya hiç yoktur ya da çok azdır, ama o mutlaka tevbe ile yunmuş-yıkanmıştır. Hayat bütünüyle aksiyondur. “Geçmiş zaman, bin bir modeliyle geleceğin rengârenk kostümlerini hazırlar. Gelecek, ihya edilmeyi bekleyen bir arazi gibi, yüksek mefkûre ve hülya derinliğinde hâdiselere bağrını açar bekler. İçinde bulunduğumuz zaman bir mekik gibi bu iki kutup arasında gelir-gider ve kendi dilimini örer. Zamanı, en kıymetli dilimi itibarıyla hayallerimizde kurduğumuz geleceğin sırça saraylarında veya geçmişin semavîleşen parlak sahifeleri

arasında aradığımız sürece, onun mutlak değerlendirilmesi gerekli olan altın dilimini görmezlikten gelmiş; düne ve yarına göz yumup, sadece bugünle bütünleşip, bugünle teselli olduğumuz zaman da çok önemli iki hayatî menba kaybetmiş oluruz." Şu kadar var ki, bizim geçmişimizin kendine göre bir ayrıcalığı vardır: O bizim daima taze, daima enfes ve daima en büyüleyici zaman dilimimizdir.

Mazi, istikbal denen ak güvercinin kuluçka dönemi. Yumurtada, semalarda pervaz eden kuşu görmek bir firaset ve şuur meselesi. İlâhî teennideki hikmet sırrını kavrama ve "her şeyin bir inayet eliyle ve bir gece sessizliği içinde yumaklaşıp örgüye hazır hâle geldiğini, kelepleşip tarih şuuru tığının ucunda ve yepyeni bir kanaviçe ile irtibatlandığını" anlama ve zamanla gelen sürprizleri tecessüs zıpkınıyla avlama zekâdan öte bir deha işi...

Billûrlaşma krizi devresinde görülen handikaplar ve geçiş dönemlerine ait kaoslar en ulvî hislerle mücehhez bir insanda, fıtratın zaruri bir neticesi olarak bulunan bazı süflî arzular kadar normal. Esas olan bu gerçeği görmezlikten gelmek değil, bastırıp onların üstüne taht kurmak... Yani sekine otağında temkin, tedbir, murakabe ve hamleyi beraber soluklamak!

Muhterem Müellif'in aynı seriye ait diğer eserleri gibi *"Zamanın Altın Dilimi"* ismiyle yayınlanan bu eserinin de kendine ait yüklendiği bir misyon var! Ferd ve cemiyet arasında varlığı herkesçe kabullenilmiş olan nisbeti yeniden kurcalamak ve böylece sosyo-biyolojiye ayrı bir buud, derinlik ve daha önemlisi istikamet kazandırmak. O'nda, dert ile derman, teşhis ile tedavi, problemler ile çözüm yolları hep bir arada zikredilir. Çağın ilka ettiği hastalıklara mukabil o, bir reçete gibidir. Neslimiz kendisine olan inanç ve güvenini kaybetmiştir. O ruhen sarsık ve sallantıdadır. İkna için telkin, telkin için de tekrar kaçınılmaz bir zarurettir. Bazı söz ve cümlelerin tekrarında bu hikmet gizlidir. Ve eser, bu dersi de yine Kur'ân'dan almıştır. Kur'ân'da içinde nice sırlar taşıyan tekrarlar vardır.

Seçkin eserler, dil kaosunda ıslah periliği yaparlar. Dil onlarla huzur, istikrar ve güven kazanır. Bu onların hep yeni kalma yönlerinin bir yanıdır. *"Zamanın Altın Dilimi"* için de aynı şeyleri söylemek mümkündür. Ve zannederiz, eser okunduğunda ifademizdeki isabet, belki eksiklik, daha iyi anlaşılacaktır.

Nil Yayınları

Zamanın Altın Dilimi

Öteden beri hemen herkes, içinde bulunduğu zamandan şikâyet etmiş ve daha iyi günlerin özlemiyle inlemiş durmuştur. Cismaniyet ve bedenî hazları itibarıyla kendini bohemliğe salmış, “Geçmiş-gelecek masal hep, eğlenmeye bak ömrünü berbat etme.” diyen bir kısım bön kimseler istisna edilecek olursa, çoğu kimse ya geçmişe vurgun veya geleceğe tutkundur. Umumiyet itibarıyla genç ve serâzât gönüller daha ziyade hülyalarında kurdukları bir gelecekte, yaşını başını almış dünün olgun insanları da hep geçmişte yaşarlar.

Aslında geçmişin ayrı bir mânâsı, geleceğin ayrı bir kıymeti, hâlin de ayrı bir değer ve ifadesi vardır. Zamanı, en kıymetli dilimi itibarıyla hayallerimizde kurduğumuz geleceğin sırça saraylarında veya geçmişin semavileşen parlak sahifeleri arasında aradığımız sürece, onun, mutlak değerlendirilmesi gerekli olan altın dilimini görmezlikten gelmiş; düne ve yarına göz yumup, sadece bugünle bütünleşip, bugünle teselli olduğumuz zaman da çok önemli iki hayatî menbaı kaybetmiş oluruz.

Geçmiş, hem bugünümüze hem de yarınlarımıza kaynak olabilecek bereketli bir menba bugün de, geleceğin fide ve fidanlarını yetiştiren mübarek bir meşcerelik ve millî bir sermaye iken, maziyi romantik duygu ve düşüncelere açılmış bir arşiv gibi görüp değerlendirmek, bugünü de serâzâd gönüllerin şehrayin zamanı sayıp hezeyanlar içinde geçirmek, kazanmak kuşağında kaybetmekten başka bir şey değildir.

Yaşayışlarını cismaniyetin mahbesinde sürdürenler, bütün bir gençlik dönemlerinde, hayatlarının parlak bir tâli’ ve ebedî bir huzur içinde geçeceğini sanır; kendileriyle beraber her şeyin de fâni olduğunu hiç mi hiç düşünmezler. Düşünme mevsimi gelince de nasıl düşüneceklerini bilemeden “esef”ler ve “hasret”lerle inler ve şöyle derler: Meğer dünyaya geldiğimiz andan itibaren her şey bize veda etmeye başlamış. Meğer yüzümüze gülen her şey birer “elveda” tebessümüymüş de bizler anlayamamışız! Nasıl olmuş da üç beş saatliğine tenezzühe çıktığımız bu piknik yerine bağlanıp kalmışız da, iki adım ötesini görememişiz! Meğer dünyaya geldiğimiz aynı gün, çıkışa hazırlanma mesajını da almışız. Ve o gün-bugün hep bir meçhul çukura doğru kaymışız da bunun farkına bile varamamışız. Şimdi görüp sevdiğimiz, sevip bağlandığımız her şeyin, süratle bizden uzaklaştığını müşâhede ediyor ve “elveda” demeye fırsat bile bulamıyoruz.

Elveda gençliğe, güzelliğe! Elveda zevk u sefâya! Elveda neşeye, huzura, çığlığa! Elveda ümit meşaleleri arasında çalımlı çalımlı yürüdüğümüz aydınlık günlere! Elveda mutluluk hülyalarına, saadet düşlerine! Elveda bütün arzulara, rüyalara, emellere..!

Bu boğucu sis ve duman içinde bunlar, daha mezara girmeden ölür; ölülere karışır ve her lahza birkaç ölümü birden yaşarlar. Böyleleri için bir daha da bu ayrı ayrı hesapların uyuşarak aynı yekûna varması ve birbirinden kopan unsurların bir araya gelerek o eski günlerin bir kere daha yaşanması mümkün olamaz.

Dünü bugünle, bugünü de yarınla bir arada mütalâa edebilen ruh insanlarının varlık ve hâdiselere bakışları ise, tamamen başkadır. Hatta bunlardan çok fazla okuyup düşünme fırsatını bulamayanlar bile, hayat ve ölüm hakkındaki düşünceleriyle diğerlerinden daha derli toplu, anlayışlarıyla daha derin, değerlendirmeleriyle de daha isabetli, daha tutarlıdırlar. Ruh insanının, her şeye derin bir alâka ile konup kalkan bakışları, basiret ve itinalı davranışları, vazife şuuruna sımsıkı bağlı hareketleri, fâni zaman ve mekânların, ebedî zaman ve mekânlara varacağını bilen vicdanı, ölüm girdaplarında dahi, onun ruhuna saadetlerin en erişilmezini duyurur.

Onun olgun ve duygun nazarında, bütün dünya ve fâni varlıklar, ölümsüz birer mânevî varlığa, bu âlemdeki bütün parlak ve göz kamaştırıcı şeyler de uhrevî kıymetlere ulaşır; gafletli sinelerin burkuntularına rağmen, o çiçekten çiçeğe konup kalkan arılar gibi, hazdan haza uçar durur.

Böylelerinin parlak çehrelerinde, tevazu’ mahviyet, vakar ve emniyetin birleşmesinden hâsıl olan büyüleyici hâl, onların meleklerle atbaşı gitmelerinin nişanı, ilhama açık gönüllerinin bin bir vâridâtla dolup taşması, ruhanilerle içli dışlı bulunmalarının emaresidir. Onlarda fizik, metafizikle iç içe ve fizik metafiziği tamamlayıcı mahiyette, madde ise âdeta mânânın değerli bir buudu gibidir. Üzerlerinde, hem muhteşem devletler kurmuş şanlı bir soya mensup olmanın gizli, derin sezişleri, hem de Allah kelâmı, peygamber beyanına açık, Kur’ân dinlemiş nurlu gecelerin uhrevî iklimlerinde “hû” deyip pervaz etmelerinden kalma derin bir safvet, ürperten bir vakar ve düşündüren bir ciddiyet taşıp durmaktadır. Sanki her halleriyle, sessiz ve sözsüz bir şeyler anlatmakta ve en büyüleyici hutbeler irad etmektedirler.

Onların canlı ve sımsıcak dünyalarında, her şey bir başka lezzet, bir başka halâvetle doğar ve zaman üstü bir çizgide cereyan eder. Geçmiş zaman, bin bir

modeliyle geleceğin rengârenk kostümlerini hazırlar. Gelecek, ihya edilmeyi bekleyen bir arazi gibi, yüksek mefkûre ve hülya derinliğinde hâdiselere bağrını açar bekler. İçinde bulunduğumuz zaman bir mekik gibi bu iki kutup arasında gelir-gider ve kendi dilimini örer.

Bu aydınlık dünyada, fânilerin akıp gidişinde bile, hep ebediyetin teselli verici nağmeleri duyulur ve varlığın ölümlülükten ölümsüzlüğe kaydığı hissedilir. Burada eşya o kadar çarpıcı, o kadar sıcak; dört bir yana canlılık dağıtan hava öyle latîf, öyle temiz; bizleri ipek gibi yumuşak kollarıyla saran atmosfer öyle şefkatli, öyle duygulu; ötelerden göz kırpan yıldızlarıyla, uyuyan hislerimizi uyaran gökyüzü o kadar muhteşem, o kadar büyüleyicidir ki, görüp uyanmamak, uyanıp arkasındaki şefkatli eli hissetmemek, hissedip sevgi ve mutluluğa ermemek mümkün değildir.

Ah, iman ne müthiş bir iksir, mâneviyat ne tükenmez bir hazine, geçmiş ne temiz bir kaynak, gelecek ne bereketli bir bahçe ve hâl, bin bir dinamiğiyle ne büyük bir sermaye..!

Mâbedden Taşan Mânâ

Mâbed, insan ruhuna seslenen müphem bir lisan, gönülleri kendine çeken büyüleyici bir beyan ve sessiz duruşu içinde, Yüce Hakikat adına her dille bir şeyler anlatan bir sırlı tercümandır.

İnsan, mâbedde, bugünü dünle, dünü sonsuzla iç içe duyar.. mâbed, ibadet düşüncesi, ibadetin kaynağı ve ibadetin mânâsıyla dopdolu bir deryada yüzüyor gibi olur. Bir de mâbedin bu talâkatlı beyanına üstad, kudretli ve mahir bir ses refakat ederse, zevk tarif edilmez doruğa ulaşır ve gönüllerde inanılmaz bir tesir bırakır.

Evet, mâbedin sessiz, temkinli, vakûr, bin bir ima ve işaretlerle mırıldandığı mânâ; lisanını gönlünün emrine vermiş, gırtlağını akort edebilmiş mahir bir okuyucunun ruhundan yükselen ilâhî nağmelerle birleşip yağmur gibi duygularımızın üzerine dökülmeye başladığı, akıp ruhumuzu doldurduğu zaman kendimizi bahara uyanmış güller, çiçekler gibi taptaze hisseder ve iliklerimize kadar var olmanın zevkini duyarız.

Sanki mâbedin dışında varlığa karşı susan ve gönül dünyası itibarıyla varlık ötesine kapanan bizler, mâbedi, ruhlarımızın derinliklerinde saklı bulunan duygu ve düşüncelerimizi bedenin karanlık mahbesinden kurtararak, göklere duyuracak bir müezzin, bir hatip gibi bulur ve onun sesin sessizliğe, sessizliğin sese karıştığı mübarek hariminde başımızın sonsuzluğa ulaştığını hissederiz.

Gönüllerin ışığa açık olması ölçüsünde mâbeddeki ses, söz ve aydınlık bazen hislerimizi coşturarak bizi lezzetten lezzete, heyecandan heyecana; imandan aşka, aşktan fedakârlığa götürür ve bize kol kanat olur yükseltir. Bazen ruhun sezebileceği bir dille vuslat şevkini fısıldar. Bazen ruhlarımıza Cennet ırmaklarının çağıltılarını, Cennet bülbüllerinin nağmelerini duyurur ve salım salım salınan Cennet ağaçlarının altında dolaştırır. Bazen bizleri, bütün güzelliklerin kaynağı Sonsuz Güzellik'e ulaştırmak için, tüneller açar, köprüler kurar ve tüp geçitlerle iki dünyanın iki yakasını birbirine bağlıyor gibi buradan ötelere menfezler açar; hayale bir kısım müphem tasavvurlar verir ve onu şahlandırır.

Mâbedde, ibadet ü taat, evrâd u ezkâr gibi hususlarda görülen yeknesak davranışlar, zahiren aynı sayılsa bile, bir manzumenin rediflerinde olduğu gibi, sonsuz duygu ve düşünce nazmında, o duygu ve düşüncenin esas unsuru ve ayakları gibidirler. Her tekrar edişte insan, bildiğinin çehresinde bilmediklerini

görür, aklın idrak ettikleriyle vicdanın duyuşlarını iç içe yaşar ve bu aynilikte hep bir gayrilik ve tazelik duyar.

Bazen mihrap, minber veya arkadaki maksurelerden birisinden yükselen yeni bir ses, mâbedin o hafiften ve inceden tekrar edip durduğu nakaratla bütünleşince, geçeceğimiz yollara, tünellere, geçitlere ışıklar saçılmış gibi olur ve yeni bir yürüyüş komutu almışçasına, ayrı bir buuda doğru, değişik bir ritimde harekete geçeriz.

Bazen minberlerden, mihraplardan yükselen seslere, cemaat de ruhlarının heyecanını haykırarak katılır. O zaman mâbed sanki, göklerin bütün mânâ, ruh ve usaresini gönüllere boşaltmak için, öte öte çatlayan bir bülbül, bir ağustos böceği gibi bütün hamlelerini kullanarak ses olur, soluk olur, gerilir ve yırtılacak hale gelir. Ama yırtılmaz; yeni bir perdeye atlar ve çığlıklarına devam eder.

Bizler, mâbedden yükselen bu sesleri, var olmanın mânâ, gaye ve esası olarak, gönüllerimizden taşan birer feryat hâlinde duyar, ruhumuzun kubbesinin delindiğini hisseder ve âdeta birer ışık, birer hava gibi, uçup göklerin ezelî şevkine ulaştığımızı, iç dünyamızın ilâhî esintilerle sarıldığını sezer ve kendimizden geçeriz. Kulaklarımızda çınlayan her ses, gözlerimizin önünde tüllenen her mânâ, başımızın üstünde muhteşem, azametli kubbeler kuruyor gibi olur ve farkına varmadan kendimizi sonsuzluğa açılan heybetli kapıların önünde buluruz. Bu esnada her birimiz, bulunduğumuz yerlerden sıyrılır, yükselir, herkesin ve her şeyin üstünde kanat germiş ve gölgemizi cemaatin başına salmış gibi oluruz.

Bazen içinde bulunduğumuz halkada, öne-arkaya, sağa-sola o kadar genişler, o kadar yayılır ve o kadar uzarız ki, mesafeler sıkışır ve buudlar çatlayacak hâle gelir. Bu noktada, kendimizi, meleklerle, ruhanîlerle, cinlerle sayılmazlığa ulaşmış bir cemaat içinde ve bir bilinmez metafda tavaf ediyor gibi görür; var olmanın gerçek gayesini, hayatın hakikî lezzetini ve lezzetlerin sonsuzlaştığını anlar, duyar ve yaşarız.

Her defasında bu duyup hissettiklerimize esas teşkil eden, farklı ses, farklı söz, farklı eda ve farklı şivelerin tesir ve rehberliğinde yeni yeni kâinatlar keşfediyor gibi olur; gönül gözlerimize açılan menfezlerden, bilmediğimiz âlemlere dair güzellikleri seyre dalar; ovalardan yamaçlara, tepelerden vadilere doğru koşmaya başlar ve bir çocuk hiffeti içinde haykırıp naralar atmak isteriz. Ara sıra rehberin değişik komutlarıyla başka iklimlere açılır,

yeni yeni temâşâlara koyulur; dağları, tepeleri aşar; ovalara, vâdîlere uğrar; baharla kucaklaşır, yazın en tatlı râyihalarını koklar, sonbaharı selâmlar ve ikinci bahara yelken açarız.

Bu devr-i dâimlerin her biri ayrı bir iklimde başlar, ayrı bir iklimde gelişir ve ayrı bir iklimde noktalanır. Bazen aynı mekânda olduğumuzu hissetmeyecek kadar bulunduğumuz yerden uzaklaşır; rüyalarda ve hülyalarda olduğu gibi, istediğimiz yöne uçar; istediğimiz yere konar; istediğimizi elde eder ve istediğimiz yerlere rahatlıkla varabiliriz. Bağımızda, bahçemizde dolaşıyor gibi göklere açılır, en mahrem noktalara ulaşırız. Ulaşırız da, bütün bütün karanlıklara kapanıp aydınlıklara uyanan gözlerimiz, bir adım ötede vuslata erecek gibi buğu buğu sevinçle açılıp kapanmaya başlar.

Bu kuşakta duyuşlar, davranışlar, hatta kelime ve sözler, kelime ve sözlerin meydana getirdiği ses hevenkleri, renk desenleri bildiğimiz mânâlardan bambaşka şeyler fısıldarlar bizlere. Bütünüyle tabiîlikten fevkalâdeliğe, alelâdelikten hârikulâdeliğe yükselebildiğimiz bu noktada, hislerimizin, etraftaki canlı güzelliklerle coşup "Hû Hû" dediğini duyar ve bu seslerin, âdeta içimizdeki aşk ateşine üfleyip onu daha da alevlendirdiğini hissederiz. Gönüllerimiz Mutlak Sevgili'nin ateşten şivesiyle dolar ve artık bütün sesler kesilir; duyulup hissedilen sadece ve sadece O'nun varlığından akseden ışıkların gölgelerinden ibaret kalır.

Asırlarca, bu mübarek dünyaya hayat üfleyen mâbed, bugün boynu buruk, ruhunun çizgilerini şerhedecek mânâ mimarlarını beklemenin yanında, ses-söz üstadı gönül erleriyle kuruluş niyetine esas teşkil eden buudlara ulaştırılmayı da beklemektedir.

Bilmem ki, bamteli kopmuş mâbedi, kim imar ederek eski hüviyetine ulaştırıp, yeniden gürül gürül seslendirecek? Kim bu hırıl hırıl sesleri akort edip ruhları coşturan nağmeler hâline getirecek? Kim kaybettiğimiz mâbedi yeniden bize iade edecek..?

Alâkalıların böyle bir şeye gücü yeter veya yetmez; mâbed hanendeleri, birkaç asırlık boşluğu aşarak sesleriyle, soluklarıyla mâbede refakat eder veya edemezler.. bunlar ayrı mesele; mâbedin asırlık gurbetine son verilmesi ise tamamen ayrı mesele...

Biz şimdi, emarelerin aydınlığında, yıllardan beri hülyalarıyla yaşadığımız fatih neslin, bu kördüğüme kılıç çalacağı günün rüyalarını görmeye başladık...

İdeal Cemiyet

İdeal bir cemiyet, ideal fertlerden meydana gelir. Parça ve parçacıkları günahlardan ibaret hezeyan yığınlarına gelince, bunlar, iyiye, güzele ve hayırlara kapalı bir kısım kuru kalabalıklardır.

İdeal insan veya eskilerin ifadesiyle, meleklere ait vasıflarla serfirâz "kâmil insan", *"And olsun Biz insanı en güzel biçim ve mahiyette yarattık."*[1] mealindeki âyet veya âyetlerle, maddî-mânevî suret ve şekillerin en göz alıcısı, en mükemmeli ve tam "ahsen-i takvîm" sözüne uygun olarak yaratıldığının farkında; *"Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara arz ettik.. bunlar onu yüklenmekten kaçındı ve korktular da, onu insan yüklendi..."*[2] şeklindeki beyanlarla, görülüp bilinen varlıklar arasında sonsuza kadar yükselmenin tek namzedi ve her şey olmaya müsait istidat ve kabiliyetlerle donatılmış bulunduğunun şuurunda ve kendisine bahşedilen ilk mevhibeleri değerlendirmesini bilen basiret ve idrak insanıdır.

Evet o, ilâhî birer lütuf olan ilk mazhariyetlerini değerlendirip, hayatını vahiy ve ilhamların altında sürdürmeye gayret ederek, iradesinin hakkını verip bu ilk ihsanları yediveren başaklar gibi geliştirip ölümsüzleştirebildiği ölçüde kâmil insan olma yoluna girmiş sayılır.

İdeal insan; "Hayat nedir, ölüm nedir, varlık nedir, kendisinin varlıkla alâkası nedir, kulluk nedir, itaat nedir, günah nedir, sevap nedir, musibetler nedir ve bunların insanoğluna musallat olması nedendir?" gibi bin bir bilmecenin, onun dimağında anaforlar meydana getirmesine karşılık, vicdanında çakıp duran hikmet parıltılarından, ruhuna akseden ilham esintilerinden örüp ortaya koyduğu nurdan helezonların ta zirvesine yükselerek, oradan her şeyin perde arkası "melekût"unu sezer, anlar.. sonra da hayret ve hayranlığın hasıl ettiği sevgi ve mehabetle ruhun ilk kaynağına yönelir ve itminan soluklar. Bu noktaya ulaşmış bir ruh ne ihsanlarla şımarır, ne de mahrumiyetlerle sarsılır. Nimet ile nikmeti, kahır ile lütfu bir tutar, bir görür; başkalarının şımarıp küstahlaştığı, karamsarlaşıp yeisle inlediği aynı anda, o, çölde gül bitirmesini, kamıştan şeker çıkarmasını bilir, kaybetme kuşağında dahi sürekli kazanır.

Evet o, en amansız musibetler karşısında, en ürpertici girdaplar içinde dahi hep, kendini, başarı ve muvaffakiyetlere doğru uzayıp giden upuzun bir imtihan koridorunda yürüyormuş gibi hisseder.. ve en zorlu, en çetin dakikalarında dahi

ötelerden gelen huzur ve üns[3] esintilerini ruhunda duyar, Allah'a hamd ve senâ hisleriyle iki büklüm olur.

İdeal insan, gücü her şeye yeten, sözü her yerde geçen Kudreti Sonsuz'a imanı sayesinde, her zaman güven ve itminanın en erişilmezine mâlik sayılır.. ve kalbinin derinliklerine doğru kök salmış dupduru inancı; ruh dünyasına, akıl almaz buudlar kazandıran tasavvur, düşünce ve itikadı onu ihsaslar üstü öyle bir noktaya ulaştırır ki; eğer kendini bu derinliklere aşina bir kulakla dinleyebilse *"Korkma, mahzun olma! Sana söz verilen Cennetlerle neşelen"*[4] veya "*Selâm sana! Yapageldiğin güzel işlerin, güzel amellerin mükâfatı olarak gir ebediyet otağı Cennetlere..!"*[5] sesini işitecek ve zevklerin en erişilmezini yaşayacaktır.

İdeal insan, hayatını, yürekten inandığı ötelere göre tanzim edip yaşayacağından, her zaman cürüm, cinayet, zulüm ve rezaletlerden uzak kalmaya çalışacak ve nefsiyle mücahedesi sayesinde başıboşluk ve bohemliğe düşmeyecektir.. gözleri sürekli Dost güzelliklerinin cilvelendiği yamaçlarda, kafası ebedler duygusuyla sermest; gönlü, ruhanîlerin konup kalkmasına açık bir gönül bahçesi gibi pırıl pırıl ve rengârenk.. o da bu tılsımlı iklimin, gezip gören, düşünüp araştıran mütalâacısı ve seyyahı...

Beden ve ceset insanının, bütün bir hayat boyu cismanî hazlarını takip edip, nefsanî isteklerin zebunu olarak yaşamasına rağmen bir türlü doygunluk ve itminana ulaşamamasına mukabil, mefkûre insanı hep huzurlu ve itminan içinde olmanın yanında, ilim ve irfanıyla insanlığa hâdim, cesaret ve şecaatiyle yeryüzünden zulüm ve haksızlığı kaldırmaya kararlı.. yerinde "dövene elsiz, sövene dilsiz", kadirnâşinaslara karşı afv u safh ile kanatlı; yerinde ve şartları tahakkuk edince de muharebe meydanlarında tepeden tırnağa yara bere içinde.. vücudu delik deşik; urbası kızıl kanla boyanıp bayrak rengini almış.. mızrağı kırık ve kılıcı kesmez olmuş; ama yine de atını mahmuzlayıp saflar yarmasını, sineler deşip kelle almasını ve bir aslan gibi zalimleri pençe-i kahrıyla lerzân[6] etmesini bilen ruh insanıdır.

Bu ruh insanı, Allah'tan gayrı her şeyin fâni ve geçici olduğuna inandığı için, kimseye ve hiçbir şeye serfürû etmez, madde karşısında aldanmaz.. mâlik bulunduğu her şeyi İslâmiyet ve Müslümanlık yolunda, uhrevîlere has bir duygu ve düşünce ile değerlendirir.. eşya ve hâdiseleri pamuk gibi hallaç eder.. mesaisini milletin mutluluğu istikametinde ve hususiyle de gelecek nesiller

adına en hayatî noktalarda yoğunlaştırır ve “Yaşasın gelecek nesiller” diyerek arkasına bakmadan çeker gider.

O, hep Hak rızası ve doğruluk peşindedir. Ne bedeni adına hakk-ı temettü, ne de ruhu hesabına keramet ve harikalara mazhariyet onun bakışını bulandıramaz. Allah’a kulluğu en büyük değer sayar; bu değerler ölçüsü içinde en küçük kulları dahi kendinden yüce bilir ve onları başına tâç yapar. Onlardan gelebilecek sertlik, huşûnet ve hazımsızlık ateşlerini basar sinesinde söndürür.. ve edeb-erkân bilmeyenlere, kötülüklerin, iyiliklerle nasıl savulabileceği yolunu gösterir. Onun bu yumuşaklardan yumuşak ikliminde, yıldırımlar, şimşekler ışık içinde doğar, ışık içinde gelişir ve gözlere gönüllere ziya olur gider.. onun aydınlık atmosferinde her an ayrı bir Nemrut’tan ateş “berd u selâm”[7] olur da haşin ve hırçın ruhlara ülfet ve ünsiyet üfler.

Öyle zannediyorum ki, bizler bir kısmımız itibarıyla henüz bu seviyeyi yakalayamadık.. ve yakalayamadığımız için de kötülükleri iyilikle savmasını bilemiyor; sertliklere sertlikle, kine, öfkeye öfkeyle mukabele ediyor; heva ve heveslerimizi fikir sanarak sürekli aldanıyor: İslâm uğrundaki mücadelemize hislerimizi karıştırıyor ve böylece kazanma kuşağını tutmuş olmamıza rağmen çok defa kaybediyoruz.

Eğer İslâm’ın zâtî güzellik ve cazibesi, Kur’ân’ın da gönüllere hayat üfleyen o altın nefesi olmasaydı, bizim bugünkü eksik ve kusurlu temsilimizle, yüce dava ve mukaddes emanetin hâlihazırdaki noktaya ulaşması dahi mümkün değildi...

1 Tîn sûresi, 95/4.

2 Ahzâb sûresi, 33/7.

3 *Üns:* Alışkanlık, arkadaş, hemdem.

4 Bkz.: Fussilet sûresi, 41/30.

5 Bkz.: Nahl sûresi, 16/32.

6 *Lerzân:* Titrek, titreyen.

7 *Berd u selâm:* Ateşin selâmetli, soğuk oluşu.

Kamplarda Zaman

Kamplarda geçen ayları, haftaları, günleri değil, bir tek günü, bir tek saati dahi anlatmaya kalkışsak anlatamayız. Nasıl anlatabiliriz ki, o, bütün benliğimize sinen, derinlemesine ruhlarımızda yaşanan ve uhrevî hazlarıyla tasavvurlarımızı aşan hayatın tam cennetçesiydi... Bahar bulutları gibi üzerimizden gelip geçen her dakika, başımıza geçmişten hatıralar yağdırır.. bizler de, bu mavi hülyalar içinde kendimizi geleceğin aydınlık yamaçlarına atar.. şanlı mazideki günleri, kendilerine has ışık, renk, desen, kostüm ve şivesiyle en canlı şekilde bir kere daha yaşar.. zaman zaman hâlihazırdaki güzellikleri; hatıraların renkleri, ideallerin ışıklarıyla daha da derin hisseder, hatta bazen birkaç dakika gibi en dar zaman dilimi içinde, duygu ve düşüncelerimizi sonsuzluğun, sınırsızlığın sardığını duyabilirdik...

Her gece seherin bağrında ve üns esintileri içinde, su sesi, yaprak hışırtısı, kuş cıvıltısı, bazen de tatlı bir meltemle uyanır; âh u enîn dinlemeye teşne seccadelere koşar ve berzah koridoru için hazırlayıp gecenin koyulaştığı demlerde ışığına koştuğumuz meşaleyi bir kere daha lebrîz[1] eder.. sonra da imanlı gönüllerin kabirde haşri bekledikleri gibi, güneşin doğuşunu beklemeye koyulurduk...

Her sabah güneş, ağaçların dalları arasından sızarak, altın ve yakuttan çubuklarıyla yaprakların cümbüşünü başlarımızın üstüne salar.. gözlerimizin içine sokar; derken, en tatlı esintilerle, güneşli, neşeli, pırıl pırıl bir yeni gün çadır ve çardaklarımızın içine dolar; dolar da bizleri en baş döndürücü rüyalar âleminde yaşatırdı.

Kuşluktan sonra o olgun ve herkesi kendi ruhuna çeken sımsıcak, oldukça ağır saatler bastırır ve hepimizi çamların, çınarların bağrına iterdi. O incelerden ince rüzgârların dokunmasıyla ses veren yaprak hışırtıları arasında, çağrışımların (tedai) sergilediği zaman dilimlerinde dolaşır, yer yer sıcağın rahatsızlığından mırıldanan nefsin diliyle “Bu sıcakta harb u darbe çıkmayın!” vesveseleriyle sarsılır.. ve arkasından da *“Ne olurdu, Cehennem ateşinin daha sıcak olduğunu anlayabilselerdi!”*[2] soluklarıyla irkilir, toparlanır, kendimize gelir ve âdeta sabahın, serin, güzel, nuranî saatleri içinde bir başka âleme, bir başka derinliklere açılır gibi olurduk.

Böyle anlarda dünya ve dünyanın ukbaya bakan yamaçlarını mırıldanmak için şair, iç içe bu güzellikleri resmedip ebedîleştirmek için ressam ve “tın tın”

ahengiyle sermest olduğumuz tabiî koroları duymak, onlara ses katmak için de mûsıkîşinas olmayı kim bilir kaç defa arzulamış, sonra da inkisarla inlemişizdir...

İkindi sonrası o mavimtrak saatlerde, güneşin altın ışıkları yavaş yavaş erimeye yüz tutar.. bizler de daha içli, daha derin akşamların mor saatlerini hissetmeye başlardık. Güneş, elindeki sarı mendilini çamların, çınarların üstünde bize sallarken, gurubu bütün tahassürüyle duyar, ürperir ve yavaş yavaş solan her şeyin çehresinde fenâ ve zevâlin o titreten damgasını görür; tam *"Ben batıp gidenleri sevmem."*[3] mülâhazasıyla sarsılıp yıkılacağımız an *"Ben, boyun eğip, gözümü-gönlümü gökleri ve yeri yaratan Allah'a çevirdim."*[4] nefesleriyle yeniden toparlanır ve gecenin, insanları derin mülâhazalara salan iklimlerinde dolaşmaya hazırlanırdık.

Akşamla beraber, her zaman tatlı tatlı esen rüzgârlar biraz sertleşir.. bazen de poyraz gibi iliklerimize işlerdi. Ve bu esnada, ağaçlara taht kurmuş gündüzlerin bütün gazelhanları susar, onların yerine gece bülbüllerinin sesleri duyulmaya başlardı. İleri saatlere doğru daha da koyulaşıp tatlılaşan renkler, daha tesirli, daha büyüleyici bir hâl alırdı ki, çok defa kendi kendimize "Yolu bu kadar zevkli olunca, acaba Cennet nasıldır?" der, tahayyürden düşüncelere dalardık. Lambaların bütün bütün fersizleştiği bu alaca karanlık içinde, her şey ve hepimiz olduğumuzdan daha farklı görünür ve hakikatin hayale karıştığı bu büyüleyici atmosferde, zaten her biri birer veli namzedi olan kamp sakinleri, daha çok ruhanîleri andırmaya başlar ve bu masmavi iklim bir çay gibi içimize akar dururdu.

Yatma zamanı gelince, bir iki küçük kandilin dışında bütün ışıklar söner.. fâniliğini hatırlayan ve bu yolda düşünmeye yelken açan gavvâs ruhlar, âdeta bir inziva demi içine girer; değişik yollardan öteleri kurcalar; ayrı ayrı dillerle, semaların kapılarını zorlar ve saadet asrı insanının iniltilerine benzeyen çığlıklarla gönüllere bir başka ürpertiler salarlardı...

Hele, günün belli vakitlerinde müşterek namaz, müşterek tesbih ve müşterek duaların aramıza bir inişi vardı ki, onlarla beraber, onları indiren meleğin yumuşacık, incelerden ince ve pırıl pırıl ellerini âdeta başımızın üzerinde hissederdik... Namaz ve dualar, o inanılmaz tılsımları ve ifade edilememiş mânâlarıyla ruhlarımızın en derin yerlerine kadar girer ve göz hadekalarımıza semavî seyahatin haritalarını sererlerdi.

Kamp bence, arkadaşlarımın sevimli mevcudiyetinin, onlara şefkat ve muhabbetin tatlı tatlı esip durduğu bir mübarek bucaktı. Hepimiz orada, bir ruh kovanındaki arılar gibi, bir elimiz çiçeklerde, bir elimiz de peteklerde, çiçek özü ve bal arası gelip giderdik. Bu duygu ve düşünce, ruhumuzla öyle kaynaşıp bütünleşmişti ki, aradan bunca yıl geçmiş olmasına rağmen, ben hâlâ, o günleri bütün kalbimde, bütün canımda, bütün benliğimde dipdiri hissetmekteyim.

Kamplarda geçirdiğimiz o alabildiğine duygulu ve alabildiğine aydınlık dakikalar; bilhassa, ibadet, sohbet ve ders müzakereleri esnasında öylesine renklenir, öylesine derinleşirdi ki, hepimiz âdeta uhrevîlerle kucaklaşır gibi olurduk. Cennet, ceddimizin esas yurdu olması itibarıyla, ruhlarımıza kendisini bir sıla hasreti içinde hissettirdiği gibi, biz de, kamptaki saat ve dakikaları, âhiretin o olgun, ciddî, yumuşak iklimini ve bizi kullukta istihdam eden Zât'ın, bize olan vaadlerini tahakkuk ettireceğini bir nûr, bir ziya tayfları içinde duyar ve kendi kendimize: "İşte hayat böyle olur" derdik.

Ben, böyle nurlu ve bereketli bir geçmişin ziyan olacağına inanmak istemiyorum. Zira, o günler, dar bir zaman dilimi içinde geçip gitse de, bizim için bütün bir geçmişi rasat etme kuşağı ve bütün bir geleceğin de rüyalarının görüldüğü berzahî haritalar olmuştu.

Şimdi, ruhumdaki her hatırayı karıştırdıkça görüyorum ki, o yumuşak, şefkatli, sihirli, şiirli günler, hâlâ içimde dipdiri ve mevsim tanımadan tomurcuk tomurcuk açılan güller gibi, hiç durmadan solar solmaz hemen yeniden açılıyor, ruhumda en romantik duyguları tutuşturuyor ve zaman zaman hatıraları öyle canlandırıyor ki, kendimi hâlâ o üfül üfül ağaçların altında hissediyor; ağustos böceklerinin sesleriyle, nur soluklu, ışık soluklu talebelerin tesbih, temcid ve ilâhî sadâlarının birbirine karıştığını ve farklı bir koro teşkil ettiğini içimin derinliklerinde duyuyor ve burkuntu karışımı bir hazla tâli'ime tebessüm ediyorum.

Kim bilir kampların bize açmadığı daha nice sırlar vardı! Biz onlardan düşünce ve tahayyül kuşağımıza girenleri yakaladık ve kırık dökük arz etmeğe çalıştık. Yine de onlar, benim için sonsuza kadar hayatın en renkli dakikaları olarak kalacaklardır.

Eğer ötelere seyahatimizde, herkese birer hatıra götürme fırsatı verilseydi, şüphesiz ben, ilklerinden başlayarak, kampların, o bahar çiçeklerine benzeyen pırıltılı, tılsımlı, hülyalı, mavi hatıralarını alır götürürdüm.

O günleri bizimle beraber yaşamayanlara, kampların hülyalı iklimini anlatmanın çok zor olduğunu bildiğim halde, yine de anlatmak istedim. Kim bilir, belki de bendeki bu anlatma hissi, anlatma kabiliyetimin yetersizliğini görüp de, o günleri gerçek buudlarıyla dile getirebilecek istidatları, kampları araştırmaya sevk etmek için olmuştur. O kadarcık olsun, yararlı olduysam kendimi bahtiyar sayarım.

1 *Lebrîz:* Hazırlama ve taşıncaya kadar doldurma.

2 Tevbe sûresi, 9/81.

3 En’âm sûresi, 6/76.

4 En’âm sûresi, 6/79.

Zamanla Gelen Sürprizler

Her şey gönlümüzce olmasa bile, doğruluk sancağının dalgalanmaya başladığı muhakkak.. hâdiseler arzu ve isteklerimize göre cereyan etmese de, ruhlarımıza inşirah veren esintilerin olduğunda şüphe yok.. evet, yer yer acı bir poyrazın estiği doğru; ama beri yanda, ilâhî lütufların bir neşe ve sevinç çağlayanı hâline geldiği de apaçık. Hâdiselerin büyük ölçüde bir sis ve duman arkasında cereyan ettiği her zaman söylenebilir; ancak dünyamızın bir bahar iklimine doğru kaydığı da bir gerçek...

Azıcık olsun, hâlihazırdaki durumun şikâyetlere esas teşkil eden yanlarından nazarlarımızı çevirip, hayalen birkaç adım gerilere doğru gidebilsek, şimdilerde çok karanlık ve meş'um gördüğümüz günlerin, nisbetler perspektifinde ne denli aydınlık, nasıl ümit ve inşirah verici olduğunu sezip anlayacak ve tâli'imize tebessüm edeceğiz.

Dün, çöl gibi kupkuru bir zemin ve kaos gibi kapkara bir sema ile çevrili bulunan bu yoksullar, bu tâli'sizler diyarı şimdi, dört bir yanıyla ümit ışıldayan gökleri, ovayı-obayı saran rengârenk çiçekleri ve bu iki âlem arasında arılar gibi gelip giden, gelip gidip geleceğin dantelâsını işleyen ışığa uyanmış insanlarıyla âdeta İrem ülkesi... Her şey, bir "ba'sü ba'del mevt" mesajı almış gibi hayat solukluyor; her şey İsrafil ile hemhâl olmuş gibi pürneşe.. sular "Ya Hayy!" deyip gönüllere ürperti veren çağıltılarla bir bahara doğru akıyor; zemin, karın-buzun yol verdiği yerlerde yemyeşil fistanıyla gözlerimize ve gönüllerimize güzellikler saçıyor; her yanda çiçek kokularına karışıp esen var olma duygusu ruhlarımıza saadetler üflüyor.. yıllar ve yıllar boyu hayat adına kâbus yaşayan bitkin yığınlar, vicdanlarında yepyeni emellerin yeşerdiğini duyuyor ve bir çocuk neşesi tadındaki bu yeni sabahta, iyiliğe, güzelliğe susamış ruhlarının bütün iştiyakıyla dirilişlerini haykırıyorlar.. tıpkı, Cennet yamaçlarının huzur, neşe, sevinç ve endişesizliğine ermiş gibi...

Evet, hayallerimizle az gerilere gidip; inanç, ümit ve basiretlerimizle az ilerilere doğru bakabilsek, her sabahın bir başka zafer renkleriyle tüllendiğini; her yeni günün büyüyen bir hilâlle ufkumuzda kapandığını, her gecenin değişik bir doğum sancısıyla gelip geçtiğini görecek ve hayretten hayrete düşeceğiz.

Bunlar, görülüp sezilemeyecek gibi şeyler değil; ama yine de bir sürü kör ve bir sürü kalbsiz, dolayısıyla da bir yığın bedbîn ve bir yığın da karamsar var... Kör ve kalbsizler, yüksek mefkûremiz adına, her şeyin bir inayet eliyle ve bir

gece sessizliği içinde yumaklaşıp örgüye hazır hâle geldiğini, kelepleşip tarih şuuru tığının ucunda ve yepyeni bir kanaviçe ile irtibatlandığını göremiyorlar.. eşyanın tabiatına vukufları olmadığından dolayı, ilâhî teennideki hikmeti de sezemiyorlar.

Düşünün ki, "Ol!" dediğinde cihanları bir kerede var eden Kudreti Sonsuz, kâinatı altı zamanda yaratıyor.. insanı, çağlar ve çağlar geçtikten sonra varlığa nezarete memur ediyor.. yavruyu anne karnında –hem de onca çile ve onca ızdırapla– aylarca tutuyor.. yumurtadan civcive olan o minik mesafeyi haftalar içine serpiyor ve uzatıyor.. deniz derinliklerinde mercana, ne kanlar ne kanlar kusturuyor; kusturuyor da ondan sonra gün yüzüne çıkma vizesi veriyor.. suları bir sırlı teenni ile bulutlaştırıyor; bulutları akıl almaz bir takdirle damlalaştırıp yerin bağrına indiriyor.. zeminin bağ ve bahçelerini zamanın tığına takıp, mevsim atkıları arasında ve sabırla bir dantela gibi örüyor; örüyor ve bize ilâhî ahlâkı talim ediyor...

Çocuksu ve aceleci ruhlar, bu teenniyi nasıl telakki ederlerse etsinler ezelden beri ilâhî âdetler, var olduğu günden bu yana tekvînî emirler, hep böyle cereyan etmiş, böyle cereyan ediyor ve böyle cereyan edecektir. Beklenen her şey olacaktır ve O'nun vaad ettiği günler doğacaktır; ama bu kaderle tespit edilen ölçüler içinde olacak ve mevsimi geldiği zaman doğacaktır.

Varlığa bu perspektifle bakan, iç dünyalarını bu inanç ve bu kanaatle tanzim eden dengeli ruhlar, her zaman eşya ve hâdiseleri daha bir değişik görmüş, daha bir değişik değerlendirmiş; en sevimsiz hâl ve vaziyetler içinde bile, pek çok sevimli şeylerin bulunabileceği inancını taşımış ve hayatlarının her lahzasını âdeta bir temâşâ zevki içinde yaşamışlardır. Gündüzler, iyilikler, güzellikler onlara bir şey anlatmışsa, geceler, karanlıklar, acılar bin şey anlatmıştır; hem de ne dâhiyane bir eda ile...

Her gece, onların gönüllerine benzeyen emeller, hülyalarına benzeyen arzular aşılar ve onlarda, sabahlara ulaşma azmini coşturur... Onlara geçmişin rüyalarını hikâye eder; rüyalara giden yolları açar ve en mahrem hislerini tahrik ederek, en temiz hayal iklimlerinde gezdirir. Karanlıkların daha da koyulaşması, onlarda eşi benzeri olmayan tat ve şivede bir münacat ve yakarış arzusu uyarır.. derken en müphem, en belirsiz durumlarda en şefkatli ilâhî esintileri duyar; en karanlık anlarda en erişilmez mazhariyetlere ererler. Her şeye en derin hazlar sinerek, varlık ve hâdiselerin, insanı, böyle sürekli, güzelliğe, ümide, tatlı rüyalara doğru çektiği bu enfes anlarda, içinde

bulunduğumuz dünya sihirli bir diyar gibi parıldar; ruhlarımıza en romantik duygular fısıldar ve hislerimiz üzerinde en coşturucu bir mûsıkî tesiri icra eder.

Böylece, herkesin ve her şeyin boşlukta olduğu, ruhî rabıtaların bütün bütün gevşediği, arzu ve emellerin bir bir sarsılıp devrildiği en buhranlı dönemlerde bile biz, boşluk hissetmez, durgunlukla kilitlenmez; bir humma gibi ruhlarımızı dört bir yandan saran, aşk ve benliğimizin derinliklerinde tutuşan dava düşüncesiyle, her zaman değişik bir hareket ayarlaması yapar ve yolumuza devam ederiz.

Zaten milletçe ruhlarımızdaki bize ait mânâların kaynaşarak belli bir kıvama gelmiş bulunması, kalblerimizin yumuşayıp muhabbetle atması, nazarlarımızın herkesi emniyetle okşayıp geçmesi, fâni yanlarımızın bu kadar lâhûtîleşmesi ve bu kadar tatlılaşması, ham ruhlarımızın bu kadar pişip olgunlaşması, mevsimlerin birer merhamet çağlayanı hâline gelip hep bahar gibi geçmesi; zamanın, tıpkı şehrayinlerdeki havaî fişekler gibi başımızın üzerinde ışıklarla açılıp kapanması ve bizleri zümrütten kanatları altına alıp "devlet-i ebed müddet" düşüncesi etrafında seyahat ettirmesi de şimdiden bize, firdevsî gelecekten mesajlar sunmakta ve gönüllerimizi hep ümit iklimlerinde gezdirmektedir.

Kine Doymayan Dünya

Yaşama mücadelesi veren ve yarınlara ulaşmak isteyen her millet, ancak, kendi güç kaynaklarına; kendi mânâ köklerine, kendi dinine, kendi imanına, kendi azmine dayandığı ölçüde mevcudiyetini devam ettirebilir. Aksi halde, o milletin ne ayakta kalması, ne de varlığını sürdürmesi mümkün değildir. Ya biz bugüne kadar öyle mi yaptık? Yıllar var ki, kanımızı emen, canımızı çıkaran düşman bir dünyaya yöneldik, onunla bütünleştik ve onu varlığımızın en esaslı unsuru saydık.. o kadar ki, bu dünyayı her zaman mihrabımız gibi gördük, kıblenümalarımızla onu aradık.. ondan merhamet dilendik ve ondan hayır ümit ettik. Onlar da sürekli bizim bu zaafımızı değerlendirip kendi dünyamıza, kendi tarihî dinamiklerimize itimadımızı sarstı, şuurlarımızı dumûra uğrattı, iradelerimizi felç etti ve bizi kapılarının âzâd kabul etmez köleleri hâline getirdiler. Asırlarca, ne onlar cefadan usandı, ne de bizler vefada kusur ettik.. yıllar hep bir muharrem gibi gadr u efgânla akıp gitti ve bu cennet ülke âdeta bize bir Kerbela oldu.

Kaybolmuş o yıllardan, devamlı kulaklarımızda uğuldayıp duran ve tasavvurlarımızı bir sis, bir duman gibi saran bu zalim dünyanın o günlere ait yalanlarını, vefasızlığını, samimiyetsizliğini, istismarını bir kısım tedailerle (çağrışım) hatırladıkça, aradan bunca yıl, bunca zaman geçmiş olmasına rağmen, hâlâ ruhlarımızın isyanla kükrediğini, gönüllerimizin nefretle dolup taştığını, nabızlarımızın öfkeyle attığını hissediyor ve yenilerinin zuhur edebileceği endişesiyle tir tir titriyoruz. Endişe ettiğimiz şeyler zuhur etmiyor da değil.. işte yanı başımızda yıllarca devam eden Irak-İran kanlı boğuşması! İşte Azerbaycan faciası..! İşte “Harap illeri, yıkılmış hânümânları, kimsesiz çölleri”yle hâlâ bir kan ve irin gölü gibi dalgalanıp duran Körfez ve Irak..!

Evet, her fırsatta kendini medeniyetin beşiği, insanı, insanî değerlere taşıyan aydınlık koridorun ışık kaynağı ve devletlerarası dengenin en önemli unsuru gören “batı” dediğimiz bu insafsız dünya, hemen her zaman ya bizzat veya iğfal ettiği bir kısım çapulcularla –hem de medeniyet adına– vahşetlerin en utandırıcılarını irtikâp etmiş, insanlığı ışığa çıkaracağım diye, yığınları sürekli karadelikler etrafında dolaştırmış ve dünyanın her yanında, milletlerarası muvazeneyi bozucu karanlık oyunlar oynamış, akla hayale gelmedik entrikalar çevirmiştir.. hele İslâm alemine karşı hiç mi hiç insaflı olamamış.. insaflı olmak bir yana, her fırsatta gelip gelip bu mazlumlar diyarına yüklenmiş ve onu

bölüp parçalamıştır. Bu insaf mahrumu dünya, yer yer ırk ve mezhep mülâhazasıyla bu koca âlemi birbirine düşürmüş, öyle kindar, öyle kanlı bir ittifaktır ki, zamanın hiçbir diliminde ve tarihin hiçbir devrinde kat'iyen haçlı düşüncesinden kurtulamadığı gibi hilâli de hiçbir zaman hazmedememiştir.

Bu mağrur ve bencil dünya, her zaman kendisini medeniyet kürsüsünün biricik hatibi, ilim ve düşünce hayatının en aldatmaz rehberi görmüş; dolayısıyla da herkesi cehaletle, barbarlıkla karalamış; tabiî, ona göre, bu cahil ve barbar yığınların(!) hakk-ı hayatı ve hikmet-i vücudu olmadığından, onları ortadan kaldırmada da beis görmemiştir.. görmemiş ve bu vahşi, bedevi –gerçek vahşiler ve bedeviler zamanın tefsiri içinde ortaya çıkacaktır– milletlerin içişlerine karışmış; bu karışmayı da medeniyet ve demokrasi –bunca zulüm ve şenaate vize veren bu ucubeler de ne ise?– hamleleri saymış; kan dökmüş, kan içmiş, ülkeler yakıp yıkmış, idare şekillerine müdahalede bulunmuş ve kendi içindeki boğuşmaları aşabildiği ölçüde hemen her zaman başkalarıyla uğraşmış.. sonra da bütün bunları bir fazilet ve insanlık mücadelesi gibi göstermeye çalışmıştır.

İhtimal ki, bugün hâlâ o, sebebiyet verdiği katliamları, çiğnenen ırzları, pâyimal olan namusları, gizli-açık yağmaları bir temâşâ zevki içinde seyretmekte ve bu temâşâdan da, arenalarda masum insanları, vahşi hayvanlara parçalatan nâpâk soyu kadar olsun teessür duymamaktadır.

Bir zamanlar Orta Asya ve Balkanlar'da, tarihin en utandırıcı, en zalim tahrip ve yağmalarını gerçekleştiren bu iki yüzlü dünya, mübarek soyumuzun bize emanet ve hatırası olan bu ülkeleri bir baştan bir başa, günahsız insanların gözyaşları, tâli'siz nesillerin al kanlarıyla suladığı gibi, şimdilerde yeni ilave, yeni sistem ve farklı usûllerle insaniyetperverliğini, ruh asaletini (!) bir kere daha gözler önüne serdi ve kendini ispatladı...

Ah uğursuz insanlık! Sen, hem de medeniyet, demokrasi, hürriyet ve insan hakları gibi kelimelerin dilden düşürülmediği ve edebiyatının yapıldığı bir çağda, binlerce masum çocuk, tâli'siz genç ve bedbaht yaşlıların, bir kısım modern cellatlar elinde böyle parçalanıp doğranmasına sessiz mi kalacaktın? Şeytanlara rahmet okutturan bu canavarlıklara alkış mı tutacaktın? Nerede Batının yüksek tirajlı gazeteleri! Nerede Times'ler, Washington Post'lar, Le Figaro'lar, Independent'ler, Le Monde'ler, Tribune'ler, Daily Telegraph'lar! Nerede insanlık için intişar ettiğini dilden düşürmeyen büyük mecmualar!
Nerede Observer'ler, Stern'ler, Newsweek'ler, Reader's Digest'ler! Nerede

dünya radyo ve televizyon kurumları! Bütün bunlar niçin sustular.! Ve yazarken de mazlumları hakir görüp zalimlere “bravo” çektiler!

Aman Allahım! Meğer menfaat hırsı, çıkar düşüncesi, İslâm düşmanlığı ve küfür yobazlığı insanları ne seviyeye düşürüyormuş..? Biz hem muhteşem devirlerimizde hem de tâli’imize yenik düştüğümüz dönemlerde insanları hep aziz bildik, aziz tanıdık; başkalarının da böyle davranacağı kuruntusuna kapıldık. Ama esefle ifade edelim ki, şimdiye kadar pek çok defa aldandığımız gibi, şu anda da aldatılmak istendiğimizi görüyor ve “yazıklar olsun!” diyoruz. Yazıklar olsun asırlardan beri bize göz açtırmayan Batının kırk haramilerine! Yazıklar olsun İslâm dünyasını bir kere daha zulüm paletleriyle çiğneyip geçenlere! Yazıklar olsun denizlerimizi kirletip topraklarımızda kan seylapları meydana getirenlere! Yazıklar olsun hunhar haydutların katlettikleri bunca günahsız insan karşısında sessiz kalanlara! Yazıklar olsun semaları titreten masum çığlıklarını duyup ürpermeyenlere! Yazıklar olsun zalime, zulmü alkışlayana ve bu kızıl kıyametten bir şey anlamayana!

Biz, hicran dolu sinelerimizin âhıyla inledik ve bir sürü “yazıklar olsun!” çektik. Bu önemsiz olabilir. Ne var ki, Gayretullah’ın dile gelmesi böyle olmayacaktır. O konuşunca, bugünkü mağrur ve gaddar başlar “keşke..!” deyip iki büklüm olacak ve oturup ağlamaya bile fırsat bulamayacaklardır.

“Zalimlere bir gün söyletir Kudreti Mevlâ,
Tallâhi lekad âserakâllâhü aleynâ”[1]

1 *“Vallâhi, Allah seni bizden üstün kıldı.”* (Yûsuf sûresi, 12/91).

Bu Ülke

Bir zamanlar bambaşka güzellikleri, büyüleyici iklimi, ruhlara kucak açan tabiatı ve sonsuza uyanmış insanıyla bu ülke, kervanların konup kalktığı; seyyahların, onun altın yamaçlarında tenezzühe çıktığı; gönül ve ruh insanlarının Kâbe yolcuları gibi akın akın koşup ona geldiği ve bir ibadet neşvesi içinde onun güzelliklerini yudumladıkları eşi-menendi bulunmayan bir Cennet köşesiydi...

Evet, bu ülke ve onu ayakta tutan dinamikleri yerinde görmek için dünyanın dört bir yanından merak ve ziyaret arzusuyla coşan sineler, hep ona koşar; onun ovasında-obasında, dağında-bayırında, bahçesinde-bağında ve melekleri andıran insanları arasında hayret ve hayranlıklarla dolaşır, ayrılırken de hasret ve hüzünlerle ayrılırlardı. Bu tılsımlı ülke rengârenk güzellikleri ve baş döndürücü ihtişamıyla misafirlerini öyle büyülerdi ki, gelenler âdeta bu füsunla çarpılır ve bir daha da onun atlas ikliminden ayrılmak istemezlerdi. Vâkıa, onun zümrüt çayırlarında yaşayanların, ülfet ve ünsiyetle bazen bu füsun ve büyüleyiciliği sezemedikleri, dolayısıyla da lâubaliliğe, alâkasızlığa düştükleri olurdu; ama dıştan gelenler için o, her zaman Cennet yamaçlarını, insanı da melekleri hatırlatacak mahiyette pırıl pırıl idi.

Hele, dağlarının masmavi semalarla bütünleştiği; sahillerinin gökler gibi derinleştiği; bin bir renk ve ışık oyunlarına mâkes yamaçlarının gölgelerle oynaştığı; şahikalarının mehîb duruşlarıyla birer hatip gibi, kendilerine has lisanlarla gürül gürül ses verip durduğu; ince ve yumuşak tabiatının kıvraklardan kıvrak o çarpıcı beyanı ve büyüleyici manzarasıyla, sonsuzdan gelen ve sonsuza açık olan en derin, en yüksek bir şiiri ruhlara fısıldadığı; mehtabının, gümüş bir fanustan sızıyor gibi etrafa saldığı ışık hüzmeleriyle yeryüzünü âdeta semavîleştirdiği; güneşinin, bitevî urbalarını atıp bütün çarpıcılığı ve yakıcılığıyla, hemen her mevsim göz ve gönüllerimize aydınlık ve neşe salıp durduğu.. yıldızlarından her zaman ruhlara birer füsun, birer hayal ve birer hayretin akıp geldiği ve bütün bu güzelliklerin yanında tıpkı bir gökkuşağı gibi tüllenen bu bin bir renk ve âhenk cümbüşü altında, Sonsuz'dan gelen rabıtalarla birbiriyle sarmaş dolaş olan ve birbiriyle kaynaşıp bütünleşen genç-ihtiyar, kadın-erkek en temiz, en duru, en samimi ve en derin duygularla kaderlerine tebessüm edip saadetten saadete kanatlanan bu insanlar ve onların ülkesine denk ikinci bir dünya gösterilemezdi...

Yüce Yaratıcı onların önlerine, inanç, aydınlık ve ruhanî hazlar adına manzaraların en güzellerini sermiş, bu baş döndürücü güzellikler karşısında onları ölümsüzlüğe uyarmış ve gönüllerini itminana kavuşturmuştu. Ve artık onların nazarında hayat ne bir bilmece, ne de idrak edilmez, mânâsı anlaşılmaz bir sır değildi. Onların nazarında hayat teneffüs edilen bir rayiha, dile-damağa karışan bir lezzet, ruhun derinliklerinde duyulan bir tat hâline gelmişti.

Bu ülkede ilme, inanca, düşünceye açılmış muhteşemlerden muhteşem tabiat kitabı ve onu didik didik edip anlamaya çalışan, hallaç edip özünü araştıran gayretli dimağlar, hüşyâr ruhlar; onun esrarına meftun doyma bilmeyen kadirşinas gönüller ve bütün ömrünü bu ülkeyi imara vakfetmiş çelik iradeler, azimli fıtratlar dıştan gelen seyyah ve misafirlere rüyalar kadar tatlı en büyük hazları yaşatırlardı.

Onun ovalardan obalara, zirvelerden sahillere uzayıp giden güzellikleri, sanata uyanmış gönüller üzerinde o kadar tesirli olurdu ki, uhrevîleşen bu manzaraları seyre dalanlar, seyrettikleri şeylerin müşâhedesine asla doymaz; bu fırsatı kaçıranlar da kendilerini levm ederlerdi.

Aradan bunca yıl, bunca zaman geçmesine rağmen, hâlâ, içimizde parıldayıp duran, ışık hüzmeleri göz ve gönüllerimizi dolduran ihtişamıyla, o günlerle o kadar içli dışlı bulunuyoruz ki; bir adım atsak hemen içine girecekmişiz gibi geliyor. Ruhlarımızın böylesine geçmişle bütünleşmesi sayesindedir ki, belli bir zaman dilimi içinde, bizi ayakta tutan bütün dinamiklerin kulak ardı edilmesine, tarih ve tarihî değerlerin hafife alınıp geçmişe sövülmesine, ülkenin bir baştan bir başa harabelere çevrilip vatan evladının dilenciler hâline getirilmesine; iyilerin, inançlıların, faziletlilerin hor ve hakir görülüp, fenaların, münkirlerin, millet düşmanlarının alkışlanıp başlarda gezmesine rağmen, onlar şanlı mazilerinden kopmadılar ve kopmayacaklar.

Evet, her şeye rağmen günümüzün nesilleri, geçmişten şimdilere sarkan o ebedî güzelliklerden paylarını almak için, ruhlarını cedlerinin dünyasına açık tutuyor; oradan gelen ışık tayflarıyla yollarını aydınlatarak kendi çizgilerini bulmaya çalışıyor ve ona doğru kayıyorlar. Bizimle aynı memeden süt emmeyenler buna inanmasalar bile, en büyük tefsir ve takdirlerin yazar bozar tahtası sayılan zamanın, bütün düşmanları ümitsizliğe, bütün dostları da sevince gark edecek olan o parlak yorumu er geç tahakkuk edecektir.

Evet, aradan yıllar ve yıllar geçse de, gidip de bugüne kadar dönmeyen şanlı akıncının bir gün tıpkı ufukta tulû eden bir ay gibi eski yerinden bir kere daha

doğacağını vicdanlarımızda duyuyor ve asırlardan beri ülkemizi saran karanlıkların, mutlaka, yerlerini aydınlıklara terk edeceğine inanıyoruz.

Ne olursa olsun, muhteşem geçmişin güzellik ve füsunu gönül ve hatıralarımızda hâlâ o kadar canlı ki, bu ülkede, bize ait her şeyin sesi kısılsa, şanlı mazinin temel dinamikleri bütünüyle sarsılsa, tarihin ağzına kilit vurularak tamamen susturulsa veya söyledikleri artık duyulmaz olsa bile, bizler, hayalen şanlı atalarımızın dolaştıkları noktalarda dolaşıyor; onlarla kucaklaşıyor; ruhlarımızda onların soluklarını duyuyor; onlarla kol kola zirvelere, zirveleşmelere ulaşıyor ve tarihî devr-i dâimler adesesiyle şimdiden yarınki mutluluklarımızı seyrediyor ve kendimizden geçiyoruz.

Geçmişten Geleceğe Bizim Evimiz

Bir zamanlar dört bir yanından fışkıran mutluluk ve saadet, içinden taşan mânâ ve ruh, çevresini saran huzur ve nurlarla, daha çok ayları, yıldızları hatırlatan o gelin endamlı eski evlerimizi, şimdi, hülyalarımızda yakalamaya çalışıyor; onların rüyalarıyla teselli oluyor ve o tatlı rüyaların bir kere daha gerçekleşmesi arzusuyla yaşıyoruz.

Bu düşünce ve bu emel kendini ırmağa salarak avuçlarını suya daldırıp suyun içinde güneşi yakalamaya çalışan çocukların çocuksu arzuları gibi görülebilir. Ama biz, bu rüyanın, bugün olmasa da yarın mutlaka tahakkuk edeceğine inanıyor ve yakın bir geçmişte yitirdiğimiz bütün değerlerin, yeniden, ferdî, ailevî ve içtimaî hayatımızda yerlerini alacakları ümidini muhafaza ediyoruz; ölünceye kadar da edeceğiz...

İçiyle-dışıyla ve içindeki sakinleriyle bizim evlerimiz, dünya evlerinin en insanîsi, en ferahfezası, en mukaddesi ve ukba düşüncesine en açık olanıydı. İnsan ona dikkatle bakınca, hemen her zaman çehresinde Cennet köşklerini, içinde Cennet hurilerini ve onun sonsuzla bütünleşen ruhanî ikliminde ebediyetleri görebilirdi.

Işığını ötelerden alan, gölgesini ipek tüller gibi başlarımıza salan ve uhrevî güzellikleriyle sanki, fildişinden, inciden, mercandan, billûrdan, sadeften yapılmış.. sırmadan, atlastan, ipekten, şaldan, bürümcükten örülmüş göz kamaştıran aksesuarıyla, sultanî kasırlar gibi olan bizim evlerimizin, öyle derin, öyle baygın bir görünüşleri vardı ki, âdeta kendileri de kendi güzelliklerine büyülenmiş gibi görünürlerdi.

Dünyaya açılan selâmlıklarıyla sarayları, yalıları, hayatı, dünyevî zevkleri, mâbedi ve mektebi; haremleriyle de Cennet köşklerini, Cennet köşelerini, tekyeleri, zaviyeleri hatırlatan bu sıcak yuvaların, insan ruhuyla uyuşup bütünleşmesi o kadar mükemmel, o kadar mânâlı idi ki, onlardan birinde yaşayanlar, geçmişin, geleceğin şiirini birden dinler ve ölümsüzlük düşüncesinin gönüllerine sindiğini duyarlardı.

Hemen her ev, iç ve dış aksesuarıyla geçmiş zamanın belli bir dilimini, tarihin belli bir parçasını temsil ederdi ve her köşesinde âdeta, değişik şekillerde, mazinin kalbinin attığı duyulurdu. Onların harimine girince bazen, elinde meşale dünyanın dört bir yanına aydınlık götüren ışık süvarilerinin "hayhuy"u, bazen ilim ve düşünce mevkiblerinin[1] ruhumuzun derinliklerine

kadar inen uyarıcı sesleri, bazen de mehterle coşmuş gürül gürül bir fetih ordusunun gönüllere ürperti salan tok nağmeleri kulaklara çarpar gibi olurdu. Çocukların dupduru dünyalarından yükselen çığlıklar; gençlerin gençliklerinden köpüren ümit ve neşeler; olgunların duygu ve düşüncelerinden fışkıran ebed duygusu, yüksek mefkûre, ilim aşkı gibi ledünnî değerler; yaşlıların uhrevîleşen ikliminde sık sık duyulan füsunlu söyleyiş, mânâlı eda ve imalı susuşlarla bizim evlerimiz, o kadar canlı, o kadar derin ve o kadar şefkatli idiler ki, insan onların sokaklarında kendini, Cennet'e uzanan kaldırımlardan birinde yürüyor gibi hisseder ve bir adım daha atsa hemen oraya ulaşacağını sanırdı...

Bu yuvalar, içleriyle-dışlarıyla, gece-gündüz hemen her zaman, o kadar aydınlık ve çarpıcı idi ki, onların semtinden geçen veya diz çöküp harimlerinde bir teşehhüd miktarı oturan herkes büyülenir, az-çok bir değişikliğe uğrar; uyanan hisleriyle kalbinin pencerelerinden bir şeyler görüp sezmeye başlar ve anlayıp hissettikleriyle âdeta bir başka buuda ulaşmış gibi olurdu...

Bu aydınlık hanelerin belli bir bölümünde nuranîleşmiş, uhrevîleşmiş bir nine veya dede oturur; rüyalara sığmayan şanlı geçmişimizin altın destanlarından nakiller yapar.. bizleri meraklandırır, imrendirir, neşelendirir ve sihirli beyanlarıyla hep o devirlere çekerlerdi. Bizler, onları dinlerken farkına varmadan, geçmişin tatlı hülyalarına yelken açar ve birdenbire kendimizi, yiğit naraları, at kişnemeleri, muharebe uğultuları ve kılıç kalkan tarrakaları içinde.. veya düşünen, çalışan, iman ve ümitle ötelere açık bir huzur topluluğu arasında bulurduk. Böyle şahlanan hayallerimizle bütün o eski zamanları, eski mekânları hep mukaddes; eski insanları Hak rızasını tahsil ve ülkeyi Cennetlere çevirme yolunda gerilmiş kudsîler; onların ev ve konaklarını da, ruhlara sonsuzluk duygusu aşılayan pırıl pırıl odaları, ışık ışıl sofaları, üfül üfül bahçeleriyle insanlık, aşk, vefa, ilim, sanat, ahlâk gibi kudsî fazilet ve meziyetlerin çimlenip geliştiği yerler olarak düşünür, tahayyül eder ve inanırdık.

Günümüzün, insan inleri sayılan; hodgâmlık, kıskançlık, ahmaklık, bunaklık yatağı; aldanan ve aldatan kalblerin mahbesi, yıkılıp gitmiş emellerin mezarı; sönmüş aşkların, imanların, ümitlerin makberi.. konuşmaları istendiği yerde suskunlaşanların, sükutları arzu edilen yerde usandıracak kadar konuşanların ve bu zararlı sükutları, dengesiz konuşmaları, acı lâubalilikleri, gafilce tavırlarıyla iyilik deyip şer işleyenlerin, "dışı süs, içi pis, sûreti menûs, sîreti mâkus..." barınaklarına bedel; bin bir aydınlık içinde Cennet yalılarından

kopup gelmiş, her türlü dert ve sıkıntılardan arındırılmış, bütün sefaletlerden temizlenmiş; maddiyatı mânevîyata dayalı, malzemesi öteler damgalı; ruhların rüyaları kadar uzun, renkli ve bereketli; içinde imanın, aşkın yankılanıp durduğu mâbedler kadar derin, görkemli ve her biri birer melek otağı olan o günün mübarek haneleri tıpkı birer şiir, birer hülya birer mûsıkî iklimiydi. Geçmişin bahtiyar nesilleri, bu ışıktan hanelerin gölgelerinde, bütün bir tabiat ve hilkatin kaderini duyup hissediyor; hayret ve hayranlıklarla kendilerinden geçiyorlardı.

Aradan bunca zaman geçmiş olmasına rağmen, insan, o günün mânâ, büyü ve nefesleriyle, hülyalarımıza kadar sinip varlığımızla bütünleşen evleri arasında veya sokaklarında gezerken, çevredeki binaların birer birer mâbedleştiğini, hislerin bütünüyle uhrevîleştiğini, hayatın tamamen rüyalaştığını duyup hissetmekte ve âdeta cihan ötesi âlemlere ulaştığı hissine kapılmaktadır.

Bizim nesil, o nurlu evleri ve o mutlu insanları, ancak her şeyin sarsılıp yerinden oynamaya başladığı, bağların bozulup bahçelerin hazana uğradığı, güllerin, çiçeklerin pörsüyüp savrum savrum savrulduğu ve topyekün milletin koltuk değnekleriyle emeklemeye durduğu tâli'siz bir dönemde idrak edebilmişti. Bizim yetiştiğimiz dönemde, mazinin o çalımlı, o âteşîni insanlarının yerinde, bütün bütün yıkılmış, bezmiş, ye'se düşmüş, karamsar ruhlar; Cennet saraylarını hatırlatan o eski evlerin yerinde de, sessizlik mûsıkîsi, sükut ilâhileri ve ölüm ağıtları duyuluyordu.

Evet, artık o şevk ve hareket insanlarının yerinde, uyurgezer inziva nesilleri; eski aşk ve heyecanların yerinde, ölüm hırıltıları ve ümitsizlik iniltileri; şanlı cedlerimizin ideal ve dava düşüncelerinin yerinde de sadece, çıkar kavgaları, refah mücadeleleri göze çarpıyordu. Tabiî böyle bir atmosfer içinde her tarafta duyulan tek şey çöküntü, zeval ve ölüm haberleri; her yanda görülen şeyler ise, mezarlar gibi evler, cenazeler gibi canlılar, sekerat hırıltıları gibi nağmelerdi...

Hâdiseler inanılmayacak kadar hızlı cereyan ediyor, tarihten gelen bütün eski şekilleri değiştiriyor, bize ait şeyleri yıkıyor; en temiz çehreleri alıp götürüyor ve yerlerine, içlere burkuntu veren yüzler bırakıyordu. Eski kavimlerin meshine denk, böyle her şeyin makyajla değişme sürati içinde bir anda başkalaşması, o günkü nesillerin ümitlerini de beraber almış götürmüş ve onları şaşkına çevirmişti.

Onun içindir ki bizim nesil, önce kendi dünyasını hülya ve hatıralarda aramaya başladı. Bir uzun bekleyiş ve tereddütten sonra da, hemen bu kül ve

enkaz yığınları arasında kendi altın rüyalarını, bu birkaç asırlık virane yangınlıkta eski ümranları kurma hummasına tutuldu. Bu çöl ve bu bataklıkta kendi dünyasını kurabilmek için onu bekleyen bir sürü şey vardı: Şu birkaç asırlık canlı cenazelere Hızır çeşmesinden su getirip onları hayata döndürmek; yıllar yılı yalancı mumlarla teselli bulup avunan aldanmış ruhları, güneşlerin kol gezdiği âlemlere uyarıp yollarına ışıklar saçmak; gönüllerini yeniden imanla donatıp sinelerinde ümit meşaleleri yakmak ve tarihin şu, en şanlı fakat mahzun, en mübarek fakat gadre uğramış, ilhadzede, dalâletzede, Avrupazede necip milletine, onun şanlı geçmişinin esasları sayılan tarihî dinamikleri tanıtıp kabul ettirmek; evet, bütün bu Kafdağı'ndan ağır yükler onu bekliyordu. O, güçlü bir inanç ve sarsılmaz bir ümitle içine sindirdiği, muhteşemlerden muhteşem tarihî mevkiini yeniden elde edebilmek için "Ya devlet başa, ya kuzgun leşe." deyip bu büyük tarihî misyonu yerine getirme mecburiyetindeydi.

Zaten bundan böyle, onun cankeş ve yarım canlı olarak yaşaması da mümkün değildi. Ya kendi ruhuyla, kendi düşünceleriyle, kendi inançlarıyla var olacaktı veya tarih sahnesinden silinip gidecekti.

Aslında, bir zamanlar onu zirvelerde dolaştıran esas ve dinamikler, bütünüyle bugün de mevcuttu. Her şey onun özüne dönüp ruhuyla bütünleşmesine ve bu dinamikleri bir kere daha gözden geçirip değerlendirmesine kalıyordu ki; ondan beklenen de bu idi. Bundan ötesi,

"Hak tecellî eyleyince her işi âsân eder;
Yaratır esbâbını bir lahzada ihsan eder."

deyip Yüce Yaratıcı'nın hakkımızdaki takdirlerini intizar etmeye kalıyordu...

1 *Mevkib:* Kutlu bir topluluk.

Bizim Köyümüz

Eskinin köylerini düşünürken hayallerimizi saran o derin sessizlik, o düşündürücü sükûnet ve o büyüleyen fıtrîlik yok artık. Geçmişin, o dinlendiren, düşündüren köylerinde bugün, sessizlik ve sükûnetin yerini radyo, televizyon, pikap mırıltıları; otomobil, traktör, motopomp gürültüleri aldı; huzur ve sükûn delik deşik olup hudut dışı edildi.

Evet, bugün köylerimize kadar hemen her yerde, sessizlik ve sükûnet o kadar azalmış, o kadar büzülmüş, o kadar ufalmış ve dar hudutlar içine sıkıştırılmıştır ki; böyle devam ederse ihtimal, çok yakın bir gelecekte, dinlenme ihtiyacını duyan kimseler, sessizlik arayışıyla birer birer ormanların derinliklerine çekileceklerdir. Aslında, daha şimdiden, dev şehirlerimizden köy ve kasabalarımıza kadar hemen her bucakta sessizlik ve sükûnet "ân-ı seyyâle"siyle en çok aranan bir metâ hâline gelmiştir. Şurada-burada ona rastladığımızda yakalayıp gül gibi kokluyor, çekip içimize sindiriyor ve tıpkı bir mûsıkî gibi dinliyoruz.

Şimdilerde, uzak bir koy ve koruda duyup coştuğumuz bir dilim sessizlik, eski köylerimizin hemen her zaman tabiî ve daimî iklimiydi. O zamanlar kana kana tattığımız o sükûnet ve sessizliğe, bugünkü kadar muhtaç olmadığımız için, ihtimâl ki, böyle bir açlığı ve susuzluğu hissetmiyorduk. O zamanlar biz hissetmediğimiz gibi, günümüzün, mânâsız, gayesiz, hedefsiz ve fevkalâde gürültülü hayatıyla bütünleşmiş insanlarının da, ruhun asude iklimi sayılan o huzur ve sükûnet dünyasından haberleri yok zannediyorum!

Eski köylerimizle şehirlerimiz arasında öyle sıcak bir bağ, öyle tatlı bir denge var idi ki, köylü şehre ve şehirliye imrenmez; şehirli de, köylüyü hakir görmez ve köyde oturmayı da ihmal etmezdi. O zamanlar küçük bir şehir sayılan köy, şehirlinin tenezzühe çıktığı, kendini dinlediği, tabiatla sarmaş dolaş olduğu bir ilâhî güzellikler meşheri; büyük bir köy gibi görünen şehir de, taşralı için, vahşi ormanlar, engin denizler gibi biraz ürpertici ama fevkalâde zevkli, biraz yorucu fakat alabildiğine eğlendirici bir "lunapark" gibiydi. Bu iki dünya birbirini tamamlayan farklı iklimleri, çarşı-pazarlarındaki farklı metaları itibarıyla, her mevsim birbirine taşınır durur ve zaman zaman her iki tarafta da âdeta bir bayram, bir şehrayin havası yaşanırdı.

Bilhassa eski köylerimizde, daima lezzetli bir sessizlik ve sükûnet hüküm sürerdi: Sabahları güneşin ışımasıyla, en tatlı zevk dalgaları hâlinde gelip

gönüllerimize çarpan koyun-kuzu meleyişleri, böcek ve kuş çığlıkları, tabiatın o içten ve derin mûsıkîsine ses katar.. akşamları, gurub loşluğunun örtüleri altında, varlığın büründüğü o esrarengiz hâl, âdeta insanı büyüler ve rüyalara salar.. geceler, hep bir sessizlik ve sükûnet şarkısı olarak tınlar ve alaca karanlıkla beraber dört bir yana yağan hülyalar, evlerimizin içine kadar sızar, her şeyi tesiri altına alır; az sonra da kandillerin titrek ışıkları altında meydan, bütün bütün o tatlı hülyalara kalırdı.

Her türlü gürültüye karşı âdeta tecrit edilmiş gibi olan bu iklimde, hemen hiçbir yerden hiçbir ses sızmaz; hatta en küçük bir "çıt" dahi duyulmazdı. Ne sokaklardan akseden serseri kahkahaları, ne sarhoş naraları, ne motor gürültüleri, ne de siren çığlıkları bu şirin gecelerin derin ve ezelî şiirini hiçbir zaman bozmazdı. Ara sıra, tabiatın içinde bulunduğumuzu hatırlatan bir köpek havlaması, bir çakal uluması veya bir çoban türküsüyle bu sessizliğin bozulduğu da olurdu, ama hemen yeniden gece, o efsanevî hâline bürünür; bizler de bütün şaşaasıyla ruhlarımızı saran geçmişin hülyalarına dalar giderdik...

Bu derunî hisler içinde, zaman zaman kendimizi, geçmişi yakalamak için bir muamma deryaya yelken açmış gibi hisseder ve süratle o tarafa doğru aktığımızı sanırdık. Bazen, elimizde olmadan sürüklenip gittiğimiz bu garip yolculukta, öyle bir noktaya varırdık ki; ruhumuz, âdeta bilmediği bir âlemden ürpertici nağmeler duyar gibi olur ve kendinden geçerdi. Bazen de, mazinin o pırıl pırıl hülya âlemlerine dalar, gördüğümüz şeylerin sağını-solunu kurcalar, her şeyi sorgular ve her şeyi anlamaya çalışırdık. Çok defa bu hayalî seyahat esnasında, sanki önceden hislerimize sızmış geçmişin o tutuşturucu ve yakıcı alevleri, kapısı açılıp hava ile teması sağlanan yangın mahalli gibi, birdenbire infilâk eder, parlar; her şeyi siler, süpürür götürür ve sadece kendisi kalırdı.

En tatlı hülyaların petekleştiği bu mübarek evlerin en mutena bir köşesinde, şanlı geçmişimizi bütün mânâ ve muhtevasıyla temsil eden anneler-babalar, dedeler-nineler bu umumî sessizliğe denk sükûtlarıyla hep birer vakar ve mehabet âbidesi gibi görünür ve bizlere o kadar tesir ederlerdi ki; başkalarını bilmem, ben onları, gökler ötesi âlemlerde edep ve erkân öğrendikten sonra, gelip aramıza katılmış ruhanîler gibi hatta onlardan da öte görürdüm. Onlar, daima içimizden uhrevi âlemleri hatırlatan birer mânâ ve melekûtun rikkatli birer gölgeleri gibiydiler.

Onların oturuş ve kalkışlarına, düşünce ve davranışlarına, aşk u şevk ve

ibadet anlayışlarına; hele Hak karşısında el pençe divan durup tir tir titreyişlerine bakıp da ürpermemek mümkün değildi.

Evet, onların, bu derinlerden derin âlemlerinden sık sık esip gelen ve ruhlarımızı dolduran sırlı bir mûsıkî, bazen günlerce, haftalarca tesirini devam ettirir ve bizleri hep kendiyle meşgul ederdi.

Günde birkaç defa, çok ciddi bir merasime hazırlanıyor gibi onların o yürekten abdest alışları; sonra da mahşere, hesaba koşuyor gibi namaza gidişleri.. o esnada sık sık duyulan âh u enînleri ve sızlanışları, bizlerde öyle bir haz ve lezzet, öyle derin bir halâvet ve rikkat hasıl ederdi ki; aradan bunca yıl geçmiş olmasına rağmen, onların ruhlarının, ruhlarımıza fısıldadığı o mahrem beyan ve o sözsüz talâkatın tesiri hâlâ kendini hissettirmektedir.

Hele, Hak dergâhına yönelirken o vakar ve itminan içindeki hâlleri, o âbidevî görünüm ve duruşları, bizlere, öyle derin şeyler anlatır ve gönüllerimizi öyle saygı ve mehabetle doldururlardı ki; çok defa onların bu teveccühlerindeki sırlı mânâlar bizleri de büyüler ve onların yanına çekerdi. Bu ciddî ve ihtişamlı dakikalar, bir haşyet faslı gibi bütün ruhlarımızı bürür; derken, her gün bize anlatıp durdukları Cennetlerin büyüleyici iklimlerine doğru yükseldiğimizi hisseder; bir adım daha atarak, çeşit çeşit menkıbelerle hayallerimize taht kurmuş Hak dostlarıyla selâmlaşır, kudsîlerin sohbetine iştirak eder; bir gümüş fanustan gönüllerimize dökülen ötelerin tılsımlı ışıklarıyla büyülenir, kendimizden geçer ve sonra da bütün bir ömre gaye teşkil edebilecek ruhanî zevklerin en derinlerine ulaşırdık.

Uhrevî âleme kapı komşu bu dünyada, ötelerin lisanı sayılan ezanlar-salâlar, tesbihler-dualar, bizleri ayrı bir fasla çağırır ve daha derin, daha lahutî iklimlerde dolaştırırdı. Öyle ki, kendimizi hep bir başka dünyada hissederek, içeriye adımımızı attığımız bu âlemde sözlerin en derin ve mükemmelleriyle, daha doğrusu lahutîleriyle en baş döndürücü tasavvurlara ulaşırdık. Saygının, mehabetin, haşyetin doldurduğu sinelerimiz, en dindarâne mülâhazalar içinde herkesi ve her şeyi arınmış, temizlenmiş, kudsîleşmiş olarak görür ve bahtiyarlığına tebessüm ederdi.

O kudsî dönemlere ait düşünce ve tasavvurlar, ruhlarımıza öyle tohumlar saçmış ve dimağlarımıza öyle kök salmışlardır ki; onların tesirinden azade kalmamız kat'iyen düşünülemeyeceği gibi onları içimizde hissettiğimiz sürece, geçmişimizden kopmamız ve geleceğe bîgane kalmamız da mümkün değildir. Benim gibi, o günün köyünü ve köylüsünü az dahi olsa görüp tanımış olanlar,

yıllar ve yıllar sonra, aynı şeyleri sinelerinin derinliklerinde hissedecek ve günümüzün, üzerine toz toprak elenmiş köy ve kasaba şeklindeki "harap elleri, yıkılmış hânümânları, kimsesiz çölleri..." esir ruhları, meflûç iradeleri, aşk u heyecansız gönülleriyle karşılaşıp da, gurbetlerin en acısını, yalnızlığın en hüzünlüsünü vicdanlarında duydukları bir zamanda, bu hicranlı hâlihâzırın yanında, olmayı tahayyül ettikleri ve bu bin bir handikap karşısında kurup ortaya koymayı planladıkları, geleceğin o eskilere denk köy ve kasabalarını, onların kudsî ve mutlu sakinlerini, bu sakinlerin buğu buğu huzur tüten yuvalarını, her gün eşiğine baş koydukları, semalarla bütünleşen mâbedlerini, aşk u şevkle bestelenen ezan ve kâmetlerini, yüreklere haşyet salan dua ve tesbihlerini, arş u ferşi velveleye veren naat ve ilâhilerini tasavvur ve tahayyül edecek; tahayyül ettikçe güç kazanacak ve bir zamanlar bizlerin veya daha önceki nesillerin yıktıkları şeyleri yeniden inşa edeceklerdir.

Eski Şehirlerimiz

Eski şehirlerimiz, dış görünüşleri, iç derinlikleri, gelin endamları, çevrelerindeki bağ ve bahçeleri, çağlayan ırmakları ve üfül üfül havasıyla bütün gönülleri yumuşatır, bütün hülyaları büyüler ve semtlerine uğrayanları âdeta sarhoş ederlerdi.

Üzerlerinde ötelerden rengârenk ışıkların yağdığı, toprağından ünsiyet, aşk ve sevginin fışkırdığı, sakinlerinin, onun bağrında her an ayrı bir vuslatı teneffüs ettikleri bu güzellikler galerisi şehirler, yedi iklim dört bucağın can atıp ona koştuğu bir Cennet köşesiydi âdeta.

Her yanıyla güzellik ve tefekküre açık; bağı-bahçesi, çarşısı-pazarı, sokağı ve evleriyle huzur ve güvenin tütüp durduğu bu beldelerin hemen her yanında, Hak güzelliklerinin meşheri tabiat kitabı, renk, desen, nizam ve âhengiyle köpürdükçe köpürür.. bütün gönüller sevmek ve sevilmeye ihtiyaç arzusuyla coşar.. ruhlar çevrelerinde kaynayıp köpüren bu nizam ve âhengin verdiği inşirah ve sevinçle gündelik sıkıntılardan kurtulur; kitaptan kâtibe, sanattan sanatkâra, güzelliklerden güzelleştirene ulaşma arzusuyla buuddan buuda koşar ve hep derinliklere doğru süzülürlerdi...

İnsanların ilhamlı çehrelerinde, binaların büyülü edalarında her şeyin lâhutîliğe boyun eğdiği hissedilir ve her şey, hudutlarını semavî ilhamların çizdiği bir derin iklimde yol alıyor gibi, mânâlı, mevzun, âhenkli ve pırıl pırıl yüzer giderdi.

Çarşı-pazar, cami-ev arasında gelip giden insanların hemen hepsinde, onlardaki beşerî yanlara üstün gelen bir ruhanîlik vardı. Belki de hepsinin yaşadığı veya hatırladığı aynı duygulardı ki, sinelerinden yükselip yüzlerine akseden mânâ ve ifadeler de bir bütünlük içinde taçlanıyordu. Hepsi de ruhlarını, sonsuzdan gelen güzelliklere açmış ve derin bir temkin, ürperten bir vakar içinde kendilerini, aşkın, imanın, şevkin coşturan ilhamlarına, büyüleyen rüyalarına salmış ve efsanevî bir zaman içinde bütün güzelliklerin kaynağına doğru kayıyor gibiydiler.

Bütün bu toparlanış, bu çağlayış ve bu kayıp gidişler, bazen bir cami, bir medrese, bir tekye, bir zaviye ve bir erenler meclisiyle noktalanır ve bu son durak, âdeta, bedenin, ruhanî ve melekutî güzelliklerini bütün hususiyetleriyle aksettiren bir menşur hâline geldiği nokta olurdu. İşte bu noktada duygular aradığı hazlara erer; ruh vuslat kapısının aralandığını duyar ve her tarafa ışıklar

hâlinde sevgi yağmaya başlar, derken, gönüller hayret ve hayranlıkla yutkunur kalırlardı.

Hemen bütün muhteşem devirlerimizde, bu mübarek yerler, iman tomurcuğunun açılıp inkişaf ettiği, duygu ve düşüncenin derinleşip buudlaştığı, "kuvve-i inbâtiye"si[1] harikulâde yüksek ve tıpkı Cennet yamaçları gibiydi. Buralarda, varlığın çehresine serpilmiş güzelliklerin küçük bir noktada toplandığı müşâhede edilir.. sevginin inançla bütünleştiği, inancın mârifete kanat açtığı ve mârifetin ruhanî zevklere ulaştığı duyulurdu. Herkes aynı duygu ve düşünceyle coşar; bütün hisler, aynı dolaba bağlı kovalar gibi, aynı ırmağa dalar ve yükselir.. herkes istidadına göre aynı şeylerle dolar, aynı mecraya boşalır ve ezelî bir çağlayan içinde ebedî bir çağlayışa kendini kaptırır giderdi.

Hele, o devrin her tarafta sıkça görülen zikir ve fikir haneleri.. doğrusunu ifade etmek gerekirse; buralar, sihirli ve perili binalar gibi, semtlerine uğrayanları büyüler, kendi dünyalarına çeker; onların ruhlarına girer.. sonra da görüp duydukları, duyup zevk ettikleri her şeyi, bu yeni çırakların gönüllerine üfleyerek onları da mest ve sermest hale getirirlerdi.

Her akşam gurûbla, bu esrarlı ülkede, etrafı saran sihirli ışık güneşe ihtiyaç bırakmayacak kadar parlak, gür ve öteler buudluydu. Bu aydınlık dünyaya devam edenlerin çehrelerinde dalga dalga ışığın parıldadığını, gözlerinde hakikatin buğulandığını ve iklimlerinde tevhidin yankılandığını görüp duyanlar, bir daha da bu cennetâsâ âlemden ayrılmak istemezlerdi. Onların ruhları ve özleri, aramızda bulunsalar da, sonsuza ulaşmış gibi olur ve bizlere hep, yeryüzüne inmiş yıldızların kıymetlerini ifade ederlerdi.

Bin bir âh u vah hâlinde inleyen aşklar, sürekli cezbelerle coşan şevkler, yer yer çıldırtan vâridâtlar ve Cennet zevklerini unutturacak ruhanî hazlar gibi mânâları geliştiren, besleyen, büyüten, sonra da onları müştak ve hayran gönüllere duyuran bu iklim, bin bir güzellikleriyle âdeta, insanoğlu için en son erişilebilecek hudut gibiydi.

Evet, bu güzel dünyada ruhun mesire yerleri sayılan bu nurlu müesseseler, mantığın dar ve sıkıcı çemberinden kurtulup kendilerini mânânın feyyaz dünyalarına salan bahtiyarların, fizik ötesi âlemlere ilk adım attıkları menziller olduğu gibi, aynı zamanda cismanî hayatın ruhlarda hâsıl ettiği kör düğümlerin çözüldüğü, çeşit çeşit sertliklerin yumuşadığı ve yumuşatıldığı esrarlı bir iklimdi.

O günün şehirlerindeki hemen her konak, tıpkı bir mescit ve zaviye gibi, ruhanî yönü ağır, ötelerle münasebeti kavi ve vicdanın teneffüs edebileceği yerlerdi. Yine hemen her konakta, medresede ilme, irfana uyanmış, kışlada itaat ve inkıyada alışmış, zaviyede kaynaya kaynaya pişip olgunlaşmış bir veya birkaç insan bulunurdu. Yüksek burçlar gibi vakur ve heybetli, mabetler gibi derin ve göz kamaştırıcı bu insanlar, fert fert muhteşem bir millete mensup olmanın hakkını eda ediyor gibi, en kâmilane davranışlarla herkesi tesir altına alır ve halvetlerine erenleri âdeta büyülerlerdi.

Bu mübarek şehir ve onun faziletli sakinleri arasında gençler, kendilerini cihad, gaza gibi en yüksek mefkûrelere göre hazırlar; orta yaşlılar, genç kuşaklara misal olmanın düşünce niyetiyle kendilerinden bekleneni en mükemmel şekilde temsil etmeye çalışır; ihtiyarlar, o çok buudlu ve rengarenk ömürlerini hikâye etme zevkine çekilerek kalb ve kafalarındaki mazi çağıltılarını yeni nesillerin ruhlarına boşaltma yollarını araştırır.. hâsılı, herkes hayatına yeni yeni buudlar kazandırma peşinde olurdu...

Yine o zamanlar, hemen her evde, türbeler kadar aziz ve ziyarete açık bir veya birkaç gazi bulunur; bunlar çevrelerine, Allah yolunda olmayı ve o uğurda ölmeyi anlatır; anlattıklarını gaza esnasında görüp işittikleri kerametlerle süsler, takviye eder.. zaman zaman dinleyenleri şehitlerle görüştürür, şehadeti sevdirir.. bazen de ellerinden tutar, onlarla upuzun bir seyahate çıkar: Götürüp onları ta Bedr'in aslanlarıyla tanıştırır, Uhud'un yiğitlerine tâzim arz eder, Mute'ye selâm durur, Yermuk'u alkışlar, Malazgirt'e uğrar ve derin bir nefes alır, sonra dolu dizgin Mohaç ovasına koşar, derken durur Bizans surları önündeki sırları hikâye eder, Mercidabık ve Ridaniye'yi anar ve eğilir; sonra da dolu dolu gözlerle Çanakkale bayırlarını gösterir "Ve işte son şeref ve fazilet mücadelesi verdiğimiz yerler." der inlerlerdi.

Bu tertemiz dünyada, ahd u peyman yeniliyor gibi hep böyle mübarek mefkûrelerle haşr u neşr olan nesiller için gerilimin gevşemesi asla düşünülemezdi. En karanlık dönemlerde, yani herkesin müdafaadan ümidinin kesildiği yerlerde dahi bu mübarek nesiller, akla hayale gelmedik dasitanî kahramanlıklarla herkesi şaşırtabilirlerdi. Hatta denebilir ki, çobanların kurtlardan yana oldukları en tâli'siz dönemlerde dahi bu mübarek evlad-ı vatan, hep kendi olarak kaldı. Tarih şuuruna ters şeylere baş kaldırdı. Hasımlarıyla yaka paça oldu, hesaplaştı.. sarsılmadı, ye'se düşmedi ve bir lahza bile fütur getirmeden, dünle bugün arasındaki münasebetleri araştırdı ve geçmişin

kanaviçesine göre mutlu geleceğini işleyip durdu.

Yakın geçmişin, dolayısıyla da eski şehirlerimizin bir kısım kusurları yok değildi. Meselâ: O günün mektepleri olan medreseler ihtiyarlamış, bir ölçüde fonksiyonlarını yitirmiş, muasırlarının ilim, teknik ve teknolojileriyle hesaplaşacak hâlleri kalmamıştı. Zamanın tefsirine göre bir bakıma, saf dışı bırakılan, muhakeme ve akl-ı selimden de müspet puan alamayan eskinin bu kudsî yuvalarıyla artık çağımızla yarışmamız mümkün değildi ve bu beklenmemeliydi de... Ne var ki, bütün menfi yanlarına rağmen, eskinin bu aydınlık yuvaları inanç, istikamet, millet ruhu ve tarih şuuru gibi öyle önemli dinamiklere sahip idiler ki; yakılıp yıkılacağına, günümüzün mantık ve felsefesine göre ıslah edilebilselerdi, belki de milletçe maruz kaldığımız bu günkü kültür bunalımı içine girilmeyebilirdi...

Bizler, yetiştiğimiz dönemde, şehir ve köylerimizde, muhteşem geçmişimize ait izlerin, ardı arkası kesilmeyen fırtınalarla savrum savrum savrulduğunu görüyor, hasret ve hicranla iki büklüm oluyorduk. İşte bu esnada bile, ata yadigârı o mübarek beldelerimiz, maddî-mânevî havası, iklimi, tabiatı, ruhanî hayatı ve onu ayakta tutan dinamikleriyle bizleri kucaklıyor; burcu burcu mazi kokan bağrına basıyor ve avunduruyordu. O zamanlar bile, biz onu, çok büyülü buluyor; ona koşuyor ve tedailerin diliyle bize anlattıklarını zevkle dinliyorduk. Kim bilir belki de o gün dinlediğimiz şeyler, bir gün gelir yine gerçek olur..!

Şanlı geçmişin Cennet dönemlerinden, bir bir toparlanmış ve millet hayatıyla beslenmiş bir mukaddes birikimi ifade etmeden âciz, benim perişan cümlelerimi bir tarafa bıraksanız dahi –ki, bence bırakmanız uygun olacaktır– onlara ait iz ve emareler, bugün olmasa da yarın çoklarının başını döndürecek, ruhlarına heyecan salacak ve onları bir kere daha muhteşem maziyi gözden geçirmeye sevk edecektir.

İşte, o zamanın tâli'li nesilleri, şimdikinden daha derin, daha hisli zamanlara erecek; şerefli mazisinden aldığı hızla, geçmişin hülyalarına denk dünyalar kuracak.. küçük ölçü ve küçük kıstaslardan kurtularak, var olmanın kusursuz ve ârızasız, güzelliklerin hudutsuz ve inkıtâsız, hazların sınırsız ve pâyansız olanına ulaşacak ve bahtlarına tebessüm edeceklerdir.

1 *Kuvve-i inbâtiye:* Toprağın bitki bitirme gücü.

Bizim Milletimiz

Bizim toplum yapımız, *işte tâli'* deyip öğüneceğimiz, başkalarının da imreneceği seviyeler üstü ve hiçbir içtimaî sistemin bugüne kadar arayıp da bulamadığı, bulsa da ulaşamadığı bir güzellikler meşheriydi. Kendi ruhundaki dinamiklerden güç alan, kendi öz kaynaklarından beslenen.. vesâyâ bilmeyen, kimseye ve hiçbir şeye tâbi olmayan; kendi olarak asırlar ve asırlar ayakta durmasını başaran bu muhteşem içtimaî meşher, bu göz kamaştıran sistemin, bütün bir hasım dünya ile hesaplaşa hesaplaşa, çağlar boyu mevcudiyetini devam ettirmesi âdeta bir harikadır. Kim bilir liyakatli temsilcilerini bulsaydı, belki daha asırlarca yaşayabilirdi...

Evet, dünden bugüne bu içtimaî bünyenin en ideal bir âhengin ifadesi olarak, mevcut sistemlerden hiçbirinin ulaşamayacağı en göz kamaştırıcı neticeleri hâsıl edip ortaya koyması fevkâlade bir hâdisedir. Hele yeryüzündeki mevcut sistemlerden hiçbirine dayanmadan; Türk sosyalizmi, Türk komünizmi, Türk masonizmi gibi utandırıcı izafetlere girmeden, aldatan nispetlere sığınmadan...

Aklın bir hikmet-i vücudu[1] olması itibarıyla, insan düşüncesinden kaynaklanan en bâtıl sistemler içinde dahi bir dâne-i hakikat[2] vardır. İhtimal ki, o bâtıl sistemin orta direği, "ukde-i hayatiye"si[3], şahdamarı da o hakikattir ve o sistem de mevcudiyet ve devamını o hakikat ve hakikatçiğe borçludur. Bizim, tarihin derinliklerinden yapılanıp gelen içtimaî sistemimiz ise, tıpkı, arının, çiçek özlerini alıp, petekte en güzel hendesî şekillerle şekillendirip ortaya koyduğu gibi, bütün yeryüzü sistemlerinin güzelliklerini özünde toplamış bir harikalar galerisidir.

Bugünün insanlarının ızdırap ve buhranlarına büyük ölçüde esas teşkil eden, dengesiz ferdî mülkiyet ve nasıl olursa olsun kazanma hakkı ile; insanlarda çalışma şevkini artırma yerine, başkalarının kazancını yağmalamaya iştihâları kabartma gibi birbirine zıt sistemler arasındaki çatışmaları yok edip cihanşümûl bir âhenk kurmak, ancak bu sistem ve onu temsil eden kudsîlerle mümkün olabilmiştir. Kendi nefsine ait hayırların idrakinde olmasına rağmen, kendi hayır ve menfaatlerini aşarak, kendini, mensup olduğu millete adayabilmiş ve mezara girinceye kadar da, ahd ü peymânına sadık kalmaya azmetmiş kudsîlerle...

Ruh dünyasında, derinlerden derin, maddesinde fevkalâde zinde, dava ve gayesine ibadet hassasiyeti içinde bağlı; karşısına çıkacak bütün yanlışlıkları

göğüslemeye hazır ve bütün doğruları yerli yerine oturtarak, her doğruyu kendine has çizgisinde tutmaya azimli, muâşeret şekillerinin en üstünüyle taçlı.. haya, hicap, iffet, ahlâk, safvet ve samimiyette alabildiğine ölçülü.. iç dünyası itibarıyla sönme bilmeyen bir vecd ü aşka açık; feyzini daima tek ve mutlak kaynak sayılan "altın çağ insanı" dediğimiz, saadet asrının Kur'ân cemaatinden alan.. ilimde, dinde, sanatta, fikirde, siyasette, ticarette, askerlikte, idarede ve daha bir sürü sahada eser, görüş ve düşünce sahibi bu kudsîler, bizim toplumumuzun mânâ mimarları, aydınlık rehberleri, ruhanî timleriydi ve her zaman bunların binlercesiyle karşılaşmak da âdiyattan sayılırdı.

Bu mübarek dünyada idareci kadro, nefis murakabesi, dava düşüncesi ve fikir çilesiyle pişe pişe olgunlaşmış ve tıpkı sütün kaymağı gibi, kaynaya kaynaya tabiî ve fıtrî yollarla zirvelerdeki yerini almış.. herkesi ve her şeyi aşmaya azimli, hak ve hakikat adına hareket etmeye kararlı; birbirinin murakıbı ve yönlendiricisi.. bütün kıymet unsurları iç içe tam bir mükemmeliyet, asalet ve şahsiyeti aksettiren; alabildiğine muhteşem, mehib, mevzun birer ehram gibiydi. Her tarafta görülen yüzler ve gözler, soylu bir millete ait çizgileriyle imrendirici ve pırıl pırıldı...

O günkü nesiller, bu temiz çehre ve temiz bakışların uyardığı hatıralarda yüzerken, lezzetten lezzete konar kalkar; sınırsız bir aydınlık, sınırsız bir haz içinde kendi derinliklerine doğru kayar ve her lahza, böyle bir millet içinde var olmanın hâsıl ettiği hislerle iki büklüm olurlardı.

Bu anlayış sayesinde, yeryüzünün bitebilen ve sınırlı saadetleri hülyalaşır, derinleşir ve sonsuzlaşırdı. Ve yine bu sayede, bura ve öteler hesabıyla yaşama arzusu hararetlenir; genç-ihtiyar herkes varlığa karşı derin bir alâka duymaya başlar.. hayatı bir lezzet gibi yaşar ve var olmanın zevkleriyle gerinirdi.

İhtimal ki, bu harikulâde dönemde, sema daha bir parlak, daha bir büyüleyici; yeryüzü daha renkli ve daha çarpıcı; eşya daha mânâlı, daha tılsımlı ve tabiat daha okunaklı bir kitap, daha talâkatli bir hatip gibiydi. O günün ruhlarının istidat ve genişlemesi ölçüsünde, hayat, varlık kadar güzelleşiyor, emeller kadar ebedîleşiyor ve inançlar kadar da sonsuzlaşıyordu.

O nurlu dönemde, tıpkı hayatın tabiî birer semeresi gibi, o güzel günlerin letafeti, havası, suyu içinde doğmuş bir kısım yüksek değerler, o günün insanını, tabiat, temayül ve zevklerini hem de onun cismaniyet ve nefsanîliğine rağmen, fizik ötesi âlemlere yönlendirir ve onu ölümsüzlüğe uyarırdı.

O günlerden gönüllerimize sızan bu mânâlar, bir mutlu dönemi hem bütün rikkat ve letafetiyle, hem de hasret ve burkuntularıyla ruhlarımıza aksettirdiğinden, bir yandan zevklere uyanıp zevkle gerinirken, diğer yandan da içimize bir düzine sızıların aktığını hissederiz. Bir attar dükkânının içinde ıtriyat bulunmadığı zamanlarda dahi, oraya uğrayanları, eski günlerden kalma kokularla mest ettiği.. ve hazana uğramasına rağmen, mevcudiyetini devam ettirebilmiş bir gülün, bütün bir gül bahçesinin özünü, esasını, rikkat ve hasretini gönüllerimize boşalttığı gibi, bu mânâ ve bu hülyalar da, yaşandıkları zamanların bütün çeşnilerini ruhlarımıza öyle tattırıp duyurmaktadırlar. Bu itibarla, kâh eskilerle beraber aynı zevk, aynı hazları paylaşarak köpürür, kâh o eski günlerde bir kısım dinamikleri yerinde kullanamayıp itile kakıla bu günlere sürüklendiğimizden dolayı iç geçirir ve yutkunuruz.

Fert olarak ölmezlik elimizden gelmediği gibi, sonsuza kadar millî ihtişamımızı sürdürmemiz de mümkün değildi ve düşünülemezdi. Önemli olan, milletçe, millî hasletlerimizle çeşit çeşit ölümleri atlatarak bugünlere kadar ayakta kalabilmemizdir; kanaatimce soylu milletimiz, bunca asimilasyona rağmen hâlâ yeni yeni nesiller doğurabilme velûdiyetini korumaktadır ve mevsimi gelince doğuracaktır da.

Aslında bizim, sık sık geçmişin kapılarını aralayıp yeni nesillerin onunla tanışmasını temine çalışmamız da işte o doğurganlığı hızlandırmaya yöneliktir ki; ne kadarını yapmaya muvaffak olduğumuzu, yaptıklarımızın da ne kadarının ihlâsla yapıldığını Allah bilir.

Evet, bizim mazi tutkumuz, sadece bir nostalji değil; geçmişe ve geçmişlerimize karşı bir kadirşinaslık ifadesi ve geleceği onun üzerinde nakşedip şekillendireceğimiz muhteşem kanaviçeyi araştırma gayretidir.

* * *

Geleceğin emniyet ve güven üzerine kurulması, geçmişin iyi bilinip tanınmasına, hissedilip ruhlarda korunmasına bağlıdır. Geçmişimizi bize en iyi duyuranların başında da şüphesiz, mescidlerimiz, ezanlarımız, ilâhîlerimiz, serhad türkülerimiz, mehterlerimiz ve bu kaynaklardan fışkıran sanat ve edebiyatımız gelir. Bugün o koskoca geçmiş büzülüp sıkışmış ve bunların içine sinmiş gibidir. Ne zaman mescidler, ezanlar, ilâhîler, mehterler kurcalansa, özlerinde geçmişin buğusu ve şanlı milletimizin kokusu duyulmaya başlar. Bunlar, bizlerle cedlerimizin gönüllerinin ortak duygu ve düşüncelerinin

mahsûlü; müşterek hislerinin birer ifadesi, geçmişe ait aşkların, şevklerin kaynağı ve hatıralarımızda yaşayan, kan ve damarlarımızla bütünleşen birer ruh gibiydi. Kendi derinliklerimize dalarak sinelerimizdeki cennetleri görmek, mahrem duygularımızı coşturarak ebedî vuslata hazırlanmak için bunlar âdeta birer sihir, birer füsundu.

Mazinin derinliklerinden gelen ses ve solukları dinlemek, bu çığlıkların yükseldiği o uhrevî âlemlerin koridorları sayılan mescidler, tekyeler, zaviyelerle ötelerin kapılarını zorlamak ibadetin aynı zevk hâline gelmesi, vazifenin aynı mükâfat olması gibiydi. Evet, inanan gönüller bu yerlerde, aşkın, imanın ruhunu bulur ve içlerinde öbür âlemin aks-i sadâsını duyarlardı.

Minarelerin alevden sesleri dört bir yandan duyulunca, ezan bir mûsıkî gibi ruhlara siner, dinleyenlerin heyecanları mûsıkîleşir ve artık aşkla coşan binlerce ruhun, bakışları derinleşen binlerce gözün, ışığa koşan binlerce pervanenin derin bir haşyet ve saygı ile O bilinmeze doğru akıp gittikleri görülür ve âdeta bütün dünyalar, onların duydukları seslerden, koştukları aydınlık iklimlerden ve soluk soluğa yaşadıkları heyecanlardan ibaret kalırdı. Bu ilâhî sesler, bu lâhutî nağmelerle lâl kesilen binlerce insanın sükûtu, inançlı gönüllerde bulunan aşk, şevk ve sevda dolu hisler namına da söylemek niyet ve mükellefiyetiyle Arş ve ferşi çınlatan bir şive ile eda edilirdi. Bazen umumî teveccühün tabiî bir hâl aldığı öyle zamanlar olurdu ki, kendilerini mânânın çağlayanlarına salıp bütünüyle mânevîleşen bu insanlar hissiyatlarını ancak ezanlar ifade edebilirmiş gibi, bütün bütün susar ve ruhun derinliklerine ışıktan kıvılcımlar saçan o kelimelerin sihriyle büyülenir, sinelerinden yükselen heyecanlara, aşk ve şevklerinden fışkıran seslere kendilerini kaptırırlardı ve artık gözleri hiçbir şey görmezdi.

Ezan sesleri, mâbed uğultuları sihirli anahtarlar gibi uyuyan bütün gönül kapılarını açar; açar da kendilerini bu ilâhî mûsıkî zemzemesine salanlar, bu seslerde, kendi ruhlarından yükselen nağmeleri duyar; kendi aşk ve heyecanlarını dinler gibi olurlardı. Hele O'na yüzünü çevirirken gönlünün derinliklerine yönelebilenler, dualarla, ricalarla sık sık gidip O'nun kapısını vuranlar; imanla, aşkla dolmuş, ruhlarının duyuş, düşünüş ve tasavvurlarını, ifşâ edilmedik hislerini, terennüm edemedikleri seslerini bu *"lisan-ı Muhammedî"*de bulur; bu sayede günde birkaç defa dolar ve boşalırlardı...

Mâbedlerde, sinelerin dilleri çözülür gibi olur ve onun ferahfeza hariminde herkes, güzeller güzeli Yüce Yaratıcı'ya seslenme seviyesine erer, seslenme

zevkini duyar ve O'na karşı olan aşk ve muhabbetini gönüllerden taşan bir eda ile yerine getirirdi. Sanki mâbed her zaman, hep aynı ruhla imanın, ümidin müterâdifi sayılan aşk ve şevki söyler gibiydi. Evet, onda köpüren hüzünlerde bile, bir başka şevk, bir başka haz çağlamaktaydı. Oradaki hasret ve hicran iniltileri bir bakıma hekime "arz-ı hâl" ve yaraya neşter vurma mânâsına geldiği için dolaylı bir zevk ve lezzet demekti.

Bütün bir ömür boyu gönüllerimizde birikmiş rüyaların, arzuların, onun içinde tahakkuk edeceği ümidini kazandığımız ibadet, bütün dertlere devâ gibi olup da, ruhlarımızı şefkatle kucaklar ve düşüncelerimize saadet ümîdi salarak, inancın arka yüzündeki cennetleri gösterirdi. Nasıl olmasın ki, ibadetler içinde devamlı mırıldanan, sayıklanan, haykırılan şeyler, ruhların vuslat arzusu, ebediyet isteği, Allah'ı sevme ve Allah tarafından sevilme iştiyakıdır. İbâdet, bütün ihtiyaçları karşılamak için Allah tarafından gönderilmiş öyle semavî bir sofradır ki, o sofradan istifade etmesini bilenler, her gün birkaç defa istidat ve kabiliyetlerine göre O'nunla halvet olabilirler.

Zaviye ve zikirhaneler, gönüllerde uyuyan aşk ve şevk ateşini rüzgârlar gibi körükler, tutuşturur, kızıştırır; tepeden tırnağa bütün ruhları sarar ve herkesin iç dünyasında büyük yangınlar meydana getirirdi. Binlerce mahrum ve görgüsüz ruh bu âteşînî iklime girince kor kesilir, üzerindeki isi-pası atar, saykıllanır[4] ve pırıl pırıl olurdu. Herkes derin bir aşk hummasına tutulmuş, derin bir hamâsetle şahlanmış gibi, beşerî kayıtların cidarlarını zorlar, cismaniyetin hudutlarından dışarıya çıkar ve namütenâhîliğe yelken açmışçasına sonsuzluğa, hudutsuzluğa doğru heyecanla çırpınırdı.

Uhrevî âlemlerin sofaları sayılan zaviye ve zikirhaneler, ötelere ait rüyaların tahakkuk edeceği, ilâhî aşkların vuslatlara açılacağı; ruhların yer çekiminin olmadığı kuşağa ulaşacakları ve herkesin sevme ihtiyacını, sevilme arzusunu; mutlu olma emelini gerçekleştirebileceği gönüllerin buluşma ve halleşme yerleriydi. Bu tatlı rüyada, herkesin kendi hayatı, gönlünün hususî iklimiyle bütünleşir, ruhlardaki vahşetler zâil olur gider, yabancılık bütün bütün silinir, yok olur ve her yanda, dost ikliminden gelen esintiler, "üns esintileri" hissedilmeye başlardı. Aklın, verâların, verâların... verâsında diye hükmettiği gerçek, kalbin yaklaştırıcı dünyasında kemmiyetsiz, keyfiyetsiz yakınlardan daha yakın olurdu.

Yeryüzünde Hak evleri olmaya şâyeste bu mübarek yerler, bizim için imkânsız gibi görünen şeylere imkân kapılarını açar, aşılmaz sanılan engelleri

parçalar, dağıtır, mürîdi murada ulaştırma yollarını kolaylaştırır ve aklın takılıp kaldığı yerlerde, müdavimlerini gönlün ışıktan kanatlarıyla sonsuzluğa uçururlardı.

Bu aydınlık atmosferde, toplum birbirini muhabbetle kucaklar; onun her kesiminde tatlı bir bahar havası esmeye başlar ve her yanda âdeta Cennet kokuları duyulurdu. Hatta, maddiyâtın boğucu ikliminden kurtulamamış beden insanları bile, bu iman ve aşk devrinin cûş u hurûşu içinde böyle bir topluma mensup olmanın hazzını duyar, böyle bir devri idrak etmekle başlarının semalara ulaştığını hissederlerdi. Evet, bu iptidaî insanlar bile, şimdikinden çok başka, oldukça derin idiler; hiç olmazsa zirvelerde yaşanan hayattan habersiz ve nasipsiz değillerdi. O gün, mâbed ve zaviye her insanın anlayabileceği bir dil kullandığı gibi, örf, âdet, töre ve millî kültür de sıkı bir korunma altında ve herkese bir şeyler anlatabilecek mahiyetteydi. Toplumu dört bir yandan kuşatan mânâ ve ruh, herkese, mutluluğun sihirli kapılarını açıyor ve gönüllere saadetlerin en erişilmezini duyuruyordu.

Evet, esnafıyla-memuruyla, siviliyle-askeriyle, beyiyle-çobanıyla, bütün bir millet, binlerce duygu ve düşüncenin yerleşip meydana getirdiği mübarek bir telakki ve itikat ırmağında yüzüyor gibi, sefaya, huzura açık yaşıyor ve yarınları hep ümitle süzüyordu. Bu insanların kurdukları medeniyet, dünya-ukba düşüncesini birden kucaklıyor; bura ve öteler muvazenesine bağlılığı elden bırakmıyor ve her işinde Allah'la beraber olmayı esas alıyordu. Asırlarca insanımızı hava gibi saran, nur gibi ruhlarına nüfuz eden bu medeniyet sayesindeydi ki, bu insanlar tâli'lerini seviyor, kabulleniyor, ona baş eğiyor ve streslere, hafakanlara girmeden, huzur içinde yaşıyorlardı. Bu medeniyet ahiret ve ebediyete inanan, dünya ile alâkalı olduğu kadar, semalara da açık bulunan bir medeniyetti. Ruh ve maddenin birleşik âleminde bütün kanaatler, gönüllere öteleri rasat ettirdikleri için, bu medeniyet, en sağlam temeller üzerinde, en sarsılmaz ehramlar gibi yükseliyordu.

Bu duygu, bu düşünceyi paylaşanlar için o yine öyle yükselebilir; tekrarı muhal değil...

1 *Hikmet-i vücudu:* Varlık sebebi.

2 *Dâne-i hakikat:* Hakikat çekirdeği.

3 *Ukde-i hayatiye:* Hayat düğümü.

4 *Saykıl:* Cila.

Geçiş Dönemleri ve Kaoslar

Milletlerin hayatındaki her değişme ve yenilenmede, bir kısım tipi-boranla beraber bahar esintileri, ölüm ve inkıraz gürültüleriyle beraber diriliş naraları, bedbinlik ve karamsarlık hırıltılarıyla beraber ümit çığlıkları.. en uğursuz çehrelerin yanında en temiz simâlar, en pes hislerin yanında en ulvî heyecanlar, en derme çatma düşüncelerin yanında en mukaddes mefkûreler hep iç içe olmuş ve beraber bulunmuştur.

Şayet herhangi bir toplumu, insan bünyesine benzetecek olursak, hastalık yapan virüs ve mikroplarla, kanın her parçasında mevzilenmiş tamirci ve koruyucu unsurların kıyasıya mücadele ve muharebesi ve tabiî bu esnada hastanın hülya ve hezeyanları ne ise, toplumların, var olma ve dirilme kavgası verdikleri dönemlerdeki kargaşa, anarşi ve ardı arkası kesilmeyen çalkantılar da aynı şeylerdir.

Denebilir ki, hemen her geçiş dönemi, âdeta bir kısım acaipliklerin meşheri ve tersliklerin resm-i geçidi olarak gelmiş ve kitleleri kendiyle meşgul edip öyle gitmiştir.

Bu dönemlerde, gösterdikleri canlılık ve çıkardıkları seslerle yabancılık soluyanların, davranışlarıyla başka dünyalara ait yaratıklar oldukları hissini uyaranların, hayatlarındaki bin bir tuhaflıklarla daha çok karnavalları hatırlatanların ve karmakarışık bir anlayışın yontup şekillendirdiği muzip çehrelerin, ne olduğu belirsiz bir ruh hâletinin, bütün bulanık yanlarını aksettiren şaşkın bakışların mebzûliyeti ölçüsünde; alabildiğine derin, alabildiğine duyarlı; inanç ve safvetiyle melekler gibi dupduru, irade ve azmiyle sıra dağlar gibi metin; içinde yaşadığı toplumla içli dışlı ve her ferdin hukukuna saygılı; varlığın sinesindeki güzelliklere karşı hayranlıklarla dolu, sanatın ciddiyetine inanmış ve sanatla sonsuzluk adına mesajlar sunmasını bilen; heybet, saygı, nizam, terbiye ve nezaket gibi yüksek mefhumlarla serfiraz ruhlar da eksik olmamıştır.

Evet, kimilerin, gençliklerinin cinnet ve hezeyanlı, cismaniyetlerinin karanlık ve buhranlı zamanları; kimilerin, sağlam bünye, doğru düşünce ve ruh zarafetiyle âdeta semavîleştiği "an"ları; kimilerin, olgunluğun zirvesinde bulunmalarına rağmen, her biri birer gayya nefsanîliğinin çukurlarına düşe kalka kâbuslu ve utandırıcı bir tükenişe doğru sürüklenmeleri; kimilerin, mutlak hakikate uyanmış duygularıyla, bura ve öteler arasında gelip giderek hayat

kanaviçelerine yeni nakışlar ve yeni nakışlar içinde düşündürücü buudlar kazandırmaları hep bu türlü istihale dönemlerinde müşâhede edilen zıtlık ve tuhaflıklardandır.

Kendini güzel görmek ve göstermek isterken teşhire takılıp kalanlar; hayata biraz erken uyanmışlığı allayıp pullayıp “gabn-i fâhiş”le[1] satmaya çalışanlar; kendini feylesof zannedip aklıyla yanılanlar; mantık ve düşünce yapıları itibarıyla daha ziyade çorak yerleri hatırlattıkları halde, dâhiyâne tavırlarla “herkesi kör ve âlemi sersem” sananlar; güzelliği süse karıştırıp, güzelleşeyim derken gülünç duruma düşenler; zeki görünmek için şaklabanlığa sığınanlar; hiçbir işe yaramadıklarını kamufle etmek için her şeyin içinde görünmeye koşanlar; hissizlik ve duyarsızlıklarını sabır ve tahammül gibi göstererek ülü’l-azmane[2] tavırlara girenler; fıtratlarının ibresi sürekli olarak mahkûm doğup, mahkûm yaşadıklarını gösterdiği halde “aslan artığı üzerinde tilki kurnazlığı” sergileyenler; sarmaşıklar gibi kuvvetlilere dayanıp yükselenler, yükselip en devâsâ ağaçlarla boy ölçüşenler; sıkıntı ve üzüntünün zerresini dahi duyup hissetmemelerine rağmen, başkalarının yanında dert ve ızdırap nağmeleri çekip dava adamı taklidine kalkışanlar; doyma bilmeyen bir iştiha ile, sürekli, sağda-solda kemirecek şeyler aradıkları halde, kendilerini ganî, tokgözlü, onurlu ve gururlu göstermeye çalışanlar; aslında beden ve cismaniyete ait şeylerin dışında hiçbir meseleye akıl erdiremeyecek kadar basit, sathî ve birer tâli’sizlik örneği olmalarına rağmen, tutarsızlıklarını ve yetersizliklerini asrîlik gibi gösterip kendi kendilerini aldatanlar; beşerî müşâhede ve tahassüsleri, beşerî tecrübe ve istatistikleri her şeyin esası görüp gösteren, hatta kalbî ve ruhî hayata ait vâridâtı dahi bu dar perspektifle ele alıp madde ve cismaniyeti bütün varlığın özü sayan mâneviyatçı görünümlü materyalistler; iç dünyalarını ihmal ede ede, vicdan ve ruhlarını saran yüzlerce stresle gidip hezeyana sığınanlar; şefkate liyakat hakkını kaybetmiş, acınacak câniler ve cânilerin elinde inleyen mağdur yığınlar; yalnızlığın, sahipsizliğin ve köksüzlüğün sağa-sola sürükleyip durduğu enkazzedeler, simsiyah çehreler, mürüvvet bilmeyen ruhlar ve serseri güruhlar...

Tabiî, bunların yanında, düşünce ve duygularıyla gerçeğe uyanıp cennetlerde yaşayanlar; bütün benliğiyle Hakk’a teslim olup aklını, vahyin emrine vererek düşüncede istikamete ulaşanlar; hizmet etme mevsiminde sürekli ön safları kollayanlar, ücret alma zamanında gerilerin gerisinde kalıp rüyalarında dahi kelepir düşünmeyenler; sineleri aşk ve şevkle dopdolu, gözlerinde Yakub’un

hasret ve ızdırabı, gönüllerinde Leyla'nın dert ve hicranı, ocaklar gibi yanıp tutuştukları halde gam izhar etmeyenler; Kafdağı'ndan ağır yüklerin altında inim inim inlerken dahi, mükellefiyetlerini yerine getirememiş olmanın ızdırabıyla iki büklüm olanlar; makamlar, mansıplar koşup ayaklarına kapandıkları halde, kendilerini müflis birer nefer, sefil birer hizmetçiden daha ileri görmeyenler; gayret ve çalışmalarına terettüp eden bütün iyilik ve güzellikler karşısında "Ben yaptım, ben ettim"i şirkin isi-pası sayıp bu sis ve duman içinde Allah'a varılamayacağına inananlar.. umman iken katre görünenler, güneş iken zerre urbasına bürünenler ve bütün bir varlığın kalbi mesabesinde olmalarına rağmen, kendilerini hiç ender hiç bilenler... Hâsılı, bütün hayırlarla hayırlılar, şerlerle şerliler, meleklerle şeytanlar bu devrede hep iç içe ve beraber olmuşlardır.

Sonra da, bu kaoslu dönemi, bir yeni gün, bir yeni bahar, bir yeni devir takip etmiştir. Ve zannediyorum, günümüze isabet edeniyle, Nebilerin vaadinde, velilerin yâdında ve güvercinin kanadında olan o yeni dönemin esintileri çoktan duyulmaya başladı bile...

Ah! Her şeyi, kendi renk ve güzellikleriyle saran o mutlu gelecek o kadar şirin; insanların en nezih duygu ve düşüncelerinde tüllenen onun iklimi o denli temiz; genç-ihtiyar, kadın-erkek onun insanları öylesine duygulu; canlı-cansız, büyük-küçük varlığın bütün parçaları birbirlerine karşı o kadar şefkatli; geçtiğimiz yollara bu güzellikleri saçıp duran cömert El o kadar lütufkâr ki!.. verdiklerinde vereceklerini seziyor, erdiklerimizde ereceklerimizi görüyor ve her an ayrı bir şükran hissiyle iki büklüm oluyoruz.

Bu aydınlık sabahta, dört bir yana dalga dalga yayılan ışıkların, ufuktan evlerimize kadar her yanı sardığı o masmavi saatlerde, gökyüzünde bir "nâr-ı beyzâ" hâline gelip, kıvılcımlarıyla ruhlarımızı alevler gibi saran o en aydınlık dakikalarda, sulardaki kabarcıklardan çiçeklerin yanaklarına kadar neşe ve sevinç olup yağan o en bayıltıcı saniyelerde, varlığın özüyle bütünleşmesini bilenler, her lahza ayrı bir güzelliğe uyandıklarını duyup yaşayacak ve ebedî vuslata giden bu yolda her an ayrı bir visalin zevkini yudumlayacaklardır.

1 *Gabn-i fâhiş:* Bir alışverişte veyahut ticarî anlaşmada taraflardan birisinin nispetsiz şekilde fazla aldatması.

2 *Ülü'l-azm:* Kat'i azim, ciddiyet, sabır, sebat sahibi büyük zatlar, Hz. İbrahim, Hz. Nuh, Hz. Musâ, Hz. İsâ ve Hz. Muhammed (salavâtullahi aleyhim ecmaîn) bu beş peygambere Kur'ân'ın verdiği unvan.

İnancın Sihirli İkliminde

Hayatını inancın sihirli ikliminde sürdürebilenlere göre, peşi peşine aydınlıkların dört bir yanı saracağı ve bir baştan bir başa dünyamızın yeniden cennetlere döneceği aydınlık yarınlar o kadar yakın ve o kadar kat'îdir ki; onu bugünkü hayatlarının bir parçası olarak duyup yaşayabilirler. Zira, her gün, ufukta tüllenen emarelerden, emarelerde ışıldayan müjdelere; rüyalarda ağaran pırıl pırıl şafaklardan, karanlığın sinesindeki hırıltılara kadar hemen her şey, o mutlu geleceğin şivesiyle onların gözlerine ziya, iradelerine kuvvet ve ümitlerine de fer vermektedir.

Evet, duyguda, düşüncede uyanmış bu insanlar için, doğuşları doğuşların, dirilişleri dirilişlerin takip edip durduğu günümüz, tıpkı bin "ba'sü ba'del mevt"in birden cereyan ettiği bir dönem gibidir. Onlar, bu bin bir düğün, bin bir bayram, bin bir şehrayini birden duyar, birden yaşar ve artık, sadece gözleriyle kulaklarıyla değil, bütün benlikleriyle yukarılardan akıp gelen ışıkların altında, menekşe renkli hâdiseleri vecd içinde seyr ede ede ruhlarına, zevkine doyum olmayan en füsunkâr güzellikleri içirirler.

Hayatın bütünüyle mânevîleşip derinleştiği, ruhun semavî varlıklar gibi kanat çırpıp sonsuzluğa açıldığı, geçmiş-gelecek bütün zamanların iç içe girip bütünleştiği ve her şeyin en içli şiirlerden daha içli, en yumuşak tüylerden daha yumuşak, en derin aşklardan daha derin ve en zevkli vuslat "an"larından daha zevkli böyle bir yaşama kuşağında, hep güzellikler tüllenir durur; hep güzel şeyler mırıldanır ve hep güzelliklere açık yaşanır.

Şanlı geçmişin hasreti, muhteşem geleceğin ümit ve iştiyakıyla yanıp kavrulan; izzete, onura, var olmaya susamış bizler gibi berzahtaki nesiller, bu duygu ve bu düşünceyle kendi zamanlarını aşarak, geçmişi geleceğin yanında yeniden yaşar, gürül gürül şanlı maziyi, istikbalin çağıltılarıyla bir arada dinler; bütün o sevimli eski ülkelerin, Akdeniz'in, Karadeniz'in, Ege Denizi'nin ve daha ötelerin kokusunu birden duyar ve kendilerini eski dünyaların bayırlarında at koşturan şen şakrak akıncılar gibi kanatlanmış hissederler.

Evet kaybettiğimiz bütün değerler, yitirdiğimiz duygular, terk ettiğimiz örfler, âdetler, düşünce tarzları ve sistemler hepsi birden gözümüzün önünde canlanır; bütün mezardakiler dirilip yurtlarına, yuvalarına dönmeye ve aramızda gezmeye başlarlar. Darmadağınık dünyamızın birbirinden koparılıp sağa sola

saçılan parçalarının yeniden bir araya geldiğini ve yıllar yılı birbirine düşman, birbirinden kaçan bu iklim insanının küme küme özüne döndüğünü, sarmaş dolaş olup birbiriyle bütünleştiğini zevkle seyrederiz. Tıpkı rüyalarımızda olduğu gibi, bu ruh haletiyle de, görüp duymak, duyup yaşamak istediğimiz her şeyi kolaylıkla yakalar ve sahip çıkabiliriz.

Böyle hülyalarımızı besleyen koskoca bir mazi vâridâtı, şelaleler gibi gönül gözlerimiz önünde en büyüleyici seslerle çağlarken, bizler, ötelerin güzelliklerine aralanan bu perdeden renkleri, şekilleri, nizam ve âhenkleri daha bir başka sezerek sinelerimizdeki gizli ezelî güzellik aşk ve ihtiyacını derinden derine duyar ve ruhumuzun enginliklerinde bin bir zevke uyanırız.

Kim bilir, yüksek ruh ve derin gönüller daha nice bilinmedik şeyleri keşfeder ve nice ifadesi imkânsız kapalı temayüllerimizi sezerek idrak ufkumuzu aşan mânevî güzellik ve hazlarla bütünleşirler.

En tatlı rüyalardan daha tatlı bu seziş ve bu hissedişlerde, duyup haykıramadığımız, hissedip anlatamadığımız dünkü haz ve sevinçlerimizin, bugünkü hasret ve hicranlarımızın nağmeleri duyulmaktadır.

En yumuşak tüylerden daha yumuşak, koyun-kuzu meleyişlerinden daha içli, civcivlerin cıvıltıları kadar yuvaların şefkat dolu ikliminden kopup gelen bu ses ve bu nağmelerle ruhlarımız dinlenişe geçer, gönüllerimiz renk renk rüyalara dalar ve gözlerimizin önünde eski yuvalarımızın ismet ve iffeti, kahraman cedlerimizin yiğitlik ve cesareti, incelerden ince milletimizin asalet ve necabeti tüllenmeye başlar. Hayal ve hatıralar, mızraplar gibi gönüllerimize inip kalktıkça, bu cennet ülkenin bin bir güzellikleri içinde yetişip büyüyen bizler, kendi düşünce tarzlarımızdan, kendi idrak ve anlayışlarımızdan, kendi üslûp ve şivelerimizden fışkırıp sinelerimize çarpan kendi ruhumuzun feryat ve iniltilerini, sevinç ve çığlıklarını duyar; zevkiyle-sefasıyla, kederiyle-tasasıyla kendi dünyamıza uyanır ve kendi ruh âlemimize kavuşuruz.

Vicdan ve Ruhun İklimi

Gerçek hayat, vicdan ve ruhun öteler esintili duru ikliminde yaşanan hayattır; önü ve sonu itibarıyla da asla elemi, kederi, hasreti yoktur.

Hayatı, bütünüyle cismaniyete bağlayan düşünce; mide, bağırsak ve yemek borusunu insan varlığı üzerinde en hâkim unsurlar hâline getirmiş ve insanı bedenî hazlarının âzâd kabul etmez kulu, kölesi yapmıştır.

Yıllar var ki, bu kahredici anlayış içinde insanımızın hem duygu ve düşünceleri, hem de ruhî ve vicdanî temayülleri kaynayıp gitmiştir. Cismaniyetin bu öldürücü girdabında fert, sadece, yiyen, hazmeden, ıtrahta bulunan, şehvetini tatmin yollarını araştıran tâli'siz bir mahlûk; yuva, bağrında bu çeşit bahtsızları barındıran bir tavla; yığınlar da, sağda-solda münbit meralar araştıran sürülerden farksızdır.

Yine bu melun anlayışa göre, geçmiş-gelecek her şeyiyle birer masal, öteler ve ebed düşüncesi faydasız birer hülya, ruhanî zevkler ise, birer garip tesellisinden başka bir şey değildir. Varsa da-yoksa da hâl'i değerlendirip hayattan kâm almak ve bedenî zevklerle gününü gün etmek...

Oysaki, geçmişten gelen inanç ve azmimiz, geleceğe açık düşünce ve tavrımız, bizlere, yaşamaktan daha zevkli, daha güzel şeyler fısıldar. Bizler, gönüllerimizin ihtiyacı olan ve fakat bir türlü erişemediğimiz bütün sevinçleri, saadetleri bu inanç ve bu düşüncede bulur; sonra da her an perde perde ayrı bir vuslata erer gibi oluruz.

Bu aydınlık dünyada geçmişin bağrından ve atalarımızın düşünce ırmağından çağlayıp gelen şeyler, hiçbir zaman ölü birer hatıra ve tarihin sayfaları arasına sıkıştırılmış birer vak'a raporu olmadığı gibi çok eskilerden gelen bu soylu millet ağacının, şanlı bir geleceği bağrında besleyip büyütmesi de kat'iyen bir hayal değildir. Aksine, şanlı cedlerimizden tevarüs ettiğimiz her şey, onların kalb ve his dünyalarının ayrı ayrı perdeden sesleri ve bin bir ibret sayfalarıyla mazinin belagatli bir lisanı olması itibarıyla, daima, yarınlarımıza ışık tutan birer meşale ve bizlere var olma yollarını gösteren birer rehber vazifesini göreceklerdir.

Bu anlayış sayesindedir ki, hemen hepimiz, ileride elde edeceğimiz bir aydınlık devir ümidiyle yaşar; hatta onu, hasretini çektiğimiz "Yitirilmiş Cennet" sayarak rüya ve hülyalarımızda, inançlarımızın kollarıyla yakalamaya çalışır; onun semalarında uçar, onun atmosferine dalışlar yapar, onun havasını

teneffüs eder ve bütün bir ömür boyu ondaki yerimizi almak için çırpınır dururuz. Çırpınır dururuz; zira, kaderimiz Âdem Nebi'nin kaderi, cebren iskâna memur edildiğimiz yer eski dünyalara nisbeten mahzun Serendip; bizler ise, kadrini bilemeyip dün elden kaçırdığımız Cennetleri hasretlerle, iştiyaklarla anan, arayan batızedeleriz.

Evet, Âdem Nebi, Cennet'teki memnu' meyveye el uzatınca yurdundan yuvasından oldu; kendini sıra sıra sıkıntı ve hasretler içinde buldu. Bizler ise, batının melun ve memnu' meyvesi sayılan, onun medeniyet anlayışına, çarpıcı fanteziyelerine ve yalancı vaadlerine aldanarak her şeyimizi yitirdik ve milletler arası muvazene unsuru olma mevkiinden, devletler arası gülünçlerden gülünç en acınacak seviyeye düştük.

Dünkü yerimiz, şimdilerdeki hasret ve inkisarlarımız içindir ki, bugünkü nesiller, en büyük kahramanlıklar içinde en büyük fedakârlıkları, en derin aşk içinde en çaplı hizmetleri, en sağlam tevekkül içinde en mantıkî sistemleriyle kaybettikleri zirvelere yeniden tırmanma, rüya ve hülyalarında görüp duydukları Cennetleri elde etme; hislerinin hudutsuzluğu, duygularının sonsuzluğuyla düşünce gergeflerini geçmişin kanaviçesi üzerine ve fakat bugünün renk ve desenlerine göre işleme mecburiyetindedirler. Yoksa daha bir süre hasret içinde inler dururuz.

Sinelerinde aşk u heyecan, dillerinde ölümsüzlük nağmeleri, gönül gözleri dünü-yarını bir arada müşâhedeye uyanmış yolu gözlenen bu yiğitler, hiçbir yana iltifat etmeden, hiçbir şey karşısında dize gelmeden, kaderlerinin yazılarını ilan edecekleri noktalara doğru ilerlerken, dünyaları yerinden oynatacak bir müthiş iman, bir müthiş aşk ve bir müthiş heyecanla yollarına devam etmelidirler ki, arkadan gelen inançlı nesillerin iradelerine kuvvet, ümitlerine fer verip karanlık ruhları da yeis ve hasretler içinde bırakabilsinler.

Büyük ölçüde daha şimdiden, dünyanın dört bir yanında aşkla şevkle gerilmiş mü'min nesiller, kendi mübarek dünyalarını ararken, duyup tattıkları, görüp hissettikleri Hakk'ın lütuflarının cazibe ve çarpıcılığı karşısında, ne fânilik ve cismaniyetin aldatıcılığına, ne de her dönemeçte yollarını kesen gulyabânîlerin çokluğuna aldırmadan tâli'li tırmanışlarına devam etmekte ve zirvelerin hesabıyla dolup taşmaktalar bile.

Her gün biraz daha güçlü, biraz daha azimli, biraz daha iradeli ve soluk soluğa koştukları bu yolda, ruhlarının ebedîleştiğini, sonsuzluk düşüncesinin bütün benliklerini sardığını, cismaniyet ve bedenin ağırlıklarından kurtularak

melekler gibi birer mânevî varlığa inkılap ettiklerini duyan ve bu yüksek ruh haletinden ayrılmayı asla düşünmeyen bu hasbî ruhlar, gönül verdikleri bu aydınlık yoldan uzaklaşmayı en büyük günah sayacak ve görüp sezdikleri ışıklara, ruhlarını dolduran seslere, daha doğrusu Hakk'ın, gönüllerine saldığı ezelî vaadlere doğru ve geçmiş ömürlerimizi yeniden bize kazandırmak, her biri birer hatıra, şuraya buraya dağılmış bir gül devrinin bütün güzelliklerini bir araya getirmek, sonra da bizlere bütün zamanları birden yaşatmak için kendilerini Cennet esintilerine kaptırmış gibi, alabildiğine şevkli, alabildiğine neşeli, hiçbir şeye takılıp kalmadan, fevkalâde kıvrak, çalımlı ve tıpkı bir zafer yürüyüşüyle hayatın daha bahtlı, daha intizamlı olduğu iklimlere koşacak ve bizlere, gönüllerimize, hülyalarımıza, emellerimize sığmayan en tatlı devirleri yaşatacaklar.

Dua ve Yakarıştaki Güç

Geceler, o tertemiz siyah örtüsüyle bütün bir varlığı sarınca, bir kısım karanlık ruhlar kendilerini her şeyden kopmuş, yalnız ve garip hissederler. Oysaki, en karanlık anlarda, en tenha yerlerde, en kimsesiz çöllerde dahi O, hep bizimle beraberdir. O, gariplerin enîsi,[1] kimsesizlerin kimsesi ve çaresizlerin çaresidir.

Kırık gönüllerin inkisarını bilen, onulmaz dertlere derman gönderen, ikliminden gelen esintilerle ruhlarımızdaki yalnızlık ve vahşetleri silen yalnız O'dur. O'na yönelen, açılacak bir kapıya yönelmiş olur; O'na yalvaran matlubuna ermiş sayılır.

Eserlerinde O'nu bilip, vicdanında O'nu duyup tanıyanların, bilip öğrenecekleri başka şey kalmamıştır. O'nun marifetine erenlerin dimağında bilgi parçaları, elmas sütunlar üzerinde firuze kubbeler hâline gelir. O'nu tanımayan ruhlarda ilimler evhama inkılap eder; ilimlere mevzu teşkil eden varlık ise cansız cenazelere dönüşür.

O'na inancın aydınlık ikliminde bütün varlık bir baştan bir başa alabildiğine netleşir; eşya ve hâdiseler üzerindeki duygu ve düşünceler durulardan duru hâle gelir ve her şey akar O'na ulaşır. Bu saf duygu ve düşünceler ile, O'na yaklaşıp, O'na yalvarıp yakarmasını bilenler insanların en tâli'lileridir.

Bunu böyle bilerek, dağ-bayır, çöl-şehir, gece-gündüz yalnızlığını hissettiğin vakitlerde, kalk, bütün benliğinle O'na yönel; kalbinin kapılarını O'na aç; büyük-küçük acı ve ızdıraplarını, arzu ve isteklerini bir bir O'na şerhet! Acılarının dindiğini, ızdıraplarının, yerlerini huzurlara, itminanlara bıraktıklarını duyacak ve ruhunun dört bir yandan iltifat esintileriyle sarıldığını hissedeceksin.

Belki, sen O'nu, cismaniyete ait kıstaslar içinde hiçbir zaman görüp duyamayacaksın. Ama O, her lahza bin bir emare ve işaretlerle varlığını senin vicdanına duyuracak, yakınlığını sana hissettirecek ve yer yer gönlünün dudaklarını tebessümlerle süsleyecektir.

Geceler bu vâridâta açık yamaçlar gibidir. Kalbini Hak tecellîleri karşısında pırıl pırıl bir ayna hâline getiren hakikate uyanmış ruhlar, gecenin gelişiyle seccadelerinde pusuya yatar ve tecellî avına çıkarlar. Sen de yapayalnız kaldığın zamanlarda gecenin yamaçlarını kolla! Oraların Dost'a halvet yeri ve

gurbet dakikalarının da halvet zamanı olduğunu bil; bütün hissiyatınla O'nun huzuruna gir ve kalbinin sırlarını bir bir O'na say, dök! Dertlerini sadece O'na aç; O'nun huzurunda inle ve başını O'na giden yollarda ilk eşik sayılan secdegâha koy ve bekle..! Gönül dünyana doğru iç içe kapıların açıldığını duyacak, O'nun varlığının ışıkları altında eridiğini hissedecek; deryaya düşen bir damla gibi kendi hesabına kaybolup gidecek; sonra da hesaplar üstü bir kuşakta okyanusların dev dalgaları ile bütünleşeceksin...

Senin varlığın içinde bir iç, için içinde ayrı bir iç ve iç içe içler seni, sürekli, daha derinliklere, daha genişliklere ve daha zirvelere doğru çekip götürecek. Bu iç içe derinliklere yelken açabildiğin ölçüde, kendini ötelerin en baş döndürücü bâkir iklimlerinde, Cennet'in o sonsuza açık yamaçlarında tenezzühe çıkmış gibi duyacak ve her yeni adımda Allah'a yaklaşmanın ayrı bir lütfunu göreceksin.

Dıştan başka bir şey görmeyip, içindeki büyüklüklere, ihtişamlara, derinliklere ulaşamayan ruhlar, sürekli karanlıklar içinde bocalar durur ve bir türlü hasretlerden, buhranlardan kurtulamazlar.

Keşke onlar da, pırıl pırıl bu semalar kadar derin, cihanlar kadar geniş, kendi mahiyetlerindeki derinlikleri sezebilselerdi..! Keşke onlar da, gerçek insanlar gibi içlerindeki aydınlığa açık noktaları keşfedip vicdanın dümdüz yollarında, Yüce Yaratıcı'nın, gönül gözlerine saldığı ışıklarla o âlemlere ait sırları avlayabilselerdi.

Birer nüve hâlinde, içlerindeki bu aydınlık yolları bulamayanlara, bir ömür boyu en yüksek hakikatten habersiz yaşayanlara ve maddî mesafelere takılıp kalarak, sonsuzluk mesafelerini sezemeyenlere, bilmem ki, acısak mı, üzülsek mi; yoksa, gözlerinin açılması için dua dua yalvarsak mı..?

1 *Enîs:* Dost, arkadaş, yâr-ı vefakâr.

İnsan Olmanın Düşündürdükleri

Arkadaş, var olduğun sürece her türlü kötülüğe karşı duygu, düşünce ve gönlünün kapılarını kapa! Her zaman Hak ölçüleri içinde en iyiyi, en güzeli ve en doğruyu ara! Bütün kinleri, nefretleri, bencillikleri bir el darbesiyle Kafdağı'nın arkasına fırlat ve sineni sevgiye, insanlığa, mürüvvete aç! Feryat edenlerin imdadına koş; âh u vâh edenlerin acılarını, ızdıraplarını dindir!

Kendini, yıllardan beri yeryüzünü saran karanlıklarla savaşmaya, karanlık noktaları ilim ve irfan meşaleleriyle aydınlatmaya vakfet! Ve ömrün oldukça da inkârla, ilhadla, cehaletle savaşmaktan bir lahza geri durma!

Yoluna, Allah'ın gönderdiği ışıklar altında devam et; önünü-arkanı, sağını-solunu, ruhunu-kalbini onlarla aydınlat! Kafa ve vicdanın, gerçeğin bilgisinden; gönlün de iman ışıklarından mahrum olursa, kötü düşüncelerden kurtulamaz; inanç, insanlık ve sevgi gibi yüksek değerlere giden yolları bulamazsın...

Acı dahi olsa, doğruluktan, doğru yoldan, dürüst yaşama ve faziletten ayrılma! Hak sevgisine, halk alâkasına seyahat eden kervanlar, hep bu duraklardan hareketle, bu güzergâhı takiple yollarına devam etmişlerdir.

Küçüklerine sevgi, büyüklerine hürmette kusur etme! Millet fertlerini birbirine bağlayan din birliği, diyanet birliği, vatan birliği, hedef birliği gibi rabıta ve değerlerin sarsılmamasına dikkat et; millet ruhunu aşındıran bütün ters düşüncelere, paradokslara, asimilasyonlara karşı koymasını bil ve özünü korumaktan bir lahza geri durma!

Çalışmanın kudsiyetine inan; başkalarının, senin geçimini sağlamak için sana bakma mecburiyetinde oldukları vehmine sakın kapılma! İnsanlığın sana değil, senin insanlığa hizmetle mükellef olduğunu düşün ve benliğinin, ancak fedakârlığın o temizleyip arındırıcı ateşinde yanıp kül olduktan sonra bir şeye yarayacağına, bir kıymete ulaşacağına inan!

Büyük ümitlerinin gerçekleşmesini, arzu ettiğin mutluluklara ulaşmayı, Allah'ın iradesine râm olarak yaşadığın sürece elde edebileceğini düşün ve kendi iktidar, imkân, güç ve kuvvetinin yerine hep O'nun o sonsuz kudretine sığın!

Her zaman aşkın, sevginin, vefanın yumuşak iklimine koş, onların yumuşatıcı tesirlerine mutlaka itimat et! Ve, Hakk'ın senin mahiyetine koyduğu bu sırlı

anahtarlarla en paslı kilitleri dahi açabileceğini asla hatırdan çıkarma!

Kendi Güzelliğiyle Geceler

Varlık ve hayata dâyelik yapmasının bilinmesi ölçüsünde, bu gerçeğe uyanmış gözler için, geceler daha bir derinleşir, güzelleşir ve âdeta bir hülyalar âlemine inkılap eder.

Gündüzün olmadığı yerde gece, gecenin olmadığı yerde de gündüz soğuk, sevimsiz, monoton ve bıktırıcıdır. Zaman, bu siyah, beyaz mekiklerle varlığını örer ve varlık onların kolları arasında renklerin en çarpıcılarını elde ederek kusursuzluğa ulaşır.

Zamanın, o içten sükûnetine benzeyen gecelerin zahirî durgunluğu insanı aldatmamalıdır. Bu sükûnet ve sessizlik içinde, en hummalı faaliyetlerden daha önemli büyük planlar, büyük projeler ve bu büyük plan ve projeler için gerekli olan gerilim ve dinamikler teşekkül etmektedir.

Bazılarına göre geceler, bir sis, bir duman gibi insanların üzerine çöküp onları bunaltan, boğan karanlıktan başka bir şey değildir. Bazılarına göre ise, yeryüzünde durup yıldızları, mehtabı seyrediyor gibi iç açıcı, coşturucu ve Cennet koridorlarında yürümek kadar heyecan verici olur.

Dört bir yanda mışıldayan suları, yer yer ışıldayan lambaları, gelip gelip ruhları saran hülyaları ve tohumlar gibi hülyaların bağrına saçılan inanç, azim, ümit ve güzellik duygularıyla, şiir ve sanatın bütün unsurlarını toplayarak hatıralarda silinmez birer edaya ulaşan geceler, göğün renklerinin, suların seslerinin, kuş çığlıklarının akıp akıp ruhlara dolduğu, hayat ve varlığın daha bir muammalaştığı, derinleştiği bir sır âlemidir âdeta...

Işık, varlık, hayat ve kudret elinin tabiatın çehresine saçtığı daha binlerce güzellik, birer tohum gibi gecenin bağrında uyanır, gecenin derinliklerinde mayalanır, gecenin memelerinden eme eme büyür, gelişir ve ortaya çıkar.

Bence, hayatın asıl mûsıkîsi hep gecelerde bestelenir, gecelerde söylenir, gecelerin hüzünlü saatlerinde tonunu bulur ve karanlığın ışığı sardığı "an"lardaki en mevhum manzaralardan, bu manzaraların meydana getirdiği hayalleşmiş şekillerden doğar.

Yıllar var ki, bu millet hep böyle bir gece yaşadı. Ruhlara üflediği kederi, tasasıyla; gönüllere ilham ettiği ümidi, azmi ve sevinciyle böyle bir gece...

Bazıları onda, sadece karanlık gördü, kapkaranlık düşündü; geceye yenildi ve elendi. Bazıları, duyup dinleyeceği sesleri, görüp seyredeceği manzaraları

bir tarafa bırakıp, dikenler arasında saksağan sesleriyle meşgul ola ola ömrünü tüketti. Bazıları da, gecenin o derin ve mahrem fısıltılarıyla ruhuna seslenmesini, bütün ruhlara hitap etmesini, bütün insanî hisleri Ezel'in o mehabetli mesajlarıyla uyarmasını bildi ve gecesini Cennet'in gündüzlerine çevirdi. Bu bahtiyar gönüller, bir taraftan ihtiyaçları, arzuları, hatta hayallere akseden istekleri görüp gözetirken, diğer yandan da, buna karşı koyan karanlık ruhları, içine düştükleri his dünyasında zapturapt altına almak, menfî akım ve direnmeleri tesirsiz hâle getirmek.. hiç olmazsa, değişik buudlardaki düşmanlıkları yumuşatmakla ruhlarının gücü, imanlarının derinliği ölçüsünde herkese aydınlık gelecekten besteler sunmaya çalıştılar. Zaman zaman içlerinin derinliklerinden fevkalâde yakıcı ve nefes alış verişleri andırır mahiyette ürperten birer inilti; zaman zaman da, çığlığı andıran nağmeler hâlinde, intizamlı intizamsız ve mûsıkîde olduğu gibi, yarım ses, çeyrek ses, hatta bazen sırasız, düzensiz; fasılaları yarım süren, aralardaki sükûtlarla noktalanan ve bir feryat şeklinde yankılanan seslerinin; iç içe daireler gibi eklenişleri, çoğalışları, değişip başkalaşışları, birleşip tek ses hâlinde gelişleri; sonra da rezonans noktasına ulaşarak karanlıkları yırtıp ötelere varışlarıyla, yürekleri hoplatan öyle bir orkestra çıkarırlar ki, gecenin tavanı delinir; duygular, hisler bu menfezden dışarıya kayar ve sonsuza ulaşırlar.

Evet, gece, muzdarip ve çilekeşlerin, ızdıraplarını, içinde besteleyip, gönül mizmarıyla seslendirdikleri öylesine muhteşem, öylesine sırlı bir konservatuvardır ki, içinden yükselen sesler, bir solukta gök kubbeyi deler, ta ötelere geçer. Ama ne gariptir ki, gecenin örtüsüne bürünenlerin pek çoğu ne bu sesi duyar ne de etrafında olup bitenlerden bir şey anlar... Duyup anlamaz; zira, onların nazarları vefasız, niyetleri ölü, düşünceleri eğri, kanaatleri de çarpıktır.

Varlığı duyup hissetmek, ona ait güzel ses ve güzel manzaraların; gözleri, gönülleri doldurup ruhlarına nüfuz etmesine, eşyayı tanıyıp onunla bütünleşmeye, kalbin kadirşinas ölçüleriyle her şeyi kurcalamaya, daima uyanık ve duyarlı olmaya bağlıdır. Bu âşina ve duyarlı ruhlar, akan çaydan esen yele, yağan yağmurdan hışırdayan ağaç yapraklarına, gözlerin içine giren minik ışık hüzmelerinden semanın derinliklerindeki dev ışık kaynaklarına kadar her şeyi derin bir tecessüsle takip eder; varlığın ifade ettiği mânâları avlamaya çalışır; elde ettiği hakikatleri vicdanın aydınlık ikliminde değerlendirir, derken bu aydınlık yolda yeni yeni düşünce buudlarıyla yeni yeni dünyalara uyanır ve Cennet zevklerine denk hazlara ulaşırlar.

Bunların nazarında bütün varlık, mânâlarla, hislerle taşkın, söyleyen, anlatan, coşturan bir lisan olduğundan, gece olmuş, gündüz olmuş, karanlık olmuş, aydınlık olmuş fark etmez... Vâkıa, zâhiren bir güneş kaybetmiş sayılırlar; ama ona karşılık, ruhlarına açılan pencerelerden, kendilerine şefkatle tebessüm eden, ümitle göz kırpan milyonlarca yıldızla tanışma fırsatını bulmuşlardır.

Şimdi onlar, ufkunda güneşlerin kol gezdiği iklimlere doğru kanatlanmış giderken, yıldızlar arasında seyahat ediyor gibi ümitli ve neşeli; imanlarında duyup, hayallerinde canlandırdıkları cennetlerde geziyor gibi de tâli'lerine tebessüm ediyorlar.

Artık onlara göre; tavanı, tabanı inançtan, sevgiden ve ruhanî zevklerden meydana gelen geceler ve onlardan fışkıran sesler, soluklar; şöyle böyle sezilen hareketler, düşündüren sükûtlar, hepsi de o kadar mûnis, o kadar ruha yakındırlar ki, insan bu zevkli refakati bir ömür boyu yaşasa hazzına doyamaz...

Uyuyanlar uyuya dursun, hakikate uyanmış ruhlar, bülbüller gibi, seslerinin en tesirli nağmelerini esirgemeden şakıyıp durmakta, güller gibi de çekinmeden kokularını dört bir yana salarak temiz ruhlara davetiyeler çıkarmakta ve en karanlık gecelerde dahi, hiçbir gözün seçemeyeceği en müphem şeyleri, yine onların kendilerine has şive ve üsluplarıyla seçip ayırt edebilmektedirler.. ve onlar, gecelere gündüz damgasını vurarak Cennet'in aydın günlerini beklemeye koyuldular bile...

Kur'ân

Varlığın en bereketli ışık kaynağı, sözün en çarpıcı, en kuvvetli nüktesi odur. Yeryüzündeki bütün cazibedar güzellikler, onun ışığının varlık üzerine akseden gölgesi; en büyüleyici ses ve nağmeler, o semavî solukların sadece bir perdesidir. Onun ışıktan beyanları arasında tenezzüh, gönülden kirleri, gözlerden de günahları siler süpürür. Onun ötelere açık zümrütten iklimlerini temâşâ, düşünceye hikmet tohumlarını saçar, aklı semalar ötesi âlemlerde gezdirir.

Güneş, onun aydınlık dünyasına nispeten bir ateş böceği; Ay, çehresine ışık çalınmış bir avuç siyah topraktan ibarettir. O, dışının parlaklığı, içinin derinliği, muhtevasının zenginliği ile, gökler ötesinden gelmiş öyle bir sofradır ki; bize ulaşıncaya kadar, onu elden ele bir gül demeti gibi taşıyan melekler dahi ondan müstağni kalamamışlardır.

Yeryüzü ve onun sakinleri, bu ilâhî sofranın gelişini ihtiyaç ve iştiyak türküleriyle karşıladı ve bu köhne kürenin dört bir yanı onun gülüyle, nergisiyle âdeta Cennet yamaçlarına döndü. Onun olmadığı dönemde kapkaranlık kesilen ova, vadi, dağ, dere, tepe onun her yana saldığı nurlarla aydınlandı ve okunan bir kitap hâline geldi. Hele, onun şerh edip önümüze serdiği eşyanın hakikati âdeta ruhlarımızı dolduran bir hitap oldu.

İki cihan saadetinin yol göstericiliği ona verilmiştir. Mutluluğun altın anahtarı onun elindedir. O her yerde karşımıza çıkıp bizleri hayret ve şaşkınlıklara sevk eden muammaları çözüp aydınlatmasaydı, bu bin bir bilinmezler karşısında hayretten hayrete sürüklenip duracak, müşâhede ve düşüncelerimizi telif etme imkânını bulamayacaktık. O bir Hızır gibi imdadımıza yetişmeseydi, bu uçsuz bucaksız çöllerde garip, kimsesiz mahvolup gidecektik...

Ey bütün bir ölü dünyayı tertemiz soluklarıyla canlandıran Ruh, Sen olmasaydın dünyaların Cehennem'den farkı neydi! Yeryüzünde Hak rahmetini temsil eden Sen.. gönüllerden imansızlık zulmetini silen de yine Sen'sin! İnsanlık doğru yolu ve doğru yolda yürümeyi Seninle öğrendi. Öğrendi de kaoslardan ve yollara takılıp kalmaktan kurtuldu. Varlık Seninle aydınlandı ve ruhlara ünsiyet salan dost ve ahbâb hâline geldi..!

"Sayende azaldı zulmet-i beşeriyet,
Benzer mi fürû'un sönük envârına Bedr'in?

Caiz sana dense güneşi leyle-i kadrin,
Ey nûr-ı hidayet!"
(İsmail Safâ)

Şimdi, aç ağzını konuş ki, ağzının suyuna susamış gönüller cana gelsin; diller ve dudaklara şeker şerbet erişsin! Ve ilk turfanda hurmalarına denk, gönüllerde turunçlar yeşersin! Bak, bin-şeref başımıza ayak basışınla "İrem bağları"na dönen bu ülke, zakkum ve dikenlerin işgaline uğradı. Bize azap olsun diye mi bilmem, nûrun gidip "Kafdağı"nın arkasına saklandı.

Çilemiz bittiyse gel artık; gel ki, Sen'i bütün bütün hiçbir zaman unutmadık. Zemini sararan, seması kararan bu ülkede hâlâ, yoksullar yuvası mâbedler Senin anber kokularınla dolup taşmakta, karanlık gönüller Senin meşalelerinle aydınlanıp ışığı tanımakta..!

Ey Mekke'de inip Medine'de çağlayanlaşan Nur, saklanmak Sana yaraşmaz; aç nurlu çehrenden nikabı..! Aç ki, çirkinliğe boğulan gözler güzellik görsün! Aç ki, bizler bir kere daha şem'ine pervane olalım!

"Ey hutbe-i ezeliye, ey nazilet'ül-arş..!
Nâsût nüzûlünle ziyadâr-ı Muhammed...
....
Ey nefha-i lâhût!"
(İsmail Safâ)

Hakk'ın ezelî hutbesi olarak, Arş'dan iniyor gibi in! İn ki; gönüller, Hazreti Ahmed'in aydınlık dünyasına bir kere daha uyansın! Ey o ışık kaynağı Fahr-i Kâinat'ın gönlünde zuhur eden Nûr; ey O'nun güneşlere taç giydiren hakiki çehresine ayna olan Kitap, seslen dört bir yana; cihanlar soluklarınla dolsun... Hatip taslakları seslerini kessin ve kalp hutbeler sussun!

Yıllar var ki, insanlık yanlış şeyleri dinleye dinleye doğruları anlamaz oldu ve karanlıkta yürüye yürüye yarasalarla arkadaşlığa karar kıldı... Çöz dilinin bağlarını, ruhlarımız Senin söz cevherinin çağlayanlarını duysun! Sal ışıklarını dünyamıza, insanoğlu asırlık karanlıklardan kurtulsun! İsrafil gibi borunu öttür ve yeryüzünü velveleye ver; ver ki, uykuda olanlar uyansın; ters yanından doğrulan bencil ruhlar kendilerine gelsin; kendini rahata salmış olanların ödü kopsun ve birkaç asırdan beri her yanı saran karakuralar savulup gitsin..!

Yağmur gibi yağ başımıza; kuraklıktan, canlarımız dudaklarımıza geldi. Sabâ

gibi Arş'ın kokusuyla es her tarafta; mâsiyet kokusundan ruhların midesi bulandı. Yıldırımlara bin ve dört bir yanda gürle; ortalığı saran haşarat kaçıp inlerine girsin..! Yağmazsan, esmezsen, gürlemezsen nasıl olacak halimiz ve insanlığın hâli? Millet nasıl canlanacak? Mektep nasıl hamle yapacak? Mâbed nasıl nurlanacak? Kalb, ruh, akıl aradığını nereden bulacak? Başka hangi şey bu perişan ruhların ve bu yaralı gönüllerin dermanı olacak; olacak da, meflûç ruhları kanatlandırıp uçuracak..? Aklın önü sıra tıkanan yolları açıp düşünceye sonsuzluğu gösterecek..!

Senin olmadığın bir dünyada iradenin kolu kanadı kırık, his âlemi kaos üstüne kaos; beşerî duygular bir bataklık; muhakemeler tutarsız, mantık aldatan bir hokkabaz, ilim de bir ukalalıktır. Bu karanlık dünyada insanî değerleri aramaksa beyhudedir, abestir ve bir aldanmışlıktır.

Gel, nefesinden bir vefa kokusu gönder; şeytanın bütün oyunlarını boz ve bizlere, Âdem Nebi'ye gösterilen tevbe yollarını göster!

***

Günümüzde pek çok düşünür, gelecek yılların Kur'ân'a açık yıllar olabileceği hususunda hemen hemen ittifak hâlindedir. Aslında, az dikkat edildiğinde, içinde bulunduğumuz çağın, düşünce ve tasavvurlarımızın üstünde bir sür'atle Kur'ân'a doğru kaydığı hemen sezilecektir.

Evet, artık bugün, en âmiyâne bakışlar dâhi, Kur'ân'ın ne denli kâinatla içli dışlı olduğunu sezebiliyor, onun varlık adına beyanlarındaki isabeti görüyor, mesajlarındaki güç ve nuraniyet karşısında hayret ve hayranlıktan kendilerini alamıyorlar.

Bugün, bu yüce Kitap'ın; varlığın bağrındaki sırları, tabiatın ruhundaki incelikleri zevkle mütalaa edilecek bir kitap şeklinde, ilim ve irfan erbabının gözleri önüne serdiğini, yine ilim ve hikmetle uğraşanlar söylüyorlar.

Evet, varlığı didik didik edip, onun, gaye, muhteva ve esaslarını herhangi bir tereddüde meydan vermeyecek şekilde açıklayıp ortaya koyan bu Kur'ân'dır!

İnsanın kalbî, ruhî ve fikrî hayatını tanzim edip ona en yüksek hedefleri gösteren ve elinden tutup gösterdiği hedeflere ulaştıran; lütufla, merhametle, şefkatle, adaletle muameleyi emredip onunla kötülükler arasında, âdeta aşılmaz engeller koyan yine o Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'dır.

Allah'ın insanoğluna bahşettiği sıhhat ve afiyeti, istidat ve kabiliyeti, imkân ve kuvveti en iyi şekilde değerlendirme ve bu mevhibelerden hakkıyla istifade

etme yollarını gösterip insanları birbirine "bâr" olmaktan kurtaran yine bu ilâhî beyandır.

Bu öyle ışık kaynağı bir Kitap'tır ki; gönül verip arkasına düşenlerin ruhlarında hürriyet düşüncesi, adalet anlayışı, kardeşlik ruhu ve başkaları için yaşama arzusunu tutuşturarak, etten-kemikten varlıklara melekleşme âdâbını öğretip, onlara, iki cihan mutluluğuna giden yolları gösterir ve bu yolda kapıları ardına kadar açar...

O, öyle rehber bir Kitap'tır ki; sayesinde hakikate uyanmış gözlerin önüne geçer, onları ötelerde gezdirir; itminan ve doygunluğa ermiş kalbleri mehabet iklimlerinde dolaştırır; mütefekkir ruhları hayret ve hayranlıklarla sarhoş eder ve temiz vicdanlara her an ayrı bir nefha üfler...

Bu öyle parlak bir Beyan'dır ki; ruhların en yükseği ve şekillerin en mükemmeliyle dünyaya gönderilen insana, mutluluk ve saadetin en idealini, teâlî ve terakkinin en erişilmezini ve yaşamanın en insancasını göstererek ona, yolların en doğrusuyla *"insan-ı kâmil"* olma zirvelerini vaad eder.

Bu şanı yüce Kitap'tır ki; o, bütün cihan, derin bir gaflet ve dalâlet içinde bocalayıp durduğu bir dönemde, insan, fert ve cemaatlerinin birbirine karşı hukuk ve muamelelerini, hareket ve davranışlarını, vazife ve mükellefiyetlerini tanzim ederek, hürriyet, adalet ve müsâvât hakikatlerini, bir hamlede, gerçek mânâlarıyla tahakkuk ettirmiş; zulüm ve haksızlığa karşı mücadelelerin en çalımlısını vermiş; beşeri, hatta bütün canlıları içine alabilecek şekilde âlemşümul şefkat ve merhamete çağırarak, harp ve sulhü insanî değerler çizgisine çekip, etrafında toplananları yeryüzü emniyet ve huzurunun, denge ve muvazenesinin temsilcileri hâline getirmiştir.

Bu öyle pırıl pırıl nûrefşân bir Kitap'tır ki; bir taraftan insana acz ve fakrını hatırlatarak onun gurur ve bencilliğini frenlerken, diğer taraftan onu aşk u şevkiyle coşturarak nâmütenâhîliklere yelken açmaya çağırır.

Bu öyle bir ilâhî nefhalar mecmuasıdır ki, her emriyle binlerce faydalar temin ederek ve her yasağıyla da akla, hayale gelmedik zararları hatırlatarak bizleri emniyet ve güven yamaçlarında dolaştırmaktadır. Evet O, emanet, ihsan ve adalet mesajlarıyla gönüllerimizi coşturup, Cennet ufuklarını gösterdiği aynı anda; ahlâksızlık, münkerât, başkalarının mal, can, ırz ve hukukuna tecavüz gibi gayyalara çeken duygu ve düşüncelere karşı da tahşidat yapıp, bizleri, sürekli Hakk'ın sıyanet ve himaye çizgisine çağırmaktadır.

Bu öyle bir Kitap'tır ki, kendinden evvel gelip geçmiş bütün peygamberleri kudsî bilmiş, onların suhuf ve kitaplarını mübarek tanımış, hususiyle Tevrat, Zebûr, ve İncil'e tazimde bulunmuş; onlardaki ihtilaflı noktaları hal ve fasl, tağyir edilmiş yerleri tashih, mahfuz kalmış bölümleri de tespit ederek bir mânâda kaybolmuş kitapları bulup ortaya çıkarmış ve o kitapları tebliğle serfiraz peygamberleri saygıyla anmış; hususiyle Hz. Musa ve Hz. İsa aleyhimesselâmı *"Ulü'l-azm"* peygamberler arasında sayarak hak ve hakkâniyetin dili olduğunu göstermiş.. sonra bu iki şanlı peygamberin validelerinin de ilhama mazhar, ötelere açık, beşer üstü ruh ve vicdana sahip bulunduklarını ihtar ederek ihkâk-ı hak maksadıyla nazil olduğunu bütün selim kalblere duyurmuş ve kabul ettirmiştir.

Bu Kitap, insanları türlü türlü sapıklıklardan kurtararak fazilet yoluna irşad edip, Allah'ın emirlerini yerine getirenlere gözlerin görmediği, kulakların işitmediği ve kimsenin tasavvur edemeyeceği mükâfatlar; o emirleri ihlâl edenlere de bakışları bulandıracak, başları döndürecek ve yürekleri hoplatacak cezalar var olduğunu ifade ederek akılları hayrette bırakan muvazeneler vaz'etmiştir.

Bu Kitap, düşmanlıktan başka bir şey bilmeyen münkir tâli'sizlerin ve dostluğun hakkını veremeyen iz'ansız dostların bunca tecavüz, tebdil ve tağyir gayretlerine rağmen, yeryüzünü şereflendirdiği günden bu yana hep olduğu gibi kalmış ve kitaplar arasında vahiy orijinini koruyan biricik Allah mesajı olmakla serfirazdır.

Kur'ân, Levh-i Mahfuz'un en nadide pırlantası olarak nazil olduğu zaman, eşi-menendi olmama gibi bir mazhariyetle nazil olmuştu... Bugün de aynı parlaklık ve kıymetini, hatta daha da artırarak bütün ihtişamıyla devam ettirmektedir. Gelecek yıllar ise onun, güneşlere taç giydireceği yıllar olacaktır.

Kur'ân-ı Mübîn, ilk zuhuruyla, şarkı, garbı, şimali, cenubu ışıktan kollarıyla sardığında, uğradığı her yere bütün ilimleri de beraber götürmüş ve dünyanın dört bir yanını Cennet yamaçlarına çevirmişti. O gün ona sahip çıkanlar, onun o nurdan mesajlarını en mükemmel şekilde temsil ediyor ve insanlığa *"Kur'ân medeniyeti"*ne açılan yolları gösteriyorlardı. Bu öyle yüksek seviyede bir temsil ve gösterme idi ki, bugün dünyanın muallimi olduklarını iddia edenler, o gün olsalardı, Kur'ân talebelerine ancak çırak olabilirlerdi.

Kur'ân-ı Mecîd, öyle nurdan, ezelî ve ebedî mesajlarla gelmiştir ki, beden

ve cismaniyetimizin yanında, kalb, ruh, akıl ve vicdanlarımızı da terbiye ederek bizleri geleceğin insanları olmaya hazırlamakta ve bizlere hedef olarak maddî-mânevî zirveler ötesi şâhikâları göstermektedir –ki bir kısım körler, sağırlar görüp duymasalar dahi– onun, aklı başında millet ve devletlerin sık sık başvuracakları bir kevser kaynağı hâline geleceğinden şüphe edilmemelidir.

Şayet günümüzün Müslümanları Kur'ân çizgisinde ve ilk Müslümanlar safvetinde hareket edebilselerdi, –ki bugün o istikamette ciddî gelişmelerin olduğu söylenebilir– bir hamlede sıçrayıp devletler muvazenesindeki yerlerini alacak ve taklit vadilerinde başkalarının türküleriyle teselli olmaktan kurtulacaklardı...

Kur'ân'ın ilk talebelerinin cihanı hayret ve dehşetlere sevk eden iman, ahlâk, fazilet ve aksiyonları, günümüzün insanının bir kere daha hassasiyetle ele alıp incelemesi gerekli olan önemli hususlardandır. Evet, bir zamanlar, Mekke'nin yalçın kayaları arasında zuhur edip, bir hamlede dünyanın dört bir yanını aydınlığa kavuşturan birkaç bin sahabinin, Kur'ân'ın aydınlık ikliminde gerçekleştirdikleri büyük inkılap, her zaman üzerinde düşünülüp değerlendirilmesi iktiza eden harikalar cümlesinden bir hâdisedir ve mü'minlerin daima müracaat edecekleri tertemiz, dupduru bir kaynaktır.

Bu itibarla diyebiliriz ki; Kur'ân, dünden bugüne kendisine gönül verenleri aldatıp şaşırtmadığı gibi, bundan sonra da aydınlık iklimine teveccüh edenleri aldatmayacak hayal kırıklığına uğratmayacaktır. Zira inanıyoruz ki, zihinler müspet fenlerle aydınlandığı, gönüller Hak mârifetiyle şahlandığı ve varlık, ilim ve hikmet adesesi altında tetkik ve araştırmaya tâbi tutulduğu sürece, ilimler adına verilen her hüküm Kur'ân'ın ruhuna uygunluk içinde cereyan edecektir.

Evet O, her zaman insanları ilme, ilmî araştırmaya, düşünce ve düşüncede sisteme, kâinat kitabını okumaya ve varlığın esrarını kavramaya davet edip yol gösteren bir kitap olmuş ve hakikî çıraklarını hep düşünen ve araştıran insanlar arasından seçmiştir.

İşte, o geniş deryadan kısa mealler hâlinde sadece birkaç damla:

"Allah'ın rahmetinin eserlerine bakınız ki, arzı ölüp gittikten sonra nasıl diriltiyor; Şüphesiz O, ölüleri de mutlaka diriltecektir. O her şeye kadirdir."[1]

"De ki: Göklerde ve yerlerde neler var, bakıp ibret alınız! Fakat,

inanmayan yığınlara, deliller, uyarılar fayda vermeyecek."[2]

"Şüphesiz semavat ve arzın yaratılmasında, gece ve gündüzün deverânında, insanlara yararlı şeyleri denizde taşıyarak yüzüp giden gemilerde, Allah'ın gökten indirdiği yağmur ile ölmüş toprağı diriltmesinde, derken her tarafa canlıları yaymasında, rüzgârları, yerle gök arasında emre musahhar bekleyen bulutları evirip çevirmesinde aklını kullanıp düşünen bir cemaat için pek çok âyet ve işâretler vardır."[3]

"Onlar, göklerin ve yerin melekûtuna (varlığın perde arkası), Allah'ın yarattığı şeylere ve ecellerinin yaklaşmış olabileceğine bakmadılar mı? O halde Kur'ân'dan sonra hangi söze inanacaklar."[4]

"Onlar, üstlerindeki semaya bakmıyorlar mı? Hiçbir çatlaklığı olmadığı halde onu nasıl bina etmiş ve donatmış."[5]

"Yakîne açık kalbler için yeryüzünde işaretler vardır. Görmüyor musunuz sizin nefislerinizde de..!"[6]

"De ki, yeryüzünde gezip dolaşınız... Allah ilk başta nasıl yaratmışsa, sonra âhiret hayatını da öyle inşa eder. Şüphesiz Allah her şeye kadirdir."[7]

"Göklerde ve yerde nice harikalar (deliller) vardır ki, onlara uğrar geçerler, ama yüz çevirerek..."[8] Kur'ân bu ve benzeri âyetleriyle, insanı kâinattaki harikaları düşünmeye, varlığın çehresindeki ince mânâları tetkike, çevremizdeki baş döndürücü güzellikleri temâşaya ve dört bir yanda duyulan sesleri dinlemeye davet edip onun ruhunu tefekkürle şahlandırdığı gibi...

"Âfâk ve kendi nefislerinde onlara âyetlerimizi göstereceğiz. Böylece Kur'ân'ın hakkaniyeti onlar için iyiden iyiye belli olacak."[9] fermanıyla da Yüce Yaratıcı'nın, âfâk ve enfüste gösterdiği baş döndürücü âhenk ve nizamı, güzellik ve ihtişamı nazara vererek, seyrine doyulmayan en muhteşem tabloları müşâhedeye davet etmektedir.

"Gökleri, yeri ve bunların içinde yaratıp ürettiği canlıları var etmesi de O'nun harika icraatındandır."[10]

"Yerin bitirdiklerinden, insanların kendilerinden ve henüz mahiyetini bilemedikleri şeylerden yaratılan her varlığı çift olarak yaratan Allah'ı tesbîh ve takdîs ederiz."[11]

"Sen dağları görür ve onları yerlerinde duran camidler sanırsın... Oysaki onlar, bulutların yürüdüğü gibi yürümektedirler. Bu, her şeyi sağlam yapan

Allah'ın sanatıdır. Şüphesiz ki O, yaptıklarınızdan tamamıyla haberdardır."[12]

"Güneş, kendine mahsus yörüngesinde akıp gitmektedir. İşte bu Azîz ve Alîm olan Allah'ın takdiridir. Ay için de bir kısım yörüngeler tayin ettik. Nihayet o, eğri bir hurma dalı gibi hilâl olur, geri döner."[13]

"Semayı Biz kendi elimizle kurduk ve onu sürekli genişletmekteyiz."[14]

"Görmez misin Allah birtakım bulutları (çıkarıp) sürüyor; sonra onları toplayıp birleştiriyor, daha sonra da üst üste yığıyor ve sen yağmurun bunun arkasından çıktığını görüyorsun. Ayrıca O, gökten içinde dolunun bulunduğu dağlar gibi bulutları indirir de onu dilediğine dokundurur, dilediğinden de çevirip uzaklaştırır; (bu bulutların) şimşeğinin parıltısı neredeyse gözleri alır."[15] gibi sihirli beyanlarıyla da, bugün hemen herkesin merakla takip ettiği medeniyet harikalarına esas teşkil eden, hatta bir kısmını henüz tam anlayamadığımız, pek çok ilmî buluşlara parmak basmakta ve ehl-i insafı dikkate davet etmektedir.

1 Rûm sûresi, 30/50.

2 Yûnus sûresi, 10/101.

3 Bakara sûresi, 2/164.

4 A'râf sûresi, 7/185.

5 Kaf sûresi, 50/6.

6 Zâriyât sûresi, 51/20-21

7 Ankebût sûresi, 29/20.

8 Yûsuf sûresi, 12/105.

9 Fussilet sûresi, 41/53.

10 Şûrâ sûresi, 42/29.

11 Yâsîn sûresi, 36/36.

12 Neml sûresi, 27/88.

13 Yâsîn sûresi, 36/38-39.

14 Zâriyât sûresi, 51/47.

15 Nûr sûresi, 24/43.

Arkada Kalan Bir Buhranlı Dönem

Tarihin belli bir döneminde başlayıp, bugünlere kadar uzayıp gelen bir mizaç inhirafıyla, bize ait değerler hep horlandı, hep hakir görüldü. Bu dönemde, gönlünü bir kısım fantezilere kaptırmış, ruh dünyasıyla lime lime bazı gençler, bu güzel dünyamız ve onun, tarihin derinliklerinden gelen paha biçilmez değerlerini hep tiksinti duyan bir ruh haletiyle hatırladı.

Bizi ve dünyamızı tanımama bahtsızlığı içinde yetişen bu gençler, biraz alafranga olma merakı, biraz da dünümüzü ve bugünümüzü çok iyi bilememelerinden, his ve heveslerinin tesirinde kalıyor; daha kötüsü de, his ve heveslerini fikir zannediyor; bize ve geçmişimize ait şeyleri değersiz, fazla, hatta sevimsiz ve zevksiz buluyor, "Şarklılık ve Asyalılık" deyip geçiyorlardı. Dünden bugüne millet çoğunluğunun, sevip saydığı, zevkle yaşadığı şeyler, onların hissiyatlarına ters geliyor, zevklerine dokunuyordu.

Artık bu serâzât gönüllere hem ailelerinin, hem de bir kısım dinî, millî çevrelerin telkin etmeye çalıştıkları, dine saygı ve mukaddeslere hürmet gayretleri de alâka görmeden heba olup gidiyordu. Aslında onlara, devrin idrak v e anlayışına göre ve çağın diliyle dinî ve millî değerleri tefsir edip yorumlayacak çapta ne bir edip ve şairleri, ne de bir mütefekkir ve üstatları yoktu. Üstelik bunlar, hislerinin en amansız, iradelerinin en dermansız, nefislerinin en imansız ve tecrübelerinin de en yetersiz olduğu buhranlara açık gençlik dönemlerini yaşıyorlardı.

Vâkıa, her zaman gençlik ve çocukluk dönemleri, beşerî duygu ve düşüncelerin galeyana geçtiği, her fikrin, beraberinde bir kısım romantik mülâhazalar da getirdiği, muhakeme, his ve mantığın birbiriyle çarpıştığı tuhaflıklar ve gariplikler devresidir; ama o günkü gençlerin heves ve hevâ kaynaklı boşlukları bütün bütün farklılık arz ediyordu.

Bu gençler, milletin bütün tarihî değerlerini ret ve inkâr ediyor; bir çırpıda her şeyi değiştireceklerini sanıyor ve bu mevzuda karşılarına çıkacak bilumum problemleri rahatlıkla halledeceklerine inanıyorlardı. Hayat ve medeniyetin güzelliklerini, masmavi bir sabahın tazeliği içinde tahayyül ediyor ve âdeta her şeye renkli bir cam arkasından bakıyor gibi hayallerle oynaşıyorlardı.

Kendi dünyalarından habersiz ve nankörce yetişen değişip başkalaşmaya açık bu gençler, çarçabuk dış tesirlerde kalıyor; başka iklimlere ait hususiyetlere gönül kaptırıyor ve başka nizamlara âşık oluyorlardı. O günleri

görmüş ve o günlerin alafranga terbiyesiyle yetişmiş hemen bütün nesiller, içinde yetiştikleri topluma muarız yaşamayı âdeta huy edinmişti; ona ait hiçbir şeyi tasvip etmiyor; millî ve tarihî değerleri "Şarklılık ve Asyalılık" diye ret ve tezyif ediyor, her gün bize ait değerlerden birine başkaldırışa geçiyor ve sonra da hezeyandan hezeyana yalpalayıp duruyorlardı.

Böylece, hep aynı anlayış, hep aynı duyuş ve aynı sezişle yabancılaşmaya meyillenmiş bu serâzâd gönüller, hep hülyalı hisler içinde yüzerken "memnu"lar birer birer yok ediliyor, "meşru"lar, "gayri meşru"lar izafîlik telâkkisiyle askıya alınıyor ve hayat dümdüz hâle getiriliyordu.

Belki zamanla düşünce fasılları değişiyor, ortaya yeni akımlar çıkıyor ve bu yeni akımlardan yeni akıntılar meydana geliyordu; ama özden kaçış ve uzaklaşışta herhangi bir değişme olmuyordu. Aksine o sürekli, bitevî ve geri dönmeme tabiatı içinde sürüp gidiyordu. Yakın tarihe kadar da bütün seyyiat ve utandırıcılığıyla devam edip durdu.

Ancak belli bir dönemden sonra, yavaş yavaş, bu moda düşünceler üzerinde de hazanlar esmeye başladı; hezeyanın o gürül gürül sesi kısılmaya yüz tuttu ve her yerde esen serin rüzgârların tesiriyle sarsılıp tir tir titreyen vücutlar, kendilerine yeni sığınaklar aramaya koyuldular.

Artık hayatın neşesi bütün bütün kaçmış ve bir zamanlar çağlayanlar gibi coşan o mest ü mahmur ruhlar, şimdi karların eriyişiyle derelerin yolunu tutan boz bulanık sular gibi bulanmış; dünyaları tamamen toz duman olmuş ve âdeta her yerde bir "son" duyulmaya başlamıştı. Ruhlar burkuntularla bükülüyor; gönüller hasretlerle kıvranıyor ve o eski halâvetli ihtişamlar bir bir veda ediyordu.

Tam bu dağılış ve çözülüş anında idi ki, Semavî Ses, bu alabildiğine yorgun ve tükenmiş ruhlar üstünde beyan mızrabını bütün yakıcılığıyla hareket ettirerek seslerin en tesirlilerini ve nağmelerin en uyarıcılarını duyurdu ve onlara âdeta bir yeni dirilişin sûrunu öttürdü.

İşte, o zaman, pek çok kimse, birden, tâli'in en uzak köşelerine, en uzak bucaklarına uyandı ve şimdiye kadar bildiği bu dünyayı bir başka türlü hissetmeye, bir başka türlü duymaya başladı.

Gayrı bundan böyle, bir bir kendi dünyasından kopup gidenler, bir bir dönüp gelecek.. hevâ ve hevesine uyarak birer birer aydınlık ve sıcak yuvalarından uzaklaşanlar, mantık ve muhakemenin nurlu yoluyla yeniden eski yurtlarına

avdet edecek.. bütün bütün dağılıp uzaklaşanlar, tekrar derlenip toparlanacak ve bir kuru sevda uğruna mecnunlar gibi yollara dökülenler, birer kara sevdalı olarak tarihî mefkûreleri etrafında kümelenip kenetleneceklerdir.

Öyle anlaşılıyor ki, bir zamanlar utandırıcı bir göçle, kendi dünyalarını terk edenler, çok yakın bir gelecekte, hem de dinleri, dilleri, edebiyatları, idealleri, ahlâkları, sanatları, düşünceleri, mektepleri ve idareleriyle ana yuvalarına dönecek ve asırlık bütün hicranlardan kurtulacaklar...

Tarihî Dinamikler

Bir ülkenin büyüklüğü, topyekün o ülkede yaşayanlarla temsil edilir. Hayatın bazı sahalarındaki kahramanları ve kahramanlıkları anlatıp destanlaştırmakla bir millet anlatılmış olmaz. Bir milleti anlamak ancak, onun bütün zamanlara ait hususiyetlerinin ve bütün fertlere şamil millî meziyetlerinin ortaya çıkarılmasıyla mümkündür.

Bu devasa işi de, bir ülke ve ona ait hususiyetleri, bir millet ve ona ait meziyetleri görüp değerlendiren *"kudsî şahitler"* diyebileceğimiz gerçek mütefekkir ve sanatkârlar yaparlar. Bütün bu millî hususiyet ve meziyetleri, eli kalem tutanlar yazılarıyla, ressamlar resimleriyle, şairler şiirleriyle, nâsirler nesirleriyle, mimarlar âbideleriyle, mûsıkîşinâslar da beste ve nağmeleriyle tespit eder, işler, mırıldanır, sergiler; ruhlarımıza duyurur ve sevdirirler.

Bu sayede, zamanın ruhunda saklı bulunan bütün görkem ve ihtişam ortaya çıkar. Ve yine bu sayede, fikirsiz, hissiz, hareketsiz ve ruhsuz geçip gittiği zannedilen belli zaman dilimlerinin, hiç de sanıldığı gibi boş olmadığını; içinde bulunduğumuz zaman gibi onların da duygularla dopdolu olduğunu duyar, hisseder; bugünün yanında dünü ve daha önceki günleri de beraber yaşarız.

Müzeler, kütüphaneler, arşivler, muhtelif devirlerin hususiyetlerini aksettiren sanat eserleri ve vesikalarıyla, o devirlerin miraslarını koruyan en kuvvetli hazinelerdir. Evet, bizim en paha biçilmez hazinelerimiz, saraylarımız, kervansaraylarımız, âbidelerimiz, mâbedlerimiz, kütüphanelerimiz ve arşivlerimizdir.

Evet, millet olarak bütün hususiyetlerimiz, meziyetlerimiz, karakterimiz, aşkımız, hamasetimiz ancak sanat sayesinde ölümsüzlüğe erer, ebedîleşir ve gelecek nesillere intikal eder. Sanatın takdirkâr kolları arasında yükselme şansını elde edememiş bütün güzellikler, harikalar, kahramanlıklar hafızalardan silinip gitmeye mahkûmdur.

Üstad kalemlerin ele aldığı büyük millî eserler tarihî değerlerimiz adına milletin hafızası gibidir. Bu hafızaya kaydedilmiş bütün dinî ve millî değerler, nesiller boyu herkesin, karşısına geçip kendine çeki düzen vereceği bir endam aynası ve her zaman içine kovasını salıp "âb-ı hayat" çıkaracağı bir kevser kaynağıdır. Böyle bir endam aynasından mahrum olan milletlerin özleriyle kalmaları oldukça zor; böyle bir kaynağa ulaşamayanların da yaşamaları imkânsızdır.

Bizler, yeryüzünde pek çok medeniyetler kurmuş, şanlı ve muhteşem geçmişi olan bir milletiz. Ancak, ne yüksek zevklerimizi, ne medeniyet felsefemizi, ne de tarihî zenginliklerimizi, dünyaya tesirimiz ölçüsünde kat'iyen anlatamamışızdır. Anlatmak şöyle dursun, layıkıyla araştırıp, öğrenip hafızalarımıza nakşettiğimiz dahi söylenemez.

Daha hazini de, dünyanın dört bir yanında sahip olduğumuz toprakları, dinî ve millî değerlerimizi koruma uğrunda gösterdiğimiz kahramanlıkları, mukaddeslerimizi muhafaza yolunda elde ettiğimiz şehitlik ve gazilikleri, ebedî kalacak şekilde ifade edememiş, destanlaştıramamış ve üstadca şiirlerin, nesirlerin ölümsüzleştiren iklimine emanet edememişizdir.

Kim bilir, milletimizin, nice dâsitanî ve harika yanları böyle bir vefasızlığa uğrayarak kaydedilmedi ve unutulup gitti..! Firdevsî, milletinin mağlubiyet sahneleri arasından, kendince bulup çıkardığı tabloları, ifade üstadlığının bütün gücünü kullanarak "altmış bin" beyitlik "Şehnâme"siyle destanlaştırdı. Eğer Firdevsî, dillere destan o şairlik otağını, soylu milletimin dolaştığı zirvelere kurabilseydi, kim bilir nasıl fevvareler gibi fışkıracak, girdaplar gibi derinleşecek ve yanardağlar gibi ateş olup dört bir yana savrulacaktı..!

Vâkıa, bir başka yazıda da ifade ettiğimiz gibi, kimi millet tarih yapar, kimisi de tarih yazar. Ben, bizim milletimizi birinci kategoriye dâhil görüyorum; o nazımlara, nesirlere, destanlara malzeme üretmiş, sonra da arkasına bakmadan çıkıp gitmiştir. Artık bundan böyle o malzemeyi kullanmak ve onları nazımlarla, nesirlerle ve mermerlerin çehrelerinde hakkedeceğimiz çizgilerle ebedîleştirmek, korumaya almak bütünüyle arkadan gelen nesillere kalıyor; ve bu aynı zamanda bir vefa borcudur da. Şayet bu borç yerine getirilmezse; korunmaya alınmadığı, hafızalara işlenmediği için en harika ve dasitanî şeyler dahi silinip gidecek ve muhteşem tarihimiz içinde hiçbir yazı bulunmayan görkemli, boş bir defter hâline gelecektir. Hatta bir mânâda gelmiştir de...

Evet, bizim şanlı geçmişimizde, başkalarının ütopyalarda aradığı medeniyetlerin en muhteşemi, hem de insanî değerlerin bütünüyle kucaklaşır şekilde teessüs etmiş ve asırlarca da sürüp gitmiştir.

Ne var ki, bu parlak dönemlerin tarihi o gün yazılmadığı gibi bugün de yazılmış sayılmaz. Bizim milletimiz dünya karşısında henüz kendi kendini anlatamamış, kendi varlığına şehadetini ilan edememiş ve tarihî ihtişamına omuz veren dinamikleri de nazara alarak, kendi medeniyet tarihini yazıp ortaya koyamamıştır.

Bir zamanlar, söze önem verilmiyor, iş yapılıyordu. Söz faslı başlayınca da, ikbal idbara dönmüş ve yazacak bir şey kalmamıştı. Sanki bir dönem, bir türlü fiilden fikre geçmiyor ve yaptıklarımızı anlatamıyorduk. Fikre geçmeye karar verdiğimiz zaman da, iş ve aksiyondan uzaklaşmış bulunuyorduk. Zaten, hayatın değişik yönlerindeki hezimetlerden ötürü, fazlaca yazacak bir şeyimiz de kalmamıştı. Daha sonraki bir tâli'siz dönemde ise, Romalıların barbarca düşüncelerle Kartacalılara yaptıkları aynı şeyleri biz kendi tarihimize yaptık. Asırlar boyu milletimizi ayakta tutan bütün tarihî dinamikleri yıktık ve âdeta baykuşlara şehrayinler tertip ettik...

Bütün bunlardan sonra, bilmem ki, nesiller, nasıl ve hangi yollarla kendi dünyalarına ve kendi iklimlerine ulaşacaklardı? Nasıl asimilelerden korunacak ve nasıl "biz" diyebileceklerdi..? Bugün olsun, o harikulâde kıymetler hazinesi arşivlerimizi açmaz; "eski kitaptır" diye kaldırıp bir tarafa attığımız kitaplarımızı tetkik ve mütalâaya sunmaz; bir kısmını kendi ellerimizle yıktığımız, bir kısmını da zamanın insafsız dişleri arasında aşınıp gitmeye terk ettiğimiz o baş döndürücü âbidelerimizi, o harika mimarî eserlerimizi tanıyıp sevmez ve başkalarına da tanıtıp sevdirmezsek, bir kısım zavallı gençlerimiz "Garb Garb" deyip kendi ülkelerinde, gurbetler içinde boğulup gideceklerdir.

Cedlerimizle Yüz yüze

Şanlı devirlerimizi bütün ihtişamıyla ihya edip geriye getirmek, “dün”ü bir kere daha yaşamak gibi imkânsızdır. Ne var ki, milletçe varlık ve bekamız, bu muhteşem devirlerle çok alâkalı ve içli dışlıdır. Bizim de ona karşı lâkayt kalmamız mümkün değildir.

Bu önemli hususu çok iyi bilen düşmanlarımız, dünden bugüne, bize olan düşmanlıklarını bütün bir tarih boyu bizi ayakta tutan hayatî dinamikleri yıkmak ve millete millet ruhunu unutturmak istikametinde teksif etmişlerdir.

Evet, asırlardan beri millet düşmanlarının, bu millete karşı en sinsi, en şeytanî planları daima onun ruh ve vicdanını şanlı geçmişinden koparma, onu millî değerlerine karşı yabancılaştırma ve özünden uzaklaştırma istikametinde olmuştur. Zira, millî ve dinî değerlerinden mahrum edilen milletlerin, en emin kuvvet kaynaklarını, en müstahkem siperlerini kaybedeceklerini onlar da çok iyi biliyorlardı. Onun için öteden beri, sürekli olarak, ruh kökümüze, mukaddeslerimize, geçmişe ve geçmişlerimize hücum edip, onları karalamadan geri kalmadılar.. kalamazlardı da; çünkü bizler, o kök, o değerler ve o ölülerin semereleri ve devamlarıydık...

Her milletin, asırlar boyu, varlığını onlara borçlu bulunduğu değerlere saygı duyması; onları, yerinde tazim, yerinde de hasretle anması gayet tabiîdir. Hele bu değerler, o milletin rüyaları ve hülyaları hâline gelerek nesiller ve nesiller boyu onların hatıralarında yaşamış; iradelerine fer, ruhlarına şevk, ümitlerine de payanda olmuşsa...

Bizler, bugüne kadar hatıralarımızda devam edegelen, çağlar ve çağlar boyu gönüllerimizde yaşayan dinî ve millî değerlerle ayakta kalabildik ve bugünlere gelip ulaştık. Bu itibarla, kaç asır sonra gelirsek gelelim kendimizi onlardan hiç mi hiç uzak hissetmedik. Onlar da bizden ne kadar uzak olurlarsa olsunlar, duygu ve düşünce dünyalarımızda hep dipdiri ve taptaze kaldılar.

O devirler, her şeyimizle bizlere, ruhlarımıza, güç kaynaklarımıza, göz kamaştırıcı ihtişamlarımıza dâyelik yapmış mübarek zamanlardır. Onun için her millette olduğu gibi bizim için de, soyunda muhteşem devirlerin temsil edildiği mazi, elbette pek çok yönleriyle cazibedar ve büyüleyici olacaktır. Ve elbette ona karşı lâkayt kalınamayacaktır. Kışlar, karı-soğuğu; geceler, karanlığı-yalnızlığı; gündüzler, aydınlığı-renkliliği; tabiat, rengârenk manzaraları-meşherleri; şehirler, köyler sihirli iklimleri-gelin endamları; ufuklar, sonsuza

açık buğuları-hüzünlü atmosferleri; düzlükler, hülyalı güzellikleri-gönüllerimizi çalan büyüleriyle ruhlarımıza bir şeyler mırıldanarak, sık sık bizleri, içinde bulunduğumuz zamandan uzaklaştırıp, geçmişin ferahfeza yamaçlarında ve onun hülya dolu iklimlerinde gezdirirken, ona karşı nasıl lâkayt kalınabilir ki..!

O devirler, kendi çocukluk ve gençliğimizi yaşadığımız aynı anda, şanlı geçmişimizi omzunda bayraklaştıran soylu şehit ve gazilerimizle buluşup kaynaştığımız mukaddes diyarlar ve mübarek zamanlardır. O devirler, analarımızın sevgi ve mehabet tüten yüzleri, atalarımızın sarsılmayan ümit ve emelleriyle tımar edilmiş öyle mübarek bir bahçedir ki, her an ayrı ayrı güzellik ve ihtişamları, her mevsim başka başka çiçek ve meyveleriyle hâlâ başlarımızı döndürmekte, hâlâ gönüllerimize Cennet rayihaları salmaktadır.

Bizler, o eski günlerin ve o eski güzelliklerin, yeni bir eda ile esip ruhlarımızı okşamasından anlıyoruz ki, meğer o ilâhî günlerin sesi de sükûtu da, ızdırabı da zevki de, hâlin mânâsız zevkine-safâsına nispeten âdeta bir cennetmiş...

Yakın geçmişimizde bizler, bir hayalî gelecek adına mazideki bütün güzellikleri hafife aldık ve nicelerini tahrip ettik. Kim bilir, bu sorumsuzca davranışlarla ne değerler yıkılıp gitti; ne hayatî dinamikler nesillere unutturuldu..! Bari şimdi olsun, vaad edilen şeylerin birer vehimden ibaret olduğunu anlayıp, heder olan bunca zaman, bunca sa'y için oturup ağlayabilseydik..! Ama ihtimal ki, henüz yitirdiğimiz bunca tarihî değerin kıymetini idrak edemedik...

Bizim için hep değerler dünyası olan geçmiş, daima taze, daima enfes ve daima en büyüleyici bir zaman dilimi olmuştur. Onun bu eskimeyişi, tazeliği ve büyüleyiciliği içindir ki, hep ona itimat eder ve onu severiz. Bizler, zaman zaman sarsılırız; zaman zaman kuvvetlerimiz zaafa uğrar, cesaretlerimiz kırılır; ama o, solmadan, pörsümeden, bütün ihtişam ve debdebesiyle hep devam eder. Evet, o ihtiyarlayıp yıkılma, hazana uğrayıp savrulma bilmez. Yeryüzü zaman zaman şekil değiştirir; karalar deniz, denizler kara, bağlar dağ, dağlar da bağ olur; ama kendi güzellikleriyle geçmiş, olduğu gibi kalır. İşte, bizler de onu, böyle hiçbir gücün yerinden kımıldatamadığı bu yönleriyle sever, bu yönleriyle kalbimizin en mutena yerinde muhafaza ederiz.

Civanlar yaşlanır, yaşlılar ölür, ölüler çürür.. sevgiler gider, aşklar söner, neşeler bulanır.. iradeler felç olur, ruhlar yıpranır, gönüller kararır; ama

zihinlerde birer "yâd-ı cemîl" olarak yaşayan geçmişin ibret dolu, ders dolu, hayat ve canlılık dolu cennetleri ne sararır, ne de solar.

O, yamaçlarının güzelliği, zirvelerinin vakûr ve mehabetli duruşu, bahçelerinin cennetleri andıran renkliliği, çiçeklerinin hazan bilmeyişi ve insanının kendi özüne, kendi ruh köküne sımsıkı bağlı kalışıyla daima güzel ve daima sevimli olmuştur.

Bu sevimli dünya, bize ait bütün zamanlar ve o zamanlar içinde elde ettiğimiz kıymetlerin akıp akıp meydana getirdiği öyle bereketli bir havuzdur ki; bizler, bu efsanevî zenginliğe sahip olduğumuz ve bu tükenmez hazinenin başında bulunduğumuz sürece ne yokluk görür, ne de sıkıntıya düşeriz. Bu hazine, asırlar boyu devam edegelen ve en değerli pırlantalardan daha değerli, daha sağlam, daha güzel dinî ve millî hayatımızın esasları sayılan cevherlerin mecmû'udur. Ve yeryüzünde onun kıymetine denk kıymet de yoktur.

Bizler, ne zaman samimi bir yürekle ona yönelsek, hemen onun o tılsımlı kapıları ardına kadar açılır; aradığımız her şeyi, onun o sihirli ikliminde bulur ve iliklerimize kadar âdeta, yeniden varlığa erdiğimizi duyarız ki, bir adım daha atsak şanlı cedlerimizle yüz yüze gelecek gibi oluruz.

Her Şey Olmaya Açık Çocukluk Dünyası

Her millet, ülkesini, insanını ve millî değerlerini onlara emanet edeceği genç kuşakları, kendi düşünce dünyası istikametinde ve kendi kültürüyle yetiştirme mecburiyetindedir. Yoksa, o milletin gelecekte kendi olarak kalması mümkün değildir. Nesillerin yetiştirilmesinde hemen herkesin kabul ettiği iki hayatî müessese vardır ve önemleri itibarıyla, birini diğerine tercih etmek de oldukça zordur: Bunlardan biri yuva, öteki de mekteptir.

Duygu ve düşünceler ilk defa yuvada, birer tohum gibi çocukların ruhlarına saçılır, sonra da yeşerip çimlenmeye terk edilir. Uzun bir sessizlik ve beklemeden sonra tıpkı toprağı delip gün yüzüne çıkan rüşeymler gibi; göz, kulak ve his yoluyla onların bağrına saçılan her insanî ve İslâmî değer de öyle yeşerir, boy atar, gelişir ve bütün bir hayatı vesâyâsı altına alacak seviyeye ulaşır. Bir çocuğun, bizim duygu ve düşünce dünyamız adına çevresinde olup biten şeyleri değerlendiremeyeceği söylenemez. Zira bu dönemde dahi o, kendi idrak ölçüleri içinde her şeyi görür, duyar, düşünür; vakti gelince de, ruh ve hafızasına tohumlar mahiyetinde serpilen bu şeyler –tabiî, içtimaî ve ahlâkî erozyonlara uğramazlarsa– çiçek çiçek açar ve meyvelerini vermeye başlarlar. Seneler sonra dahi olsa, eskiden görüp duyduğu hemen her şey, onun ruh ve vicdanını tesir altına alarak, yıllar ötesinden ona seslenen talakatli birer nasihatçi gibi onu yönlendirir ve her zaman ona ışık ve burak olur.

Yıllar ve yıllar geçse de o, kendine has çocuksu düşüncelerle, görüp duyduğu, sezip anladığı şeyleri, yaşın-başın kazandırdığı seviyeyle ve daha derince, bir kere daha hisseder, bir kere daha kavrar ve bir kere daha bütün benliğiyle yaşar...

İlk dönemlere ait hatıralar, çocukların zihin ve hayal seviyelerine göre şekillenir, büyüyüp gelişmeleri ölçüsünde de derinleşir, daha ileri buudlara ulaşır.. böylece yaş ve baş itibarıyla hep onlarla yaşar-giderler. Zamanla görüp duydukları, işitip anladıkları şeyler o minik hatıralarda, bir daha silinmeyecek şekilde öyle billûrlaşır ki; onlar plaklar üzerindeki iğneler gibi olurlar ve isteseler de, istemeseler de önceden kaydedilmiş bu sesleri ortaya çıkarmaktan başka ellerinden bir şey gelmez.

Hatta bizler dahi, azıcık, hülyalarımızı kurcalasak, bir sürü hatıranın ses verdiğini duyacak ve irkileceğiz. Ömürlerimiz devam ettiği sürece de, hayatın hemen her dönemecinde aynı rüya ve hülyaları tekrar ber tekrar yaşayacak, yer

yer sevinç ve neşelerle gerilecek, zaman zaman da ürperten râşelerden[1] kurtulamayacağız. Biz ve rüyalarımız, bizden evvelkilerin eserleri olduğu gibi, çocuklarımız, onların rüya ve hülyaları da bizim onlara bırakacağımız miraslarımız olacaktır. Bizleri insan yapan ahlâkımız, huyumuz; insanlar içinde arızasız yaşamamızı temin eden tabiatımız, mizacımız; yaşatan aşk u şevkimiz, öldüren bedbinlik ve yeislerimiz; hatta bütün arzularımız, isteklerimiz bize, soy ağacımızın damarlarından süzülüp gelmiş saf veya bulanık kan gibidir. Şimdilerde yaptığımız hemen her şey, o dönemde birer nüve şeklinde kalb ve ruhumuza saçılan tohumların hakikate inkılap etmesinden başka bir şey değildir. O gün his ve zihin dünyamıza yerleşen her şey, zamanla benliğimizde yeşererek bizden birer parça hâline gelir, bizimle beraber yaşar; bize imalarda bulunur, nasihatler eder, yol gösterir, sinyal verir ve mesajlar sunar. Eğer bu ilk nüveler iyinin, güzelin ve doğrunun nüveleri ise, sıyanet melekleri gibi bir lahza peşimizi bırakmadan bizleri takip eder ve bizlere kurtuluş yollarını gösterirler.

Çocukluk dönemimize ait o hakikat ve rüya karışımı dünyalar, bugünkü hayatımız için âdeta bir kanaviçe gibidir. İstikbaldeki bütün icatlarımız, keşiflerimiz, tespitlerimiz bu kanaviçeye göre şekillenir ve ortaya çıkar. Ne var ki, imkân ve şartların müsaadesizliğinden gelişme fırsatını bulamayan meyveler gibi, bizim, o ilk basit ve sathî bilgilerimiz de yeşerip olgunlaşma imkânını elde edemeyince kurur ve ölür.

Bizler, çocukluk dünyamızla o kadar içli dışlıyızdır ki, her zaman o günlerin, o günkü çevrenin çırakları olduğumuzu rahatlıkla söyleyebiliriz. Zaten çocukluk, gençlik ve olgunluk o kadar iç içedir ki, birinin nerede bittiğini, öbürünün, nerede başladığını kestirmek âdeta imkânsızdır.

Bizler, çocuklukta şuuraltı olan şeylerin farkına varamayız. Daha sonra şuuraltına yerleşen bu şeylerin birdenbire hissiyatlarımızla kaynaşıp bütünleştiğini ve benliğimizin bir parçası hâline geldiğini görür ve duyarız. Sanki çocukluk ve gençliğimizde, kaderimizin rüyalarını görüyor, olgunluk döneminde de onları temsil ediyor gibiyiz.

Hep sathîliklere takılıp kalan aklımız, günübirlikçilik içinde günlük hâdiselerle gülüp eğlenirken, insanî duygularımız, aklın alâka göstermediği hatta lâkayt kaldığı gizli hakikatlerle tanışır, onlarla kucaklaşır, onlarla zaman üstü münasebetleri kavrar ve onların aydınlık ikliminde ölümsüzlüğe erer.

Bu itibarla denebilir ki, hayatı hecelemeye başladığımız ilk günlere ait, göz, kulak ve hislerimize çarpıp geçen hemen her güzel şey, hiç zayi olmadan

şuuraltı ve zihinlerimize yerleşir; sonra da alıp işleyecek, işleyip geliştirecek usta ve mahir eller beklemeye başlar...

Çocuk o dönemlerde, benliğinde iz bırakan bu mânâların, zamanla derinleşip başka buudlara ulaşacağını sezemese de, mevsimi gelince o küçük tahayyüller bir bir ortaya çıkacak ve onun beklenen şahsiyetini mutlaka belirleyecektir.

Ancak çocukluk ve gençlik mevsiminde duyulan ve sonra ruhlarda hatıralaşan her renk, her ses ve her söz karantina ve korunmaya alınmazsa silinip gider ve yerlerini de başka şeylere bırakırlar. Çocuğun çocukluk döneminde şuursuz gözlerle süzdüğü, alâkasız bakışlarla seyrettiği ve her biri birer hakikatin nüvesini teşkil eden ne kadar iyilik, güzellik varsa, silik yazıların üzerinde kalemin yeniden gezdirilmesi gibi, ele alınıp işlenmezlerse, ilk tenbihle kapalı kalır ve ümit edilen meyveleri de veremez...

Evet, şayet bu ilk duygu ve düşünceler, mekteple beslenmez, delikanlılık muhitinde takviye görmez, olgunluk döneminde de aklın ve basiretin himayesine alınmazlarsa, neşv ü nemâ bulmadan ölür giderler.

Mektebin ilk vazifesi, çocuğun duygu ve düşünce dünyasına serpilen bu iyi tohumların korunmaya alınıp geliştirilmesi, fena tohumların da ayıklanıp temizlenmesi olmalıdır. Olmalıdır ki; yıllarca çocuğun şuuraltında çimlenen iyilik ve güzellik nüveleri çürüyüp bozulmasın, fenalık ve kötülük tohumları da boy atıp gelişmesin..! Olmalıdır ki; o, içinde tüllenen hatıralar hâlindeki duyguların temsilcisi ve mimarı olabilsin; kendi idraki ölçüsünde hafızasında yaşayan renkleri ve şekilleri canlandırma fırsatını bularak, vaktiyle aynı seviyede zevk edemediği hatta alâkasız ve isteksiz bakışlarla süzdüğü, o döneme ait duygu ve düşüncelerin izlerini ve gölgelerini, tıpkı çiçeklere konup-kalkan arıların onlardan bal özü aldıkları gibi, birer birer toparlayıp kendi hayat peteğini örebilsin...

Denebilir ki, bu vadide çocuğun ilk intibaları, ilk müşâhede ve ilk ihsasları ne kadar mükemmel olursa olsun, onun ruhunun fakültelerini bütünüyle işleyip geliştirecek, şahsiyetli maarif ve onun ışık ordusu muallimlerdir. Bu mânâ mimarları sayesindedir ki, çocuk yeniden kendini bulur, düşünce tarzını ayarlar, soyunun kültürüyle bütünleşir ve yüksek ideallere yelken açar...

Mektep, her çeşit ilim mevzuunda olduğu gibi, dinî hayat, memleket-millet meseleleri ve dünya hâdiseleri karşısında da onları zapturapt altına alacak, metotlu düşünüp, metotlu çalışmaya alıştıracak ve yuvanın, onların ruhunda

çimlendirdiği iyi ve güzel şeyleri tımar edip geliştirecek biricik müessesedir. Metotlu düşünce, metotlu çalışma ilim ve hikmet açısından önemli esaslardır. Aklın ilhama açık hâle getirilip dosdoğru kullanılması demek olan hikmet, din, ahlâk ve sanatın da en ehemmiyetli desteği ve en mübarek kaynağıdır.

Bu çerçeve ile idealize edilen mektebin gayesi, müdavimlerine üstün vasıflar kazandırarak, onları, ruh ve madde planında bütün milletlerin üstüne çıkarmak ve bir zamanlar olduğu gibi onlara medeniyetler üstü medeniyet inşa etme yollarını göstermek... Bu gayeye ulaşmak için de, teker teker bütün müdavimleriyle uğraşmak, onlara mukaddesat ve millî değerleri bizzat temsil ederek gösterip aşılamak; her yanı türlü türlü yabancı düşünce ve asimilelerle boz bulanık hale gelmiş ülkemizde, gerçek millî ahlâkın, faziletli insan şahsiyetinin doğup gelişmesini hazırlayıp ortaya koymak olmalıdır.

Yoksa bir kısım namüsait muhitlerde dejenerasyona maruz kalmış nesiller zayi olup gidecekleri gibi, yuvanın, bir ölçüde donatıp ihya ettiği gençleri muhafaza etmemiz de mümkün olmayacaktır.

1 *Râşe:* Titreyiş, ürperti.

Koskoca Bir Ömr-i Heder

Hayatlarını cismaniyetin dar mahbesinde yaşayanlar, dünyadan kâm alıp, dünya nimetlerinden tam istifade ettikleri gençlik dönemlerinde, bir kısım geçici zevkler duyup tatsalar bile, hemen her zaman hicranlı ve iç içe burkuntularla kıvrım kıvrımdırlar. Hele yaşlanıp da cismanî hazlardan faydalanamaz hale geldikleri veya dünya nimetlerinden bütün bütün mahrum edildikleri zaman öyle sefilleşirler ki, doğrusu, bu halleriyle onlara acımamak elden gelmez.

Vaktiyle, bin bir füsunla başlarını döndüren o pırıl pırıl dünyevî güzellikler ve bu güzellikler içindeki bedenî hazlar, şu hicran döneminde, yer yer gelip hayallerini sardıkça ölür ölür dirilir ve kendilerini âdeta, birer enkaz yığını olarak hissederler.

O çakırkeyif günler, o tül pembe akşamlar, o büyüleyici geceler, o şen ve şakrak toplanmalar ve o rengârenk halvetlerden en küçük bir eser, en küçük bir emarenin kalmadığı ve her yanı gariplikleri sardığı şu tükeniş döneminde bunlar, hasretle oturur kalkar, hicranla inler ve ümitsizlik içinde yutkunup dururlar.

Hususiyle, bütün bir hayat boyu hep zirvelerde yaşamış olanlar için, o istikballer, o şa'şalı merasimler, o riyakârca iltifatlar, o yüksek değer atıfları, o el pençe divan durmalar, o inim inim etrafı inleten alkışların birdenbire kesilmesi, onların beyinlerinde inip kalkan öylesine öldürücü darbelerdir ki, böyleleri için ölüm çok defa yolu gözlenen bir sevgili hâline gelir.

Ömür boyu hep aldanmış ve dünya hayatını sabit zannetmiş bu müflis ruhlar için her şey bir rüya gibi gelip geçer; gelip geçer de, onlar, hiçbir şey duymamış, yaşamamış gibi, arkalarında hicranlı ve esefli bir hülya bırakır ve silinir giderler.

Evet, bütün o aldatan görkemler, o şımartan gösterişler, o alâyişlerle şişip köpüren törenler-kabuller, maskaralığa varan teveccühler, hakimane tavırlar, işveli edalar, şuh kahkahalar yerlerini, hazanla savrulan yapraklara, tir tir titreten poyrazlara, renklere küskün gözlere ve neşeye kapalı sinelere bırakıp öyle giderler.

Gözlerindeki ışıkların yavaş yavaş sönmesi, aşklarını, heyecanlarını söyleyen ağızlarının zamanla bütün bütün susması, neşe ve sevince açık duygularının birer birer ölmesi, yaşama zevk ve hazzıyla çarpan kalblerinin

kasvete boğulması, eski günlerin neşe ve sevincini paylaştıkları kimselerin ölüp toprağa gömülmesi, gömülüp çürümeye terk edilmesiyle sarsılmış bu hayatzede tâli'sizler, ya müsekkinlerle hislerini iptal ederek başka varlıklar gibi yaşarlar veya her dakika ruhlarının derinliklerinde bir ebedî yokluğu duyar ve ölüp ölüp dirilirler.

Hele, bütün fırsatları kaçırıp, geriye dönülmez o son noktaya ulaştıkları zaman, hasretleri âdeta sonsuzlaşır ve hicranları da öldürecek seviyeye ulaşır.. işte o zaman "keşke!" der, iki büklüm olurlar; ama artık, iş işten geçmiştir.

Evet, bu esnada, "Keşke, daha önceden var olmanın sırlarını kavrayıp en yüce hakikate uyanabilseydik! Keşke, cismaniyetin karanlık ikliminden ve bedenin öldürücü tutkularından kurtularak, biraz da ruhun ferahfeza dünyalarında kanat çırpıp pervaz edebilseydik! Keşke, millet için yararlı olabilme imkânlarını elde ettiğimiz ve bilhassa, onun kaderine hâkim olduğumuz günlerde, ona, kendi olma, özüyle bütünleşme mevzuunda ışık, burak ve rehber olabilseydik! Keşke, başkalarının oyuncağı ve aleti olarak, o utandırıcı hayatı yaşamaktansa, izzetle ölmeyi zilletli hayata tercih ederek, vicdanlarımızın dupduru ve tertemiz iklimine yükselebilseydik! Keşke, ülke insanı ve nesillerin çeşit çeşit erozyonlarla yozlaştırıldığı, soysuzlaştırıldığı o karanlık günlerde, 'yeter bu tarihî yanlışlık!' deyip gürleyebilseydik! Keşke, ilerici görünme hevesiyle, Kur'ân'la gelen ilâhî mesajlara sataşıp durduğumuz o hezeyan dönemlerinde, dillerimiz tutulsaydı da, cahil kitlelere şeytan ve şeytana da maskara olmasaydık..!" deyip inleyecekler ama beyhude...

Evet, bu ülke insanının gerçek mutluluk ve saadetini arzu etmeyen bu tâli'sizler, bütün bir hayat boyu, bir kerecik olsun tarihî hakikatleri görmeye, onlarla yüz yüze gelmeye cesaret edemediler. Hele, zirveleri tutup o çalıma boğulanlar, hiç mi hiç bâtıl vehimlerden, modern hurafelerden, fikirleri felç eden tabulardan kurtulamadılar. Daha acısı da, bu alîl ruhlar, kendilerini küçük düşüren bu kabil hastalıklarını bir türlü idrak edemediler.. edemediler de, Moliere'in dediği gibi; hastalığını hissetmeyen hastalar gibi hep şifaya kapalı kaldılar.

Kendi hastalıklarını sezemedikleri gibi, milleti de hasta, aldanmış, aklı ermez ve cahil gördüler. Sonra da kendilerine tabasbus yapmayan herkese ve her şeye ilan-ı harp ettiler. İnsanlığın süratle yeni biri çağa doğru kaydığını, bu yeni çağın yeni politikalar istediğini bir türlü hissedemediler. O kadar edemediler ki, süratle akan bir nehrin üzerinde, bir meçhule doğru

sürüklendikleri halde, nehrin sağında ve solundaki çer çöpe takılıp kalanlar gibi, bunlar da bir kısım köhne düşüncelere takılıp kaldılar ve bir türlü ileriyi göremediler.

Keşke, son demlerinde olsun, çevrelerindeki karakurulardan bütün bütün sıyrılıp tarihî hataları milletin gözünün önüne sererek, “Ey necip millet, işte sahte ve münafıkça faziletler, işte bu âlî kavmi sefil eden düşünceler ve işte asırlık kâbusların iç yüzü..!” deyip haykırabilselerdi! İhtimal ki, bu aslanca sayhalar, onların günahlarına kefaret, vatan evladının da gözünün açılmasına vesile olacaktı...

Çok yazık, bu kadarcık olsun yiğitçe davranamadılar! Sus ey sersem! Allah onları affetmek istemiyorsa davranamazlardı ki..!

Dün ve Bugün

Bir zamanlar bizim dünyamız, kendine has renk ve ışıkları, güzellik ve derinlikleriyle müşâhedesine doyum olmayan bir meşher ve başlı başına bir kültür, bir medeniyet ülkesiydi. Bu ülkede hayat o kadar sıcak ve yumuşak, o kadar cazip ve imrendirici idi ki, buraya, cihanın dört bir yanından hac kafileleri gibi kervanlar teşkil edilir ve onun yamaçlarında tenezzühe koşulurdu. Onu tanıyamamış olanlar, her bucakta ve her köşe başında ayrı bir sürprizle büyülenir gider; ona ait ihtişam ve güzellikleri tanıma fırsatını bulanlar da bir daha bu cazibe ikliminden ayrılmak istemezlerdi.

Bu dünyada şehirler, köyler maddî ve mânevî rabıtalarla sımsıkı birbirine bağlı ve bütün ülke köyü, kasabası ve şehirleriyle büyük bir kent gibiydi. Bu ideal sitedeki bütün insanlar, derin bir ahlâk safveti, sağlam bir din şuuru ve sarsılmaz bir millî vahdete sahiptiler... Ve bu sayede de erişilmez bir huzur ve saadet içinde yüzüyorlardı. Hemen her yerde hayat, o kadar hâdisesiz, o kadar nizasız ve o kadar tecavüzlere, cinayetlere kapalı sürer giderdi ki, insaflı seyyahlar burada her şeyin mucizevî cereyan ettiği zehabına kapılır.

Burada herkes, iyilik ve güzelliklerle dolar boşalır; herkes birbirinin hayırhahı olduğu şuuruyla hareket eder; herkes, umumun şeref, haysiyet ve namusunun muhafızı gibi davranır ve herkes toplumun mesut olması yolunda, içten gelen bir samimiyetle, fevkalâde mürüvvetli ve fevkalâde duyarlı olmaya gayret gösterirdi... İmkânı olanlar, imkânlarıyla devletin ve milletin emrine amade yaşar; imkânsızlar da, sağa sola yüzsuyu dökmeye mecbur edilmezlerdi. Evet, ikinciler bir şey isteme adîliğine itilmez, birinciler de verdiklerini duyurma bayağılığına düşmezlerdi.

Bu ülkede bütün iyilikler, güzellikler, hayırlar tamamen müesseseleşmişti.. ve ülke insanı da âdeta, Hakk'ın inayetini temsil ediyor gibi, hayatın her kesiminde düşkünü, muhtacı, kimsesizi kucaklıyor; alîle, yolda kalmışa ve perişana el uzatıyordu. Bunca tırpanlanma ve hırpalanmadan sonra bile, her biri birer ince mânâ ve ruhî derinliğe işaret eden o zariflerden zarif mâbedler, medreseler, şifahaneler, tekyeler ve zaviyeler şanlı soyumuzun düşünce ve şefkat buudlarını göstermeleri bakımından ne talâkatli birer lisan, ne erişilmez birer beyandırlar..!

Keşke bunların hiçbirini bozmadan, zayi etmeden ve kadirbilmezlerin gadrine uğratmadan, hiç olmazsa birer müzelik eşya gibi, bulunduğumuz çağa

taşıyabilseydik! Heyhat, bir döneme ait nesillerin takdirsizliği, hissizliği, kadirnâşinaslığı yüzünden, her biri başlı başına birer açık hava müzesi teşkil eden o koskoca tarihî hazineler ve o muhteşem güzellik meşherleri kaybolup gitti.

Mezarlıklar dahi onun sanatının fesahatli bir dili ve ötelere uzanmış rengârenk birer dalı hâline gelen mânâ ağırlıklı bu yüksek medeniyet, arkada bıraktığı mamurelere denk harabeleri, kitaplar gibi kitabeleri, müzeler kadar parlak kabristanlarıyla hâlâ baş döndürücü bir endama sahip ve hâlâ kalb ve vicdan insanlarını büyülemekte...

Bugün birçok kimse, o muhteşem medeniyetten arkada kalan her şeye ölmüş dağılmış bir cenazenin parçaları nazarıyla bakıyor. –Ölüp parçalanmayacaklar sevinsin!– Medeniyetler de, mezarlardaki insanlar gibi fânidirler: Bir bir gelir, bir bir varlığa erer, bir bir giderler. Bu geliş ve gidişte ne geleni engellemek ne de gideni durdurmak mümkün değildir.

Ancak, iyilik ve güzellik düşüncesiyle doğup, öteler ve ebediyet mülâhazasıyla gelişen medeniyetlerdir ki, sonsuza kadar, gelecek nesiller için birer ilham kaynağı ve ruhanîler için de letafetli birer mütalâagâh hâline gelirler.. tıpkı bizlerden milyonlarca yıl ötelerde bulunan, hatta ölüp gittikten sonra bile ışığı bizler ve bizlerden sonraki nesiller tarafından, daha binlerce sene seyredilecek olan yıldızlar gibi, bu uhrevî buudda gelişen medeniyet de öteler ve öteler ötesinde daha binlerce sene yaşayacak ve gök ehlince bir kitap gibi okunacak.. gök kapılarında da bir armoni gibi duyulacaktır.

Bütün bunları görmezlikten gelerek, ne olduğu ve ne kadar yaşayacağı belli olmayan yalancı mumlarla, koskocaman bir ışık dönemini mukayeseye kalkışmak, hatta mukayeseden de öte, mumları yıldız, yıldızları da mum göstermek, şayet bir aldanmışlık değilse, düpedüz bir tarih düşmanlığıdır.

Keşke, o ihtişam dönemine ait ömürleri, ömürlerin bir mutluluk armonisi içinde göklere doğru akışını ve bir bir saadet içinde çağlayıp geçen mevsimleri, yılları; mevsimler ve yıllar içinde akıp giden rengârenk hayatı; kalbden kalbe, ruhtan ruha boşalan neşeyi, sevinci, itminanı ve bunlarla husûsî bir ses, bir şive, bir terkip, bir tarz, bir üslûp hâline gelen güzelliklerin kemalle kutuplaşmasını, olgunluğun mücerred güzellikler buuduna ulaşmasını günümüzün şu kadirnâşinaslarına da gösterebilseydik..!

Aslında, günümüzün takdir bilmezleri gibi bizler de muhteşem medeniyeti, üst üste zelzelelerle, enkaz yığını hâline geldikten sonra idrak edebildik. Bizler

ve onlar, bu harika dünyayı; onun sihirli nizamları ve baş döndüren intizamları hüküm sürerken.. yani bağları henüz bozulmadan, çiçekleri solmadan, ormanları yanıp kül olmadan, toprakları erozyonla akıp akıp gitmeden; küheylanları çatlamadan, süvarileri Mehlikâ Sultan'a tutulmadan, gaza bâğîlik sayılmadan, gaziler sarhoş edilip mehter müzeye kaldırılmadan, kösler susmadan, gözler hakikate kapanmadan, güneşler batıp her yanı karanlıklar basmadan, akan çaylar kesilmeden, çeşmelere cıva akıtılmadan; ilâhîler susmadan, ilâhîlik söndürülmeden; her yer mezar hâline getirilmeden, mezarlar mezbeleliğe döndürülmeden.. hâsılı, her şey kıvamında iken görüp seyredemedik.

Dün milleti arkasına alıp zirvelerin zirvesinde gezdirenler, torunlarının başlarına gelecek şu üst üste felaketlerin en küçüğüne dahi ihtimal vermiyorlardı. İhtimal vermek şöyle dursun, onu rüyalarında görmeye dahi tahammülleri yoktu. Bunda da haklıydılar, zira; dünyaya hükmedecek güçleri, cihanla hesaplaşacak inanç ve imkânları buna yetecek mahiyetteydi. Ama işte onlar ve işte acı-tatlı hatıraları..!

Günü gelince herkes gidecek! Koca dağların yerinden oynadığı bir dünyada, küçük tepelere ebedî saltanat vehmetmek aldanmışlıktır. Evet gelen herkes gidecek; ama kimileri şanlı soyumuz gibi gönüllerimizde en tatlı hatıralar bırakıp öyle gidecek; kimileri de milletin zihninde bir mülevves yâd olarak...

Tahrip Edilen Tabiat

Tabiat baştan başa bir harikalar meşheridir; ama biz ona “meşher” demektense, “kitap” demeyi daha uygun buluruz. Zira, onu bir kitap gibi duyar, bir kitap gibi okur ve bir kitabın rengârenk, canlı, yaldızlı nakışlarını temâşâ ediyor gibi hayran hayran seyrederiz. Onu, her sabah yeniden boyanmış, süslenmiş o göz kamaştırıcı endamıyla, bir ruh, bir hayat kaynağı olarak karşımıza dikilmiş görür ve kendimizden geçeriz.

Hele bir zamanlar bu meşher ve bu kitap, rüyalara sığmayacak kadar baş döndürücü, hülyaları avlamak için kurulmuş tıpkı bir tuzak; yelkenlerini aşk ve muhabbet iklimine açmış muhteşem bir gemi ve ışıktan parmaklarıyla öteleri gösteren bin bir kandilli bir avize gibiydi. Zümrütten tepeleri, üfül üfül vadileri, içinde binler-yüz binler canlının oynaştığı, kaynaştığı ormanları, Cennet bahçelerini hatırlatan bağları, bostanları; cıvıl cıvıl kuşları, çığlık çığlık böcekleri, gökten akıp gelen rahmet ve bereketi, bu rahmet ve berekete karşı, yeryüzünde temiz sinelerden fışkırıp semalara doğru yükselen hamd ü senâlarıyla uhrevî âlemin bir kıyısını teşkil ediyordu...

Evet, tabiatı bu şekilde duyan, hisseden gönüller, Kudret Eli’nin onun bağrından fışkırttığı ses, nağme, tat, koku ve güzelliklerin tiryakisi gibi, onları görmeden, tatmadan, onlarla söyleşip konuşmadan edemezlerdi. Edemezlerdi, zira onlarla öyle hemhâl olmuşlardı ki; nasıl nefis bir yiyecek ve içecek karşısında tükürük bezlerimiz harekete geçer; nasıl ney’i görünce, gayri ihtiyari bir şeyler mırıldanırız... Öyle de, onun mütalâasıyla sermest bu temiz ruhlar, ona her bakışta, ötelere ait farklı şeyler hisseder, farklı şeyler duyar ve hep ürperirlerdi.

Nasıl ki, bir köşk, bir yalının mimarîsi, mimarîsindeki incelik ve zarafeti, köşkün ve yalının ötesinde, bizlere başka şeyler fısıldar; öyle de bu sanat harikası tabiat meşheri de, varlığının ötesinde, bir var edip gün yüzüne çıkaran, bir tanzim edip ortaya koyan; ortaya koyduğu her eseriyle kendisini hissettiren, fakat azametiyle bir türlü sezilemeyen, insan idrak ve ihatasının üstündeki, bütün nizam ve güzelliklerin hakikî kaynağını onların vicdanlarına duyurur ve mest eder.

Tabiatta mimarî, semalarla iç içe gibidir. Dağların, o mehîb edalarıyla başlarını semanın eteklerine dayamış gibi görünmeleri; göklerin, bu şiddetli vuslat arzusuna karşı kendilerini salıvermeleri, evet bu mimarî, bütünüyle ne

tatlı bir remizdir! İnsan hayali, çiçeklere konup kalkan arılar gibi, onun güzelliğinin akislerine kona kalka ufka kadar ilerler... Oraya ulaşınca da, yeniden başlayacak bir seferle, yolların gökler ötesi sonsuza doğru uzayıp gittiğini sanır. Sanır da, ruhunun derinliklerinde ötelere ait nağmeler duymaya başlar. Hülyalarıyla bu âlemde uzun süre kalmayı başaranlar; sevdasıyla yanıp tutuştukları, hasretini vicdanlarında duydukları hakikî Sevgili'nin vuslatına erer ve bu tatlı rüyadan uyanmak istemezler...

Kalb, ruh ve vicdanlara bin bir haz ve lezzetin akıp durduğu bu irfan kuşağında seyahate azmetmişler için tabiat, gönüllere inşirah salan manzaraları, rengârenk tepeleri, hülyalı dağları, baygın bahçeleri, ürperten koruları, çağıltılarla akıp giden çayları ve "Vahdet, vahdet!" diye denizlerle bütünleşen ırmaklarıyla... evet, bütün bunlarla bilhassa, bahar ve yaz mevsiminde tam bir güzellik meşheri; bir keyif, bir neşe, bir huzur, bir hayal diyarıdır âdeta.

Bu kitap ve meşherin, her yanının ayrı bir ihtişamı, ayrı bir şiiri, ayrı bir füsunu vardır. O, bu ayrı ayrı güzellikleri, güzelliklere birer buud teşkil eden renkleri, şekilleri, biçimleri ve *"Olandan daha muhteşemini bulmak mümkün değil!"* dedirtecek kadar tasavvurlar üstü endamıyla, güzellik müsabakasına arz edilmiş gibidir. Bu güzellikler galerisine uyanan ruhlar, varlığı daha bir derin görmeye başlar ve her şeyde tasavvur üstü bir güzellik mûsıkîsi dinlerler... Bu sermest gönüller nazarında ağaçlar "Hû" der semaa kalkar; güller, çiçekler, kendilerine mahsus dillerle Yüce Yaratıcı'yı ilan eder ve müşâhedesine doyum olmayan renkleriyle zambaklar, menekşeler, leylaklar; bayıltan rayihalarıyla güller, karanfiller, yaseminler; büyüleyici edalarıyla kamelyalar, orkideler, manolyalar bizlere hep o gizli güzellikten bir şeyler fısıldarlar. Burada zaman öyle derince duyulur ki, insan âdeta soyunun yaşadığı bütün devirlerdeki güzellikleri birden görür, duyar ve yaşar...

Hele, bazı yerler, hiç değişmeyen mevsimleri ve hazan bilmeyen iklimleriyle o kadar derin, o kadar göz kamaştırıcıdır ki, insanlar, buralarda güzelliklerin son kıyılarına yaklaşır gibi olur; yaklaşınca da burayla öteleri iç içe ve bir arada görmeye başlar: Buranın yamaçlarında Cennetleri heceler; buradaki nehirlerde Cennet ırmaklarının çağıltılarını duyar; buradaki ağaçların salınmasında Firdevs bahçelerinin esintisini hisseder... Hâsılı, buradaki bütün güzelliklerin çehresinde sonsuz güzellikleri duyar, müşâhede eder ve insan ömrünün bu zevkleri bütünüyle yaşamaya yetmeyeceğini düşünerek ebediyet arzusuyla gerilir; sonra da bu hayatî arzuyu yerine getirebilecek Kudreti

Sonsuz'a yönelir.

Rahmeti Sonsuz tarafından yaratılıp insanoğlunun tenezzüh, müşâhede ve mütalâasına sunulan bu muhteşem kitap, bu büyüleyen meşher, ne acıdır ki bugün, bir çöp yığını kadar dahi önemsenmemekte ve ihtimam görmemektedir. Önemsenme ve ihtimam görme şöyle dursun, dört yandan çölleştirme, mezbeleliğe çevirme taarruzları karşısında sarsık, perişan ve lime limedir.

Bugün artık, emir ve iradenin muhteşem bir arşı olan hava, ifritten bir duman ve kahırla dalgalanan bir girdap.. Hakk'ın, hayat ve lütuf kaynağı olan sular, tehlike ile çağlayan birer seylap ve hayata kapalı birer zift kanalı; Rahmeti Sonsuz'un ihsan ve keremini, hazinedarlık planında temsil eden toprak, bini bereketi akıp gitmiş bir çorak, kuvve-i inbâtiyesi kaybolmuş bir çöl ve ekolojik dengesi bozulmuş bir ölüm ülkesi gibi...

Bize emanet edilen her şey gibi, bu mücessem kitaba, bu muhteşem meşhere de yazık ettik. Yazık ettik çölleştirdiğimiz ovaya-obaya.. yazık ettik kirlettiğimiz denize-çaya.. yazık ettik toprağa-havaya.. ve yazık ettik içinde yaşanılmaz hâle getirdiğimiz ormana, bağa, bahçeye... Daha doğrusu Cennet'e benzeyen bu güzel dünyayı Cehennem'e çevirmekle yazık ettik kendi kendimize..!

Şayet insanlar, nizamını bozup kirlettikleri bu dünyayı, yeniden imar edip eski güzellik ve ihtişamına ulaştırmazlarsa, bu güzel dünyanın Nuh Tufanı gibi hâdiselerle enkaz yığınları hâlinde başımızdan aşağı dökülmesi kaçınılmaz olacaktır.

Yeniden Var Olma

Eksiksiz tam bir yenileşme, ancak, ruh, zekâ, his ve iradenin müşterek gayretleriyle mümkündür. Ruh gücünü, bütünüyle kullanmak, geçmişten gelen bilgileri eksiksiz değerlendirmek, sürekli olarak ilham ve mâneviyat esintilerine açık kalabilmek, körü körüne taklitlere takılıp kalmamak ve her zaman nizamiliği takip etmek... İşte mantıkî yenileşmenin birkaç dinamiği!

Ruh zinde, zekâ canlı, his hüşyâr, irade de sıhhatli ise, bugün, geride veya ileride olmanın, üstte veya altta bulunmanın hiçbir önemi yoktur. Kim olursa olsun, ruh ve iradesiyle var olabiliyorsa ve yolunda ilerlemeye talip ise, bugün gerilerin gerisinde bulunsa da, yarın zirveleri tutacağı muhakkaktır.

Çin, o harika surlarını inşa ve o ileri ahlâkî, içtimaî prensiplerini hazırlayıp insanlığa takdim ettiği dönemde, Avrupalı insan, henüz mağaralarda yaşıyordu. Nebiler sayesinde, şarkın dört bir yanı Cennet bahçelerinin ihtişamına ulaştığı hengâmda, Londra şehrinin üzerine kurulduğu yerler, ayıların, kurtların, içinde serbestçe dolaşabildiği ormanlardan ibaretti. Ninova'da, Babil'de, Karnak'ta beşerî harikalar devri sürerken, Sorbon'lar, Oksford'lar, Cambridge'ler henüz rüyalara bile girememişlerdi. Batılı "Orta Çağ" deyip karaladığı bir zaman dilimini –ki gerçekten de onun için öyleydi– koskoyu bir cehalet, bir vahşet içinde idrak ederken, İslâm dünyası, Endülüs'leri, Bağdat'ları ve Buhara'larıyla, ileride Avrupalı'ya da ilham kaynağı olabilecek Rönesansını yaşıyordu...

Cihan var oldu olalı, hiçbir şey kararında kalmamış; gelenler gitmiş, gidenlerin yerlerini başkaları almış ve onları da daha başkaları takip edip durmuştur. Bir zamanın azizleri, başka bir zamanın perişanları; perişan ve derbeder olanları da azizleri olarak ortaya çıkmışlardır. Bu itibarla bugün aziz görünenlerin yarın zelil, bugün zelil sayılanların da yarın aziz olmayacakları iddia edilemez.

Dün üzerinde silindirler geçmiş gibi yerle bir edilen Japonya, bugün dünyayla hesaplaşma yolunda... Dün kolu kanadı kırılıp bir tarafa itilen Almanya, bugün başkalarının korkulu rüyası... Öyleyse, bizim dünyamız neden yerinde kalakalsın! O da pekâlâ kendine gelip toparlanabilir; toparlanıp çağı ile hesaplaşabilir. Kaldı ki, görülebildiği kadarıyla, bu dünya da yeniden derlenip toparlanma, geçmişini onlara borçlu bulunduğu tarihî dinamiklere yönelme ve hızlı bir mâneviyat topluluğu hâline gelme devresine girmiş sayılır.

Bir asırlık bilgi ve tecrübe birikiminin yanında, Avrupa'nın zulüm, tahakküm ve yıllardan beri süregelen sinsice ezme politikalarının da onun metafizik gerilimini bir hayli arttırdığı düşünülecek olursa vasat müsait ve şartlar da tamam demektir. Buna mukabil, hasım dünya ise bohemlik, lâahlâkîlik, mâneviyat buhranları ve cismanî hayat cenderesinde canı gırtlağına gelmiş olma gibi çözülüş sebepleriyle karşı karşıya bulunmaktadır ki, bu hâliyle onun için, bugün olmasa da yarın bir inkıraz kaçınılmaz gibi gözükmektedir.

Bir zamanlar, kısmen dahi olsa, milletimizi de saran zafer ve muvaffakiyet sarhoşluğu, dolayısıyla da, rahat, rehavet, tenperverlik, bugün Batı topluluğunu bütünüyle kıskacına almış ve adım adım onu ölüme götürmektedir. Harb ü darpten usanmış ve uzaklaşmış, kendini her gün biraz daha dünyanın cazibe ve sûrî güzelliklerine kaptırmış bu maddeci yığınlar, bir gün bütün bütün mukavemetleri kırılacak ve kendilerini, etrafında dönüp durdukları girdabın *"ile'l-merkez"* gücüne karşı koruyamayacak, ya başka kuvvet kaynaklarına takılıp başka bir hâl alacak veya tamamen sahneden silinip gideceklerdir. Varsın onlar şimdilik, dünyayı fethettiklerinden, onu zapturapt altına aldıklarından dem vuradursunlar; gelecek, onlara pek de tebessüm edeceğe benzemiyor.

Evet, Babil'den, Mısır'dan, Yunan'dan, Bizans'tan, Selçuklu ve Osmanlı'dan sonra, batı toplumları da, bir mânâda, devirlerini tamamlayıp bugünkü fonksiyonları itibarıyla tarih sahnesinden silinecek ve yerlerini daha inançlı, daha dinç, daha kararlı ve hayata bakışları daha farklı bir kısım yeni milletlere bırakacaklardır.

Dünden bugüne yıkılışa giden yollar hep aynı olmuştur. Başlangıcı, bir iki asır ötelere dayanan bizim yıkılışımız da aynı çizgide cereyan etmiştir. Dinî salâbetimizi muhafaza edememiş ve vahdet-i ruhiyemizi koruyamamış, ananelerimizi devam ettirememiş; gelecek adına hazırlanamamış, gerilememiş; genç nesilleri bu çizgi ve bu anlayışa göre yetiştirememiş; millet olarak genç kalamamış; dolayısıyla da ardı arkası kesilmeyen iç ve dış sarsıntılara mukavemet edemeyerek tıpkı içi boşalmış bir çınar gibi devrilivermiştik.

Şimdi ise, karşı tarafın bin bir rezalet ve sefahet içinde adım adım bir ölüm çukuruna doğru kaymasına mukabil; biz ve bizim çizgimizde olan milletler, sürekli zirvelere doğru yükselmekteyiz.

Bugüne kadar, bâtıl üzerine kurulmuş bir dünyayı, bize hep başka türlü anlattı, başka türlü gösterdi; kuvve-i mâneviyemizi kırdı ve fert fert hepimizi

felç ettiler. Batı'nın sanayi ve teknolojik gelişmeleri karşısında şok olmuş aydınlarımız, çağa göre kendilerini yenileyeceklerine, bize ait bütün değerleri terk etmek ve duyguda, düşüncede bütün bütün Batılılaşmak gibi korkunç bir tarihî yanlışlık içine girdiler. Tabii, ne tam Batılılaşabildi, ne de kendi dünyalarında kalabildiler: Öz gitti, mânevî değerler yıkıldı, millet ağacı sarsıldı; ama bütün bunların karşılığı olarak, kendi değerleriyle Batı'yı yakalamak da mümkün olmadı. Olamazdı da; zira, ruh yüceliğine, insanî değerlere bina edilmemiş bir medeniyet, çağlar boyu mânâ ve ruhla haşrüneşr olmuş bir millet için bütünüyle benimsenemez ve kabullenilemezdi. Nitekim öyle de oldu. Oldu ama bu arada millet de kendi ruhundan pek çok şey kaybetti.

Bütün seyyiâtına rağmen Batı, şimdiye kadar bizlere hep bir fazilet kaynağı olarak gösterildi; fenalıklarına bütün bütün göz yumuldu; iyiliklerinin de habbeleri kubbeler gibi destanlaştırıldı.. alkışlandı ve alkışlatıldı; kitleler aldatıldı ve bu bâzicede[1] olan da yine millete oldu.

Şimdi, yeni bir devre başlıyor. Bu devrede çözülme ve çökme sırası onlarda.. tabiî doğrulup kendine gelme sırası da bizde ve bizim gibi milletlerde. Bu yeni tekevvünün hızlı veya yavaş yavaş cereyan etmesi, "esbâb-ı âdiye"[2] içinde, Allah'ın iradesini temsil edip alkışlayanların gayretlerine bağlı. İnsanlardaki gayret ve teşebbüsler birer dua farz edilecek olursa, Kudreti Sonsuz'un bu mevzudaki halk ve icadına, bu dualara icabet nazarıyla bakılabilir.

Bu itibarladır ki, ne istediğimizi çok iyi bilmeli ve isteyeceğimiz şeyleri sebeplere riayet çerçevesi içinde istemeliyiz.

Maalesef bizler, Tanzimat'tan bu yana bir türlü, ne istediğimizi belirleyebilmiş, ne de bunları usulü dairesinde ifade edip tatbikatına geçebilmişizdir. Ülkenin terakkisi için bilinmesi lâzım gelen içtimaî ve iktisadî kaideleri hiçbir zaman bilememiş, milletin istidat ve kabiliyetlerini değerlendirememiş, onun ahlâkî ve mânevî yapısını hep kulak ardı etmiş.. sadece ve sadece bir zamanlar Batılı devletlerin yükselmesine esas teşkil eden dinamikleri görmüş.. görmüş ve onları değişmez, yanıltmaz esaslar sayarak bir bir kopya etmiş ve şanlı milletimizi mevhum bir kazanç uğruna muhakkak bir zarara uğratmışızdır.

Oysaki, her şeyden evvel, asırlardan beri milletimizin kanıyla, canıyla bütünleşmiş dinî, millî, ahlâkî ve harsî değerlerimiz korunup kollanmalı ve

başkalarından alınacak şeyler de ona göre alınmalıydı. Böyle bir hareket daha tabiî, daha fıtrî olurdu; dolayısıyla da daha çok semere alınabilirdi. Ne acıdır ki, bizde öteden beri devam edegelen bütün ıslahat hareketlerinde, bu önemli husus hep ihmale uğramış ve hep göz ardı edilmiştir. Rica ederim, bugün maddî terakkinin zirvesinde dolaşan ülkeler, daha işin başında iken, kendilerince mükemmel saydıkları bugünkü kanunları hazırlayıp, o kanunları hayatlarına hâkim kıldıklarından dolayı mı yükselmişlerdir; yoksa, terakki ettikçe daha değişik şeylere ihtiyaç duyup ona göre yeni içtihat ve yeni kanunlar mı vaz'etmişlerdir..?

Aslında, her meselede onları isabetli görmek, bizim için doğruyu bulamama mevzuunda çok ciddi bir inhiraf; onları kopya ederken dahi, doğru dürüst kopya edememe de bir basiretsizlik ve bir ayıptır.

Bizler, ta Mustafa Reşit Paşa'dan Mithat Paşa'ya, ondan Genç Osmanlılar'a, onlardan da İttihatçılara kadar kat'iyen bunları düşünememiş; kendi insanımızı hep, Fransız, İngiliz, Alman gibi mütalâa etmiş ve onlardan aldığımız düşünce sistemlerini tıpkı konfeksiyon elbise gibi, milletimizin başına geçirmek istemişizdir.

Tanzimat ve onu takip eden dönemlerdeki ferman ve kanunnâmeler hep bu anlayış içinde hazırlanmış, hazırlanırken de "Düvel-i muazzama"ya şirin görünme hedeflenmiş.. ama kat'iyen toplumumuzun temel yapısı hesaba katılmamış.. bu ferman ve kanunnamelerin getirdikleri, götürecekleri hiç mi hiç düşünülememişti. "Gülhane Hatt-ı Hümayûn"u bin bir tantana ve debdebe ile okunurken, halk kitleleri şöyle dursun, bu tumturaklı kelimelerden, cümlelerden devlet ileri gelenleri bile pek bir şey anlamamışlardı.

Şayet Üçüncü Selim'den bu yana gelen devlet adamlarımız, çeşit çeşit ıslahat fermanları adı altında millet ve ülkenin geleceğiyle alâkalı planlar teklif ederken, dinî, değerlerimizi ve millî kültürümüzü muhafazada da biraz olsun hassasiyet gösterebilselerdi, şimdiye kadar milletçe bir hayli mesafe almış olacaktık. Ama her ıslahat döneminde bu cihet hemen hemen hep kulak ardı edildi ve zaten anomali doğan Tanzimat ve Meşrutiyetlerin de doğmalarıyla ölmeleri bir oldu.

Islahat hareketlerine başladığımız o günlerde, bizimle beraber yola çıkan milletler, bugün maddî terakkinin zirvelerinde dolaşıyorlar. Bunun sırrını keşfetmek için oturup uzun uzadıya düşünmeye lüzum yok. Dün, ülke içinde mesailerini tanzim edip mükemmel bir iş bölümü yapabilenler, belli bir ölçüde

de olsa, kendi aralarında emniyet ve güven duygusunu yaygınlaştıranlar, millî ve tarihî değerlerini koruyabildiklerince koruyanlar bugün birer millet oldular. Akıbeti ümit vaad edici olmasa bile, birer millet...

Şimdi, istirham ederim, milletimiz için muasır milletler seviyesinde ciddi bir mesaî tanziminden, mükemmel bir iş bölümünden ve yine bizim ölçülerimiz içinde emniyet ve güven duygusunun yaygınlaştırılmasından; her yeri başlı başına eşsiz birer pırlanta sayılan o dinî ve millî değerlerimizi koruyup kolladığımızdan söz edebilir miyiz...?

Bütün bu menfi hususlara rağmen, insanımız hâlâ her yönüyle canlı, geleceğe açık, ne olduğunun ve ne olmak istediğinin şuurunda, mükellefiyetlerini yerine getirmeye kararlı ve baştakilerin hazırlayacağı imkânları beklemektedir. Öyle inanıyoruz ki, şayet bir muhalif rüzgâr esmezse, milletimiz, tarihî tekerrürlerle açılan yollarda devletler muvazenesindeki o muhteşem yerini bir kere daha alacaktır ve Hakk'ın inayetiyle bunu önlemeye de kimsenin gücü yetmeyecektir.

1 *Bâzice:* Oyun, eğlence, oyuncak

2 *Esbâb-ı âdiye:* Sebepler dairesi

Kudsîler ve Hakikatin Elmas Kılıcı

Kudsîler; geçmiş kitapların doğru haberleri, iddialı kehanetlerin ürperten işaretleri, inşirah veren kerametlerin ümit dolu beşaretleriyle son dönemde yolu gözlenenler... Yıllar var ki, insanımız, bilerek veya bilmeyerek, gözlerini doğuş beklediği ufuklara dikti ve onları bekledi.. onlarla avundu, onlarla teselli oldu.. onların geleceğine dair ümidini yitirince de hazana uğramış yapraklar gibi sararıp soldu ve dört bir yanda savrulup durdu. Onlar, yıllar ve yıllar gönüllerimizde kurtuluş sabahının ışık melekleri olarak yaşadı ve ruhlarımıza güç, iradelerimize de fer oldular. Onlarla vaad edilen şeyin gerçek kuvvet ve inşirahı olmasaydı, milletçe ulaştığımız şu andaki noktayı elde etmek için daha seneler isterdi; hatta belki de hiç mümkün olmazdı.

Bizler, bir avuç toprak isek, onlar, bu çorak iklimin âb-ı hayatı; bizler, içinde ışığın yanıp söndüğü cam parçaları ve su kabarcıkları isek, onlar –Yaradan gölgelerini üzerimizden eksik etmesin!– zatında karanlık bu cisimlerin nurefşân ışık kaynakları...

Onların varlığı geleceğin şanı, şerefi ve milletin gözünün aydınlığıdır. Sırtı iki büklüm kamburlaşmış sema, onların alınlarında parlayan zafer müjdeleriyle böyle rükûa vardı.. yıldızlar o gün-bugün kulaklarında uğuldayan bu beşâretle hep yeryüzüne göz kırpmaya başladı.. yer-gök şimdiye kadar duyulmadık bu velvele ile doldu ve çınladı. Ve yine bu velvele ile bütün yalancıların yalancı mumları söndü, dümenleri bozuldu ve asırlardan beri cihanı haraca kesen bilumum şeytanların uykuları kaçtı...

Şimdi, bütün karanlık ruh ve karanlık sineler, önceden yağmuru sezen romatizmalı uzuvlar gibi, feleğin döl yatağında gelişen bu melek soluklardan rahatsız ve âdeta ölüm rüyaları görmekte. Bir kısım karanlık ruh ve karanlık sinelerin bilhassa son zamanlarda gösterdikleri huşunet, huzursuzluk ve yaramazlığın gerçek sebebi de bu olsa gerek. Aslında onların bu türlü davranışları; her gün biraz daha kendi dengelerini bozacak, kendi politikalarını karıştıracak ve dolayısıyla da sadece ve sadece kendi tükenişlerini hızlandıracaktır. Bugün yeryüzü muvazenesinde bunlar söz sahibi olsalar bile, kudsîlerin nurlu iklimine uyanamamış ve onların soluklarıyla beslenememiş dünyaya hâkim güçlerin, başlarındaki taçlar fazla ve iğreti; onlara bağlı bütün hükümranlıklar da gayri ciddi birer oyun ve birer akrobasidir. İhtimal son zamanlarda, her gün biraz daha artan bir hızla, mazlum milletlere karşı

gösterdikleri baskı ve şiddetin asıl sebebi de, işte onların, bu yanlarının ortaya çıkması endişesidir.

Evet, dünyayı idare ediyor iddiasında olan bu güçler, iş ve icraatlarına bakılacak olursa, değil dünya muvazenesinde ağırlığı olan süper bir devlet, herhangi bir devlet ciddiyetiyle dahi telif edilemeyecek kadar basitlik ve seviyesizlik örneği olmuşlardır.

Ama öyle anlaşılıyor ki, artık bunların da suları ısındı; yavaş yavaş büyüleri bozulmaya yüz tuttu ve her gün biraz daha artan bir süratle kendi "son"larına doğru kaymaya başladılar. Gayri bundan böyle, ne mazlum ve mağdur milletleri iğfal edebilecek oyunları kaldı, ne de dünya muvazenesindeki yerlerini koruyabilecek güç ve iktidarları.

Buna karşılık bizim altın yamaçlarımızda ise yeni yeni fidanlar filiz vermeye başladı.. dağlarımız bağ, bağlarımız da Cennet bahçelerine döndü. Şimdi bu bağ ve bahçelerin her yanında yüreklerimizi hoplatan hoş sesli bülbüller şakıyor... Hakikat ve onun sadefi söz elmasından öyle kılıçlar meydana geldi ki, bunlardan bir teki bile yeryüzündeki bütün yalanları biçip-geçmeye yetecek kadar keskin ve sağlam. Madeni hakikatten, suyu imanlı sinelerden bu mukaddes kılıç, senelerden beri cihanın dört bir yanında zulüm soluklayıp geçen, geçtiği her yerde zayıfları ezen; vahşeti, vahşileri utandıracak kadar ürpertici, dünyayı sorumsuzca idare eden güçlerin korkulu rüyaları oldu. Sisli-dumanlı düşüncelerin elinde ve henüz kınından tam sıyrılmamış bulunan bu kılıç, kim bilir bütün bütün yalınlaştığı zaman karanlık yüreklere ne korkular salacak..!?

Yakın tarihe kadar, gerçeği ifadeye yeltenen her dile kilit vurup, hakikati haykıran bütün kalemleri kısırlaştıranlar, bâtılın ebedlere kadar yaşayabileceği vehmiyle, kendilerinden başka kimseyi kabul etmiyor, kimseyi umursamıyor, kimseyi dinlemiyor; sadece ve sadece kendi hezeyanlarıyla yaşıyorlardı.

Gün gelip de, gece ile gündüz birbirinden ayrılınca, karanlığın kadehi de gidip boşluğa döküldü. Ve ışıktan rencide olan gözler, ne yapacaklarını bilememenin şaşkınlığıyla aydınlığa sırtlarını döndü ve şafaklara zift çalmaya başladılar. Artık hezeyan ekiyor, çılgınlık biçiyor ve kendi işlerini bitiriyorlardı.

Oysaki kader, hakikatin yakuttan bayrağını gönül surlarına çekmiş ve o burçlar üzerinden avaz avaz, birkaç asırdan beri kendilerini ölüm uykusuna salmış "mağaradakiler"e yeni bir *"ba'sü ba'del mevt"* sûru üflemeye

başlamıştı bile... Gönül dünyalarında, bu ilâhî davete "evet" diyen kudsîler eski söz ve nefes cevherlerine öyle bir ses ilave ettiler ki, değil yeryüzündeki insanlar, eğer yüce dergâhtan "Geriye dönüş yok!" fermanı olmasaydı, nice bin seneden beri toprağın altında çürüyüp giden tenler ve ötelere ulaşmış canlar bile, bu çığlıkla uyanıp "Gelmemek elden gelmezdi; çağrıldık ve geldik." diyeceklerdi.

Beklenen Gençlik

Yıllar var ki, gözlerimiz yollarda ve geleceğin hülyalı mavilikleri içinde varlığı en temiz ruhlardan daha temiz, düşüncesi çağın bütün problemlerini çözecek kadar güçlü, sinesi meleklerin gönülleri kadar yumuşak ve iradesi Cehennemler karşısında dahi "pes" etmeyecek kadar sağlam, ideal bir nesil bekleyip durduk. Hakk'ın inayetinin temsilcisi, böyle bir neslin geleceğine dair ümidimiz olmasaydı, upuzun bir boşluk döneminde ye'se kapılmadan, çözülüp dağılmadan varlığımızı sürdürmemiz mümkün değildi. Nebilerin vaadinde, velilerin sırlı ifadelerinde onunla tanıştıktan sonra, her gece düşlerimizde onunla selâmlaştık; her gün hülyalarımızda onunla coştuk ve geldik bu günlere ulaştık.

Çehrelerinin akı, kurtuluş günümüzün sabahı bu ay yüzlüler, hayallerimize girecekleri âna kadar gündüzün geceden farkı yoktu; bizler de bu karanlık âlemin uyurgezer hayaletleriydik. Şafaklarımız onların emareleriyle tüllenince, daha çok bir mezarı andıran bu düşkünler diyarı da güllerle, çiçeklerle kızarmaya başladı. Eğer bir muhalif rüzgâr esmezse, onların ağızlarının suyuyla bir gül bahçesine dönen yamaçlarımız, gelecekte bütün insanlık için, ruhun, mânânın tütüp durduğu, dolayısıyla da huzur ve itminanın soluklandığı, ötelere açık tenezzüh yerleri hâline gelecektir.

Geleceğin dünyası onlarla o kadar aydınlıktır ki, o aydınlık çağa göre ay, ancak bir zerre; güneş, o devrin kutlularının geçtikleri yerlere ışık saçan bir kandil; varlık bu iklimde, okunaklı bir kitap ve muhteşem bir meşher; dört bir yanda duyulan nağmeler de peygamber kardeşliğine namzet bu kudsîlerin dokunaklı sesleridir.

Onların yaşadığı zaman diliminde söz pazarları bulaşıklardan temizlenir; azgınların ağızlarına gem vurulur, bütün başıboşların ipleri çekilir.. söz, söz sultanlarıyla buluşur, tanışır ve âlem onların soluklarıyla dolar taşar.

Evet, onlar, bir kere İsrafil gibi sûra üfleyince, birkaç asırdan beri kendilerini ölüm uykusuna salmış ne kadar uyurgezer varsa birdenbire dirilecek.. o güne kadar rüyalarla teselli olan bütün bahtsızlar uyanacak; şurada-burada hırıltılarla dolaşıp duran ve şeytanın ümitsizlik bestelerini seslendirenlerin de sesleri kesilecektir.

Onlar, bütün peygamberlerin mutlak vârisi, insanlığın iftihar tablosu Nebiler Sultanı'nın da en has mirasçıları olduklarından, bir mânâda, tıpkı o ufuk insan

gibi, Âdem Nebi'den sadakat ve vefa, Nuh peygamberden azim ve kararlılık, Hz. İbrahim'den hilm u silm ve teslimiyet, Musa (as)'dan mücadele ve fütüvvet, Hz. İsa-Mesih'den mülayemet ve müsamaha tevarüs etmişlerdir.

Dünden bugüne bu vasıflardan sadece birkaçıyla bile çok ölü gönüller dirilmiş ve çok ümranlar kurulmuştur. Bunların bütününün bir anda ve bir kadroda bulunması, vesilelik açısından yeni bir *"ba'sü ba'del mevt"* için öyle müthiş bir kuvvet kaynağıdır ki, bu kaynağı temsil edenler, bugün olmasa da yarın, zirveleri tutup insanlığın kaderine hükmedebilirler.. elverir ki, Cenâb-ı Hak'la, aralarındaki misakı bozup çeşit çeşit inhiraflara düşmesinler...

Evet, bugün insanlık yeni bir kurtuluş bekliyor. Öyle anlaşılıyor ki, dünya çapındaki bu büyük işi gerçekleştirecek yegâne güç de, çağımızda Hak rahmetinin temsilcileri sayılan, peygamber vasıflarıyla serfiraz bu altın nesil olacaktır ve ilklerinkine yakın bu şeref beratının sonu da bunların unvanlarıyla mühürlenecektir.

Yer yuvarlağı onların çevkanlarının ucunda, yaratılış gayesine uygun çizgiyi bulacak ve felek onların destanlarını mırıldanıp duracaktır. Bunlar sayesinde yeryüzü, son bir kere daha bilgisizlik ve görgüsüzlükten arındırılacak; küfür ve dalâlet, cehalet ve hayâsızlık Kafdağı'nın arkasına atılacak ve öteden beri, salim düşüncenin değişmez, tükenmez kaynağı ve Kudreti Sonsuz'un en son mesajı Kur'ân, bütün ışık tayflarını sanat ve ilimlerin önüne sererek, sanatkârlara ve ilim âşıklarına onların mübarek gayretleri içinde iman ve mârifet zevklerinin en erişilmezlerini duyuracaktır.

Yaşlı dünya ve kaddi bükülmüş insanlık onlar sayesinde, ruhu kendine has çizgileriyle; düşünceyi, ötelere ait derinlikleriyle; iradeyi, o baş döndürücü çap ve çalımıyla son bir kere daha görüp tanıyacak, müşâhede edip anlayacaktır.

Ey, henüz ufukta küçük bir belirti iken, gönüllerimize ışık ve ümit salıp, dillerimizin bağını çözen mukaddes nesil ve ey mübarek solukları, asırlardan beri ciğeri yanmış sevdalıların merhem ve tiryaki nurlu gençlik! Kalk, seninle temsil edilen mânâdan gözlerimize ışıklar çal ve yalancıların mumlarını söndür! Kalk, hasretle yolunu bekleyenlerin, hicranla inleyenlerin ahlarını dindir! Kalk ve aslanlar gibi öyle bir kükre ki, çakallar bir daha görünmemek üzere inlerine saklansınlar ve yedi cihan senin velvelenle dolup taşsın! Kalk, Yaratan aşkına, gençliğinin hakkını ver ve karakuralara kendini ispat et! İspat et ve aç herkese sineni açabildiğin kadar; kalmasın kinin, nefretin bozguna

uğramadığı bir tek yer! Öyle insanca davran ki, yılanlar, çıyanlar bile utanıp deliklerine girsinler! Kalk, önümüzü kesen ve istikbal adına endişelerimizi sarsan, ne kadar karanlık düşünce, sis ve duman varsa, hepsini elinin tersiyle bir tarafa it ve bize, aşk, ümit ve mürüvvet neşideleri söyle! Söyle ki, artık kâbuslu rüyalardan ve baykuşça çığlıklardan usandık!

* * *

Bugün, aşk, pek çoğumuzun sinesinde pas tuttu; mürüvvet avuçlarımızın içinde göz göre göre gül yaprakları gibi kurudu ve savruldu.. ümit, kolu kanadı kırık, şurada burada sürüm sürüm.. himmet ve cesaretlerimiz ise, şiddetli fırtınalar şöyle dursun, en küçük esintiler karşısında dahi savrulup gidecek kadar zayıf... Böyle bir zemin ve atmosferde, varlığımızı muhafaza ve devam ettirmek için, öyle sarsılmaz irade ve yüksek himmetlere ihtiyacımız var ki; dünya, gülle, bomba olsa başında patlasa, her şeyi altüst olup bütün düzeni bozulsa; orduları kırılıp etrafı dağılsa, bulutlar başına ölüm yağdırıp yerden kaynaklar ölüm fışkırtsa, yollar bütünüyle gidip sarpa sarsa, köprüler yıkılıp her yanı su alsa, hiçbir şey olmamış gibi atını mahmuzlayıp “ileri!” diyebilsin ve ölümün kol gezdiği yerlerde, kanıyla, teriyle güller bitirsin.. Süleyman peygamber gibi, rüzgârlara binip kurak ve çorak yerlere yağmur olup yağsın; ölü gönülleri İrem bağları gibi donatsın.. zalimlerin “hayhuy”unu kessin, mazlumların imdadına yetişsin.. taşa-toprağa altın olma yolunu gösterip kömürden elmas, zehirden panzehir çıkarsın.. akrebin kuyruğunu kırıp kendi ağzına soksun ve yılanın dişinin dibine şeker şerbet akıtsın...

Evet, öyle sihirli oyunlar göstersin ki, birkaç asırdan beri bütün insanlığı, hususiyle de bizim insanımızı çeşitli gözbağcılıklarla tesir altına alan bilumum büyücülerin oyunları bozulsun.. şeytanla hemhâl olanların meclislerine ateş düşsün.. fitne bayraktarlığı yapanların ödleri kopsun.. kinin, nefretin ocağı sönsün ve yıllardan beri bıkmadan, usanmadan din düşmanlığı yapanlar da nedametle iki büklüm olsun ve kıvransın..!

Bu irade ve himmet insanlarının gelişi, bizim milletimiz için olduğu gibi, bir mânâda topyekün insanlığın kurtuluşunu da beraberinde getirecektir. Bugün bütün insanlık, sefil, derbeder ve perişandır; dünya çapında hemen her şey elden ayağa düşmüştür: Söz sofrası şuursuz sarhoşların elinde.. düşünce, yedi dünyaya karşı dilencilik yapanların sermayesi.. ilim, her şeyi maddede arayanların oyuncağı.. bilim ürünleri, küfür hesabına istismar vasıtası... Her

ağızdan yükselen ayrı ayrı ses, her kafadan çıkan farklı farklı düşünce görgü, bilgi ve töre mahrumu yığınları bütün bütün şaşkına çevirdi ve huzursuzluk unsurları hâline getirdi.

Şimdi, bütün bu menfî durumların yanında, ışığın ve rehberin de güven vermediği gece kadar karanlık bir dönemde, kitlelerin inandırılıp uyarılması için, kederini sözlerine karıştıracak, hasret ve hicranlarını gözyaşları hâline getirip kurak ve çorak yerlerin bağrına salacak.. her yere uğrayıp herkesi ziyaret edecek; uğrayıp ziyaret ettiği yerlere, gönül nağmelerinden mesihî soluklar gibi diriltici besteler duyuracak öyle söz, hâl ve gönül erleri ister ki; bu güne kadar tekrar ber tekrar aldatılmış ve artık kimseye güveni kalmamış kalabalıklar, bu yeni ses ve söze inansın, uyansın ve o sözün yankıları içinde sonsuzluk arayışına geçsin; geçsin de, Cebrail kanadı takmış gibi, bir solukta "mevkib-i Arş" olup gökler ötesi âlemlere ulaşsın...

Yıllar var ki, kalabalıklar, bu seviyede, onun derd ü ızdırabından anlayacak ve elemlerini ruhunda duyup yaşayacak samimileri bekleyip durdu. Uğradığı her yerde onları aradı.. karşılaştığı herkese onları sordu; aradıkları hakkında tam bir bilgiye sahip olmasa bile, bunların, gönlündeki gamlara gam çekmeye namzet gönüllüler olabileceğini vicdanında duydu ve onların hülyalarıyla teselli oldu.

Ey, yıllar yılı gamı pinhan edip, gam zebunu yaşayanlar! Bakın, artık önünüzde karanlıklar birer birer yırtılıyor ve yırtılan karanlıkların ötesinden bir başka nağmeler geliyor. Sabahın erken saatlerinde, bizlere soluklarını böyle duyuranlar, önümüzdeki günlerde seslerini ta yıldızlara kadar yükselteceklerdir. Duyduğunuz ses, gördüğünüz ışık yalancı şafaklara ait olsa bile sevinin; çünkü, bütün yalanlar gibi, yalancı şafağın ömrü de kısadır, çabuk geçer.. önünüzde sizi, hakikî Dost'a kavuşturacak gerçek bir sabah var..! Gayrı, ses, renk, ışık dostça selâmlayıp, dostça ses verince, gama, tasaya ne gerek var..!

Dilleriniz, geleceğin neşideleriyle coşsun.. gönülleriniz hatiflerin sesleriyle dolsun.. göz pınarlarınızdan sevinç yaşları dökülsün ve sağda-solda hâlâ tütüp duran iblisin sisli-dumanlı ateşlerini söndürsün! Öyle zannediyorum ki, artık, asırlık hasretleriniz sona erdi. Ve şimdi, sizler, ruh âlemine açılan bir sırlı kapının önünde bulunuyorsunuz. Gayrı, âdeta çevkana dönmüş olan boynunuz mahviyet ve tevazu içinde bir halka gibi olmalı; olmalı ki, acz u fakr Hızır gibi imdadınıza koşsun.. aşk u şevk size kanat olsun.. sonsuza yelken açan gemiler

gibi, bulunduğunuz sahilden ayrılırken her menzilde O’na enîs olup O’nun güzelliklerini seyredesiniz...

Bu ledünnîliğinizle, gelecek zamanın kapısında, sizi selâmlayan melekler, *“Ebedî kalmak üzere esenlikle girin oraya.”*[1] diyecekler; vicdanlarınız da bu lütuf ve bu iltifata, *“Hamd olsun o Allah’a ki, bizlere karşı vaadini yerine getirdi ve bizleri arza vâris kıldı.”*[2] sözleriyle mukabele edecek ve şükranla iki büklüm olacaklardır.

1 Bkz.: Zümer sûresi, 39/73.

2 Bkz.: Zümer sûresi, 39/74.

Gönül

Muhabbet bir Süleymandır
Gönül taht-ı revân olmuş.
(M. Lütfi)

Gönül, insanoğlunun en önemli, en ciddî yanı; onun mânevî varlığının ifadesi, his ve inançlarının kaynağı ve insan derinliklerine açılan yolların hem sona kadar uzayıp gideni, hem de ilk menzilidir. Gönül yolunda yürüyenler karanlık bilmez; gönlüyle kanatlananlar bir şeye takılıp kalmaz. Bütün insanî değerler gönül yamaçlarında boy atıp gelişmiştir. İman, aşk, ruhanî zevkler bütünüyle gönül bahçesinin meyveleridir.

Gönül dünyasında çölleşmiş insanların duygu, düşünce, muhakeme ve ilim anlayışında da kuruyup gitmeleri mukadder ve kaçınılmazdır. Mantık, gönlün vesayetine girip onun kapıkulu olduğu çağlarda, bütün buudlarıyla en ihtişamlı günlerini yaşamış ve sayılmayacak kadar ölümsüz eserler miras bırakmıştır. Bu dönemlerde ruh maddeye hâkim olmuş, onu özünde eritmiş.. dünya ukba ile iç içe girip onunla bütünleşmiş.. bayırlarımız, ötelerin panayır yerleri hâline gelmiş.. veralara ait değerler buralarda fiyat ve pazar bulmuş; buralara ait nesneler de öbür âlemin mizan ve ölçülerinde takdirler üstü değerlere ulaşmıştı. Bu dönemlerde, şeker kamıştan ayrılmış, tomurcuk çiçeğe gebe kalmış.. toprak ötelerden gelen ışıklarla gül rengine boyanmış.. yeryüzünün lâlesi, zambağı, papatyası, menekşesi sinelerden kopup gelen meltemlerle raksetmeye başlamış ve her bucakta ukba derinliklerinin büyüleri duyulur olmuştu... Zihinlerin gevezeleştiği, muhakemelerin cerbezeye yelken açtığı, vicdanın dilinin koparılıp, ruhun çarmıha gerildiği.. daha doğrusu, gönle ait nağmelerin duyulmaz olduğu günden beri, yeryüzü bir baştan bir başa mezaristana döndü; içinde oturup kalktığımız binalar birer tabut hâline geldi.. hayat, önü-sonu mezar bu tabut içinde ümitsizce bir kısım canhıraşâne kıpırdanışlar, ruh da bu sis-duman içinde hasret ve sevdayı bir arada yaşayan bir tâli'siz oldu.

İşte, böyle bir atmosfer içinde her biri birer yol kesiciden ibaret olan bedenî duygu ve cismanî düşünceler, yıllarca geçeceğimiz yollarda pusular kurarak, vicdana kapalı ruhları avlayıp durdu ve onlara çeşit çeşit öldürücü şaraplar sunarak, onları hezeyan yığınları hâline getirdiler. Mukayese ve muhakemelere kapalı, düşünmez, anlamaz, tartıp değerlendirme bilmez hezeyan yığınları...

Bu itibarladır ki, şimdilerde, her zamankinden daha ziyade gönül hikâyeleri

dinlemeye muhtaç olduğumuzun idraki içindeyiz ve onlarda Hazreti Mesih'in soluklarının dirilticiliğini görüyoruz. Dünya var olduğu günden bu yana, her zaman semalar ötesi âlemlerde pervaz edip yol alan tâli'liler, hep bu, tenini aşmış, beden kaydından kurtulmuş, melekler gibi kanatlı, ruhanîler gibi buudlu ve sürekli gönlünün derinliklerinde yaşayan ruh insanları arasından çıkmıştır. İki cihanın dizginlerini elinde tutan bu gönül erleri, herkesin kapı kapı dilencilik yaptığı dönemlerde, Cennet servetlerinin sergilendiği tepelerde dolaşmış; istiğna[1] soluklamış, istiğna ile gerilmiş ve istiğna ile kanatlanmışlardır. Ne dünyanın tozu toprağı onların ufkunu karartmış, ne de Cennetlerin rengârenk imrendiriciliği başlarını döndürebilmiştir. Her işlerinde Dost'un dostluğunu peyleyerek en kazançlı ticarete talip olmuş ve gönlün var oluş hikmetine, mukabelelerin en insancasıyla mukabelede bulunmuşlardır. Daha ilk hamlede seslerine ötelerin soluklarını katarak aşklarını terennüm eden bu insanlar, ikinci hamlede nefeslerini galaksilerin kol gezdiği âlemlere yükseltmişlerdir.

Gönül, Hakk'ın inayetiyle insanlık özünün birleşmesinden doğmuştur. Bu itibarladır ki, üzerinde Sultan mührü bulunan kalb, hem ruhanî hem de cismanî âlemlerle iç içedir. İnsanın derinlik ve iç-dış güzelliği onun gönül hayatının ayrı ayrı buudlarıdır. Hatta dış yüzündeki parlaklık ve göz alıcılık bile tamamen, onun kalbî hayatıyla alâkalıdır. Kalbin sözü dimağa ulaşınca beynin çerağı tutuşur ve insan benliği güneşin taç tabakası gibi aydınlanır. Ruh, yüzünü tam gönül hatifine çevirdiği bu esnada, duygular, sırlı, sihirli bir mızrap yemiş gibi ses vermeye başlar.. derken, vicdan sevinç ve saygıyla semaa kalkar.. benlik dört bir yandan aşk ateşiyle sarıldığını hisseder.. gözler, birer tulumbacı gibi en cömertçe hislerle bu yangının üzerine yürür ve göz pınarları çeşmeler gibi çağlar gider.

İradenin elden gidip, insanın kendinden geçtiği anlarda, duygular muvakkat bir muvazenesizliğe girip yollarını şaşırsalar da, gönül iki büklüm çevkâne dönmüş boynuyla hep O'nun huzurunda ve daha bir derin, daha bir başkadır. İnsan, gönül dünyasında seyahat ederken ne şaşkınlığa düşer, ne de takılıp yollarda kalır.. gönül erinin, atının ürküp geriye durduğu ve ayağının takılıp bir yerde kaldığı her menzilde, aşk, Hızır gibi onun imdadına yetişir.. atının dizginlerini tutar ve onu tereddütlerin meydana getirdiği boşluklardan berk u burak gibi geçirir.

İnsandaki iç ve dış duygular birer nefer, kalb ise bir kumandandır; onlar

birer pervane, gönül ise pırıl pırıl bir meşaledir. O hep en yüksek yerde durup emirler vermeli, sair latîfeler[2] de onu dinlemelidirler. O hep kutup yıldızı gibi “Hû” deyip kendi etrafinda dönmeli, insanî duygular da onun çevresinde tavaf edip yüz yere sürmelidirler.

Biz hepimiz gönül evinin misafirleriyiz; –O evde kendi sultanlığını vicdanlarımıza duyurana gönüllerimiz feda olsun– canlarımızı Gönül Sultanı’na kurban etmeye azmetmiş, O’nun kararını bekliyoruz. O, gönül penceresinden tenlerimize hayat üflediği günden beri, mekiğimizi hep hasret ve vuslat gergileri arasında işletip durduk ve aşkımızın kanaviçesini örmeye çalıştık. Bir aralık, ruhumuz, Dost’tan gelen ılık esintileri duyunca şevk u sevinçten tir tir titremeye başladı.. derken, edeble başlarımızı önümüze eğerek halvet kapısının aralanacağı ânı beklemeye koyulduk.

Hasret ve aşk türküleriyle yürüdüğümüz bu yolda, gönül, tenezzülen bize rehber oldu.. biz de, ölünceye dek bu kutlu rehberin arkasından ayrılmayacağımıza söz verdik.. çileli ve ızdıraplı olmasına rağmen söz verdik...

1 *İstiğna:* Allah’tan başka kimsenin minneti altına girmeme, gönül tokluğu.

2 *Latîfe:* Duygu.

Millet Ruhunun Gurbet Yılları veya Batı Tutkusu

Bir kısım zararlı inatlarımızı müşâhede ettikçe, tarihî tekerrürlerden hiçbir şey anlamadığımızı görüyor, üzülüyor, utanıyor ve zaman zaman da sarsılıyoruz... Birkaç asır var ki, batı hayranlığı bizde böyle bir inat ve inattan da öte bir hastalık hâlini aldı.

Bizde şiddetli bir vuslat arzusu, onlarda nazlı bir kaçış; bizde, bin bir kanalın içine akıp durduğu o eracif gölüne karışıp bütünleşme isteği, onlarda inatlı bir engelleme.. asırlar var, biz bu muhataralı sevdadan vazgeçemedik, onlarda hiç mi hiç yumuşamadı. Evet, biz "şeb-i arûs" deyip inledik onlar ise, "Beyhude yorulmayın, kapılar sürmelidir" deyip aralanmış veya aralanmış gibi görünen kapıları yüzümüze kapadılar. Biz milletçe varlık ve bekâmızı onlara bağlı görüp, onlardan koptuğumuz takdirde mahvolup gideceğimiz vehmine kapıldık; onlarsa her fırsatta bizi yere serip üzerimizde hora tepti ve haklarındaki iyilik vehmimizi suratlarımıza çarptılar...

Milletçe var olmamızın yolunu, kendi azmimizde, kendi mânâ kökümüzde ve kendi tarihî dinamiklerimizde aramamız lâzım gelirken, biz tâli'imizin tepe taklak olduğu günden bu yana hiçbir zaman böyle bir yolu denemeyi düşünmedik.. aksine düşmanlarımızdan gördüğümüz en kahredici felaketleri, en utandırıcı muameleleri görmezlikten gelerek, kanımızı emen, ruhumuzu dinamitleyen hasımlarımızın kapısında iki büklüm olup onlara dilencilik ettik ve kendimize rağmen hep onların yanında olduk. Bunca felaket ve bunca kötülükten sonra olsun, yine de onların yaldızlı laflarına bakıp aldanacak ve ettiklerini görmezlikten gelerek arkalarından gideceksek, tarih bizi affetmeyecektir.

Ne gariptir ki, onlar, dünden bugüne hep kendilerini insaniyetin hamisi, zulmün düşmanı, ilim ve sanatın mümessili; bizi de, cehalet ve barbarlığın temsilcisi gibi gösterip, sürekli sefaletimizden ve onlara ihtiyacımızdan dem vurup durmalarına karşılık, bizdeki bir kısım safderun kimseler veya kültür sarhoşları, bu zalim dünyayı kendi nesillerine Hızır gibi gösterip devamlı alkışlatmışlardır. Onların gazete, mecmua, radyo ve televizyonlarında görüp duydukları hemen her şeyi, fevkalâde bir lâubalîlikle kendi nesillerine anlatmış ve hatta bu ülkede onların düşüncelerinin kavgasını vermişlerdir.

Oysaki, batı bizi hiçbir zaman sevip kabullenmedi... O, güçlü olduğumuz zaman, tabasbus, riya ve entrikalarla; güçlendiği dönemlerde de bizi ezerek ve inleterek hep kendi hedeflerini takip etti. Tabiî bu hedeflerin başında da İslâm'ın sesini kesmek geliyordu.. evet, Osmanlı Devleti'nin başına açılan gâileler bunun için; çevremizde koparılmak istenen kızıl kıyametler de bunun içindi. Mezhep mülâhazasıyla kıyam edenler onun tahrikiyle kıyam ediyordu.. ırkçılık düşüncesiyle başkaldıranların arkasında o vardı. Defaatle ülkemizi dört bir yandan sarıp tehdit eden aynı dünya; binlerce masum çocuğu, tâli'siz genci, bedbaht ihtiyarı kendi topraklarında cellatlar gibi boğazlayan da aynı kanlı ellerdi. Evet, o ellerdi şeytanları bile ürkütecek cinayetleri alkışlayanlar; onlardı Ermeniye çanak tutup, Güneydoğu'daki eşkıyaya yeşil ışık yakanlar!

Medeniyetin öncüsü olduğu iddiasını kimseye bırakmayan bu dost (!) dünya değil miydi ki, hemen her zaman bir kanlı kâbus gibi başımıza dikildi ve bizi ezdi, ezdirdi..! Bu dünya değil miydi ki, mazlumları bin bir tahkirle yerin dibine batırırken, zalimleri tebcillerle göklere çıkardı! Ve milletimizin aleyhinde değerlendirilebilecek sinek vızıltılarını top sesi gibi gösterip cihanı velveleye verdi; bizim, yeri-göğü inletecek canhıraş feryatlarımızı duymadı veya duymak istemedi. Evet, bir iki asır var ki, biz, en haince planlar, en zalimce tecavüzlerle kahrolup giderken, yıkılan yuvalarımızdan, sönen ocaklarımızdan yükselen çığlıkları yine sadece biz duyduk, biz inledik ve biz dindirmeye çalıştık. Şu anda da fazla bir değişiklik olmadığı kanaatindeyiz.

Oysaki, kendini alâkadar eden en küçük meseleler karşısında sağa-sola ültimatomlar çeken, donanmalar gönderen ve ambargolarla tehdit eden bu kendini beğenmiş kızıl ruhlu dünya, dün Osmanlı teb'asına yapılan zulüm ve haksızlıkları nasıl bir umursamazlık ve gönül rahatlığı içinde seyretmiş ise, bugün de Balkanlardan Orta Asya içlerine kadar olup biten binlerce faciayı aynı umursamazlık içinde görmezlikten gelmekte, hatta yer yer bu facia ve fazîalara sebebiyet verenleri alkışlamakta ve desteklemektedir.

Batı, Müslüman-Türk dünyasında bir kısım canavarların kanlı pençeleri ve onların amansız-imansız elleri altında parçalanan, didiklenen binlerce masumun hak, hürriyet ve emniyetleri için bugüne kadar müsbet mânâda hiçbir şey yapmadığı gibi, bir kerecik olsun, erkekçe haykırma mertliğini dahi göstermemiştir. Bari şu günlerde, etrafımızda bin bir hıyanetle dolaşıp duranlara *"Yeter ettikleriniz elverir artık!"* diyemez miydi? Demedi.. demeyi düşünmedi.. aksine, Bulgaristan'da, Batı Trakya'da, Orta Asya'da irtikâp

edilen zulümleri, dökülen kanları, yıkılan hânümânları ve boğazlanan insanları âdeta, medeniyetin vahşete muzafferiyeti şeklinde görüp alkışladı ve hiçbir zaman bizim hissiyatımıza saygılı olmadı/olamadı.

Şimdi, bütün bunlardan sonra onun, Ermeni meselesinde insanî davranacağını, Türk-Yunan münasebetlerinde Türkiye'ye destek vereceğini, şayet bir yararı varsa AT'a girmemizi kolaylaştıracağını, bugüne kadar yüz kere allayıp pullayıp gündeme getirdiği azınlıklar meselesinden vazgeçeceğini ve artık ne olursa olsun bizi sıkıştırmayacağını, aksine esir Türklerin problemleriyle meşgul olacağını, İslâm ve Türk dünyasını istismar etmeyeceğini, ülkemize misyonerler göndererek Müslümanları Hristiyanlaştırmaya çalışmayacağını, içimizden satın aldığı insanları başımıza musallat etmeyeceğini, hâsılı, bu kin ve nefret dünyasının, bütün o eski huylarından vazgeçip, Hazreti Mesih'in yumuşaklık, müsamaha ve şefkat tavsiyelerine uyacağını beklemek apaçık bir gaflet ve aldanmışlıktır.

Biz nasıl düşünürsek düşünelim, o, bir zaman haçlı orduları ve işgalci güçleriyle dilediğini yapıp yaptırdığı gibi, şimdi de, içimizden kiraladığı bir kısım yabancılaşmış kimselerle kendi hedefini takip etmektedir.

Denebilir ki o, bizim için şu anda eskisinden daha tehlikelidir. Zira artık, *"kurt gövdenin içine girdi ve millî ruh delik deşik edildi."* Bu arada bizler de, geçmişimizi onlara borçlu bulunduğumuz bütün tarihî dinamikleri bir kenara atarak gidip onların erâcif dünyalarına aborde olduk. Duygu ve düşünce dünyamız en korkunç erozyonlarla yok olup gitti.. genç dimağlar batı kültürü ve batı değerleriyle yoğruldu.. toplum hemen her kesimiyle batıya göre yeniden inşa edildi –tabiî eğer buna inşa denecekse,– ırz çiğnendi, namus pâyimal oldu; ama batı kapıları bize hiç mi hiç aralanmadı. Demek ki, onun beklediği bedelleri henüz ödeyemedik...

Bundan sonra da, ne onların umduklarını ödeyebilmemiz, ne de doyma bilmeyen bu insanları tatmin etmemiz mümkün değildir. Biz yakın tarihimiz itibarıyla, toy Mehlikâ Sultan hayranları gibi, tehlikeli bir meçhule yelken açtık ve daha sonra da kenara çıkmaya fırsat bulamadık. Ne yediğimiz tokatlar bizi uyarabildi, ne de gördüğümüz kötülüklerden aklımız başımıza geldi. Gayrı bunca şeyden sonra, hâlâ bir kısım kimseler batıyla zifafa koşacak ve zirveleri tutanlar da bu sevimsiz maceraya "dur!" demeyeceklerse, bize daha bir süre "Yâ Sabûr!" deyip beklemek düşecektir.

Mağdur Ülkeler

Uzun yıllardan beri mutluluk ve insanca yaşamanın rüya ve hülyalarıyla avunup duran, fakat onu bir türlü tahakkuk ettiremeyen tâli'siz milletlerin başında hiç şüphesiz Orta Asya Türklüğü gelir.

Bir taraftan yıllar ve yıllar boyu devam edegelen haricî baskılar, "tagallüpler, esaretler, tahakkümler, mezelletler" ve akla hayale gelmedik oyunlar, utandırıcı rezaletler; diğer yandan da, bu dünyanın gaflet ve cehalete, haricî baskı ve sun'î ayrılıklara açık bulunması bu ülke insanını parça parça etmiş, birbirine düşürmüş ve her türlü hayat menbalarını kurutup onları yığınlar hâline getirmiştir.

Bağrı yanık, ruhu sarsık, üst üste kalbinden hançerlenmiş bu bahtsız insanlar, millî varlıklarını kemiren, mânâ köklerini darbeleyen ve şanlı geçmişlerini onlara borçlu bulundukları bütün tarihî dinamikleri yok eden en amansız, en imansız hâdiseleri sezememiş, baskılara karşı koyamamış.. desteksiz, kaidesiz, sağa-sola itilmiş kakılmış ve hep bir kısım meçhul beklentiler içinde olmuşlardır.. yer yer ümit ve avuntularla, zaman zaman da inkisar ve burkuntularla...

Nihayet bir gün gelmiş onların ufkunda da bir yalancı şafak belirivermiş.. tabiî, gerçek fecrin emareleriyle ve onu zorlayan bir yalancı şafak. Herkes gibi onlar da, tam kendi düşünceleri ve nurlu geçmişleriyle alâkalı olmasa bile, belli ölçüde, hemen her düşünce ve her anlayışın çimlenip gelişebilmesine müsait görünen bu yarım aydınlığı değerlendirmek istemiş ve hapishane koridoruna çıkmış olmanın rahatlığıyla, dem ve damarlarına sinmiş kirli havayı çıkarıp ciğerlerini oksijenle doldurmaya çalışan mahkûmlar gibi, içlerindeki yılların kasvetini atıp hak, hürriyet ve mürüvvet soluklamak için dört bir yana koşmaya ve bu arada upuzun, aydınlık ve şanlı geçmişlerini paylaştıkları milletlerden de bir şeyler beklemeye başlamışlardır. Aslında bu onların hakkı ve onlardan evvel diriliş turnikesine giren bizim gibi milletlerin de vazifesidir.

Bugün, bu ülkelere seyahat eden birinin, oradaki bîçare dindaşlarımızın maruz kaldıkları şeyleri, onların dünkü ve bugünkü sıkıntılarını, aşamayıp içinde boğuldukları problemlerini, beklentilerini ve bekleyip bulamadıklarını gördükten sonra, inşirah ve vicdan huzuru içinde geriye döneceğine ihtimal veremiyor; aksine, müşâhede edeceği yüzlerce facia ve ürpertici levha karşısında inleyip iki büklüm olacağına inanıyoruz.

Vaktiyle, sıhhatli, dinç ve her mânâsıyla gerilimli nesiller yetiştiren Orta Asya, bugün hırpalanmış ve sarsık insanları, unutturulmuş kültürü ve ezilmiş düşüncesi, lime lime olmuş millet şuuru ve ne yaptığını kestiremeyen devlet ve devletçikleriyle yürekler acısı bir manzara sergilemekte. Bir zamanlar o kolu bükülmeyen, bastığı yerleri tir tir titreten, kuvvetli, sağlam, cesaretli nesillerin yerini şimdilerde, yılların kâbus ve korkulu rüyalarıyla sindirilmiş, büyük ölçüde mücadele azmi kırılmış, farklı düşüncelerle birbirine düşürülmüş, çok defa huysuz ve birbiriyle kavgalı, kendi dindaş ve soydaşlarıyla diyaloğa kapalı tuhaf bir mizacı temsil eden yığınlar aldı. Bu yüzden de, gözlerimizi kamaştıran ve düşmanlarımızın iştihalarını kabartan yeraltı, yer üstü zenginlikleri, geniş ova ve obalarıyla bu koskoca ülke kendi insanına karşı cimri, gayri münbit, vefasız ve âdeta bir çöl, bir çalılık...

Şimdi bütün bunları görüp de, bu mağdur ve mazlum dünyanın imdadına koşmayan bizim okur-yazarlarımız, vicdan sahibi mütefekkirlerimiz, hayır kurumu ve hayır cemiyetlerimiz, vakıflarımız, hatta siyasi partiler, devlet ve devlet kurumları, yarın tarih huzurunda bu lâkaydîliklerini nasıl izah edecek ve gelecek nesillerin ittiham ve tel'inlerine ne cevap verecekler..? Ülke ve insanımızla çok derin tarihî bağları bulunan bu mazlum dünyanın asırlık ızdıraplarını dindirmek, üst üste sinesine saplanan hançerleri çıkarıp yaralarını sarmak en evvel bize düşmez miydi..? Gözümüzün önünde cereyan eden bunca trajediyi görmezlikten gelemez; görüp anlayamadık, diyemeyiz! Bunca hâdise, bunca facia ve bunca mezalimi görmemek için sağır, kör ve kalbsiz olmak iktiza eder. Görüp duyuyorsak, *"Adam sende!"* diyemeyiz. Diyorsak, aman Allahım! Bu ne büyük gaflet, ne derin uykudur ki, İsrafil'in sûru gibi tarrakalar dahi uyarmıyor...?

Âh benim sevgili dünyam! Acaba bir gün seni canıyla-imanıyla sevecek, yaşama arzusundan vazgeçip yaşatma sevdasıyla sermest evlatlarını görebilecek miyiz..?

Esir milletler esaretten nasıl kurtarılır? Onlara özlerini bulma yolları nasıl gösterilir? Ve kendi kendilerine ayakta durmaları nasıl temin edilir? Bunları düşünmek bizim münevver ve mütefekkirlerimizin vazifesidir. Şimdiden bunları düşünmez, çare aramaz ve bu yeni uyanışta rehberlik rolümüzü iyi oynayamazsak, uzun yıllar kendinden uzak kalarak yol-iz belirsizliğine uğramış bu ülkeler, değişik türden istismarcıların ellerine düşecek, birkaç fasıl da onların baskıları altında preslenip gideceklerdir. Denebilir ki şu anda dahi,

eski ağaların, yeni istismar yolları aramalarının yanında –getirdikleri sûrî demokrasiye rağmen– Avrupalılar, Amerikalılar, hatta Pasifik ülkeleri de, bu mağdur milletleri sağmal gibi kullanma yollarını araştıracak.. bulacak veya bulamayacak.. ama bu “hân-ı yağma”dan mutlaka istifade etmeye çalışacaklardır.

Şimdiye kadar defaatle işgal ve istismar edilen bu mazlum insanlar, bugün olsun, gönülden ele alınıp çağın gereklerine göre yönlendirilmez ve kendi dünyalarına giden yollarda ellerinden tutulmazsa, çevrelerinde bin bir değişiklik olsa bile, mahkûm, mazlum ve mağdurlar hep aynı kalacak; değişen sadece hâkim sınıflar olacaktır.

Kanaatimizce, yardım gayesiyle dahi olsa, bu ülkelere, ikinci bir kez yabancıların girmesine fırsat verilmemelidir. Ne pahasına olursa olsun, bu milletçe, onlara, kendi kendilerine ayakta durmaları öğretilmeli ve kat’iyen istismara açık yabancı destek ve kaidelerin insafına bırakılmamalıdırlar. Bir millet için yükselme ve ilerleme, o milletin kendi ruh ve mânâ kökünden fışkırarak meydana gelmişse, o, uzun ömürlü ve ümit vaad edici olur. Aksine, yükselme de, ilerleme de başkalarının kontrolünde kalır gider.

Bugün, bu ülkelerin içinde bulundukları durumdan kurtulmaları için, her şeyden evvel zinde ruh, zinde dimağ, sağlam iman ve sarsılmaz iradeye sahip yiğitlere ihtiyaç var. Aynı gaye ve aynı ideali, garazsız, ivazsız takip eden ve her türlü ihtirastan âzade kalmasını bilen bu yüce kâmetler sayesinde aşılmaz gibi görünen mânialar aşılacak ve bir gün yollar düzlüğe ulaşacaktır.

Millî Öfke

Orta Asya'daki kıpırdanışlar, birkaç asırdan beri ruhunu yitirmiş, paramparça olmuş bir milletin yeniden diriliş hareketleridir. Bu mübarek topluluk şu anda, can damarını koparan, kanını emen hasımlarını tanıma, bir esaret tasması gibi boynunda taşıdığı zincirleri kırma ve özüyle bütünleşip "kendi olma" mücadelesi vermektedir. Bu mücadele ve onun stratejisi ne seviyede olursa olsun, onun, asırlar boyu varlığını tehdit eden ve bütün hayat kaynaklarını kurutan dünkü ve bugünkü düşmanlarını sezip anlaması, usulünce onlarla hesaplaşmaya hazırlanması ve bir büyük hesap günü için tam bir metafizik gerilime geçmesi bu mevzuda çok önemli bir adım sayılabilir. Şayet, bu ülke insanları, hasımlarının kuvvet ve üstün yanlarını da hesaba katarak, Allah'a güvenir ve bu yeniden var oluş kavgalarını akıl, mantık ve muhakeme çerçevesinde sürdürebilirlerse, şu bir iki asırlık kâbusları aşabilir; millî ruh ve millî seciyeleri dahilinde yükselerek geleceğin dünya emanetçileri arasına girebilirler.

Tabiî bu arada, millî ruh ve millî seciyeyle alâkalı şeyler ile ahlâk, kültür ve düşünce adına dış menşe'li yabancı unsurların birbirine karıştırılmaması da, bu milletin bugünü ve yarını açısından oldukça ehemmiyetlidir. Evet, bütün dinî ve millî değerleriyle yerle bir edilmiş bir dünyanın yıkıntıları arasında, nelerin ruh ve mânâ kökünden fışkırıp çıktığını, nelerin tepeden inme aşılamalarla millet ağacına ilave edildiğini tayine çalışmak, millet ruhuyla alâkalı olup olmayanı belirleyip ortaya koymak çok önemli bir vazifedir ve mutlaka yapılmalıdır.

Orta Asya'da yetişen hamiyetli ruhlar ve dıştan onlara el uzatan imanlı ve gayretli sineler, eğer bugün, bu milletin geçmişinden gelen hayatî unsurlarla, sonradan aşılanmış şeyleri birbirine karıştırmaz ve kökten gelenlere yol verip diğerlerini tasfiye edebilirlerse, bu mazlum milletlerin geleceğini teminat altına almış ve bu ülkeleri aydınlık yola çıkarmış sayılırlar. Aksine, millet ruhundan fışkırıp çıkan değerlerle, mağduriyet ve mahkûmiyet dönemindeki aşılar birbirine karıştırılacak olursa, ihtimal bu dünya, bir kere daha öldürücü girdaplara kapılacak; dolayısıyla da başarı kuşağında hezimetten hezimete uğrayacak, yükseleceği yerde daha derin çukurlara düşecek, birleşme yolunda tefrikalardan yakasını kurtaramayacak ve tam "kurtuldum" diyeceği an, bir kısım yeni sadme ve yeni planlarla temelinden öyle bir sarsılacak ki, –

hafizanallah– belki de bir daha belini doğrultamayacak...

Onun içindir ki, evvelâ, bu milletin ruh yapısını, ihtiyaçlarını, sıkıntılarını, rahatsızlıklarını, rahatsızlık çeşitlerini tayin ve tespite çalışmak; sonra da nelerin ayıklanıp atılacağını ve nelerin bu yeni inşada birer malzeme gibi kullanılacağını belirlemek icap eder ki, bugün yapılan şeyler, gelecekte yeniden tekrar ber tekrar bozulup yapılmasın.. evet, dünden bugüne, bu milletin bünyesine gelip yerleşmiş, dolayısıyla da sökülüp atılması gerekli olan bir yığın şey olabilir. Ama evvelâ, neyin, nasıl yapılacağı planlanmalı, sonra atılacak şeyler atılmalıdır! Aksine, yıkmalar yapma planına göre ele alınmazsa, tahripler sürer gider; toplum da, birbiriyle zıtlaşan, çatışan yığınlar hâline gelir. Evet, muvaffak olmak için gayret, fatihlik düşüncesi, halaskârlık azmi ve ihlâs önemli esaslardır. Ancak, yol ve yöntem bilme, bugünün yanında dünü-öbür günü de hesaba katma ve şanlı geçmişimizi aydınlatan ışık kaynaklarını kulak ardı etmeme gibi hususlar da en az bunlar kadar mühimdir. Hamiyet ve samimiyet, ilm u irfanla desteklenmez, azim ve irade, araştırma ve taktiklerle derinleştirilmezse, fayda ümit edilen yerlerden zararlar gelebilir.

Bu itibarla, Orta Asya Türklüğüne içten ve dıştan yardım eli uzatanlar, onların millî ve dinî temayüllerine, tarih şuurlarına ne kadar uygunluk içinde bulunabilirlerse, o ölçüde muvaffak olur ve muvaffakiyetlerine de süreklilik kazandırırlar.

Bu bölük pörçük olmuş insanları, ellerinden tutup, ilmî, içtimaî, iktisadî, siyasî ve harsî (kültürel) bir seviyeye ulaştırmak için, hâl ve vaziyetin ifade ettiği mânâ ve meydana getirdiği heyecanın yanında onları devamlı, tam bir gerilim içinde tutmak ve heyecanlarına süreklilik kazandırmak, yolun az ilerisinde kendilerini bekleyen “büyük hesaplaşma” adına bir zarurettir.

Evet, bugün, bu ülke insanında değişik sâiklerle meydana gelen milliyet düşüncesini ve çağıyla hesaplaşma ruhunu hep canlı tutmak ve beşiktekinden bir ayağı mezarda en yaşlısına kadar hemen herkese, bugüne kadar, hasımlarımız tarafından cahil bırakıldığımızı, birbirimize düşürüldüğümüzü, değişik yollarla tekrar ber tekrar istismar edildiğimizi, en utandırıcı baskılarla yabancılaştırıldığımızı, bir kısım kukla idarecilerin sevk ve idaresine bırakıldığımızı anlatmalı, uyarmalı ve ona yeniden kendi olarak varlık izhar etme yolları gösterilmelidir.

Bu yüksek mefkûre, kalb ve ruhumuza o kadar mâl olmalıdır ki, evde, çarşı-pazarda, mektepte, kursta, kışlada, ibadethanede, saban başında, sürü

arkasında, memuriyet masasında, parlamento binasında hep o düşünülmeli, o görüşülmeli ve o konuşulmalıdır. Bugün bir kere daha kendimiz olarak kendi kendimizi yenilememiz, bütün dinî ve millî değerlere sahip çıkmamız, yabancılaşmanın her çeşidine karşı hazırlıklı bulunmamız ve çevremize de, yeniden kendilerini inşa etme düşüncesini uyarmamız, bu yeni diriliş için millî bir vecibedir. Bu büyük vecibeyi yerine getirenlere, istikbalin kapıları ardına kadar açılacaktır ve bu kapıları kapamaya da kimsenin gücü yetmeyecektir.

Aydınlarımızın Gaflet Yılları

Yıllar var ki, milletimizin kaderiyle alâkalı, ileriye dönük ciddî hiçbir planımız olmadı. Bu bulanık zaman dilimi içinde, hayırları hep nevzuhur tecellîleriyle tanıdık; şerleri de, gelip millete tosladığında veya çarpıp onu yere serdiğinde, yani bıçak kemiğe dayandığında. Dünyada olup biten hâdiseleri, anlayıp değerlendirmek bir yana, bunlar arasında doğrudan doğruya bizi alâkadar edenleri dahi sezip kavrayamadık. Sezip kavramak şöyle dursun, elli defa, hasım bir dünyanın kin, nefret ve zulüm paletleri altında preslendikten sonra bile, çoğumuz itibarıyla bir "Lâ havle" çekip, etrafa bakmadan yolumuza devam ettik... Bari devam ettiğimiz bir yol olsaydı..!

Zaman zaman bağırıp çağırdığımız, yer yer hamaset destanları kestiğimiz de olmuştur, ama hep çaresizlik içinde iki büklüm olduğumuz ve hasımlarımız tarafından nakavt edildiğimiz meş'um ve karanlık anlar da, hiç olmazsa bu uğursuz dakikalarda olsun galeyanlarımız bir ses getirebilseydi! Ne gezer..! Toplanıp bir araya geldik.. görkemli mitingler tertip ettik.. tumturaklı laflar ve hamasî destanlarla gönülleri hoplattık. Ama her şey, havaî fişekler gibi başımızın üstünde birer şerare meydana getirdi, sonra da kaybolup gitti. Yığınlar bunun bir şey olduğunu ve bir işe yaradığını zannededursun; bizler, dünyanın çeşitli yerlerinde zulüm gören, kinle gerilen, nefretle yutkunan dindaş ve soydaşlarımız için sadece şehrayinler tertip ettik, böylece de hem kendimizi hem de onları aldattık.

Biz kendi kendimize oyalana duralım, elin oğlu gürültüsüz tedricî ve sistemli bir surette kitlelerin ruhuna giriyor.. onları istediği gibi şekillendiriyor.. istediği kalıba sokuyor ve cahiliyle-okumuşuyla, şuursuz yığınları istediği zaman sokağa dökebiliyor.. istediğine küfrettiriyor ve istediğini başlara taç yapıyor.. istediğinde şanlı geçmişimize sövüyor ve sövdürüyor.. istediğinde soyumuzu tahkir ettiriyor ve millet ruhuna küfürler yağdırıyor.. istediği zaman bizleri Çin'lere-Maçin'lere kadar kendi maceralarının arkasından koşturuyor ve istediği zaman beğenmediği iktidarları alaşağı etmek için sun'î bunalımlar meydana getiriyor; kitleleri birbiriyle vuruşturuyor ve arkasından da bir gece baskınıyla, cumhuriyet ve demokrasi adına yeni bir diktatörlüğü milletin başına musallat ediyor...

Evet, bizim safdil oluşumuz ve âlemin de hokkabazlığı neticesinde millet, yıllar ve yıllar, bir türlü sonu gelmeyen bu tarihî tekerrürler turnikesinde döndü

durdu. Zirvedekiler, milleti sevk ve idare adına, şahsiyetli ve millî ruh kaynaklı bir politika belirleyecekleri güne kadar da bizim, “sâir fi’n-nevm” (uyurgezer) kalmamız; düşmanlarımızın da sinsi oyunları, gizli işgalleri ve İslâm ülkelerini içten içe fethetmeleri devam edeceğe benzer. Bugün yeryüzünün büyük bir bölümünde söz mütegalliplerde bitiyor.. gücü temsil edenler zayıfa hakk-ı hayat tanımıyor.. her yerde zorbalık ve kabadayılık alkışlanıyor; her insanı insan kabul edip onun hukukuna saygılı olmak ise, aptallık ve sünepelik sayılıyor. Süper güçlerin ve büyük devletlerin politikaları, hemen her zaman, zayıf ve güçsüzleri istismar etme, “sömürme” istikametinde işliyor. Kılıfını bulduktan sonra çalıp çırpma, yeyip yutma, hatta can çekişenlerin sırtında hakk-ı temettü arama akıllılık sayılıyor.. buna karşılık, haram-helâl düşüncesi, hak-hukuka riayet gayreti ve insanî değerlere saygılı kalma azim ve niyeti aptallık kabul ediliyor.

Bu alabildiğine kör, sağır ve kalbsizce gidişe “dur!” diyebilmek için, bugünü-yarını aynı anda görecek kadar basiretli; çevresinde olup biten şeyleri sezip anlayabilecek, anlayıp değerlendirerek oyun ve entrikalara gelmeyecek kadar firasetli; oyun ve entrikalara tenezzül etmeyecek kadar mü’min ve düşmanlarının fikrî, hissî, ahlâkî hulûl yollarını sezebilecek kadar da şuurlu insanlara ihtiyaç var. Beş başı mamur bu engin ruhlar yetiştirilerek, bu fıtrî ihtiyaç giderilmezse, zalim, zulmüyle başını alıp gidecek.. mazlum ve mağdur da yaşama adına sürekli zillet çekecek, kendini hor ve hakir görenlerin vesayası altına girip onların gölgesi gibi yaşayacak; dolayısıyla da hiçbir zaman belini doğrultamayacak ve sürüm sürüm olacaktır. Sürüm sürüm olacaktır; çünkü, yaşama hakkı kendi elinde değil.. sürüm sürüm olacaktır; çünkü, şahsiyetsizdir, kimliksizdir, geçmişinden ve kendi kültüründen kopuktur.

Bunun içindir ki, nesillerin eğitim ve öğretim meseleleri planlanırken, en az, çağın ilim, irfan ve teknolojisi kadar İslâmî ahlâk ve değerlere, millî kültür ve millî terbiyeye de yer verilmelidir ki, gençler, mânevî ve ruhî bunalımlara itilmemiş, dolayısıyla da bir kısım arayışlara mecbur edilmemiş olsun.

Evet, yakın geçmişimiz itibarıyla, yeni nesillere sağlam bir millî terbiye ve İslâmî ahlâk verilmediğinden dolayı yetişen gençler, çoğunluğu itibarıyla serseriliğe açık ve kendi dünyasına yabancı, hatta düşman yetişmektedir. Günümüzde, Avrupa ve Amerika’da birkaç ay kalabilme fırsatını elde etmiş ve şöyle böyle bir yabancı dili hecelemeye başlamış pek çok insan var ki, yapacak başka bir şey kalmamış gibi kendi insanını tezyif etmekte ve milletini hakir

görmektedir. Bunlardan nicelerini görüp dinlemişizdir.. gidip, dönmüş ve milletlerini tezyif etmeye başlamışlardır:

"Âh ne kadar geri bir milletmişiz (!) meğer hayat batıdaymış.. bizim ülkenin insanları âdeta canlı cenazeler.. bu mütereddi yığınların, yaşadıkları çağı yakalamaları mümkün değil... Hele Müslümanlık, o bütün bütün çağ dışı.. biz, bu kılık ve kıyafetle varılabilecek yerlerin en yakınına dahi varamayız! Dünya başını almış göklerde dolaşıyor, bizler bu sıkma başlarla hâlâ yerde yürürken de tökezliyoruz. Milletin, yükselip çağıyla hesaplaşması düşünülüyorsa, bu batılılaşmadan geçer..." vesaire, vesaire...

Evet, işte bu düşünceler, merhametsiz yılların ve karanlık günlerin yabancılaştırdığı derbeder nesillerin düşünceleri ve bir dönemde heder olup gitmiş yığınların hezeyanlarıdır! Bu zihniyetteki kimselerin insanımızın kaderine hâkim olması, gelecek nesillerin tarih ve milliyet düşüncesini zayıflatmakta; onları yüksek mefkûrelerden uzaklaştırmakta ve düşünce hayatımıza zift gibi bedbinlikler püskürtmektedir. Açıkçası, düşmanlarımız, ruh, düşünce ve ahlâk dünyamızı, içimize saldıkları ajanlarla tahrip etmekte ve bizleri, âdeta, dünyaya hâkim güçlerin kuklaları hâline getirmektedir.

Evet, bugünkü şatafat ve debdebesi itibarıyla, dünyaya hükmeden güçlerin bir kısım üstün yanları vardır; ama bu insanlık adına her şey demek değildir. Ve hele Avrupalı ve Amerikalı olmamak da hiç mi hiç ayıp değildir; ayıp olmak şöyle dursun, şanlı geçmişimizi bilen ve onu ruhunda duyan birisi için, böyle bir intisap hakarettir. Bir insanın, kendi millet ve geçmişini reddetmesi veya hafife alması bir aşağılık duygusu, bu densiz şeyi yaparken milletimizin can alıcı düşmanlarını göklere çıkarması da bir soysuzluktur. Böyleleridir ki, yıllarca, mübarek milletimizi ye'se, bedbinliğe, karamsarlığa sürükleyip durdu ve bugünkü kahrolası yabancılaşmayı başımıza musallat ettiler.

Zaten, çoktan beri millî bir gayemiz, millî bir hedefimiz ve millî bir terbiye sistemimizin olmayışı; buna karşılık da, Siyonist'in yanında farmasonun, farmasonun yanında ateistin, mektepten matbuâta, matbuattan da radyoya kadar –günümüzde buna, sinema, televizyon ve video da eklendi– çok geniş bir sahada iğfâl ve ifsat kampanyaları, yığınları sersemleştirmiş, kararsızlaştırmış ve yüzüp gezenler hâline getirmiştir. Buna, günümüzde, bir kısım yeni mefsedet unsurları da ilave edilince her şey bütün bütün allak bullak oldu. Eskiden, nesillerin ilericileştirilmesini ve batılılaştırılmasını bir kısım yabancılık aşılamak üzere kurulan yabancı okullar yüklenmişti ve onlar yapıyordu. O gün

için, bu mekteplerin, açıktan açığa gençlerimizi Hristiyanlaştırdığı söylenemez. Ama bu mekteplere girip çıkanların, Müslümanlığı ve Müslümanları hafife aldıklarını da inkâr etmek kabil değildir. Müslümanlığı ve Müslümanları hafife almadan da öte, bu mekteplerde değişik bir dünyaya uyanan gençlerin pek çoğu, Müslümanlığından utanıyor, Türklüğünü saklıyor; bir batılı ve bir Frenk gibi görünmeye çalışıyordu. Daha sonra da, büyük çoğunluğu itibarıyla bu nesil, kozmopolitleşti, ateizme yelken açtı ve komünizm, sosyalizm erozyonlarıyla her biri bir vadiye sürüklenip gitti. Aslında bu mektepler, ta kurulduğu günden itibaren, bu milletin başına musallat olmuş birer bela idi ama bizler bunu, yeni yeni anlamaya başladık.

Batı bu mektepleri, kendi hesabına, ülke ve insanımızı fethetmenin öncü kuvvetleri sayar. Bizim ise, buna karşılık şimdiye kadar, ne bir müdafaa gücümüz, ne bir sığınağımız, ne de arka çıkanımız olmadı. Oysaki, bu devâsâ iş, ordular isterdi.. cephane isterdi, strateji isterdi ki yapılabilsin. Ama bunların hiçbiri olmadı.. hem de olacakken olmadı. Mekteplerimizde, düşünce dünyamıza göre, güzel bir müfredat programı, sağlam bir terbiye sistemi, inançlı, fedakâr, malumatlı ve hamiyetli bir muallimler ordusu.. evet bütün bunlar; öyle harika bir kuvvettir ki, bu mübarek kuvveti elinde bulunduran bir millet, değil sadece Avrupa ve Amerika ile hesaplaşması mevsimi gelince bütün dünyayı bile dize getirebilir ve dünya muvazenesindeki eski yerini istirdat edebilir. *"İstirdat edebilir"* diyorum; çünkü asırlar ve asırlar boyu bu şerefli vazife, hep onun uhdesinde kalmıştı.

Biz, kendimizi ve çağlar boyu millî varlığımıza esas teşkil eden dinamikleri bilmiyoruz ve bilmek istemiyoruz.. belki de, bunları ve gerçek ruhumuzu ihsastan çekiniyoruz. Çekiniyor ve bir Frenk karşısında ezim ezim eziliyoruz. İspanyalılar, orta ve cenubî Amerika'ya girdikleri zaman, bir kısım yerliler onları, güneşin zürriyetinden gelmiş mukaddes varlıklar diye alkışlıyorlardı. Bugün, batı bizim his ve düşünce dünyamızı, mantık ve muhakememizi, haysiyet ve onurumuzu öyle kırmış ve öyle felç etmiş ki, artık her frengi kendimizden mutlaka büyük görüyor ve onları, güneşin çocuklarıymış gibi ihtiramla selâmlıyoruz.

İnsana olan ihtiram, insanî duyguları harekete getirir; canavarlara karşı muhabbet ise onların iştihalarını açar. Herkesi kuzu zannedip, kuzu olmaya kalkışmak sadece çakalları ve kurtları sevindirir. Biz, Balkan fitnesinde ve Cihan harbinde çakallığın ve kurtluğun en utandırıcılarını gördük. Overof'un

bombaları gönülleri delip geçerken, İstanbul ve İzmir sokaklarında Rum çocukları, başlarında Yunan bayrakları, şapkalarının üstünde Overof' un ismi ve panhelenizm türküleriyle ortalığı velveleye veriyorlardı. Onlar veya başkaları –Allah ülkeyi ve milleti korusun!– aynı imkânları elde ettiklerinde, aynı şeyleri yapacaklarında tereddüt edilmemelidir.

Yıllarca biz, hep başkaları hakkında hüsnüzan kesip biçtik –keşke o kadar da kendi içimizdeki dindarlara karşı insaflı olabilseydik– ve onların kusurlarını hiç mi hiç görmedik veya görmek istemedik. Küstahça hâllerini mutlaka yumuşatma yollarını araştırdık. Hatta ülkemize tecavüz edenlerin murdar naaşları başında durduk, onlara tazimat ve tekrimatta bulunduk. Bu kadar küstahlığı görmezlikten gelmek ancak ölülerin katlanabileceği bir zillettir. "Estağfirullah"; Rabbi'sine ulaşmış kimseleri, tezyif edip haklarını çiğneyemem! İhtimal, mücahidâne düşüncelerle içine girmiş bir ruha konaklık yapan herhangi bir mezarın başında böyle bir terbiyesizlik irtikâp edilseydi, o mübarek ölü, huzurlu hayatına bir dakika ara vererek, bu terbiyesizliği irtikâp eden küstahı çarpacaktı...

Keşke, bu kadar olsun, ruhlarımızda hamiyet ve gayret bulunabilseydi! Ve keşke, herkesi bağrımıza basarken, bağrımıza bastıklarımızdan bir kısmının, bizi ısıracaklarını da hesaba katabilseydik..!

Yeni İnsan

Tarihî devr-i dâimlerle Hak inayetinin tecellîlerine açık yeni bir çağın sath-ı mâiline girmiş bulunuyoruz. Bizim dünyamız adına 18. asır, özünden uzaklaşanların ve muhakemesiz mukallitlerin; 19. asır, kendini değişik fantezilere kaptırmışların, geçmişiyle ve tarihî dinamikleriyle zıtlaşanların; 20. asır, bütünüyle yabancılaşanların, kendini inkâr edenlerin, dolayısıyla da ışık ve rehberini hep dışarıda arayanların çağı olmuştur. Dört bir yanda tüllenen emarelerin de teyidiyle, 21. asır ise bir inanç ve inanmışlar asrı ve bizim için bir Rönesans çağı olacaktır.

Evet, muhakemesizlerin, akılsızların ve fanteziler arkasında yüzer-gezer yığınların içinden, düşünen, muhakeme eden, akıl kadar tecrübeye, tecrübe kadar akla ve ikisi kadar da ilhama ve vicdana inanan, güvenen yepyeni bir insan doğacaktır.. her şeyiyle mükemmelin peşinde, heptenci, dünya ve ukba muvazenesiyle kanatlı, kalb ve kafa izdivacına muvaffak olmuş yepyeni bir insan. Elbette ki bu yeni insanın doğumu çok kolay ve rahat olmayacaktır. Her doğum gibi onun da sancısı, sarsıntısı, sıkıntısı olacaktır. Ama mevsimi gelince, bu mübarek veladet mutlaka gerçekleşecek ve bu ay yüzlü nesil Hızır gibi birdenbire aramızda belirecektir. Sıkışmış ve üst üste binmiş bulutlar arasından rahmetin süzülüp geldiği, arzın derinliklerinden suların fışkırıp yeryüzüne çıktığı, karın-buzun çözüldüğü yerlerde kar çiçeklerinin her yanı sardığı ve şebnemlerin sıçrayıp yapraklara taht kurduğu gibi, bu yeni insan da belki bugün, belki de yarın, ama mutlaka gelecek...

Yeni insan, her türlü haricî tesirlerden sıyrılabilmiş ve kendi kendine ayakta durmaya kararlı bir şahsiyet insanıdır. Doğu-batı, ayağına pranga vurup onu esir edemeyeceği gibi, mânâ köküne ters "izm"ler de, ona yol-yön değiştirtemeyecek ve hatta yerinden kıpırdatamayacaktır. Evet onun, düşüncesi hür, iradesi hür, tasavvurları hür ve hürriyeti de Allah'a kulluğu ölçüsündedir. Başkalarına benzemeye, başkalarına özenmeye değil, kendi kendine benzemeye ve tarihî dinamiklerle bezenmeye çalışacaktır.

Yeni insan, düşünen, araştıran, inanan, ruhaniyata açık ve ruhanî zevklerle dopdolu bir insandır. O kendi dünyasını kurma yolunda, azamî derecede çağının imkânlarından yararlanmanın yanında, kendi millî ve mânevî değerlerine de sahip çıkarak çok farklı bir performans ortaya koyacaktır.

Şanlı geçmişindeki inananlar gibi inanacak, düşünenler gibi düşünecek;

onlar gibi soluklarını duyurma arzusuyla şahlanacak ve onlar gibi karanlıkların bağrına nurlar saçacak.. bunları yaparken de, derin bir vefa hissiyle bir lahza bile Hak düşüncesinden ayrılmayacak.. Hakk'ı tutup kaldırmak için her gün birkaç defa ölüp ölüp dirilecek.. icabında yurt-yuva, evlad ü iyâl her şeyi terk etmeye hazır olacak.. mal-can kaygısına, refah-saadet arzusuna kapılmadan bugün mazhar olduğu her şeyi, yakın-uzak milletinin istikbali yolunda tek zerresini dahi zayi etmeden tohumları toprağın bağrına saçtığı gibi, Hakk'ın inayet yamaçlarına saçacak, sonra kuluçkanın yumurta ve civcivler üzerine abandığı gibi bir ızdırap ve bekleyiş faslına girerek inleyip kıvranacak, ürperip yakarışa geçecek ve her gün ölüp ölüp dirilecek. Hak yolunda olmayı, Hak yolunda ölmeyi hayatının gayesi bilecek ve böyle bir gayeyi fevt etmiş olmayı da şahsı adına telafisi imkânsız en büyük bir kayıp sayacak...

Yeni insan, insanların akıl, kalb, ruh ve duygularına ulaşma yolunda, kitaptan gazeteye, gazeteden mecmua ve bültene, onlardan da radyo ve televizyona kadar bütün modern imkânlardan -kitle iletişim vasıtalarını kastediyorum- yararlanacak ve kendini bir kere daha ispatlamaya çalışacak.. sadece kendini ispatlamak değil, aynı zamanda gaspa uğrayan devletler arası muvazenedeki yerini ve itibarını istirdâd edecek...

Yeni insan, ruhunun kökleri itibarıyla çok derin, içinde yaşadığı dünya itibarıyla da çok yönlüdür. O, ilimden sanata, teknolojiden metafiziğe, her sahada söz sahibi ve kendini alâkadar eden her mesele ile içli dışlıdır. Evet o, doyma bilmeyen ilim aşkı, her gün daha bir başkalaşan mârifet tutkusu ve idrak üstü ledünnî derinlikleriyle, ak devrin aydınlık insanlarıyla omuz omuza ve her gün yeni bir miracın süvarisi olarak da ruhanîlerle atbaşıdır.

Yeni insan, bütün varlığa karşı sevgiyle dopdolu ve insanî değerlerin koruyucusu ve kollayıcısıdır. O, bir taraftan insanı insan yapan ahlâk ve fazilet gibi esaslarla kendi yerini belirleyip kendini bulurken, diğer yandan da bütün varlığı şefkatle kucaklayacak kadar âlemşümul (evrensel) ve diğergâmdır. Kendisinin nasıl olmasını seçtiği aynı anda, beraber bulunma mecburiyetinde olduğu insan ve sair eşyanın da nasıl olması gerektiğini tasarlar; fırsat doğunca da bütün tasarılarını gerçekleştirmeye çalışır. O, çevresinde iyi olan her şeyi korur-kollar ve onu başkalarına da salıklar.. bütün fenalıklara karşı savaş ilan eder ve onları, içinde yaşadığı toplumun bünyesinden söküp atacağı âna kadar bir yay gibi hep gerili kalır. İnanır, inanmayı herkese tavsiye eder.. ibadete "güzel" der ve onun gürül gürül dili olur. Okunması gerekli olan kitapları okur

ve okutur. Ruh ve mânâ köküne saygılı gazete ve mecmualara omuz verir.. sokak sokak dolaşır; kendi insanının ihtiyacı olan her şeyin işportacılığını yapar.. ve bu hâliyle de o, bir sorumluluk ve mükellefiyet remzi olur.

Yeni insan, inşa ruhuna sahip ve her türlü şablonculuğun karşısındadır. Öze saygısı içinde kendini yenilemesini, hâdiselere söz dinletmesini bilir. Ve hep yaşadığı devrin önünde yürür.. yürür, iradesinin sınırları ötesinde bir gayretle, şevkli, çalımlı ve Allah'a itimat içinde. Onun hayatında sebeplere riayetle teslimiyet o kadar iç içedir ki, işin iç yüzünü bilmeyenler onu, ya esbâbperest (sebeplere tapan, sebepleri her şey sayan) veya tam cebrî (kaderci) sanırlar.. oysaki, ne o, ne de o; yeni insan tam bir denge insanıdır.. sebeplere riayeti bir vazife bilir, Hakk'a teslimiyeti de imanın gereği sayar.

Yeni insan bir fatih ve kâşiftir. Her gün benliğinin derinliklerinde ve fezanın enginliklerinde yeni yeni burçlara bayrağını diker, âfâk ve enfüsün[1] sırlı kapılarını zorlar. İmanı ve irfanı sayesinde eşyanın perde arkasına ulaştıkça daha da şahlanır.. ötelerde ve daha ötelerde otağ değiştirir durur.. derken gün gelir, toprak sinesinde sakladığı şeylerle ona ses verir.. denizlerin derinliklerinde yatan cevherler onun büyülü asasıyla ortaya çıkar.. semalar kapılarını ardına kadar açar ve ona "Buyur!" der.

1 *Âfâk ve enfüs:* Dış ve iç.

Ümit İkliminde

Ömrünün kısalığından şikâyet eden insanların sayısı hiç de az değildir. Ama acaba, bu şikâyetçiler, o kısa ömürlerini olsun tam değerlendirip yaşayabiliyorlar mı? Oysaki önemli olan ömrün uzunluğu, kısalığı değildir; önemli olan mevcudun değerlendirilip yediveren başaklar hâline getirilmesidir.

Ara vermeden her gün –bir iki saat olsun– vazifesini muntazam yerine getiren nice kimseler vardır ki, zamanla ortaya koyabildikleri eserlerin çokluğu karşısında kendileri bile hayrette kalırlar.

Muntazam ve kesintisiz her çalışma, hendesî (geometrik) bir dizi hâlinde büyür, gelişir ve buudlaşır.. tabiî semeresi de öyle olur. Kesik kesik ve duraklamalı çalışmalar ise, ya eserleri itibarıyla sonuna kadar hep bu duraklamaların izlerini taşır veya netice ve semeresi yönüyle bütün bütün güdük kalır.

Kendini bir yüce dava ve mefkûreye vakfeden herhangi bir insan, kendi imkân ve iktidarı ölçüsünde tedbirini alıp Hakk'ın tevfikine sığınarak çalışabildiği ve Montherland'ın tabiriyle *"zaman yiyiciler"*den uzak kalabildiği takdirde, güç ve takatinin çok fevkinde iş ve hizmetlere muvaffak olacağından, dolayısıyla da bir o kadar müspet neticeler elde edeceğinden asla şüphe edilmemelidir.

Vâkıa, sistemli düşünme, sistemli çalışma ve çalışmada süreklilik gibi fiyatı yüksek şeylere, insanların pek çoğu iltifat etmez ve alâka duymaz; ama bence, en kestirme ve neticeye en yakın yol da yine bu yoldur.

Kendilerini ucuz ve kolay yollarla elde edilen şeylere kaptıranlar, farkına varmadan, biraz pahalı fakat daha zevkli ve daha kalıcı şeyleri elden kaçırmış olurlar.

Evet, zahmetler, sıkıntılar ve belli disiplinlerle kazanılan şeyler hem daha uzun ömürlü, hem de her biri ayrı birer haz kaynağıdır. Yorulmadan elde edilen şeylere gelince, onların ne kalıcı müspet neticelerinden, ne de birer zevk kaynağı olduklarından bahsetmek mümkün değildir.

Rahatı ararken ve rahata giderken biraz yorulmalı; bir şeyler inşa ederken, icabında bir kısım şeyler yıkılmalı; kazanmadan evvel harcamalı, almadan evvel de verilmeli ki elde edilen şeylerin kıymeti bilinsin ve ucuza elden çıkarılmasın.

Hayattaki Cennet Esintileri

Bir kısım güçlükleri olsa bile, hayat, hiç de iddia edildiği gibi fena değil. Evet, ömür boyunca, zaman zaman bir kısım sıkıntılar, bir kısım hayal kırıklıklarıyla karşılaşılabilir. Ancak, varlıkla içli dışlı olmak, çeşit çeşit güzelliklere uyanmak, güzel şeyleri tanımak; en baş döndürücü, en çarpıcı şeyler arasında dolaşmak; en nefis kokuları koklamak, en enfes şeyleri tatmak; nefes almak, kırlarda dolaşmak; inanmak, ümit etmek, ötelere ait bin bir güzelliği burada hazırlamak ve bin bir güzellik için hazırlanmak gibi insanla, insanın duygularıyla gelen ne kadar güzel şey varsa, hemen hepsi de hayat vasıtasıyla sezilmekte, hayat vasıtasıyla kavranılmakta ve hayatla kazanılmaktadır.

Aslında birçok yönleriyle ölüm de güzeldir. Ancak o, hayatını, düşünerek, inanarak, inandığını yaşayarak sürdürenler için çok mutlu ve arzu edilebilecek kadar sevimli bir akıbet olsa bile, senelerini cismaniyete bağlı geçirenler için hiç de özlenecek bir şey değildir. Aksine o, böyleleri için fevkalâde sıkıcı, tatsız ve acı bir sondur.

İnanan insan nazarında hayat, her yanıyla bin bir güzelliğin kaynağı ve Yüce Yaratıcı'nın sonsuz rahmetinin bir tezahürüdür. Hayat sayesinde içinde yaşadığımız ve aynı zamanda bir parçası olduğumuz bu şirin dünyayı iyileştirmeye, güzelleştirmeye çalışır, inanç ve ümitlerle girdiğimiz farklı bir zaman buudunda, her türlü tasavvurların üstünde zevklere ulaşır; çalışmanın aynen haz hâline geldiğini duyarız.

Bin bir renk cümbüşü içindeki şu tabiat kitabı, ondaki bu baş döndürücü güzellikleri sezip anlayabilecek idrak ve şuur, güzelliklere uyanmış bir gönül, sonra bütün bunların yanında eşyada tasarrufa sahip ve istifadeye malik olduğumuza emare sayabileceğimiz bir iradenin bahşedilmesi ve insanın da bun nimetlerin farkında olması.. evet, bütün bunlar güzel değil mi..?

Bundan öte olsa olsa insana, her gün ayrı bir nizam ve güzellik kapısını arayıp bulmak ve onu açmaya zorlamak; yeni yeni temâşâlar için gerilime geçmek ve sonra da bitevî karanlıkları arkaya alarak sürekli aydınlıklara doğru koşmak kalıyor.

Bahara Uyananlar

Başını kaldır çevrene bak ve dünü-bugünü bir arada görmeye çalış! Her şeyin muntazam bir tempoyla değişip gelişmekte olduğunu; dün minik bir tomurcuk, kuru bir tohumcuktan ibaret olan filizlerin, danelerin boy atıp başak bağladıklarını, ayağa kalkıp çiçekler açtıklarını görecek ve hayretten hayrete gireceksin...

Evet, tıpkı baharda, otların, ağaçların, hatta bütün canlıların urbalarını giyip formalarını takması ve her biri kendine has renk, şekil, keyfiyet ve eda ile gözlerimizi kamaştırıp gönüllerimizi coşturması, başlarımızı döndürüp bakışlarımızı bulandırması misillü; dünyanın dört bir yanında, değişik renk, değişik şekil ve değişik şivede, fakat hepsi de o tek ve biricik gerçek etrafında olagelen en mevzun değişmeler, en dengeli gelişmeler birbirini takip etmekte ve âdeta Kudreti Sonsuz, bütün handikaplara rağmen, iç içe baharlar gibi peşi peşine harikalar ve mucizeler sergilemekte.

Evet, her biri birer cansız kaya parçasına dönmüş dağlara-tepelere, dağlarda-tepelerde kütükleşen ağaçlara, ağaçlar arasında kalakalmış cansız cenazelere evlek evlek sular yürümekte.. yıllar yılı ayaklarımızın altında ölü gibi yatan toprak hayat olup fışkırmakta.. hava, su, yeşil yapraklara, renk renk çiçeklere ve tatlı meyvelere doğru sessiz sessiz akıp gitmekte...

Artık, bugünün dün; yarının da bugün olmayacağını daha iyi seziyor ve daha iyi anlıyoruz. Bugün ufukta bize göz kırpan güneş, dünkü o solgun yüzlü güneş değil. Yarının pırıl pırıl güneşleri de bugünün küsuftan sıyrılmaya çalışan güneşleri gibi olmayacaktır.

Bak daha şimdiden, her tarafta renkler, desenler ve şekiller; renkler, desenler ve şekiller üzerinde billûrlaşan duygular, düşünceler ve anlayışlar her gün daha da netleşiyor, berraklaşıyor ve çizgi çizgi özüne doğru kayıyor!

Aslında bu umumî değişme ve gelişmeyi, kendimizde görüp göstermemiz de mümkündür. Rica ederim, bugünkü nesillerin dünkü nesiller olduğunu iddia edebilir miyiz? Sen dünkü “sen”, beriki de dünkü “o” mudur? Demek ki yarınki sen “sen”, o da “o” olarak kalmayacaktır.

Öyle ise bugünden iradenle diril ve bir çağlayan gibi özüne doğru akmaya çalış! Zaten, etrafındaki bu canlılık ve dirilmelere adapte olamaz, duygu ve düşüncelerinle bu gürül gürül akıntıya kendini salamazsan olduğun yerde kalakalıp kuruman kaçınılmaz olacaktır.

Bu canlılık, bu gelişme, bu kaynaşma ne muhteşem, ne göz kamaştırıcı! Bu pırıl pırıl baharın alkışçıları, temsilcileri ne mübarek ve ümitlerin bittiği aynı noktada çölleri Cennetlere çevirerek iradelerimize fer kazandıran kudret ne muazzam ve ne mübeccel..!

İnanç ve Ümit Gücü

Ümitsizlik ve inançsızlık, benliğin çöküşü, iradenin felç oluşu ve insanın iç dinamizminin boşalıp gitmesidir. Ye'se takılıp kalan ve kendini çaresizlikler içinde gören bir sineye, tedavi adına müdahalede bulunmak, tıpkı, bütün bütün kalbi durmuş birisine müdahale etmek gibi faydasızdır ve çare değildir.

Aslında, inançlı bir insanın ümitsizliğe düşmesi düşünülemez, düşmemelidir de. Vâkıa, yer yer onda da bir kısım hayal kırıklıkları, inkisarlar görülebilir. Ama bunların hiçbiri kalıcı değildir, geldikleri gibi giderler; o da vakit fevt etmeden kendine gelir, doğrulur ve yoluna devam eder.

İnançlı insan, imanı, itminanı ve Hakk'a itimadı sayesinde, inançsızların sık sık içine düştükleri, o iradeyi felç eden, mantıklı düşünmeyi engelleyen, endişe ve yersiz kuruntulara iten korkulara, vehimlere kapılmayacağı gibi, şeytanın, insanların ruhuna akıttığı bedbinlik, karamsarlık, evham ve Hakk'a itimatsızlık gibi öldürücü zehirlerden uzak kalmasını da bilecektir.

O, bütün benliğini saran güçlü imanı sayesinde, hayat boyu hep, ışıl ışıl ümit ve güvenin parıldayıp durduğu aydınlık noktalarda dolaşır, ışıkla haşr ü neşr olur. Üzüntü ve burkuntulara düştüğü zaman da, hariçte sebepler arama yerine, ruhunun Allah'la irtibatını kontrol eder; her işinde O Kudreti Sonsuz'a dayanır.. elinden geldiğince karanlık ruh ve bedbin gönüllerden uzak durur; inanç, azim ve kararlılık timsali şahısları takip eder ve onların izinde olmaya çalışır. Böylece en karanlık atmosferlerde dahi şevk, neşe, sıhhat ve canlılık çığlıkları olup yükselmesini bilir...

Böylelerin solukları ümit, inanç ve azim; kelimeleri, cehd u gayret, Allah'tan inayet, zafer ve şükürdür; davranışları da Hakk'ın nimetlerine yeni yeni buudlar ilave ederek fâni ve kısacık hayatlarına yüzlerce derinlik kazandırıp "ahsen-i takvîm"e mazhar olduklarını göstermektir.

Aydınlık Yarınlara

Asırlar var ki, mazlumlardan daha mazlum, mağdurlardan daha mağdur şu bizim dünyamızın insanı, değişik buuddaki baskılarla gerildikçe gerildi; maruz kaldığı zulümlerle her gün biraz daha sertleşti ve ardı arkası kesilmeyen gadrlerle artık kendi olarak düşünmeye başladı. Bugün Cebel-i Tarık'tan, Himalayalar'a, Kazan'dan Afrika'nın içlerine, oradan da Balkanlara kadar çok geniş bir sahada *"tegallüpler, esaretler, tahakkümler, mezelletler",* türlü belalar ve türlü felaketlerle inleyen yığın yığın insan vardır. Ve asırlardan beri devam edegelen bu inlemeler bugün yerlerini öfkeye, nefrete hatta patlamalara terk etmeye başlamıştır. Şimdi şu bin bir felaketin uyardığı bu ülke insanı, şayet maddî-mânevî mevcudiyetini koruyup, elindeki bütün dinamikleri kullanarak dirilişini tamamlayabilirse, kendisini ispatlamış olacak; hasımlarının entrika ve şirretliklerine takılıp kalmayacaktır.

Zuhur eden emarelerin aydınlığında diyebiliriz ki; önümüzdeki günler, üst üste alacağı şoklarla zalim dünyanın idbarını, bizim dünyamızın da ikbalini hızlandıracaktır. Zira bu dünya, artık uyurgezerlerin, eşya ve hâdiselere sırtını dönerek "Ya Mahşer!" deyip kendini uykuya salanların, kâinat kitabının sırlarına kapalı yaşayanların ve sürekli hasımlarının oyunlarına gelenlerin dünyası değil; bu dünya hakikate uyanmışların, varlığı didik didik edip onun esrarına yelken açanların, ilimlere açık yaşayanların ve her bakımdan asrıyla hesaplaşmaya hazırlananların dünyasıdır.

Tarih boyunca bu iklim insanı, zulümle, haksızlıkla, şirkle yaka paça olmuş, devamlı hak ve adaleti temsile çalışmıştır. Gelecekte de aynı ölçülere sadık kalarak bu tarihî misyonu yerine getireceğinde şüphe yoktur. Karşı tarafın bu mevzuda göstereceği şiddet, hiddet, kin ve nefret ise hâlâ onlardan bir şeyler bekleyen bu saftaki gafilleri uyarmak ve emanet devir-teslimini hızlandırmaktan başka bir şeye yaramayacaktır.

Bizler, öteden beri, içimizdeki azınlıklara adaletle davrandık. Onların haklarını görüp gözettik. Eşit muamelede bulunduk ve kendi vatandaşlarımız gibi hür ve her türlü kayıttan âzâde yaşamalarını temin ettik. Tarih, bütün bunlara en sadık şahittir. Onlar ise, içlerindeki soydaşlarımızı, dindaşlarımızı daima ezdi, daima esir muamelesi yaptı, daima hicret ettirme yollarını araştırdı; hatta, dinlerini, dillerini, yurt ve yuvalarını terk etmeye zorladılar. Bu durum ise, gelecekte, hem Allah'ın rahmet ve adaleti, hem de mütereddit ve

mütehayyirlerin tercihleri adına bizim dünyamız için avantaj demektir.

Beşer var olduğu günden bu yana, değişik bir kısım ilâhî prensipler vardır ve öyle inanıyoruz ki, bu prensiplere göre çok yakın bir gelecekte bütün zalimler cezalarını görecek; bütün mazlum, mağdur ve mahkûmlar da yeni bir dünyaya uyanacak ve ebedî mutluluğa ereceklerdir.

Evet, zulüm üzere hayatlarını sürdüren Babil'deki Nemrutlar, Mısır'daki Firavunlar, Roma'daki Neronlar ve Asya'daki Moğollar günü gelince târumâr oldukları gibi, bugün, dünyanın dört bir yanında inançlı insanlara zulüm eden modern firavunlar da mevsimi gelince yerle bir olacaklardır. Aslında daha şimdiden, pek çoğu çekilip gitmeye, arkada kalanlar da bozgunun hızını kesme hesabıyla meşgul olmaya başladılar bile.

Allah'ın oldurduklarını kimse önleyemez; O'nun soldurduklarını da kimse canlı tutamaz. O bir şey murad buyurunca, bir lahzada sebeplerini yaratır ve onu var eder. O, birilerinin yoluna su serpince yollar dümdüz olur gider.

Bugün bizim dünyamız, arzu edildiği seviyede ileri ve müterakki olmasa bile geri de değildir. Hele, hasımlarımızın su yüzüne çıkan düşmanlıkları, dolayısıyla da baskı ve zulümleri, bizleri daha da uyaracak ve toparlanıp her hususta çağı yakalamamızı hızlandıracaktır.

İnsanımız uzun seneler kendisini ayakta tutan dinamiklerden habersiz yaşadı. O İslâm'ın gücünü kavrayamadı, Kur'ân'ın sırlarını sezemedi ve onun ruhundaki cevherleri değerlendiremedi. Ama bugün onun, kendi dünyasına dönüşü çok farklı olacaktır. O bu dönüşüyle Kur'ân'ı semadan yeni inmiş gibi tanıyacak, İslâm'la ilk tanışıyor gibi onu alabildiğine sıcak bulacak ve önceki nesilleri kötürümleştiren ülfetlerin hâsıl ettiği sathîliklere takılıp kalmayacaktır.

Bu itibarla denebilir ki, hem Müslümanlar hem de insaf dünyası için gelecek yıllar, Kur'ân yılları olacaktır. Aslında sağımızda solumuzda, delinen ve çatlayan dünyaların yırtıklarından dışarıya sızan hırıltılar da bunları ifade etmektedir.

"Gün doğmadan meşime-i şebden neler doğar."

Sünnet veya Hadis

Hadis, Resûlü Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) Efendimiz Hazretlerinin akvâl, ef'âl ve ahvâlini (söz, fiil ve davranışlarını) bildiren ilimdir. Çokları, sünnetin takriri kısmını da ef'âli içinde zikretmişlerdir. Öyle veya bu şekliyle bizim arz etmeyi düşündüğümüz hususu çok alâkadar etmediğinden üzerinde durmayacağız.

Efendimiz'in akvâlinden murad, Kur'ân'ın (vahy-i metlûv) dışında olan mübarek sözleridir. Fiillerinden murad ise, Zât-ı risaletpenâhilerinden sâdır olan ef'âldir ki, büyük bir kısmı itibarıyla bunlara uymakla mükellef sayılırız. Bu arada, Sultânü's-Sekaleyn Efendimiz'in âdet kabîlinden olan işleriyle, şahsı ile alâkalı sünnetlere uymak mecburiyeti olmasa bile, bunlara dahi halis bir niyetle ittibaın, âdetleri ibadet hâline getirmesi ve O'nun mübarek davranışlarıyla hedeflenen noktalara yönelmeyi netice vermesi bakımından sevap ve bereket kaynağı olacağında şüphe yoktur.

Fıkıh ilminde bu ikinci nevi fiiller bahis mevzuu değil ise de, hadis ilminde her zaman üzerinde durulagelmiştir. Efendimiz'in ahvâli, hadisçilerce hadis muhtevasına dahil; ama fıkıhçılarca hariçtir. Fakihler derler ki; Efendimiz'in ahvâli, ihtiyarî fiiller nev'inden ise, o, efâl-i nebevîyeye zaten dahildir. Yok, Şeref-i nev-i insanın, şemail-i şerifeleri, milad-ı nebevîleri, O'nun zaman ve mekânı gibi siyer kitaplarında zikredilen ve şer'î hükümlere esas teşkil etmeyen hususlardan ise, o, fukahanın maksadının dışında kalır ve teşride de esas değildir. Oysaki, hadisçilere göre, Efendimiz aleyhi ekmelüttehâyâya izafe ve isnad edilen her şey hadistir ve hadisçinin iştigal sahası içine girer.

Sünnete gelince, Hazreti Ferîd-i Kevn ü Zaman Efendimize izafe olunan söz, fiil ve takrirlerin umumuna denir ki, usul-ü fıkıh ulemâsına göre hadisin müradifi sayılır.

Biz, burada şimdi, bu çok geniş ve şümullü mevzu üzerindeki söylenmesi gerekli olan hususları, işin mütehassıslarına bırakarak Sünnetin tespitiyle alâkalı bir iki önemli meseleyi kuşbakışı arz etmeyi düşünüyoruz.

Sünnet, Allah Resûlü ve O'nun nurlu ashabının yaşadığı çağdan günümüze kadar, Kitap'ın yanında korunup-kollanan ve her asırda yüzlerce devâsâ insanın, kabullenip hemen her meselede müracaat ettiği tertemiz ilâhî bir kaynak ve teşride de ikinci esastır.

Kur'ân-ı Kerim, pek çok âyetiyle Hazreti Seyyidü'l-beşer ve O'nun

sünnetine uymayı emrettiği gibi, pek çok sıhhatli ehâdîs-i şerife de, yine Sünnete ittibâın önemi ve onun teşrîdeki yeri üzerinde durmaktadır. Denebilir ki, hemen her devirde aklının altında kalıp ezilmiş bir iki nasipsiz istisna edilecek olursa, sünnet, din ve dinî hayata esas teşkil etmesi bakımından bugüne kadar hep Kur'ân'la beraber mütalâa edilmiştir. O, Kur'ân'la o kadar içli dışlı ve o kadar beraberdir ki, ne onu Kur'ân'dan, ne de Kur'ân'ı ondan tecrit etmek mümkün değildir.

Sünnet, Kur'ân'ın müphem kısımlarını tefsir, mücmel yerlerini tafsil, mutlak olan hükümlerini takyid, âmm olan kısımlarını da tahsis etme gibi Kur'ân'a ait hizmetleriyle âdeta onunla bütünleşmiş gibidir.

Namazlar, rükünleri, şartları, sıhhat ve fesadı sünnet ve âdâbıyla; hac, ifradı, kıranı, temettüü ve bütün teferruatıyla; zekât, nisabı, nevileri ve eda keyfiyetiyle Kur'ân'da mücmel olarak zikredilip de, haklarında sünnetle ayrıntılı bilgi verilen meselelerin sadece birkaçıdır. Kur'ân-ı Kerim'de miras âyetlerinin âmm olarak zikredilmesine rağmen, peygamberlerin mallarının miras olmayacağı, birbirine mirası olanlar arasında katlin mirastan mahrumiyete sebebiyet vereceği sünnetle tahsis edilen ahkâmdandır. Bundan başka, Kur'ân-ı Kerim'de mutlak olarak zikredilen pek çok hüküm vardır ki, onlar da yine sünnetle takyit edilmiştir. Bu arada, Kur'ân-ı Kerim'in bir tek kelime ile dahi temas etmediği ve müstakillen sünnetle ele alınan meseleler de az değildir. Ehlî eşeklerin ve yırtıcı hayvanların etlerinin haram edilmesini, hala ve teyze üzerine yeğenlerin izdivacının yasaklanmasını bu cümleden sayabiliriz.

Bu itibarladır ki, ilk asırdan bugüne kadar, Kur'ân'ın yanında sünnet de aynı ihtimama mazhar oldu; "Kitap" gibi kaydedildi, üzerinde müzakereler yapıldı ve eslâfdan ahlâfa kitaplar, kitapçıklar hâlinde intikal etti.

Allah Resûlü, hayat-ı seniyyelerinde, kendine itaat etmeyi ve sünnetine uymayı dinin bir parçası sayıyor; söylediği her sözün arkadan gelecek nesillere ulaştırılmasına teşvikte bulunuyor.. hatta ashabına uzak yerlerden hadis dinlemeye gelenlere mülayim ve yumuşak davranmayı emrediyor; söylediği sözlerin mutlaka dinlenip bellenmesi için tahşidat yapıyor.. muhataplarının anlayıp ezberlemelerine yardımcı olmak için yerinde konuştuğu şeyleri birkaç defa tekrar ediyor ve yerinde de mübarek sözlerinin kaydedilmesini tavsiye buyuruyorlardı.

Beri taraftan ashab-ı kiram efendilerimiz de, bütün bir hayatı talim etme

vazifesiyle gönderilmiş olduğuna inandıkları bu Şeref-i nev'i insan ve Ferîd-i kevn ü zaman'ın, değil dinin esaslarına taalluk eden söz ve davranışlarını, O'nun tabiî hâl ve hareketlerini dahi hassasiyetle takip ve tesbit ediyor; sonra da duyup işittiklerini tekrar ber tekrar aralarında gözden geçirip ya hafızalarına alıyor veya defterlerine işliyorlardı. O'ndan intikal eden her şeyi en mübarek bir hatıra, en muhteşem bir emanet sayan bu müstesna cemaat, hayatlarını bu mukaddes emanete karşı hep emniyet duygusu içinde sürdürdüler.

Ayrıca, O'ndan gelen her beyan ve mesajı, sabah-akşam gökten gelmiş semavî sofralar kabul eden ve ilâhî emirlere karşı arzuyla dolu, alabildiğine kadirşinas bu topluluk duyup işittiği bu ışıktan fermanları âdeta, âb-ı hayat gibi içiyor ve tek damlasını dahi zayi' etmiyordu. Aslında düşünceler olabildiğince saf, gelen mesajlar çok yeni ve taze, sineler iştiyakla buhur buhur, anlatılan şeyler de ebedî mutlulukla alâkalı, hatta onun altın anahtarı mesabesinde olunca, ne sünnete karşı lâkayt kalınabilir, ne yıllanan şeyler hafızalardan silinir, ne de onun içine başka şeyler karıştırılabilirdi. Zaten, hayatını doğruluğu ikameye vakfetmiş ve yalanın her çeşidine kapalı bu ruh insanları, doğrunun tek zerresinin bile zayi olmasına gönülleri razı olmadığı gibi, yalan ve hilâf-ı vâkiye karşı da tavırları tamdı. Muhalfarz, içlerinden biri yalana tenezzül edecek olsaydı, yüzlerce ağızdan yükselen protesto sesi, bu yalancı solukları boğacak ve teşebbüs edecek başka kimselerin içine de korkular salacaktı. Böyle bir tavır ve tutum az da olsa, bir kısım cüretkârlara karşı yapılmadı da değil...

Evet, ashab-ı kirâm, hem sünnetin tesbiti vazifesini, hem de muhafazasını tekeffül etmiş bulunuyorlardı. Bu hususta muhkemâta tevfikan geliştirdikleri bir kısım tahkik metodlarıyla, duydukları her şeyi kritiğe tâbi tutabiliyor, raviyi istintak edebiliyor; rivayet edilen her şeye şahit istiyor ve çeşit çeşit mihenklerden geçirerek hadisi öyle kayıt ve tesbit ediyorlardı.

Bu arada, Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den duyduğu şeyleri yazan sahabenin sayısı da az değildi. Aslında hadisler de tıpkı Kur'ân-ı Kerim gibi şeref-vüruduyla beraber kaydediliyordu; ama gayri resmî ve hususî defterlere. Hadisin kayıt ve tesbitinin Ömer b. Abdülaziz'le başladığını söyleme doğru olsa bile eksiktir. Zira Ömer b. Abdülaziz döneminde yapılan şey devlet emirnameleriyle resmî tedvîndir. Bu da tıpkı, Hz. Ebû Bekir döneminde, hafızların hafızasında, değişik cisimler üzerinde yazılı bulunan Kur'ân âyet ve sûrelerini bir araya getirme gibi, bir resmî cem' ve tedvîndir.

Yoksa, Hazreti Sahib-i risaletpenâhîleri zamanında, O'ndan sâdır olan her şey yazılıyordu ki, bunlar arasında, daha sonra çok iştihar eden Abdullah b. Amr b. Âs'ın *"es-Sahîfetü's-Sâdıka"*sı, Hemmâm b. Münebbih'in *"es-Sahîfetü's-Sahîha"*sı, Zeyd b. Ali b. Hüseyin'in *"el-Mecmû"*u çok meşhur olmuş ve tedvînin resmîleşip yaygınlaştığı dönemde de, sonraki müdevvenâta birer kaynak teşkil etmişlerdi.

Ashab-ı Kirâm, hadislerin kayıt ve tesbitine hassasiyet gösterdikleri ölçüde orijinalini muhafaza mevzuunda da fevkalâde titiz davranıyorlardı. Âişe Validemiz hadisleri kelimesi kelimesine nakletmeye alabildiğine hassasiyet gösteriyor, İbn Ömer bir harf bile değiştirmeden rivayet etmeye çalışıyor; İbn Mes'ûd ve Ebu'd-Derdâ gibi kibar-ı ashab, hadis rivayeti denince sıtmaya tutulmuş gibi tir tir titriyor, neden sonra ağzından birkaç kelime çıkıyor; kendilerinden kelime karıştırma endişesiyle bazıları da hiç mi hiç rivayete yanaşmıyordu.

Tâbiîn-i kirâm'ın da bu meseleye aynı titizlikle yaklaştıklarını söylemek mübalağa olmasa gerek. Saîd b. Müseyyeb, Şa'bî, Alkame, Sevrî bu hassasiyetin büyük temsilcilerinden sayılıyorlar. Zaten daha sonraki dönemlerde, hem senet ve metnin tahkîki, hem de rical kitaplarının tedvîni, silik sözlerin hadis cevherleri arasına girmesini bütün bütün zorlaştırıyor idi ki; zannediyorum, dinî metinleri bu ölçüde hassasiyetle kritiğe tâbi tutan, İslâm ümmetinden başka bir ümmet de yoktur.

Kâbe

Kâbe, mü'minlerin kalbinin müşterek attığı bir mihrap ve *"İnsanlar için vaz'edilen ilk ev..."*[1] takdir ve tebciliyle yüceltilmiş ilk mâbeddir. Temeli, yeryüzünde henüz, harcın, taşın, tuğlanın bilinmediği bir dönemde, gökler ötesi âlemlerde planlandı ve durulardan duru bir Nebi'nin eliyle gerçekleştirildi. Oturduğu zeminin o işe tahsisi, Âdem Nebi'nin yeryüzüne teşrifinden yıllar ve yıllar önce kararlaştırılmıştı. Öyle ki, bir gün melekler Hazreti Âdem'le karşılaştıklarında *"Sen, var edilmeden evvel bizler defaatle Kâbe'yi tavaf ettik."*[2] diyeceklerdir. Tufandan sonra *"Hatırla o zamanı ki, İbrahim ve İsmail Kâbe'nin temellerini yükseltti ve şöyle dediler: Ey Rabbimiz, bizden bu hayırlı işi kabul buyur!"*[3] ilâhî beyanıyla, peygamberler babası Hazreti İbrahim ve onun oğlu İsmail (aleyhimesselâm), dümdüz olmuş Kâbe arsası üzerinde onu yeniden inşa ettiler.

Arzın merkezinden "Sidretü'l-Müntehâ"ya kadar ins, cin ve meleğin her zaman çevresinde dönüp durduğu bir amûd-i nuranînin (nurdan sütun) yeryüzünde mücessem bir kesiti sayılan Kâbe, her lahza görünür görünmez milyarlarca temiz ruhun, harimine can atıp vuslat aradığı, öyle eşi-menendi olmayan bir binadır ki, kıymeti semalara eşittir dense sezadır.. zaten o gökte ve yerde Allah'ın evi mânâsına "Beytullah" olarak yâd edilmektedir.

Her yıl ehl-i iman, dünyanın dört bir yanından, uçak, vapur ve otomobillerle onun yumuşak; yemyeşil ve ötelere açık sıcak iklimine koşar ve daha yolun başında bütün günlük endişe ve telaşlardan sıyrılarak, sırtındaki sade, temiz ve beyaz urbalarıyla tarifi imkânsız bir imrendiriciliğe ulaşır ve âdeta meleklerle at başı hâle gelir.

Bu kutlu yolculukta az-çok hemen herkes, bambaşka bir âlemin sahillerinde farklı bir dünyaya doğru yol aldığını duyar gibi olur ve bütün seyahat esnasında hep hayret kuşaklarında dolaşır durur.. kâh, ulu bir çınarın duruşu gibi vakarlı, kâh bir korunun sükûtunu andırır mahiyette heybetli ve kâh bir denizin ürperticiliğini hatırlatır şekilde azametli.. ama mutlaka samimi ve ihlaslı.

Kâbe yolları oldukça uzun, mesafeler de insafsızdır. Tasavvuf yolunun seyr u sülûku, tasfiyenin çilesi, Cennet çevresinin tepeleri, Cehennem civarının çukurları gibi, bu mübarek seferin de bir kısım sıkıntıları vardır; ama bunlar, ruhî gerilimin daha da artması ve iç hazırlığın tamamlanması için şarttır. Bu uzun yolculukta herkes derecesine göre kendini hazırlar.. dolabildiğince dolar..

gerilir ve büyük bir birikimle gider oraya ulaşır.

Bu mübarek yolculuk, eski zamanlarda, atlarla, develerle yapılırdı. O devirde hacılar, Kâbe'ye varıncaya kadar yüzlerce makam, yüzlerce merkade uğrar.. Enbiyâ-i izâmın yaşadığı yerleri ziyaret eder; hayalen onlarla buluşur-görüşür.. evliya ve asfiyanın meclislerine koşar, onların aydınlık ikliminden ışık alır ve bu masmavi, mânâ dolu yollarda yüzüyor gibi yolculuk yapar.. bir güzellik, bir şiir, bir romantizm banyosu almışçasına ruhunun gücüyle silahlanır, mânâ âlemlerinden gelecek vâridâtı duymaya hazır hâle gelir ve sonra da gidip Hak kapısının tokmağına dokunurlardı...

Evet, bütün bir yol boyu görüp duydukları şeylerden, kalblerinde, ruhlarında hasıl olan en derin seziş ve duyuş kabiliyetleriyle gidip Kâbe'ye ulaştıklarında, onu, başı gökler ötesi âlemlere uzanmış; oradan ziyaretçilerine bakıyor ve için için bir iştiyakla onları bekliyor bulur ve şiddetli bir vuslat arzusuyla kendilerini onun kucağına atarlardı. Evet, onun vakarlı bir yüze benzeyen cephesini ve bu nurlu çehrenin çevresinde mermerlere akseden gölgesini.. göklere doğru uzayıp giden mânâsını, etrafa ışık yağdıran atmosferini gören her gönül, kendince bir şeyler duymaya, bu derin simanın arkasındaki mânâları sezmeye ve bu mübarek yolculuğa sebep teşkil eden gayedeki hazzı, en derin bir ibadet neşvesi içinde tanımaya başlar ve zevklerin en erişilmezine ererdi/erer...

Kâbe; bulunduğu noktaya o kadar uygundur ki, ona dikkatlice bakan herkes, bulunduğu yerle, onun ruh ve mânâsı arasındaki sımsıkı rabıtayı hemen sezebilir. Sanki o, hariçten getirilmiş rastgele malzeme ile değil de yerden fışkırıp çıkmış veya gökte melekler tarafından inşa edilip bilahare yeryüzüne indirilmiş gibidir. O, yanı başındaki, yanmış kavrulmuş, büyük-küçük, dağ-tepe ve taş yığınları arasında, bir zikir halkasındaki serzâkire benzer. Çevresindeki her şey onun iniltileriyle inler, onunla yukarılara el kaldırır ve sonra da sessiz onu dinlemeye koyulur.

Kâbe, dost mahremiyetine açık bir haremlik, çevresi ise ağyâra da açık bir selâmlık; Safâ-Merve hakikat semasını temâşa için hazırlanmış birer kameriye, Makam-ı İbrahim ötelere yükselten nurlu bir merdiven, Zemzem kuyusu da bu aşk meclisinde bir sâkî gibidir. Bunların bütünü aşk yolcusunu birden selâmlayınca, insan âdeta uhrevîleşir, ruhuna açılan pencerelerle *"melekût âlemi"*ni temâşâya başlar ve bütün bütün insan muhayyilesi, öyle geniş ufuklara yelken açar ki, bir adım daha atsa kendini ötelerin hülyalı mavilikleri içine

girecekmiş gibi sanır...

Kâbe, yeryüzü binalarındandır ve gerekli materyal de kendi çevresinden tedarik edilerek inşa edilmiştir; ama sanki o, amâ'nın[4] bağrında kök salıp gelişmiş ve bütün varlığın esrarını ruhunda taşıyan bir nilüfer gibidir; hem arzla hem de semasıyla doğrudan doğruya olmasa bile dolaylı bir alâkasının var olduğu sezilir. O, geçmiş bütün devirlerden değişik çizgilerle en asil, en soylu, en eski bir tarihî pırlanta ve aynı zamanda değerini kat kat artırarak hep yeni kalabilmiş atik ve antik bir binadır; Hazreti Âdem, sulbünden gelen bütün nesillerin ruh, karakter ve mizaçlarında en önemli bir kaynak olduğu gibi; Kâbe de yeryüzünde bina ve inşaat vak'asının ruh, mânâ ve muhtevasını taşıyan sırlı bir evdir.

Onun hariminde her zaman, Cennetlerden esip gelen ve hakikate açık gönüllere dolan bayıltıcı, Firdevsî kokular duyulur. Her an dünyanın dört bir yanından koşup ona gelenler, onu gördükleri andan itibaren kendilerinden geçer ve bu umumî mihrabın etrafında, ışığın çevresinde raks eden kelebekler gibi pervaz eder durur ve bütün ışıkların hakikî kaynağıyla daha yakından temas yollarını araştırırlar. Kendinden geçmiş gönül erlerinin tavafı, zahiren Kâbe'nin çevresinde olmaktadır; hakikatte ise, bu deveran kalbe dayalı nurdan bir helezon içinde mekânsızlıkta cereyan etmektedir.

Onun iklimine ulaşan ve onunla buluşan âşık ruhlar, zaten özlerinde mevcut olan o yüksek düşünce ve tasavvurlarda daha da derinleşerek onun büyüsünü daha da bir başka duymaya başlarlar.

Böylelerinin nazarında Kâbe, Hak katındaki yeri, insanlar nazarındaki mânâsı, ruhu, özü ve değerleriyle onlara şiir söyleyen, nasihat eden, ders veren bir üstad hâlini alır ve onların ruhlarına sürekli bir şeyler fısıldar.

Kâbe çevresinde, her vazife ve mükellefiyetin kendine göre bir büyüsü vardır ve imanlı sinelerin, büyünün tesirinde kalmamaları da düşünülemez. Her lahza onun çevresinde dönen, zaman zaman büyüyen ve büyüdükçe bir sel hâlini alıp o mübarek mekânın her yanını dolduran tavaftaki ruhlar; o çağlayan içinde duydukları heyecan ve cezbe ile kendilerini bütün bütün unutur, ledünnî ve ruhanî bir başka âleme uyanırlar. Orada, her söz, her dua ve her yakarışta kendi aşk ve iştiyaklarının dile getirildiğini hisseder, kalblerdeki en mahrem duyguların, duyulmadık en mahrem kelimelerle seslendirildiğine şahit olur ve bütün ömür boyu, buradaki ses, ışık ve mûsıkîyle bütünleşen hislerle, en erişilmez hazları, en ölümsüz hatıralar içinde elde ederler.

1 Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/96.

2 Bkz.: İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 1/163.

3 Bakara sûresi, 2/127.

4 *Amâ:* Varlığın eter ötesi safhası veya semâların bir bulutsu görünümünde olduğu ilk ân... Tasavvufta, Vâhidiyet tecellîsi.

Ravza

Ravza, bize dünyada bulunmanın ruhunu duyuran biricik binadır. Bu mübarek bina ile münasebet ve kalbî alâkalarımız, bizde öyle kudsî heyecanlar hâsıl eder ki; onu düşünüp, onun hakkında bir şeyler söylerken, sanki iffetiyle tanıdığımız bir namus âbidesini anlatıyor gibi yanlışın en küçüğüne dahi düşmeyelim diye korkar ve tir tir titreriz. Onun aydınlık semtine dehalet eden her ruh, vicdanının derinliklerinde, Nâbi'nin:

"Sakın terk-i edebden kûy-ı mahbûb-ı Hüdâdır bu
Nazargâh-ı İlâhîdir makam-ı Mustafâ'dır bu"

na'tının yankılandığını duyar ve irkilir.

Mekke, beşer tarihi boyunca bir kısım kısa aralıkların istisnasıyla, hep insanlığın mihrabı olmuştur. Mekke'nin bu hususiyeti Kâbe'den ötürüdür. Ve bu yönüyle de Kâbe mihraplar mihrabıdır. Bu muhteşem mihrâbın bir de minberi vardır ki –Sahibine vücudumuzun zerrâtı adedince salât ü selâm olsun– o da Cennet bahçelerinden daha temiz olan Ravza-i Tâhire'dir.

Bahçe mânâsına gelen Ravza, inanmış insanların mukaddes şeylere karşı duydukları alâka, bu alâkadan kaynaklanan duygu, düşünce ve tasavvurların sürekli değişen telakkîlerle, sanat-mâbed-metâf-ı kudsiyân[1] mülâhazaları içinde öteden beri, bir çeper ve bir surla sınırlandırılmaya çalışılmış bir *"haziratü'l-kuds"*tür.[2]

Bu mübarek mekân, hürmet hissi ve sanat telakkîsiyle defaatle zarf değiştirmiş.. dış nakışlarıyla tekrar ber tekrar oynanmış; ama kat'iyen gönüller âlemiyle alâkalı ruh ve mânâsına ilişilmemiş ve ilişilememiştir.

Sahibinin ruhuna doğru parçalanmış sineler gibi aralanan kapılar veya onun ruhundan insanlığa açılan menfezlerin çokluğu gibi, Ravza-i Tâhire'nin de pek çok kapısı vardır. Bu kapılar arasında en namlısı da şair Nâbî merhûmun:

"Felekde mâh-ı nev Bâbüsselâm'ın sîne-çâkidir."

sözüyle anlattığı "Bâbüsselâm" (Selâm Kapısı)'dır. Selâm verip bu kutlu kapıdan içeriye girenler, iki adım ötede Gönüllerin Efendisi'yle karşılaşacakmış gibi bir ruh hâleti hissederler. Hisseder ve âdeta kendilerini bir kısım farklı esintilere salmış gibi olurlar.

Peygamber huzurunda bulunmanın vakar, ciddiyet ve temkiniyle, namaz kılan, dua eden, salât ü selâm okuyan Hak âşığı gönül erlerinin safları arasında, tıpkı

nurlu bir koridorda yürüyor gibi, ışık alarak, aşk u şevkle dolarak Muvâcehe'ye[3] doğru ilerleyen uyanık bir insan, her adım başı, akla hayale gelmedik sürprizlerle karşılaşacağı hissiyle ilerler. Hele Muvâcehe, hele Muvâcehe... Oraya ulaşan nezih ruhlar, artık gözleri hiçbir şey görmüyor gibi, sadece O'nu anar ve inler, sadece O'nun hayal ve misaliyle teselli olurlar. Hele bir de, daha önceden hazırlanmış ve hayalinde birkaç defa o eşiğe baş koyup vicdanının derinliği ve gönlünün sınırsızlığıyla oraya varmışsa.. doğrusu öyle bir tabloyu tasvir için sözün nutku tutulur ve beyan, aczini ifadeden başka kelime bulamaz...

İnsan, daha çok hüzünle gülümseyen bir yüze benzeteceği, mübarek Merkad'in kıble cihetindeki sütrenin önüne varınca, ümit ve emel heyecanıyla çırpınıp duran yüzlerce âşık ruhla karşılaşır. Bu alabildiğine yeşil ve sihirli nûr iklimi, derecesine göre hemen herkese, bir başka âlemin kapısının önünde bulunma hissini verir. Öyle ki, muvâceheye ulaşan her âşık ruh, bir iki kadem ötede sevgilisiyle buluşacakmış gibi his ve heyecanla köpürür ve vicdanında aşk u şevkin kalem ve mürekkep görmemiş besteleri duyulmaya başlar.. derken, o altın iklimin sesleri, sözleri, görüntüleri bin bir tedâi[4] ile onun bütün benliğini sarar ve onu zaman üstü sırlı bir kuşağa çeker götürür. Bu kuşağa ulaşan herkes, bugünü dünle, dünü de Dost'un ışık çağıyla bir arada idrak eder ve onun meclisinden sızıp gelen en mahrem fısıltıları duyar ve kendinden geçer...

Ravza-i Tâhire karşısında hayat, hep bir hülya ve rüya gibi yaşanır. Bütün bütün ona sırtını dönmeyen hemen her ruh, onun elinden aşk şarabı içmiş, mest olup kendinden geçmiş gibi, bir türlü bu sihirli âlemden ayrılmak istemez. Burada fikirler durur, ruhlar duyguların tesirine girer ve bütün gönülleri bir vuslat arzusu sarar. Burada, insanın içinde birer çiçek gibi açan mahrem hülyalar, âdeta insana Cennet bahçelerinin hazlarını ve cennetliklerin neşe ve huzurunu tattırır gibi olur. Burası, hassas ruhların hülyalarına matkap salmak için, Kudret eliyle ta ezelden planlanıp kurulmuş ve hisleri, istekleri, sevgileri tutuşturan, besteleyip mırıldanan, dünyada, gökler ötesinin bir uzantısı gibidir. Burada, kendini inanç buudlu tasavvurların rengîn ve zengîn iklimine salabilenler, uçsuz bucaksız hülyalara dalar; yaşadıkları hayatın içinde bir sır, bir hafî, bir ahfâ[5] yolcusu gibi çok defa bizim için gizli kalan ve insanoğlunun asıl benliğini teşkil eden bir başka "ben"in var olduğunu duyarlar. Âdeta, şehadet âleminin, ince tenteneli perdesi delinip de, her şeyin hakikatiyle

beraber insanın özü de meydana çıkmış.. dolayısıyla herkes kendini uhrevîleşmiş gibi hisseder ve öbür âlemin âhengine uyar ve kendini firdevsî hazlar içinde bulur.

Bizler, her zaman kendimizi Kâbe'de ibadet, Ravza'da da aşk u hasret kuşağında hisseder; birincisinde kulluk sırrını idrakle cevap vermeye çalışır, ikincisini de samimiyet ve vefa ile kucaklarız. Buralarda duyduğumuz şeylerin aslını tam tefrik edemesek bile, en duygulandırıcı şeylerden daha duygulandırıcı, en vecd verici şeylerden daha coşturucu; hülyasıyla mest olduğumuz bir âlemi, kendine has ahengi, şiirî büyüsüyle duyar ve ifadesi imkânsız hislerle yerlere kapanacak hâle geliriz.

Her zaman, aşk u şevkin gelgitleri arasında yaşanan buradaki hayat, bir vuslat demi, bir *"şeb-i arûs"*[6] neşvesi içinde yaşanır. Her çığlık, her inilti, dosta açılan kapıların gıcırtıları gibi yüreklere ürperti salar. Ruh *"vuslat"* der inler ara sıra dost yüzü kendi çağıyla kapısının önünde el pençe divan duranların, gözlerini yummuş, saygıyla bir menfez kollayanların hayallerine kâh açılır, kâh kapanır. Ama sürekli imrendirir, sürekli ümitlendirir ve daima rikkatli geçer...

Burada duvarlar, sütunlar ve aşk matkaplarıyla oyulmuş gibi görünen kubbeler, hatta döşemeler, sergiler hemen her şey, mavi, yeşil, sarı her rengin nazlı çiçeklerini andırır mahiyette, güzelliklerin en derinlerine açılmış yaşıyor gibidir...

Zaten her zaman nezih bir ruha benzetebileceğimiz Merkad ve Yeşil Kubbe, âşıkların duygu ve düşünce dünyalarındaki derinliklerle yan yana gelince öyle muammalaşır ki, insan bulunduğu yeri Cennet'ten kopup gelmiş bir parça sanır.

Bugüne kadar mânevî havası ve ledünnî zevkleriyle pek çok feyizli makam gördüm.. bir hayli mübarek mahalleri müşâhede fırsatını buldum. Ama bunlar arasında, ruhumda en derin izler bırakan Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) köyü -o köyün izleri ebedlere kadar gönüllerimizde yaşasın- olmuştur. Ruhum o beldeyi her zaman bir *"dâüssıla"* hasretiyle kucaklamıştır. Kucaklarken de *"İşte bir avuç toprağını cihanlara değiştirmeyeceğim beldeler beldesi!"* demiş içimi çekmişimdir.

Bunlar, bir ham ruhun duyup hissettiği şeyler. İrfanla kanatlanıp aşkla şahlanmış büyük sinelerin duyup hissettiklerini onlardan dinlemek ve onlardan öğrenmek icap eder. Bu mevzuda benim söylemeye çalıştıklarım ise,

beceriksizliğin ve istidatsızlığımın çehresinde hamiyet ehlini gayrete getirme arzusundan başka bir şey değildir... Bu kadarcık olsun bir şey yapabilmişsem, onu Ruh-u Seyyidü'l-Enâm'ın teveccühüne vesile sayar, kapısının tokmağına dokunur "Beni de Yâ Resûlallah..!" derim.

1 *Metâf-ı Kudsiyân:* Kudsîlerin çevresinde dönüp durduğu yer mânâsına Şâir Nâbî'ye ait bir söz.

2 *Hazîratü'l-Kuds:* Tasavvurlar üstü bir cennet bahçesi.

3 *Muvâcehe:* Kıble tarafından Efendimiz'in nur-efşân kabrini çevreleyen mübârek parmaklıklar.

4 *Tedâi:* Çağrışım.

5 *Hafî-Ahfâ:* İnsandaki mahiyeti pek fazla keşfedilemeyen duygular.

6 *Şeb-i Arûs:* Kutlu kavuşma, âşıkın maşukuna kavuşması anı.

Mescid-i Aksâ

Bazen yerdeki takdirler semadaki değerlere uymuyor. Bakıyorsunuz oradaki bir kudsî burada hakir görülüyor; oradaki metâf-ı kudsiyân, burada en pes ayaklar altında çiğneniyor. Şimdilerde Mescid-i Aksâ bu mânâya ne ürpertici bir misal..!

Museviler ve Hristiyanlar için öteden beri takdis edilegelen bu tarihî ünlü mâbed, Müslümanlar için de ziyareti tavsiye edilen üç mescitten biri olma kudsiyetiyle serfiraz. Mescid-i Aksâ, Hz. Davud ve Süleyman peygamber döneminde altın çağını yaşadı. O muhteşem devirden şimdilerin karamsar ruhlarına kalan sadece bir ağlama duvarı.

Bu iki ünlü nebiden sonra İsrail milletindeki iç bozulmaları, devlet çapındaki çözülmeler takip etti. Bunun tabiî lâzımı olarak da işgaller, tehcirler, sürgünler, esaretler, vesaireler... Asurlar'ın işgaline uğrayan Filistin ve Mescid-i Aksâ, bu zulüm tapanlamasının[1] açtığı yaraları tedavi edemeden, öncekileri unutturacak şekilde, bir kez de Babiller'in zulüm paletleri altında ezilip inledi... Derken upuzun esaret yılları ve utandırıcı zilletler... Arkadan bir başka toparlanma faslı, onun arkasından da Romalılar'ın kendilerine has işgal usulleri ve ayrı bir esaret ve zillet dönemi. Yıllar ve yıllar hep böyle düşman vefasızlığı, işgalci cefası ve boynunda zincir Mescid-i Aksâ'nın inlemesiyle sürüp gitmiştir.

Mescid-i Aksâ, ikinci bir altın çağını, âdil halife Hz. Ömer ile idrak etti. Birkaç asırlık bu yeni gül devrinden sonra haçlılar bir kere daha kan-irin ve alev içinde onun harimini kirletip kubbesine salîb yerleştirdiler. Mescid-i Aksâ'yı esaretten kurtarıp Müslümanlara onurunu iade edecek güçlü bir iradenin beklendiği bu dönemde, Kutlu Mâbed, karşısında büyük tarihî şahsiyet Selahaddin'i buldu, buldu ve kurtuldu. Bu mübarek mâbedin dört asırlık en son sükûnet dönemi ise, yüksek ruh, nezih gönül ve büyük dâhi Yavuz Selim'le gerçekleştirilmiştir.

Bir zamanlar, din ve dinî hatıraların ruh ve mânâ gibi duyulduğu, tütüp durduğu ince ve nazlı bir mucizeler iklimiydi Mescid-i Aksâ... Şimdi onu, hâlihazırdaki sessizliği, daha doğrusu kendisinden beklenen sese göre durgunluğu, küskünlüğü ve yorgunluğuyla düşünüyor, onunla bulunamamanın "dâüssıla"sıyla inliyoruz.

Mescid-i Aksâ, Kâbe ile beraber aynı zaman dilimi içinde, gökten gelen

emirlerle, yerden fışkırır gibi fışkırıp yükselmiş ve yerinde kudsilerin mihrabı, yerinde de onların minberi olma pâyesiyle çağlar ve çağlar boyu harimine girenlere kanatlarını açmış; en amansız, en imansız devirlerde dahi onlara *"Lâ zılle illâ zılluhû"*[2] soluklarıyla emniyet soluklamış ve yeryüzünün âdeta "Cennetü'l-me'vâ"sı olmuş mukaddes ve mübarek bir mekândır.

Bin bir hatıra ve hülyaya kaynaklık yapmış bu yüce mâbed, şimdi, boynu buruk, iklimi karanlık, görüp çektiklerinden bîtap ve acı acı yüzümüze bakıyor gibi bir hüzün var çehresinde. Onu böyle müşâhede ettikçe âdeta içimize kan damlıyor ve nefesimizin kesildiğini hissediyoruz. O, bir zamanlar gönüllerimize semavîliği fısıldayan en kudsî bir mihrap, en mübeccel bir minber iken, şimdi kolu kanadı kırılmış, kökünden koparılmış, âlemşümul ışığı söndürülmüş, kısır ve inhisarcı bir anlayışın elinde sönecekmiş gibi duran bir mum ve devrilecekmiş gibi duran bir garip iskelet...

Bizler, kardeşlerinden koparılmış bu mahzun mâbedi, ona ait levhalarda, maketlerde veya televizyon ekranlarını her müşâhede edişimizde, onu, o muhteşem günleri içinde tahayyül eder, etrafındaki *"hayhuy"*u duymaya çalışır ve kendimizi tam onun temiz atmosferine salacağımız esnada, birdenbire onu esir eden hain ellerin gelip ruhumuza saplandığını, ciğerimizi söküp aldığını duyar gibi olur ve yerimizde kalakalırız. Bu vaziyetiyle o bize hep, bir kısım kanlı deliler tarafından öldürülmüş, parça parça ve lime lime edilmiş bir mağdur ve mazlum insan şeklinde görünür. Dostlarının vefasızlığı, düşmanlarının gadr u cefası arasında sıkışıp kalmış bu mazlum ve mağdur varlık, sanki kesilip biçilirken, doğranıp sağa-sola saçılırken çığlık çığlık bağırmış da, sesini bize duyuramamış gibi bir sitem müşâhede edilir çehresinde.

O, şaşkın ve hayret dolu gözlerimize, kendine has mahremiyetiyle her açılışında, vaktiyle taze, genç, alâka duyulan şimdi uçmuş renkleri, ölgünleşmiş manzarası; vaktiyle süslü ve nazlı, şimdi ihtiyar ve mecalsiz hâli, vaktiyle ibadet ü taatle çınlayan kubbesi, burcu burcu ruh ve mânâ kokan çevresi, şimdi solmuş nakışları, kesilmiş sesi ve levsiyat işgaline uğramış etrafıyla âdeta, bir insanın inkıraz bulan tâli'ini mırıldanmaktadır.

Evet, Mescid-i Aksâ ki, bir zamanlar olgun ruhunu dolduran bin bir hatıra ile taşkın; geniş, yaldızlı, ziyalı ve sükûneti üfül üfül; kulakları semada, dudakları kalbimizin kulaklarında bize huzur fısıldayan dupduru bir ilâhî nefehat kaynağı iken, şimdi gözlerimizi yaşlarla dolduran hâli, gönüllerimizi ezen melâli ile

bize hüzün bestesi söyleyen kekeme bir dil...

Onun bu hâle düşürüldüğünü ilk gördüğüm gün, “Eyvah!” dedim. Demek içinde Hz. Âdem’ın sesinin yankılandığı, çevresinde, Hz. İbrahim’in soluklarının hissedildiği, kubbesinin altında Davud ve Süleyman peygamberlerin “hayhuy”unun çınlanıp durduğu, bağrında Peygamberler Sultanı’nın sonsuza yelken açıp dost vuslatına erdiği, ikliminde Hz. Ömer’in emniyet ve güven soluklarının duyulduğu, minberinde Selahaddin’in tok sesinin işitildiği bu kubbe altında, bu duvarlar arasında artık, imanlı gönüller coşkuyla bir araya gelemeyecek, sevgiyle kucaklaşamayacak ve gürül gürül “Allah” diyemeyecek! Eyvah! Demek artık bu kapılar, ne hızlı ne de yavaşça, ne sevinçle ne de heyecanla inanan gönüllere ardına kadar açılamayacak! Artık hiç kimse, oraya emeği geçmiş ve orayla alâkalı hatıraların içinde yaşamış o büyük ruhlarla, onun bahçesinde, onun şadırvanının başında, onun semaya açık kubbesinin altında bir araya gelemeyecek ve geçmişin hülyalarını yarınların rüyalarıyla iç içe yaşayamayacak! Kimse onun ukbaya açık pencerelerinde sır arayamayacak, Cennet yamaçlarını andıran ikliminde ruhanîlerin koşuştuklarını tahayyül edemeyecek!

Demek artık, Mescid-i Aksâ’ya ait bütün rüyalar, bütün hülyalar bitmiş.. çevresini aydınlatan ışıklar sönmüş, kubbesini aşıp göklere ulaşan tekbir, tehlil ve temcid sadâları susmuştu... Taşın da, ağacın da kulakları vardır derler. Dillerinin de olmasını ne kadar arzu ederdim! Evet, şu mübarek mâbed dili olsaydı da, dün gördüklerini bugünkü çektiklerinin yanında ifade edebilseydi! Belki o zaman, edenler ettiklerinden ürker, geri durur; vefasız dostları da ürperir, kendilerine gelirlerdi!

Ben şahsen, onun geçmişten gelen ruhunun kemirildiğini, mânâsının soldurulup zebil edildiğini her gördükçe, Kudüs cephesinde ciddî bir bozguna uğradığımızı hissetmiş ve burkuntuyla iki büklüm olmuşumdur. Kim bilir, onun renk atan kubbesi, kararan duvarları, hüzünle akan şadırvanı ve bunlar gibi konuşmayı, şikâyet etmeyi, içini dökmeyi beceremeyen insanları, boğulmaya dönen sükûtları içinde, ne çaresizliklerle bize bakmakta ve içlerinde ne acılar saklamaktadır..!

Bana şanlı geçmişimi gösteren ve onu hayallerime geri veren Mescid-i Aksâ’nın duman duman o hüzünlü duvarları, çevresinden kopup bulutlara ulaşmış gibi görünen kubbesi, hak mahremiyeti yolunda kurulmuş ve bizlerde bir haremlik hissi uyaran kubbe çevresi ve her biri sonsuzluğun ayrı buudlarına

açılıyor gibi görünen büyülü kapıları artık, belirsiz bir sis-duman içinde ve renk atmış birer resim gibi görünmekte...

Mescid-i Aksâ'nın elden çıkmış olması, mensup olduğum din adına gayretime dokunuyor. Onu başkalarının elinde esir düşmüş görmek yürekler acısı. Doğrusu, onu öyle mahfazası kırılmış bir inci gibi gördükçe, hafakanlar içinde kalıyorum ve ruhum temelinden sarsılıyor.

O, bugünkü hâliyle, çevresinde gözyaşı dökülse de garip, hariminde namaz kılınsa da gariptir. Zira Mescid-i Aksâ, şu anda hukuk ve kural tanımaz bir kuvvetin demir pençesinde ve esaretlerin en acısını yaşamakta. Ve eğer canlanıp kendimize gelebileceksek, felç olmuş iradelerimizin yeniden canlanması, ruhlarımızın uyanıp kendine gelmesi için bundan daha dokunaklı bir tablo olamaz...

1 *Tapan:* Tarlaya ekilen tohumun, üstünü örtmek için kullanılan ağaçtan yapılmış tarım aleti.

2 Bkz.: Buhârî, *ezân* 36, *zekât* 16, *rikak* 24, *hudûd* 19; Müslim, *zekât* 91.

Ayasofya

Mezopotamya yamaçlarındaki muhteşem kubbelerin inşasına ait usûlün en parlak örneği, en sadık temsilcisi ve Suriye ilhamlarının en can alıcı timsali, en kalıcı mâkesi Ayasofya, şarkın ilk *“metropolitik”* kilisesi ve *“feth-i mübîn”*e kadar da Hristiyan dünyasının biricik *“büyük mâbed”i* büyük fetihle *“iki bahr”* arasında salîbin savleti kırılınca *“Konstantiniyye”* İstanbul, *“büyük kilise”* de Ayasofya Camii olur. Bu kutlu vazife ve mübarek unvan, 1934’te *“fezasında ezanın susup”* kubbesinde *“Mevlâ’nın yâdının silineceği”* ve asırlarca milletimizin ruhî hayatıyla iç içe olan ulu mâbedin, kolu kanadı kırılıp bir müze hâline getirileceği âna kadar da devam eder.

Ayasofya, ilk basit şekliyle ve sıradan bir mâbed hüviyetiyle Konstantin ve oğlunun eseri. Değişik aralıklarla üç müthiş yangın ve eski hâline benzetme istikametinde sürekli inşa ve onarımlar, bu tarihî katedralin, bugünkü sisli dumanlı durumuna denk bir tâli’sizlik... İmparator “Jüstinianus”un emriyle Hazreti Meryem’e armağan edilmek üzere, kâmilen tuğladan yapılması, camileşen bu büyük kilise uğrunda sergilenmiş en büyük tarihî gayret misali... Mimarî güzellik, iç debdebe, dış ihtişam ve Meryem Valideye ithaf gibi yürekleri hoplatan maddî-mânevî bütün güzellik unsurlarını ihtiva eden ulu mâbed, görkemine uygun muhteşem bir küşâdla ibadete açılır. O güne göre her şey o kadar eksiksiz, o kadar parlak, o kadar büyüleyici düşmüştür ki, bir tarafta kendinden geçip naralar atan halk yığınları, Hazreti Mesih’i hoşnut ettiklerini sayıklarken, diğer yanda imparator, yapıp ortaya koyduğu bu büyük eserle meşhur, Hazreti Süleyman’ı kastederek “Süleyman seni geçtim!” diye haykırmaktadır. Gariptir; bu şatafatlı açılış üzerinden henüz çeyrek asır geçmemiştir ki, ulu mâbed bu defa da şiddetli bir zelzele ile sarsılır.. o muhteşem kubbenin bir yanı çöker.. vaiz kürsüsü ve Hristiyanlarca mukaddes ekmek ve şarap dolapları paramparça olur. Derken mâbed yeniden onarıma alınır.. inşa, tezyin.. çok geçmeden, arkadan Lâtin’lerin Konstantiniyye’yi işgalleri ve yüce mâbedi yakıp yıkmaları.. içindeki kıymetli eşyayı yağmalamaları ulu mâbedin bir türlü bitmeyen çileli ve sisli hayatından sadece birkaç satır... Yapıldığı günden itibaren hiçbir zaman belini doğrultma fırsatını bulamayan Ayasofya, ancak on beşinci asrın son yarısına doğru, gerçek sahiplerinin eline geçince beş asırlık bir gül devri idrak edebilecektir.

Tam akide boğuşmalarının azgınlaştığı, Bizans’ın temelinden sarsıldığı,

Ayasofya'nın da mânâ ve muhtevasıyla müntesiplerinin elinde sürüm sürüm hâle geldiği çok buhranlı bir dönemde, bu defa da statiğin vefasızlığı en ürpertici şekilde kendini hissettirir. Ve âdeta, Bizans'taki yıkılış çalkantılarına, Ayasofya'nın kubbe ve duvarları da bütünüyle iştirak ediyormuş gibi, kubbe ve kubbe istinatları arasında bir iftirak, bir kaçış baş gösterir.

Konstantiniyye'nin İstanbul olma *"sath-ı mâili"*ne girdiği bu esnada mail-i inhidam ulu mâbede, hayırlı el mimar Hayreddin'in dâhiyane tedbirleri imdada koşar.. onu çevresinden payandalar ve mukadder bir çöküşten kurtarır ki, rivayete nazaran Edirne'de hükümdarın karşısına çıkan koca mimar: *"Hünkârım! Ayasofya'nın minarelerinin ayaklarını hazırladım. Artık onu cami yapmak da size kalıyor."* der; padişahın rüyalarını onunla paylaştığını gösterir. Böylece Ayasofya son bir kere daha ölüm çukuruna yuvarlanmayı Müslüman Türk'ün kolları arasında atlatır. Ve sağlam bir zemine oturur; ölümsüzlüğe erer.

Fatih ve fetih ordusu ilk cuma namazlarını Ayasofya'da eda ederler.. daha sonra cami olma yolunda evolüsyon görüyor gibi minareleri, sağında-solundaki ilaveleri ve her yeni hükümdarın, devrinin sanat anlayışı içinde ona değişik bir boya çalmasıyla yüce mâbed, şekillene şekillene bugünkü halini iktisap eder ve bugünlere gelir ulaşır...

Bağrında eda edilen ilk cuma namazından itibaren Müslümanların gönlüne giren ve daha sonra günde beş defa onların ruhî hayatıyla bütünleşen Ayasofya, bize o kadar ısınmış bizimle o kadar içli dışlı olmuştu ki; bir gün İstanbul'u işgal edip camileşen bütün kilise ve manastırları eski hâline çevirerek, minarelerine çan takmak isteyen *"ehl-i salîb"e* karşı, en yüksek ve gür sadâ onun kubbesinden taşıp Anadolu'nun dört bir yanında yankılanmıştı. Bu mânâlı ve görkemli kükreyişle milletimiz istiklale giden yolları bulmuş ve Ayasofya da kubbesine salîb yerleştirilmeden kurtulmuştu. Kurtulmuştu ama; bugüne kadar hep ruh ve irade nesilleriyle temsil edilen, daha çok da bir *"kuvve-i kudsiye"*ye musahhar olan ulu mâbed, bir zamanlar, bütün bütün maddîleşen bir dünyadan kaçıp, mânânın temsilcisi Muhammedî ruha teslim olduğu gibi, bu defa da beş asır boyunca kendisine sahip çıkanların, materyalist Batı ile zifaf sevdasına düşmeleri karşısında cami-kilise arası bir berzaha yuvarlanmış ve bir kurtarıcı ruh beklemeye başlamıştı... Ayasofya'yı düştüğü bu son berzahtan kurtarıp yeni bir dirilişin Arasat'ına ulaştırmak için Hızır çeşmesinden su içmiş Hızır Çelebi'lere, Ulubatlı Hasan'lara, Akşemseddin'lere ve Fatih'lere ihtiyaç

var. Yani, medresenin ilim ruhuna, tekyenin gönül hayatına, kışlanın disiplinine ve bu sacayağını bütünleştirecek bir baş yüceye ihtiyaç var...

Ayasofya, milletimizin ruhuyla o kadar bütünleşmiş ve onun benliğine o kadar sinmiştir ki, aradan bunca yıl geçmiş olmasına rağmen onun hâlâ, o kendine has ışıktan atmosferi sessizliğe boğulmuş nurlu minareleri ve aydınlık devirlerini tedai ettiren çevresi, iklimine uğrayan hemen herkese, kadimden onların dostuymuş gibi bir şeyler mırıldanır, bir şeyler sayıklar ve bir şeyler anlatmaya çalışır.. bizler, her semtine uğrayışımızda onu şanlı geçmişimizden ve muhteşem cedlerimizden bize intikal etmiş bir pırlanta gibi seyrederiz; o da gözlerimizin içine gülerek bizlere bazı imalarda bulunur ve ruhlarımıza bir kısım gizli duygular fısıldar.

Evet o, bugünkü hüzünlü hâli, yürekler acısı yalnızlığı ve zaman karşısında morlaşan mağlup hevasıyla dahi, hep kendinden söz ettirmek, kendini sevdirmek isteyen bir çocuk gibi, ne yapıp yapıp, bir yolunu bulup gözlere, gönüllere girmeye çalışmakta ve geçmişteki rengi, ışığı ve atmosferiyle bir şiir olup ruhlarımıza akmaktadır.

Ayasofya, hafif sisli görünüşü, ince turuncu havası ve şimalli tabiatıyla, Anadolu'dan daha çok, Batı yamaçlarının vahşi gülleri gibi, ilk bakışta duygularımıza biraz sertçe çarpar geçer.. ama arkadan beş asırlık dostluk ve ünsiyetin bütün ışıkları, bütün renkleri, bütün incelikleri buğu buğu zevk dalgaları hâlinde dört bir yanımızı sarınca, onu en sıcak duygularla kucaklar ve öz be öz kendi bahçemizin gülü gibi koklamaya başlarız. Geçmişin hülyalı mavilikleri içinde onu, pırıl pırıl, taze tenli, gencecik günleriyle tahayyül eder ve gönüllere girdiği mânâ derinlikleriyle duymaya çalışırız. Bu esnada o, kendi mûsıkîsini mırıldanmak için bir mızrap gibi eski hatıralar üzerine inip kalkmaya başlar ve bir ses yumağı, ses paketi misillü bağrında sakladığı ak-kara, acı-tatlı, hoş-nâhoş bin yedi yüz senelik bütün geçmişini, bütün sergüzeştini haykırmak ister. İster de ağzına bant yapıştırılmış veya fermuar vurulmuş bir insan gibi, yutkunur.. bir şeyler anlatmaya çalışır; fakat anlatamaz.. anlatamaz da hicranla iki büklüm olur.. mosmor kesilir ve bir tuğla yığını gibi yerinde kala kalır.

Ayasofya, asırlar ve asırlar boyu bizim dünyamızla o kadar kaynaşıp bütünleşmiştir ki, ona halis bir İstanbul nazarıyla bakabiliriz. Evet, dört bir yanında onu destekleyip ayakta kalmasını sağlayan istinat duvarları, harimindeki irili ufaklı Osmanlı hükümdarlarına ait ilaveleri, cihan devletinin

dört asır boyu idare merkezi sayılan Topkapı sarayının himaye, vesaye ve komşuluğuna mazhariyeti.. nihayet, yanı başındaki Sultanahmet Camii ile bunca zaman içli dışlı yaşaması onu bizim dünyamızın kopmaz bir parçası hâline getirmiştir.

Her gün güneş doğarken onun minareleri arasından dalga dalga ışıklar yayılır; kubbesini yalar geçer ve gider Sultanahmet Camiine ulaşır.. batarken de Sultanahmet Camiini kucaklayan ziya hüzmeleri, ikindi sonrasının hüzünlü esintileri ile Ayasofya'yı okşar ve Topkapı sarayının üstünden boşluğa kayar. Işık, günde iki defa, bu iki ulu mâbed arasında gelir-gider.. ve âdeta Hazreti Mesih'den Hazreti Ahmed'e Hazreti Ahmed'den Hazreti Mesih'e birer tahiyye akisleri sergiler durur.

Bilhassa hüzne açık sineler bu iki mâbed arasında ve Topkapı sarayı güzergâhında sürekli doğudan batıya doğru, sisli ve serin bir havanın estiğini duyar; bu esinti ile beraber ruhlarına çarpan çaresizlikle burkulur ve inlerler. Bazen ufukları bütün bütün sis ve duman kesilir. Bazen de, hafakan hâline gelen ızdırapları, Kudreti Sonsuz'un inayetiyle bütünleşir ve birer şehadet parmağı gibi hep öteleri gösteren minareler arasında, değişik bir temâşâ zevkine ulaşır ve ye'sini parçalayacak bir büyü bulmuş gibi iradesine fer gelir.. ve bir adım daha atınca, bizler için her zaman ardına kadar açık bulunan Rahmeti Sonsuz'un rahmet kapısından içeriye girer.. bütün kalbiyle ona yönelir ve "Ey açılmaz kapıları açan Rabbimiz! Şimdiye kadar lütfedip açtığın binlerce kapı gibi, Ayasofya'nın paslı kilitlerinin pasını çöz, kapılarını aç artık ve yıllardan beri secdesizlikten simsiyah kesilmiş zeminini secdeli başlarla nurlandır..!" hicran dolu niyazlarıyla yakarışa geçerler.

Ayasofya'nın bugünkü durumu, hemen herkese dâhiyane; fakat ızdıraplı bir şeyler söyletecek mahiyettedir. Evet onun, yüreklere oturan buruk halini, yüzümüze bakıp bakıp konuşamayan bir insanınkine benzer şekildeki melâlini her müşâhede edişimizde ruhumuzun derinliklerine, iç âlemimize benzeyen emeller ve hülyalarımıza benzeyen arzular aşılar.. bu esnada, uykuya yatmış gibi olan bütün duygularımız uyanır, onu bir sabah aydınlığı içinde kucaklar.. çehresindeki geçmişe ait rüyalarımızı, gelecekle alâkalı hülyalarımızı bir kere daha temâşâ eder ve o sis-duman içinde kendimizi en tatlı düşlerin akıntısına salıveririz.

Bazen, Sultanahmet minarelerinden yükselip, ta Topkapı Sarayı'na kadar ulaşan ezan seslerini, Ayasofya'dan kopup gelen çığlıklar hâlinde dinler;

mazinin tat ve şivesi ile gönüllerimizi bir büyünün sardığını duyar ve âdeta sihirli kanatlarla geçmişin semalarında uçuyor gibi oluruz. Bazen ezanla gelen tedailerle, ruhlarımıza o kadar derin şeyler siner ki, sanki minarelerden yükselen "emr-i bülend"e fetih ordusu da mehteriyle, gülbanklarıyla refakat ediyormuş gibi ihtişam esintileri duyulur her yanda...

Ayasofya'nın çevresindeki o ihtiyar ağaçlar, ihtiyar duvarlar ve kim bilir hangi hatıralarla dolup-taşan kubbeler, kubbecikler, zaman zaman ruhlarımızda öyle anlaşılmaz hisler hâsıl eder ki, onun bugünkü gecesinden kopup gelen bu duygular tıpkı birer matkap gibi sinelerimizi deler ve gönüllerimizde silinmeyecek izler bırakır geçerler. Ne var ki, bu hâl çok uzun sürmez; birdenbire inanç ve ümit ufkumuzda şafaklar tüllenmeye başlar.. ve kışın bahar emareleri karşısında bozguna uğradığı; gecenin, şafağın pençesinde hırıltıya düştüğü gibi, Ayasofya'yı saran bunca zamanlık kasvetli bulutlar da birer birer dağılır ve yerlerini bize ait o masmavi günlere bırakırlar.

Evet, hiçbir zaman karanlıklar ebedî olmamıştır ve olamaz! Hiçbir zaman boşluk sonsuza kadar sürüp gidemez! Hiçbir zaman sükût ilanihaye devam edemez..! Onun içindir ki, gönüllerimize göre olmasa bile, gecenin en karanlık demlerinde dahi, bize ümitle göz kırpan ışıklar, ruhlarımızı doldurup içlerimize inşirah salan ilâhî soluklar ve iradelerimize fer veren esinti ve kıpırdanışlar hiçbir zaman eksik olmamıştır, olmamaktadır ve olmayacaktır!

Bilhassa, şu anda dünyanın dört bir yanında, birbirinden parlak, birbirinden güzel baharlar tüllenmeye başlamıştır. Her yerde yeşeren bu umumî bahardan Ayasofya'da mutlaka nasibini alacaktır ve alması da tabiîdir. Bizler, onun bu upuzun hicranlı döneminde bile, bu inancımızı hiçbir zaman kaybetmedik. Kaybetmek şöyle dursun, her gün yeni bir ümitle onun kapılarının aralandığını görüyor gibi olduk, ruhlarımızda şehrayinler yaşamaya başladık.

Her gün, onun için biraz daha gürleşen soluklar, heyecanla çarpan sineler, pekişen ruhî rabıtalar, coşan arzular ve sımsıcak dudaklar gibi gönüllerimize konup kalkan vâridâtlar, ilhamlar.. yıllardan beri yaşanan hafakanlarla yer değiştiren ümitler, aşklar, iştiyaklar, inbisatlar ise, bu mübarek fecrin aldatmayan emareleri...

Yıllarca, ışıkların, renklerin ağlayışıyla sararıp solan ve yorgun düşen Ayasofya, yüzümüze hep mecalsiz mecalsiz baktı ve sitemle burkuldu. Yıllarca çevresindeki çiçeklerin ekşi çehrelerinden şadırvanın hüzünlü akışına, güvercinlerinin gamlı gamlı uçuşundan koskoca âbidenin inkıraz rengine

bürünmüş olmasına kadar burada her şey bir ölü evi matemiyle inledi ve Heraklit bekledi.

Bu kadar çileden sonra biz ve o, gecenin şu sisli anında *"İşteddî ezmetü tenfericî!"*[1] der gibi, gök kapılarının birdenbire sırlı bir açılışla ardına kadar açılacağını; gözlerimize gönüllerimize öteden ışıklar, ümitler yağacağını; boynunu büküp hüzün murâkabesine dalmış gibi duran selvilerin silkinip neşe ile salınacağını ve Ayasofya'nın semalarında peşi peşine sökün eden şafaklarla çevresini saran sislerin silinip gideceğini... Hâsılı bir kısım sırlı ışıkların bu karanlık geceyi delip gül devrine giden yollara nurlar salacağını bekleyen bir hâlimiz var.. bir Fatih, bir Ulubatlı Hasan, bir Hızır Çelebi ve bir Akşemseddin bekleyen inançlarımız var, ümitlerimiz var düşlerimiz var...

Gözlerimde yaş, gönlümde hüzünden bir derya,
Aç artık kapılarını bize Ayasofya!

1 "Karar kararabildiğin kadar! Karar ki, karanlığın açılması en çok koyulaştığı zaman başlar." Bkz.: el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/436; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/426.

Lider

Bin seneyi aşkın geniş bir zaman dilimi içinde hep şanlı devirler yaşamış ve hep güzelliklere açık bulunmuş şu mübarek dünya, bir iki asır var ki, buhrandan buhrana sürüklenmekte ve çepeçevre ruhunu saran bunalımlarla inim inim inlemektedir.. özünden uzaklaşma bunalımı.. tabiat değiştirme bunalımı.. millî, dinî ve tarihî değerleri inkâr ve tezyif etme bunalımı.. ve eskilerin "kaht-ı ricâl" dedikleri seviyeli insan, idareci kadro ve lider kıtlığı bunalımı...

Yakın geçmişi ve hâlihazırdaki durumu itibarıyla, şu karmakarışık dünyanın gerçek mânâda bir lider tanıyıp-tanımadığını bilemeyeceğim; bilebildiğim bir şey varsa o da, bizim dünyamızda böyle bir liderin olmadığıdır.

Evet, bir zamanlar, Merakeş'ten Orta Asya steplerine, oradan da Avrupa içlerine kadar çok geniş bir sahada mevcudiyet ve ağırlığını hissettiren o tunç iradelerin, o polat sinelerin ve o çelikten sadâların yerinde şimdi sinekler uçuşuyor.. evet, ateşböceklerinin yıldızlaştığı, sineklerin kartallaştığı bu tâli'sizler diyarında aslan inleri, tilki çalımlarıyla inliyor; bülbül yuvaları saksağanların elinde perişan ve her tarafta yarasalar şehrayinler tertip ediyor...

Süleyman çoktan göçüp gitmiş ve o muhteşem saltanatın yerinde iblisler satranç oynuyor.. yüreğe, iradeye, ruha hasret gittiğimiz şu günlerde, şimdiye kadar yolları elli defa gidip pusuya takılmış yığınlar, bir yenisine takılabilecekleri vehmiyle köşeye sıkışmış ve ümitsizliklerini, harika günler ve harika şahıslarla giderebileceklerini düşlüyorlar. Bu simsiyah yalnızlıkta herkes karanlıklara esir ve herkes birbirine teslimiyet salıklamakta.. tebaa yol-iz bilmez, cahil ve onurlu yaşamanın acemisi.. hâkim güçler insafsız ve temettü avında.. ışığa uyananlar oldukça az –Allah iradelerine fer versin– onların da çoğu beline kadar çamur içinde ve başları bulutlarda. Kitlelerin fikir semaları tersine dönmüş gibi; köstebek deliklerinde dolaşırken yıldızlar arası seyahat rüyaları görüyorlar.

Hâsılı, bu koskoca dünya başıboşların elinde ve bir baştan bir başa lidersizlikle kıvrım kıvrım...

Lider, özüyle ve zati hususiyetleriyle her zaman kendini hissettiren ve gönüllerde yaşamasını bilen bir şahsiyettir. O, görünüşündeki inandırıcılığı, anlayışındaki derinliği, görüşlerindeki inceliği, ihatasındaki genişliği, tespitlerindeki sağlamlığı.. öğrenme aşkı, öğretme istidadı ve uhdesine aldığı her şeyin üstesinden gelebilme yeteneğiyle –istemediği halde– dikkatleri

üzerinde toplayan, sevilen, sayılan, gözdeleşen, dolayısıyla da binlerin-yüz binlerin her zaman uğrunda ölmeye hazır oldukları bir seviye insanıdır.

Lider, yemesinde-içmesinde, oturup kalkmasında, davranış ve muamelelerinde hep dikkatli, hep temkinli ve hep emniyet telkin edicidir. Doğru düşünür, doğru konuşur, doğruluğu sever ve yalandan tiksinti duyar.. sinesi vefa ile çarpar, gözleri samimiyetle açılır-kapanır ve her zaman güven ve itimat soluklar...

Lider, çevresine karşı güler yüzlü, saygılı, ciddî ve alabildiğine vakurdur. Onun yanında bulunanlar yakınlığın lâubâliliğini görmez, uzakta kalanlar da uzaklığın mahrumiyetini hissetmezler. Sorumluluğunu yüklendiği toplumun büyüklerini babası, küçüklerini evladı bilir ve bir kuluçka hassasiyetiyle, himaye ve şefkatine sığınan herkese bağrını açar, herkesi kanatlarının altına alır ve korur... Soluklarının duyulduğu daire içindekilere şefkat ve alâkası o kadar engindir ki, ayaklar altındaki karıncalardan, göklerde uçuşan kuşlara kadar canlı-cansız her şey o incelikten aldığı nasiple şükran çığlıkları atar ve iki büklüm olur yerlere yüz sürer.

Lider, vazifeşinas, hasbî ve diğergâmdır. Sorumluluklarını yerine getirme mevzuunda, ne karşısına çıkan engellerin zorlu ve aşılmaz olması, ne de imkânların genişliğiyle gelen yaşama zevki, rahat ve rehavet onu yolundan döndüremez ve ona mükellefiyetlerini unutturamaz. Üzerine aldığı mesuliyetleri peygamberane bir himmetle yerine getirir.. hep yürekten ve cansiperane davranır.. sonra da yapıp ortaya koyduğu hizmetler karşılığında herhangi bir ücret ve mükâfat beklemeden çeker yoluna gider.

Lider, üstün idraki, cesaret ve kararlılığı, sabır ve metanetiyle her zaman çevresinin tek dayanağı ve ümit kaynağıdır. Süratli kararla isabet, dikkat u temkinle cesaret, sabr u tahammülle atılganlık gibi zıtlıklar onun sihirli dünyasında birleşir, bütünleşir ve birbirinin tamamlayıcısı olurlar. Fetanetinin aydınlatıcı tayfları altında yarınlar ve yarınlara ait hâdiseler, bugünkü vak'alar sırasına girer berraklaşır.. cesaret ve kararlılığı sayesinde, aşılmaz gibi görülen tepeler aşılır ve bütünüyle yollar düzlüğe erer.. tahammül ve metaneti karşısında "olmaz"lar olur hâle gelir, muhaller ve imkânsızlıklar toz duman olur gider.

Lider, bir ahlâk ve fazilet kahramanıdır. O, merhamet ve yumuşak huyluluğuyla bütün canlıların çarpan yüreği, atan nabzı; cesaret ve yiğitliğiyle, millet ve ülkesinin yılmaz ve sarsılmaz muhafızı; his ve gönül dünyasıyla

zayıfların en emîn sığınağı; tevazu ve mahviyetiyle kapı kapı kovulmuşların biricik teselli kaynağı; müsamaha ve af atmosferiyle sendeleyip düşenlerin ve sürçüp sürçüp günahlara girenlerin ümit çerağıdır.

Lider, adaletli olduğu zaman merhametli, merhametle coştuğu zaman da istikametlidir. İnsan ve insanca düşünceleri şefkatle kucaklarken, yılan ve çıyan deliklerini tıkamayı da ihmal etmez.. onun dünyasında ne zalimlerin toyu-düğününü, ne de mazlumların âh u efgânı hiç mi hiç işitilmez. O, elindeki keskin kılıcın bir yüzüyle kobraların başlarını alırken, diğer yüzüyle de bülbüllere yuva örme sanatını öğretir.

Lider, Ağrı dağı kadar mehabeti, Lut gölü kadar da haşyeti vicdanında duyabilen gariplikler halitası bir ruh yapısına sahiptir. Ona sırf mehabet noktasından bakanlar, aşılmaz bir zirve karşısında bulunduklarını hisseder, hayret ve hayranlıkla ürperirler.. onu, ötelerle irtibatı, ihlâs ve samimiyetiyle tanıma fırsatını bulanlar ise, ruhanîlerden biriyle diz dize olduklarını sanır ve kendilerinden geçerler.

Yıllar ve yıllar var ki, düşkünler diyarı şu mübarek ülke, taşıyla-toprağıyla, canlısıyla-cansızıyla, mü'miniyle-kâfiriyle hasretle inledi ve böyle bir liderin yolunu gözledi.

Bu uğurda elli defa yalancı mumları güneş zannedip alkışladı.. yüz defa ateşböceklerini yıldız sanıp arkalarına düştü.. ve bilmem kaç defa da kırk haramileri Kâbe yolcusu sanarak içlerine girdi. Öyle anlaşılıyor ki, daha bir süre bu hicranlı arayış devam edecektir.